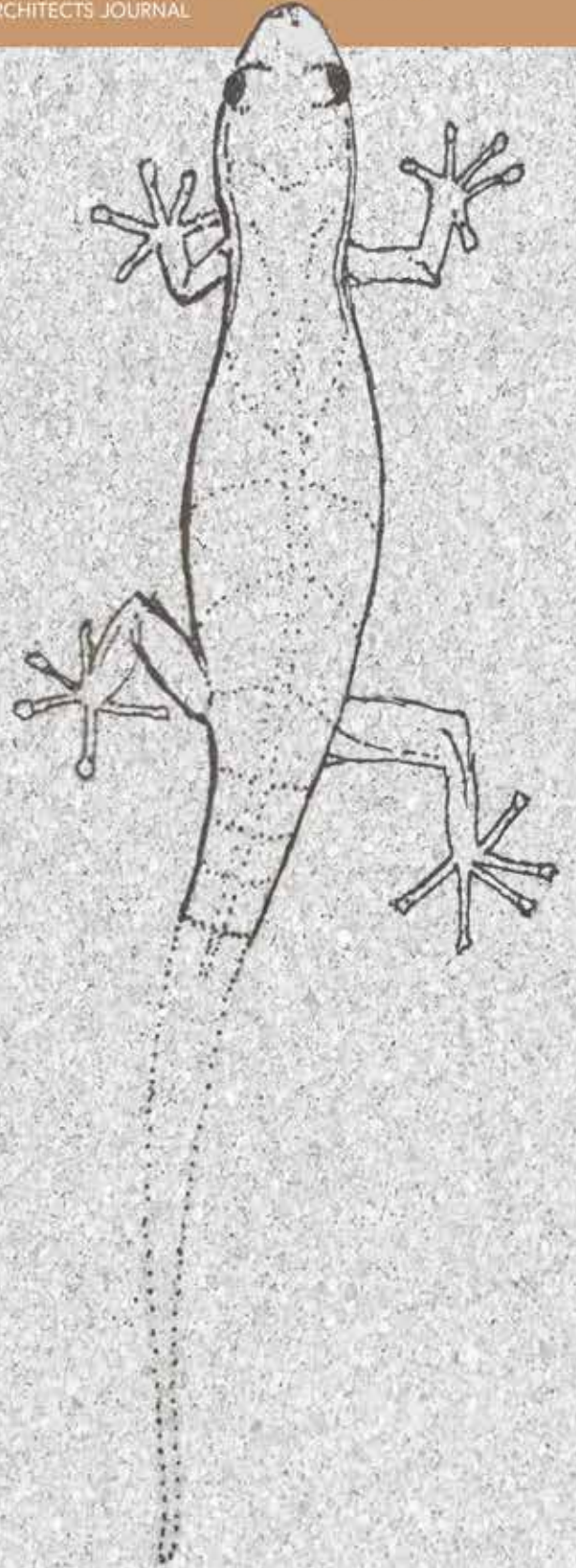

mimarCA

EYLÜL/SEPTEMBER 2023 ISSN: 1306-3138 YIL/YEAR: 35 SAYI/ISSUE: 95 ÜCRETSİZDİR/FREE OF CHARGE
KTMMOB MİMARLAR ODASI DERGİSİ UCTCEA CHAMBER OF ARCHITECTS JOURNAL

YENİLE(N)ME İÇİN
NE YAPABİLİRİZ ?

95

MİMARCA 95 • EYLÜL 2023

Dosya:
**YENİLE(N)ME İÇİN
NE YAPABİLİRİZ?**

Konuk Editör:
Aliye MENTEŞ

Yayın türü:
**Yerel, Süreli
Mart ve Eylül aylarında
yılda iki kez çıkar.**

Yayımlayan:
KTMMOB Mimarlar Odası

Sahibi:
**KTMMOB Mimarlar Odası adına
Kozan UZUNOĞLU**

Yayın Kurulu Başkanı:
Münevver ÖZGÜR ÖZERSAY

Yayın Kurulu Sekreteri:
Abdullah CAN

Yayın Kurulu Üyeleri:
**Ahmet Murat SAYMANLIER
Aliye MENTEŞ
Bahar ULUÇAY
Ceren KÜRÜM
Çimen UMUT
Devrim YÜCEL BESİM
Enver ERÖNEN
Emine GÖKBÖRÜ
Gözde Nazlı KAHRAMAN
Hasret DESTEBAÑOĞLU
Mustafa ATUN
Oya SAĞIROĞLU
Pınar ULUÇAY RIGHELATO
Yasemin MESDA**

Grafik Tasarım
Gürkan GÖKAŞAN

Kapak Çizim
Enver ERÖNEN

ISSN 1306-3138

Nuri Efendi Sokak, No:3,
Arabahmet Mahallesi
Lefkoşa, KKTC
Tel: +90 (392) 229 2105
+90 (392) 229 2106
Fax: +90 (392) 229 2107
E-posta: info@mimarlarodasi.org

MİMARCA Hakkında

KTMMOB Mimarlar Odası yayını Mimarca dergisi, Kıbrıs'ta Mimarlık ve Kentleşmeyi ilgilendiren gündemi 1989 yılından itibaren takip ederek hem kuramsal hem de meslek pratiğindeki tartışmalara katkı koymayı hedeflemiştir. Akademisyen, araştırmacı ve tasarımcıların öncülüğünde bir mimarlık dergisi olmakla birlikte mimarlık alanında farklı düzey ve mecralarda yer alan tüm aktörlerin birikimine de kapısını açık tutan ve onların da aktif katılımını önemseyen Mimarca, eleştirel bakışın kendini hissettirdiği, mimarlık yazını alanında düşünsel bir çabaya sahip herkese açık bir platform olmayı hedeflemektedir. Daha geniş bir hedef kitesine ulaşabilmek adına Mimarca, önümüzdeki dönemde uluslararası veri tabanlarında yer almayı temel hedefleri arasına koyarak, Kıbrıs Türk Mimarlığı'nı uluslararası platformlara taşımayı amaç edinmiştir. Bu hedef doğrultusunda 83. sayıdan itibaren Mimarca'da basılan bilimsel nitelikli makaleler yayın kurulu ve davetli hakemlerce değerlendirilmektedir.

Yılda iki kez okurları ile buluşmayı hedefleyen Mimarca, süreli bir yayın olarak önceden belirlenen ve duyurulan tema çerçevesindeki dosya yanında gündemi de takip etmek amacı ile her sayı içinde dosya dışı yazılara da yer vermektedir. Akademik ve bilimsel içerikli makaleler, kitap incelemeleri, Kıbrıs Türk Mimarlığı'na önemli katkı koymuş mimarlarla söyleşiler, uluslararası alanda ödül almış önemli mimar ve projelerin tanıtımının yanı sıra disiplin ötesi yazılara da düzenli olarak yer verilmektedir.

Mimarca dergisi, 1991 yılında yayımlanan 27. sayısından itibaren tüm sayıların içerikleri, tam metin ve görselleri <http://www.mimarlarodasi.org/tr/mimarlar-odasi-yayinlari/mimarca-dergisi/> adresinden izlenebilmektedir. Dergi yayımlandıktan sonra yeni sayı web sitesinden ücretsiz indirilebilmektedir.

Mimarca Yayın Koşulları:

- KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu'na ulaştırılan yazılar ve görseller dijital formatta kabul edilecektir. Bunlar e-posta yolu ile yayin@mimarlarodasi.org adresine gönderilecek veya CD/DVD içerisinde Mimarlar Odası sekreterliğine Yayın Kurulu'na ulaştırılmak üzere teslim edilecektir.

- Yayın komitesine gönderilen yazılar, yazar isimleri kapalı olarak yayın kurulu üyeleri ve davetli hakemler tarafınan değerlendirilir. Dolayısı ile yazar bilgilerini içeren kapak sayfası yazıdan ayrı olarak kaydedilerek teslim edilecektir. Kapak sayfasında yazının ve yazarın ismi, kurumu ile yazarın iletişim bilgileri bulunmalıdır. Yayın Kurulu, yazıların basıma uygunluğuna karar verir; bilimsel nitelikli makalelerde bu karar davetli hakemlerin raporu ile kararlaştırılır. Basım bilgisi yazarlara teslim tarihinden itibaren 2 ay içerisinde yazılı olarak bildirilir. Dergiye yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda Mimarlar Odası web sitesi ve yayın organlarında görsel malzemesi ile birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.

- Yazıdaki görüşler yazar(lar)a aittir, Yayın Kurulu'nu hiçbir koşulda bağlamaz.

- Dergiye gönderilecek bilimsel yazılarda yayın etiği gözetilmeli, COPE (Committee on Publication Ethics)'un "Editör ve Yazarlar için Uluslararası Standartlar"ı dikkate alınmalıdır.

- Yazıların içeriklerine ilişkin 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet ve anahtar kelimeler yazı ile birlikte gönderilmelidir. Öz ve Anahtar Kelimeler uluslararası standartlara uygun olmalıdır. Örnek: TR Dizin Anahtar Terimler Listesi, ERIC vb. gibi kaynaklar kullanılabilir.

- Görsel malzeme yazıdan ayrı olarak kayıt edilmiş, TIFF, JPEG veya EPS formatında, eni 15 cm ve 300 dpi çözünürlükte teslim edilmelidir. Gönderilen görsel malzemelerin telif hakları yazarın sorumluluğundadır; görseller için kaynak gösterilmesi gereklidir.

- Notlar ve kaynaklar ise sonnot biçiminde, tümü Latin Alfabesi ile verilmelidir. İnternet kaynakları izleme tarihi ile birlikte verilmelidir. Kaynak gösterme biçimi "Chicago Manual Style"a uygun olmalıdır.

<https://www.mimarlarodasi.org/tr/mimarlar-odasi-yayinlari/yayinlarla-ilgili-bilgiler/mimarca-dergisi-eser-degerlendirme-kriterleri.html>

İÇİNDEKİLER

4	ÖNSÖZ MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY
6	MİMARCA BAKIŞ KOZAN UZUNOĞLU
10	KONUK EDITÖR ALİYE MENTEŞ
12	ENGLISH ABSTRACTS
18	İYİ ŞEYLER HÜSEYİN TEKEREK İLE SÖYLEŞİ: SESSİZ ÇIĞLIKTAN ÜMİT OLMAYA: TELEVİZYON PROGRAMI MİMARCA ABDULLAH CAN, MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY
21	TEMA YIĞMA YAPILARIN TARİHİNDEN GÜNÜMÜZE UZANAN YOLCULUĞU VE GELECEĞE DAİR PERSPEKTİFLER EMİNE GÖKBÖRÜ
28	TEMA SÖYLEMDEN EYLEME, KÜRESELDEN YERELE "DEĞİŞİMİN" PEŞİNDE: MUDURNU'DA BİR "KORUMA VE KALKINMA" MODELİ AYŞE EGE YILDIRIM

34	TEMA ENDÜSTRİYEL NAKLİYE İSTASYONUNDAN KAMUSAL MAHALLE MERKEZİNE: ÖDÜLLÜ BİR YENİDEN KULLANIM ÖRNEĞİ - TOUR & TAXIS BÖLGESİ VE GARE MARİTİME (DENİZ İSTASYONU), BRÜKSEL ÖZLEM OLGAÇ TÜRKER, ŞEBNEM ÖNAL HOŞKARA, ERCAN HOŞKARA
47	TEMA BİR MÜZENİN BİR KENTİ DÖNÜŞTÜRME HİKÂYESİ: VICTORIA & ALBERT MÜZESİ, LONDRA UĞUR ULAŞ DAĞLI
55	TEMA MÜZELER KENDİSİNİ YENİDEN KURGULUYOR / MEKÂNIN ÖTESİNDE DENEYİMLER HAKAN DAĞ
63	TEMA YÜZME HAVUZUNUN HALK SALONUNA DÖNÜŞME HİKAYESİ, MİMARLIĞIN ÇUVAL TEORİSİ VE HAYALET HİKAYELER EMİNE GÖKBÖRÜ
68	TEMA TARİHİ BARTIN KAF KONAĞIN RESTORASYONU VE BUTİK OTELE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ BAYTORUN MİMARLIK
73	TEMA DUALAR, MUCİZE ŞİFALAR, TAHRİPLER VE ONARIMLAR PANAGİA TİS KYRAS (SAZLIKÖY/LİVADYA) KİLİSESİNİN 1500 YILLIK HİKÂYESİ LATİFE SUMMERER

79	TEMA YENİLEYEN KİTAPLARIN YENİLENEN MEKÂNLARI: KIBRIS'TAKİ KİTAPLANMA NOKTALARI DEVİRİM YÜCEL BESİM
93	TEMA YENİLEMELERİN VE YENİLİKLERİN ARKASINDAKİ MOTİVASYON: İYİ OLMA ARAYIŞI AHMET MURAT SAYMANLIER
97	TEMA MİMARLIK EĞİTİMİNİN YENİLENMESİ İÇİN NE YAPABİLİRİZ? MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY
101	TEMA MAĞUSA ESKİ TREN BAKIM ATÖLYESİ'NİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: MİMARLIK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS STÜDYOSUNDAN BİR ÖRNEK ASLI ÇEKMİŞ KANAN, DİLEK YILDIZ ÖZKAN, BURAK PELENK
111	TEMA MODERN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI: CASA BATTLÓ'DA STAJ DENEYİMİ FATMAGÜL ÖGE
117	SANATSAL KATKI GEÇMİŞİ GÜÇLÜ BAĞLAR OLARAK YENİLENMİŞ TARİHİ YAPILAR EHSAN DANESHYAR
118	SÖYLEŞİ YENİLE(N)MENİN BÜROKRASİSİ ÜZERİNE: İLKAY FERİDUN İLE SÖYLEŞİ CEREN KÜRÜM
130	SÖYLEŞİ KTMMOB MİMARLAR ODASI SÜREKLİ MESLEKİ GELİŞİM MERKEZİ OLUŞUMUNUN ARKASINDAKİ SESSİZ LİDER: ŞİMZER KAYA İLE 'YENİLENME' ÜZERİNE SÖYLEŞİ ABDULLAH CAN, MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

130	ORADAYDIK ESKİ YAPILARDA YENİ HAYATLAR: STEDELIJK MÜZESİ, AMSTERDAM-HOLLANDA YASEMİN MESDA
137	ORADAYDIK GELECEĞİN YENİLENEN KENTİ "SÜRDÜRÜLEBİLİR MALMÖ" CEMİLE ÇAKMAK AYDINLI
142	ORADAYDIK ORTAÇAĞA UZANAN BİR KENT KESİTİ: KRAKOW ESKİ KENT PAZAR MEYDANI BAHAR ULUÇAY PINAR ULUÇAY RIGHELATO
149	ORADAYDIK ŞEYHOĞLU SABUNHANE'SİNİN SAVON OTELE DÖNÜŞÜMÜ BESER OKTAY VEHBİ
153	MİMARLIK İNSANLARI LEFKOŞA SURLARIÇI'NIN KÜLTÜREL SÜREKLİLİĞİNDE BİR ADANMIŞLIK HİKÂYESİ: KAFESLİ MUHTARI HÜSEYİN EMİNOĞLU BAHAR ULUÇAY PINAR ULUÇAY RIGHELATO
163	YARIŞMA YAZISI CVAR: GÖRSEL SANATLAR VE ARAŞTIRMA MERKEZİ HASRET DESTEBANOĞLU, OYA SAĞIROĞLU, GÖZDE NAZLI KAHRAMAN, ÇİMEN UMUT
167	İÇ-TEN İÇ-TEN'E YAKIŞIR BİR BAŞARI ÖYKÜSÜ TANER'S SONS TASARIM OFİSİ
171	KİTAP ÖNERİSİ MASUMİYET MÜZESİ YASEMİN MESDA
177	TEMA DIŞI BARINMA HAKKI, DEPREM VE HUKUK MUSTAFA ERÇAKICA

ÖNSÖZ

MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

Sevgili Mimarca Okurları,

Giriş niteliğinde kurguladığım her cümlemin başına, istemim dışı bir kararlılıkla 6 Şubat depremi gelip oturuyor. Ona, 'Seni özel sayıda ele aldık, şimdi artık başka şeyler konuşma zamanı' demek için ağzımı açıyorum. Sonra bir bakıyorum ki susmuşum. Hiçbir şey dememişim. Diyememişim. İşte, sonuç ortada: Hak veriyorum ve sadece Türkiye veya Suriye değil; Şampiyon Melekler'in kaybı ile nabızı duran bir şehrin (Mağusa'mızın) ve insanların önünde saygı ve duygudaşlık ile eğilerek kaleme alıyorum bu giriş cümlelerini.

Deprem sonrası yenileme ve yenilenme karşımıza zorunlu istikamet olarak çıkıyorsa da diğer zamanlarda bir zorunluluktan öte gönüllü olarak teslim olabileceğimiz olasılıklar kümesi olarak bu olguları düşünmek istiyorum. Özellikle mimarlık bağlamında, mimarlığın uzanabildiği tüm sınırsız uçlarda veya ufuklarda, yenile(n)me alternatiflerinin de türediğini veya türeyebileceğini görüyorum. Geçmişte, bugünde, gelecekte... Doğada, sahada, ofislerde, eğitimde, medyada... İçimizde. Mimarca bakış açılarımızda; kendimizi, toplumumuzu ve çevremizi tanımlayışlarımızda, insanlığa ve hizmet verdiklerimize kendimizi anlatışlarımızda; ses olma ve değişim aracı olma konusunda kendimize anlattığımız eski ve yeni tüm hikâyelerde...

Mimarlar olarak bizi sarmalayan veya içimizde yaşayan tüm mimari ve mimarca manaların ve değerlerin tıpkı yaşamımızın anlamı gibi değişken olduğunu ve yaşadığımız süre boyunca da değişken olmaya devam edeceği gerçeğini kabul etmemiz gerektiğine inanıyorum. Bu değişkenliğe razı olma hali bazılarıımıza güçsüzlük veya vazgeçiş

gibi görünse de tam tersinden de bahsetmemiz mümkündür. Onu, durağanlığa veya tıkanıklığa karşı gücümüzü keşfetme, ortaya koyma ve sinama pratiği olarak da algılayabiliriz.

Mimarca 95, ümit ederiz ki, bu meyanda bir dergiden ve onun ihtiva ettiği yazılar topluluğundan fazlası olmayı başarır ve hepimizi mevcutta yaşanan rahatsızlıklara rağmen rahatlama ve bu rahatta gevşeyerek hareketsizleşme eğilimlerimize karşı aşılır. 'İmkânsız. Bir dergi bir başına bunu başaramaz' demeyin. İnanın, yazılı sözün de yenileme gücü var. Bu gücü önemseyin.

95 sayısının oluşumunda, gönüllü ve özverili bir şekilde katkı koyan yazarlara, çizerlere, Mimarlar Odası yayın kurulunda yer alan eski yeni tüm ekip arkadaşlarıma; ama özellikle bu sayımızın konuk editörlüğünü takdir edilesi bir adanmışlık ve uzmanlıkla yerine getiren Aliye Menteş'e yürekten teşekkür ederim. Ayrıca, kapak tasarımımızı özgün fikri ve eskizi ile yenileme cesareti gösteren Enver Eröner'e de teşekkürlerimizi ekibimiz adına sunmak isterim.

Bir sonraki sayımızda, 'umut mekânları' teması etrafında buluşmak, dertleşmek ve hayaller kurmak ümidiyle, sevgiyle,

Münevver Özgür Özersay
KTTMOB Mimarlar Odası
54. Dönem Yayın Kurulu Başkanı

MİMARCA 96 İÇİN ÇAĞRI

UMUT MEKÂN LARI: NE KADAR, NASIL MÜMKÜN?

David Harvey, "umut mekanlarından" bahsederken daha adil bir toplum ve daha iyi bir yaşam için ütopyacı hayalgücüne başvurunun kaçınılmazlığına değinir. Bu önerme herşeyden çok, "daha adil bir toplum ve daha iyi bir yaşam" düşüncesi ile ona dair ideallerin mekansal karşılıklarını oluşturma istencinin karşı konulamazlığına işaret eder. Bunu yaparken de, bu istence sahip özneler ve niyetlerine dair bir merak uyandırır.

Yaşam alanlarımız kah ani, kah zamana yayılan, doğanın hükmü veya ekonomik aklın kararlarıyla radikal değişimlere uğrarken, yapı çevreye ilişkin bakışın farklılaşması, bu bakışın öznelerinin çeşitlenmesi ve söz konusu özneler arasındaki işbirliklerinin çoğalması veya başkalaşıma uğraması da eşit derecede kaçınılmaz hale geliyor. Bireyler, siyasetler, araçlar ve yöntemler arasındaki oldukça karmaşık ilişkiler sonucunda ortaya çıkan mekanların üretimine ilişkin tutum, davranış ve değerler tam da bu noktada dikkatli bir bakışı hak ediyor. Böylesi bir yaklaşım, sağlıklı bir mesafeden eleştirel bir değerlendirmeyi mümkün kıldığı gibi, yapılan/edilenden ilham alabilmek; murat edilen ile gerçeğe dönüşen arasındaki ayrımların farkına varabilmek, ve mümkün olan ile olamayanı yorumlayabilmek adına sayısız olanak yaratıyor.

Mimarca'nın 96. Sayısı, farklı öznelerin hayal gücünün umutkar mekanların üretiminde ne işe yaradığına dair soru ve cevapların peşine düşerken, tüm bu ilişkiler ağı içerisinde mimarın tutum, davranış ve değerler sistemini de mercek altına almayı hedefliyor.

OLASI ALT BAŞLIKLAR:

- Toplumsal Adalet ve Umut
- Mekânın Sembolik Değeri ve Umut
- Varoluşsal Olasılıklar ve Umut
- Kent ve Doğanın Arakesitinde Umut

96

e-posta: yayin@mimarlarodasi.org
instagram: [moyayinkurulu](https://www.instagram.com/moyayinkurulu)

MİMARCA BAKIŞ

KOZAN UZUNOĞLU

Değerli Mimarca okuyucuları ve meslektaşlarım,

Şubat ayında yaşanan deprem sonrasında, bir yanda yapılarımızın güvenliğini sorgularken diğer yandan da tüm hayatımızı zorlaştıran ekonomik, sosyal ve siyasi krizleri derinden yaşıyoruz. Tüm bu yaşananlar, artık her alanda değişime, yenilenmeye, çağdaş bakış açılarıyla hayatı yeniden şekillendirmeye ihtiyacımız olduğunu açıkça ve elzem bir şekilde gösteriyor. Tam da bu noktada, mimarlık mesleğinin ülkemiz koşullarında itibarını yükseltmek, toplumda hakettiği noktaya ulaştırmak için Mimarca'mızın bu ayki yenile(n) me temasını ve meslek ortamımızın bu yönüyle sorgulanmasını çok isabetli görüyorum. Bu bakımdan, öncelikle yayın kurulu başkanımız Münevver Özersay'a ve tüm yayın kurulu ekibine, araştırma ve görüş yazılarını bizimle paylaşan yazarlara, bu sayının hazırlanmasında özveri gösteren, emeği geçen herkese teşekkür ediyorum ve tebrik ediyorum.

Mimarlar Odası yönetimi olarak yaklaşık son yedi – sekiz ayda başlıca yapılanları ve yapılması hedeflenenleri yenilenme temasıyla ele alarak özdeğerlendirme yapmanın faydalı olacağını düşünüyorum. 2021 Ağustos ayında başlatılan e-vize uygulamasının o günden bugüne, üyelerimizden gelen isteklerle sürekli geliştirilmesi ve üyelerimiz tarafından artan bir ilgiyle kullanılması bizleri mutlu ederken,

yerel yönetimler ve tapu dairesi gibi kurumların da kendilerini bu yönde yenilemeleri, e-ruhsat gibi uygulamalara geçmelerinin elzem olduğunu düşünüyoruz. E – vize uygulamasının devamı olarak sahadaki zorunlu yapı proje kontrollüklerinin internet tabanlı portal üzerinden yapılmasını, mesleki kontrollüklerin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinde önemli bir yenilenme olarak görüyoruz. KTMMOB nin girişimleri ile başlatılan portal uygulamasında, bizler de oda olarak üzerimize düşenleri yapıyoruz ve bu uygulamanın yaygınlaşması ve üyelerimiz tarafından benimsenmesi ve sahiplenmesi için çaba sarfediyoruz. Kapsamlı olarak Eylül – Ekim 2023 tarihlerinde başlatılması hedeflenen yeni zorunlu kontrollük sistemi sayesinde daha güvenli ve nitelikli yapılara kavuşurken aynı zamanda her yapının dijital kimliği de oluşmuş olacak. Şüphesiz, tüm bunların Kuzey Kıbrıs'ta yaygın ve etkili olması için tüm yerel yönetimlerimizin ve imar şubelerinin idari yapılarının yeniden gözden geçirilmesi ve yenilenmesi gerekiyor. Genel anlamda yapısal ve kamusal çevrenin sağlıklı dönüşümü için imar disiplini; adaletli, güvenli ve nitelikli bir yaşam için şart.

Bu arada, geçtiğimiz aylarda Mesleki Kontrollük ve "Mesleğe Kabul Tüzüğü"müz de KTMMOB yetki kurulundan onay almış ve bakanlar kuruluna gönderilme aşamasına gelmiştir. Mesleğe kabul tüzüğünün hayata geçirilmesiyle,

Mimarlık Eğitimi, profesyonel pratik ve sürekli mesleki eğitim süreçlerinde çağdaş anlamda bir yenilenmenin oluşmasını hedefliyoruz. Bu sistemin sağlıklı yürütülmesi için de oda yönetimi olarak gerekli yönetsel altyapıyı ve yönetmeliklerin oluşumunu planlıyoruz. Ekim ayının sonunda gerçekleştirmeyi planladığımız 7. Mimarlık ve Mimarlık Eğitimi Kurultayı'nın önümüzdeki kısa ve orta vadeli mimarlık ortamının biçimlenmesine önemli ışık tutacağı inancındayız. Bu bağlamda, akademisyenlerin ve uygulamacı üyelerin katılımını mesleğin her yönüyle yenilenmesi açısından çok değerli buluyoruz. Buradan herkese bu kurultaya katkı/ katılım göstermeleri için çağrıda bulunmak istiyorum. Ayrıca şimdiden organizasyona emek veren arkadaşlarımıza da çok teşekkür ediyorum.

Geçtiğimiz aylarda, bildiğiniz üzere, Türkiye'de yaşanan deprem sonrasında özellikle eğitim ve sağlık yapılarımızın güvenliği çok konuşuldu. Mimarlar Odası olarak, eğitim yapılarının güvenli ve nitelikli oluşturulabilmesi için "Eğitim Yapıları Tasarım Kriterleri" kitapçığını süratle oluşturduk ve ilgili makamlarla paylaştık. Kitapçığa, diğer meslek disiplinlerinin okullarla ilgili yapısal standartlarının da dahil edilebilmesi için de görüşlerini alıyoruz. Ümit ediyorum, erişim, ulaşım, yönlenme, büyüyebilirlik, esnek tasarım gibi temel mimari tasarım kriterlerinin tariflendiği bu yayına kurumlar sahip çıkar ve oda olara bizler de başta sağlık yapıları olmak üzere tüm yapı türleri için benzer çalışmaları önümüzdeki günlerde gerçekleştirebiliriz. Yapısal çevre anlamında yenilenmenin en önemli şartının yapısal standartlarla ilgili mevzuatları oluşturmak, geliştirmek ve sahada bunları doğru şekilde denetleyerek gerçekleştirmek olduğuna inanıyoruz.

Son söz olarak da Mart 2023'te KKTC Sigorta & Reasürans Şirketler Birliği Binası tasarım yarışması ile başlayan yarışmalardan bahsetmek istiyorum. Görünen odur ki, önümüzdeki günlerde basına da yansdığı üzere mimari yarışmalar artacak.

Ülkenin dört bir yanında gerçekleştirilmesi planlanan sosyal konut binalarının yarışmayla elde edilmesi kararını alkışlıyoruz. Bu konuda devlet tarafından yetkilendirilen müteahhitler birliği ile protokol imzalandı. Ağustos ayında, Özyalçın Construction LTD.'e ait bina kompleksi projesinin ulusal mimari proje yarışması kapsamında belirlenmesi için de odamızla protokol imzalandı. Depremde hayatlarını kaybeden "Şampiyon Melekler"imizin anısına gerçekleştirilecek anıt, sonrasında okul ve spor salonlarının da yarışma ile gerçekleştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Aynı zamanda, bazı belediyelerimizin kent meydanı düzenleme, yeni okul binalarını yarışma ile gerçekleştirmek istemeleri, önümüzdeki dönemler için mesleğin gelişimi ve nitelikli çevrenin oluşumu için önemli bir yenilenme anlayışı olarak görüyoruz.

Geçtiğimiz haftalarda kamunun bazı binalarını da hizmet alımı veya yarışma ile yapmak istemesi özel bir sürece evrilebileceğimizi ve devletin doğru mimarlık politikalarını sahlenebileceği yönünde umut vermiştir. Umarım, tüm bu süreçler başarılı bir şekilde gerçekleşir ve mimarlar odası olarak örnek nitelikli çevrelerin elde edilmesinde rol olarak bu gururu hep birlikte yaşarız. Bu bakımdan, tüm üyelerimize yarışmalara katılım göstermeleri, bu yönde organize olmaları yönünde çağrı yapmak istiyorum. Üyelerimizin bu yarışmalara göstereceği ilgi, mesleki saygınlığımızın artması, doğru mimarlık politikalarının yerleşmesi ve geleceğe örnek çağdaş çevrelerin bırakılması yönünden çok değerlidir.

Hepinize sağlıklı, huzurlu günler diliyorum. Gelecek nesillere, nitelikli, sağlıklı ve güvenli binalar, kentler bırakmak dileğiyle....

Keyifli okumalar dilerim.

Kozan Uzunoğlu
KTMMOB – Mimarlar Odası
54. Dönem Oda Başkanı

DEĞİŞİM, DÖNÜŞÜM VE YENİLE(N)ME...

ALİYE MENTEŞ

Bu kavramlar insanlık tarihi boyunca önemini yitirmemiş; hem kendi yaşantımızda, hem de çevremizde tanıklık ettiğimiz durumlar. Kültürlerin günümüz koşulları ile birlikte değişmesi, sosyalleşme modellerinin dönüşüme uğraması, mimari gelenek ve yapı teknolojilerinin güncellenmesi ve yenilenmesi... Sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel, politik koşulların farklılaşması ile toplumun ve toplumsal geleneklerin değişim ve dönüşümü kaçınılmaz bir gerçek. Peki, kentlerimiz, tarihi çevrelerimiz, tarihi yapılarımız bu değişim ve dönüşüme nasıl ayak uyduruyor? Hangi gelenekler devam ediyor? Değişim ve dönüşüm gerçekleşirken hangi açılardan yenilenebiliyoruz? Ne gibi farklı deneyimler yaşıyoruz? Tarihi çevre ölçeğinde kalkınma süreçleri yaşanırken, tek yapı ölçeğinde fiziksel ve işlevsel değişimler koruma ve sürdürülebilirlik açısından yeterli oluyor mu? Tüm bu sorular kentsel/kırsal kalkınma ve yenileme çalışmalarının ve uygulamalarının çok disiplinli, uzun süreçler olduğunu bizlere hatırlatmakta.

Eski eserleri koruma isteği ve sorumluluğu yapıları çevrenin geçmişi boyunca farklı nedenler ve amaçlar doğrultusunda karşımıza çıkmakta. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması, koruma bilincinin gelişmesi, farkındalığın artırılması için elimizden gelenin fazlasını yapmalı, şartları, kurumları, kişileri, olanakları zorlamalıyız. Israrlı olmalı, güçlü durmalıyız. Kendimizi ve çevremizi öğrenmeye, eğitime teşvik etmeli, sorgulamaktan ve eleştiri /öz-eleştiri yapmaktan kaçınmamalıyız. Bir dünya insanı, bir vatandaş, bir mimar, doğasever bir insan olarak yaşadığımız, yolunu, suyunu, havasını kullandığımız, ruhumuzu yenilediğimiz

çevremizi, tarihi dokumuzu, kültürümüzü, değerlerimizi korumalıyız. Yenileyerek korumak ise daha da önemli bir sorumluluk olarak düşündürmeli bizleri...

Ne yazık ki, genellikle olumsuzluklar ve kayıplarla sorumluluk bilincimiz tekrar tekrar hırpalanarak uyandırılıyor. Kıbrıs'ta etkin bir koruma politikasının henüz – 2023 yılında dahi, oturmamış olması, birçok tarihi yapımızın yok oluşunu izlememize neden oluyor. Her geçen günle kültürel kimliğimize kapanmaz yaralar açılıyor... Bu nedenledir ki, yeni yeşeren umutlar ve fikirler ile hemen yenilenmek şart!

Günümüzde, Uluslararası platformda, tarihi/ eski binaları kurtarma isteği sadece duygusal bir mesele değildir. Birçok farklı disiplin ve durumun sorunu ve çözümü olarak görülebilir; bunların içerisinde sürdürülebilir gelişim ve kalkınma başta olmak üzere, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik boyutlar barınmaktadır. Koruma ve yenileme temel değerlerimize dokunmaktadır. Günümüz koşullarına göre tarihi çevre ve yapılarla güçlü bir bağ kurabilmek, özgün dokuya zarar vermeden bunları kullanabilmek, dokunabilmek, paylaşabilmek meselesidir. Değişim, dönüşüm ve yenile(n)mek için öngörülür fikirlerin, yaratıcı düşüncenin ve tasarımın çok büyük rolü olduğunu, hem kalıcılık hem de geçicilik kavramlarının sorgulandığını anlamaktayız.

MİMARCA'nın 95. sayısında, bu kavramları ve anlayışları dünya üzerinden olumlu örnekleri irdeleyerek tartışabileceğimizi düşündük. Her

şeyden çok da yereldeki gurur duyacağımız başarılı örneklerimizi sizlerle paylaşmak istedik. Bununla birlikte eksiklerimizi fark edip öz eleştiri yapabileceğimiz, nasıl iyileştirebiliriz sorgulayabileceğimiz bir platform oluşturmayı amaçladık.

Bu sayımızda, çok değerli yazarlarımızın paylaşımları ile farklı ölçeklerde ele alınan zengin bir yelpazeye bakma fırsatı yakaladık. Farklı ülkelerden olan vaka çalışmaları, bizleri İngiltere'ye, İspanya'ya, Belçika'ya, Türkiye'ye ve Kıbrıs'ın hem kuzeyi hem de güneyine götürüyor. Kentsel ve kırsal bölgelerden olan farklı ölçekli koruma, restorasyon ve yeniden kullanım projelerini, uygulamalarını, ve tasarım fikirlerini sunduğumuz dolu dolu bir sayı ile karşınızdayız. Yazı içeriklerinden kısaca bahsetmeye çalışacağım. Tema yazılarımızı, kapsamlarına ve benzerlik gösteren konulara göre bir arada sıralayarak anlatacağım. Öncelikle büyük ölçekli kentsel/kırsal ölçekli projelerden başlayıp tek bina ölçeğindeki yenileme uygulamalarını ve fikir projelerini aktaracağım. Bunlardan bazıları Uluslararası projeler olurken, diğerleri yerel örneklerden oluşmaktadır.

Bazı tarihi çevrelerde, özellikle kent merkezlerinde sanat ile 'soylulaştırma' politikaları izlenirken, bazı tarihi çevrelerde, özellikle kırsalda yerel halk ile el ele ve onların emeği ve işbirliği ile yenilenen çevreler oluşturuluyor. Ayşe Ege Yıldırım'ın içtenlikle paylaştığı Mudurnu örneği ve kalkınma süreci gibi... Kırsalda her şey daha zor, daha yavaş ilerliyor. Yerel halkın rızası, motivasyonu, işbirliği, paylaşımı, emeği kırsal kalkınma için en temel öncelik olmalı. Alan Yönetimi planı, strateji geliştirme gibi çok disiplinli çalışmaların planlanması, uygulanması ve kontrolü ise tarihi alanların sürdürülebilirliği için hayati önem taşımakta. Bu yazı ile birlikte bir tarihi koruma ve alan yönetimi uzmanının süreç içerisindeki farklı çalışma pratiklerini, deneyimlediği zorlukları ve olumlu sonuçlar elde etmenin nedenlerini anlama fırsatı buluyoruz.

Kent merkezlerindeki tek bina ölçeğinde ise tarihi yapının konumu, mahallesi, mahalle sakinlerinin hafızalarındaki önemi, özgün ve yeni kullanım değeri göz ardı edilemez. Bu kapsamda kaleme alınan iki değerli müze örneğimiz var. Londra'nın kültür-sanat merkezinde olan

Victoria ve Albert Müzesi'nin yeni ek yapısını ele alan Uğur Ulaş Dağlı, yenileme projesi ile bu tarihi yapının değerini ve değişen imajını anlatıyor. Değişimin ve yenilenmenin ziyaretçiler üzerindeki etkisi de deneyimin bir parçası oluyor. Diğer bir müze örneği ise Barcelona'da bulunan Antoni Gaudí'nin Casa Batlló'su. Fatmagül Öge, koruma ve restorasyon staj deneyimini bu yapı üzerinden kaleme alıyor. Meslektaşımızın aktardığı deneyimle koruma ve restorasyonun fiziksel değişimin ötesinde olduğunu bu yazıda yeniden görüyoruz; dahili görünürlük, küresel büyüme, farkındalık artırma, içerik ulaşılabilirliği, kapasite geliştirme, yönetim planı geliştirme gibi çok önemli çalışmaların oluşturulma gerekliliği, bu yapının 'yaşayan bir yapı' olmasını sağlıyor. Devam eden koruma projesine rağmen 365 gün ziyarete açık olan bir UNESCO Dünya Mirası yapısı söz konusu. Bu örnekten alınacak çok dersler var.

Yeniden kullanım kapsamında, Kaf Konak Butik Otel uygulama projesini aktarıyoruz. İstanbul merkezli bir mimarlık ofisi olan Boytorun Mimarlığın paylaşımı ile Türkiye'de Karadeniz'in Bartın ilçesindeki tarihi bir konağın restorasyonunu ve yeniden işlevlendirilmesini hem fiziksel hem de işlev değişiminin ve yenilenmenin olumlu sonuçlarını görüyoruz. Günümüze kazandırılan konağın etkinlik mekânlarıyla sosyal yaşamın içerisine yeniden nasıl dahil olduğunu ve sürdürülebilir yaklaşımın başarısına tanık oluyoruz.

Yerel örneklerimize baktığımız zaman, 'yenilenen' fakat 'yenilenemeyen' bir örneğimiz var... Arkeolog Latife Summerer'in kaleme aldığı yazıda, Sazlıköy'de konumlanan tarihi Panagia tis Kyras Kilisesi'nin farklı dönemlerde koruma restorasyon süreçlerinden geçtiği fakat yeni bir kullanım verilmediği için fiziksel restorasyonun yetersizliği aktarılıyor. Her koruma-restorasyon projesinin sürdürülebilir olması için günümüz şartlarına ve yöre halkının ihtiyaçlarına göre yeni kullanım uygulamalarının ve devamlı yapılacak olan bakım-onarım çalışmaları, denetimler ile sağlanabilecek olmasını unutmamalıyız.

Diğer bir yerel örneğimiz, Devrim Yücel Besim'in kaleme aldığı 'Yenileyen Kitapların Yenilenen Mekânları' başlıklı yazısıyla Lefkoşa Surlar İçindeki İki tarihi konağın restore edilerek

kamusal kullanıma geçmesi ve iki 'kitaplanma noktası' anlatılmakta. Hem fiziksel hem de işlevsel anlamda yenilenen Rüstem Kitabevi ve Mimarlar Odası Kitaplığı, gündelik hayatımızın önemli bir parçası olan iki değerli mahallede yer almakta. Hayatın içerisine yeniden dâhil olan bu iki mekânın ruhumuzu da yenilediği aşikâr...

Yerel ölçekteki bir başka örnek endüstri mirası yapılarından. Aslı Çekmiş Kanan, Dilek Yıldız Özkan ve Burak Pelenk'in kaleminden okuyacağımız 'Mağusa eski tren bakım atölyesi'nin yeniden işlevlendirilmesi' konusu ile İTÜ KKTC yerleşkesi ele alınarak, İTÜ yüksek lisans öğrencilerinin oluşturduğu öneri projeleri ve farklı bakış açıları tartışılmakta.

Bir diğer endüstri mirası irdelemesi de Şebnem Önal Hoşkara, Özlem Olgaç Türker, Ercan Hoşkara'nın birlikte kaleme aldığı Brüksel'de kanal üzerinde yer alan eski nakliye istasyonunun yeniden kullanılması ve içinde yer aldığı Tour & Taxis bölgesinin dönüşümü anlatılmakta. Kültür, sanat, alışveriş ve birçok farklı işlevin bir araya getirilerek canlı bir kent merkezi haline gelen ve kamusal kullanıma açılan yapı ve çevresi, yeniden işlevlendirilerek bir endüstri mirası yapısının sürdürülebilir anlamda korunmasını ve bir sanayi bölgesinin yeniden kent yaşamına kazandırılmış olması için önemli ve başarılı bir örnek...

Emine Gökbörü'nün aktarımıyla 'Yüzme Havuzunun Halk Salonuna Dönüşme Hikayesi, Mimarlığın Çuval Teorisi Ve Hayalet Hikayeler', dönüştürme fikrini işleyen önemli çalışmalardan bahsediyor. 18. Venedik Bienali'nde Uluslararası Mimarlık Sergisi Türkiye Pavyonu'nun küratörlüğünü üstlenen İstanbul merkezli SO? Stüdyosunun çalışmaları ve arkasında yatan yaratıcı fikirler bizlere bu yazı aracılığı ile ilham veriyor. 'Yıkmadan mevcudun üzerine ekleyerek dönüştürme meselesi", tüm dünyada sürdürülebilir gelişim için bir gereklilik. Küçük adamız için ise geç kalınmış, yavaş ilerleyen ama umut vadeden süreçler...

Emine Gökbörü "Yığma Yapıların Tarihinden Günümüze Uzanan Yolculuğu Ve Geleceğe Dair Perspektifler" isimli diğer bir yazısında, geleneksel malzeme olan taş ve tuğlanın devamlılığından ve yeniden değerlendirilerek güncel yaşama farklı fikirlerle nasıl dâhil olabileceğini örnek projeler ile irdelemekte.

Ahmet Saymanlier, 'Beden ve Mimarlık' başlıklı yazısında insan ve bina arasındaki fiziksel, fonksiyonel ve ruhsal benzerlikleri tartışırken yenile(n)me kavramını irdeliyor.

Münevver Özgür Özersay'ın 'Mimarlık Eğitiminin Yenilenmesi İçin Ne Yapabiliriz?' yazısı ile tasarım stüdyosu eğitimi ve öğrenimi sorgulanmakta, öz eleştirisi yapılmaktadır. Bu kapsamda değerli görüşler eşliğinde öğretim görevlisinin rolü, zaman, öğrencinin deneyimi ve tasarım stüdyo süreci tartışılmakta.

Hakan Dağ'ın 'Müzeler Kendisini Yeniden Kurguluyor, Mekânın Ötesinde Deneyimler' isimli yazısı ile çağımızın teknolojik değişim ve gelişimlerine ayak uyduran ve kendilerini dönüştüren müzelerden ve yenilenen müze deneyimlerinden bahsedilmekte.

Mimarca 95'in sizlerle paylaştığı proje ağırlıklı/örneklerden sonra farklı kapsamlarda Yenile(n)me konusunda deneyimleri olan meslektaşlarımızla yapılan röportajlarımız da var.

KTMMOB Mimarlar Odası Genel Sekreteri Simzer Kaya'nın Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi (SMGM) projesi ile ve bu sayede Mimarlık mesleğindeki yenilenmeler ile ilgili verdiği ropörtajda, mimarlığın lisans eğitimi sonrasında hayat boyu devam eden bir meslek olduğunu ve bununla ilgili Odanın diğer ülkeler ile aynı standarda gelebilmesi için bu projenin hayata geçirilme gerekliliğini anlatıyor.

'Oradaydık' bölümü gezip gördüğümüz yerleri paylaşma imkânı oluşturuyor. Temamıza uygun 4 farklı 'yenileme' deneyimi anlatılıyor. Amsterdam, Malmö, Krakow ve Hatay'a yapacağımız yolculuklar hiç kuşkusuz ki bize zengin bir gezi yelpazesi sunuyor. Bu çok değerli gözlemler, gezi notları ve değerlendirme yazıları Yasemin Mesda, Cemile Çakmak Aydın, Pınar Uluçay Righelato ve Bahar Uluçay ve Beser Oktay Vehbi tarafından anlatılmıştır.

'Mimarlık İnsanları' köşemizde, Pınar Uluçay Righelato ve Bahar Uluçay MİMARCA 95 adına Lefkoşa Surları'nda bulunan Kafesli Mahallesi muhtarı Hüseyin Eminoğlu ile bir söyleşi gerçekleştirdi. Kültürel süreklilik ve geleneklerin devamı hem somut hem de somut olmayan kültürel mirasın korunmasında büyük önem

taşımakta. Bu nedenle tarihi bir çevrede yerel yöneticilik yapan, bu çevrenin insanları ile, yapıları ile iç içe olan ve bu çevreye gönül veren Eminoğlu'ndan dinlediğimiz değerli paylaşımlar sözlü tarih niteliğindedir. Diğer bir söyleşimiz de Söyleşi köşemizde Ceren Kürüm'ün MİMARCA adına, yıllarını tarihi koruma ve restorasyona adanmış önemli bir kimlik olan İlkey Feridun ile yaptığı söyleşiyi bulacaksınız. Yaklaşık 40 yıllık deneyimini kelimelere sığdırmaya çalışan mimar, restorasyon uzmanı, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi eski Başkanı, Kültürel Miras Teknik Komitesi Danışma Kurulu Koordinatörü Feridun, bizlerle Kuzey Kıbrıs'taki koruma süreçlerindeki zorluklar ile ilgili çok önemli paylaşımlarda bulunuyor, kendi deneyimlerini içtenlikle anlatırken gençleri bu alanda çalışmaya teşvik ediyor.

'İç'ten' köşemizde, Taner's Sons'a ait ödüllü projenin süreci aktarılmakta. Londra'da tasarladıkları iç mekân tasarımının 'sky bar/gökyüzü barına' dönüşüm süreci ve geliştirilen temalar anlatılmakta.

'Kitap Özeti' köşemizde, bizi yenileyen bir deneyim daha: kitabın başlığı olmuş bir müze projesi. Yasemin Mesda 'Masumiyet Müzesi' kitabını ve kitaptan yola çıkarak İstanbul'da Çukurcuma'da oluşturulan müzeyi tanıtmakta Tarihi bir konağın, romanın satırlarından çıkan fikirlerle hayat bulması ne kadar da derin bir etki bırakıyor ziyaretçilerde. Henüz görme fırsatı olmayan tüm okurlarımız için, ilk İstanbul gezilerinde deneyimlenmesi gereken bir yapı olduğunu söylemeliyiz.

'Yarışmalar/Ödüller' köşemize aramıza yeni katılan genç ve etkin yayın kurulu üyelerimizin (Hasret Destebanoğlu, Oya Sağıroğlu, Gözde Nazlı Kahraman, Çimen Umut) ziyaret ettiği ve kaleme aldığı, Uluslararası platformda farklı ödüllere hak kazanmış bir yenilenme projesini okuyacağız. Lefkoşa Surlar İç'i'nde, güneyde konumlanan tarihi bir han yapısının restore edilerek Görsel Sanatlar ve Araştırma Merkezi'ne (CVAR) dönüştürülmesi ve bu yapının somut ve somut olmayan kültürel mirasa katkılarından dolayı birçok ödül aldığı anlatılmakta. İki toplumun sanat ve kültür ile buluşmasını, üretmesini ve belki de birlikte yenilenmesini sağlayacak önemli bir proje.

'Sanatsal Katkı' köşemizde Ehsan Daneshyar'dan gelen Büyük Han çizimi var. Büyük Han yeniden kullanım olarak, Lefkoşa Surlar İç'i'nde çok önemli bir yere sahip, ilklerden... Söyleşi köşemizde de okuyacağınız gibi, Sayın İlkey Feridun'un öncülüğünde yürütülen restorasyon projesinin zorlu bir süreci olmuş. Yaklaşık 20 yıllık bir restorasyon sürecinden sonra 2002 yılında yeniden sosyal ve kültürel yaşama kazandırılmış tarihi bir değerimiz. Ve o zamandan sonra Asmaaltı sokağının ve devamındaki sokakların, hatta tüm Surlar İç'i'ndeki kalkınma sürecinin hızlanmasına ve yenilenmesine katkı sağlayan önemli bir kültür varlığımız.

'İyi Şeyler' köşemizde Hüseyin Tekerek'in BRT'de MİMARCA adı ile yürüttüğü program ile ilgili yapılan söyleşimiz var. Tarihi yapı ve geleneksel dokuya sahip köylerin korunması için yola çıkarak bir çağrı niteliğinde oluşturulan program, KTMMOB Mimarlar Odası desteği ile birçok mimarımızı konuk etmiş ve değerli bir arşiv çalışmasına katkı koymuştur.

Tarihi yapı ve geleneksel dokuyu koruma kapsamında belgeleme çalışmalarının ve bilgi aktarımının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamak boynumuzun borcudur. Kültürel mirasa gönül vermiş bireyler olarak, toplumumuzu bilinçlendirme ve farkındalığı artırma noktasında hepimize büyük bir sorumluluk düşmekte. Kültürel Miras, Koruma ve Yenile(n)me farklı disiplinler ve farklı boyutlarda tartışılması gereken önemli konular. Bu sayımızda ele aldığımız Yenile(n) me, birçok yazı içeriğinde okuyacağınız gibi, illa ki fiziki bir yenilenme ile ilişkili değil. Yapısal çevre dışında, düşüncelerimizin, bakış açımızın, paylaşımlarımızın yenilenmesi, eğitim sistemimizin yenilenmesi, iletişimimizin yenilenmesi ve hatta yöntem /yönetmelik ve yönetimlerimizin yenilenmesi, içimizin, kendimizin yenilenmesi ile ilişkili! Tüm okurlarımıza keyifli okumalar dileriz.

Aliye Menteş
Yrd. Doç. Dr.

ENGLISH ABSTRACTS

FROM SILENT SCREAMS
TO HOPE: THE TELEVISION
PROGRAM MIMARCA

ABDULLAH CAN, MÜNEVVER
ÖZGÜR ÖZERSAY

In this interview, the effort of Hüseyin Tekerek in his television program called “MİMARCA” and his mission to address the architectural patterns and Early Mediterranean Modernism structures in the northern villages of Cyprus are summarized. Hüseyin Tekerek, a producer, director, and a doctoral academic, embarked on this project to raise awareness about the disappearing architectural heritage in the rural areas of Cyprus. The program focuses on issues such as the neglect of village houses, urbanization, and improper restoration practices. The goal is to raise awareness of this cultural heritage among the public. The “MİMARCA” program was initiated with the support of the Chamber of Architects, and accurate information about the structures was provided through contributions from expert consultants. Hüseyin takes pride in the program’s impact and its archival value for preservation.

Although Hüseyin acknowledges that factors like civilization and capitalism make preservation challenging, he hopes that the project will inspire future generations to take action in preserving the villages. Hüseyin Tekerek’s “MİMARCA” project stands as a beacon of hope, demonstrating that good things are still possible.

Keywords: BRT, MİMARCA Program, Cyprus, Northern Villages, Preservation, Cultural Heritage

THE JOURNEY OF MASONRY
STRUCTURES FROM HISTORY
TO THE PRESENT AND
PERSPECTIVES FOR FUTURE

EMİNE GÖKBÖRÜ

Masonry structures have been used throughout human history as an ancient building technique. Today, they are considered an environmentally friendly construction method. By using local materials, they minimize environmental impacts. Masonry structures can play a significant role in a sustainable future. On the other hand, bricks are considered eco-friendly building materials. Due to their natural and recyclable properties, they offer ecological advantages. The use of bricks is increasing and expanding into various fields. Additionally, sustainable brick varieties like K-Briq, produced from recycled construction waste, are available. These examples provide innovative and sustainable solutions for environmental conservation and the preservation of cultural heritage. These projects contribute to the development of sustainable construction practices for the future.

Keywords: Brick, reuse, inovative use, recyle, recyle of construction waste, reuse of abandoned village

IN PURSUIT OF “CHANGE”,
FROM WORDS TO ACTION,
GLOBAL TO LOCAL: A
“CONSERVATION AND
DEVELOPMENT” MODEL IN
MUDURNU

AYŞE EGE YILDIRIM

In response to Mimarca Magazine’s question, “What can we do for renewal?”, the paper starts by simply saying, “Start with ourselves...”, then goes on to present an entrepreneurship model based on her professional and personal experiences of the last ten years. The key idea behind the advocacy of global organizations such as UNESCO and ICOMOS can be summarized as “the cultural and natural heritage being a fragile but valuable resource for sustainable development”. To see what we can do to realize these lofty ideals on the ground, the author has been involved in a long-term effort in the historic Silk Road town of Mudurnu, also a CittaSlow. The main stages of this process are: the doctoral thesis and post-doctoral research; preparation and implementation of Mudurnu Cultural Heritage Site Management Plan; loss of momentum after the UNESCO World Heritage nomination; a new approach as civilian and private sector stakeholder, involving the repair and operation of Madanlar Mansion and the establishment of Terra Mudurnu Inc. to renew the vision of “conservation and development of Mudurnu”. It is thus argued that the transformations we imagine are possible with creative approaches that combine thought and action.

Keywords: Sustainable Development, Mudurnu, UNESCO World Heritage, CittaSlow, Entrepreneurship, Agency

FROM AN INDUSTRIAL
SHIPPING STATION TO A PUBLIC
NEIGHBORHOOD CENTER: AN
AWARD-WINNING EXAMPLE OF
ADAPTIVE REUSE - TOUR&TAXIS
REGION AND GARE MARITIME,
BRUSSELS

ÖZLEM OLGAC TÜRKER,
ŞEBNEM ÖNAL HOŞKARA,
ERCAN HOŞKARA

The most correct approach in the context of contemporary conservation is to understand the cultural, social, symbolic, monumental, and/or industrial values of historical buildings that have lost their function in the face of the requirements of today’s conditions and revitalize them by adaptive re-use, i.e., by re-functioning them without destroying their values. New functions to be given to such buildings without disturbing their traditional location, composition, balance, and connection with the environment will contribute to urban sustainability by providing physical, economic, and social revitalization within the location and context of the buildings. In this study, the transformation of an old shipping station - called ‘Gare Maritime Terminus’ on the canal in Brussels and the Tour & Taxis region in which it is located - through re-functioning is examined.

Keywords: Repurposing, Sustainability, Interior Design, Gare Maritime, Tour & Taxis, Brussels

THE STORY OF A MUSEUM
TRANSFORMING A CITY:
VICTORIA & ALBERT MUSEUM,
LONDON

UĞUR ULAŞ DAĞLI

Sometimes a love story or a rebellion can change the whole image of the city. In fact, love and rebellion have the same power; to swing for the fences for the sake of their beliefs and feelings... While conveying the physical and social development of cities and thus their change and transformation throughout history, war narratives usually play a role in the forefront. In fact, change and transformation can be so simple that sometimes a pure relationship and trust between

two people can reconstruct a city. Most of us have different memories and feelings about London, the capital city of England, which has colonized Cyprus for many years. Beyond fights for power, a love story has also been the key factor in the transformation of London into a center of culture, science and art. In this sense, a fine example would be the Victoria & Albert Museum and its transformation story along with the city, which has visitors from all over the world.

Keywords: Victoria & Albert Museum, London, Museum, Urban Transformation

MUSEUMS ARE BEING
REORGANIZED /
EXPERIENCES BEYOND PLACE

HAKAN DAĞ

Humanity has reconstructed its temples, which it has memorialized by accumulating/preserving its own heritage over time, in a more systematic way in “modern time” and exhibited this as well. This exhibition was also an indicator of his strength. Museums, as these monumental structures, have survived for centuries as a product of life and urbanization. On the other hand, it has started to aim to enter the capillaries of life again by adding updated new meanings without losing its basic meaning. The pandemic period, which we have experienced recently and whose effect we still feel, made us feel the necessity of carrying the route of this “new” to a brand new lane with the developing technology. Museums are now in the phase of getting rid of their hidden existence behind spatial structures. A brand new structural transformation awaits us. This is quite an exciting adventure. The one who stands is destroyed, the one who takes action continues.

Keywords: Museum, Museum Designs, Future Museum

THE STORY OF THE SWIMMING
POOL TRANSFORMATION INTO
A PUBLIC ROOM, CARRIER BAG
THEORY OF ARCHITECTURE
AND GHOST STORIES

EMİNE GÖKBÖRÜ

SO? Design studio curated the Pavilion of Turkey at 18th Venice Biennale, International Architectuer Exhibition who paying attention to the stories of unused buildings instead of heroic ones. We met with a design office that adopts the principle of seeing the potential of the buildings rather than as they are and examined the project of their own, transformation of a private pool into public hall...

Keywords: Ghost stories, 18. Venice Biennale, Carrier bag theory of Arhitecture, Ursula K. Le Guin

RESTORATION OF HISTORIC
BARTIN KAF KONAK AND
TRANSFORMATION INTO A
BOUTIQUE HOTEL

BAYTORUN MİMARLIK

The restoration and new use of Kaf Konak, which has a traditional middle sofa plan type, located in the Bartın district of the Black Sea region, is explained with this paper. After its physical and functional change, the historical building was revived with its transformation into a 6 bedroom boutique hotel. With its large back garden area and with new activities being held there, the historic building is reintegrated into socio-cultural life and a sustainable conservation has been achieved.

Keywords: Bartın, Restoration, Kaf Konak, Adaptive Re-Use, Boutique Otel

ENGLISH ABSTRACTS

PRAYERS, MIRACULOUS
HEALINGS, DAMAGES, AND
RESTORATIONS: THE 1500-YEAR
HISTORY OF THE CHURCH OF
PANAGIA TİS KYRAS
(SAZLIKÖY/LIVADYA)

LATİFE SUMMERER

Panagia tis Kyras, one of the very few churches that have survived from the Early-Christian period in Cyprus, is located near Sazlıköy/ Livadia (Trikomo). This church was considered as an important religious center throughout the ages due to its healing water and the miraculous mosaic icon of the Virgin Mary. Every year, on September 8, the panagyris of the Virgin Mary used to be celebrated with the participation of the surrounding Muslim people. After the ethnic conflicts in the 1950s, the church lost its importance and function and eventually was abandoned. It suffered from continuous decay, theft, and violation during the post-war period. A conservation project was recently carried out by the Technical Committee on Bi-communal Cultural Heritage and the United Nations Development Program. The aim of this article is to draw the attention of the general public to Panagia tis Kyras as an important monument for the history and religious life of Cyprus and to raise awareness about the preservation of cultural heritage and to contribute to the process of building trust between the two communities.

Keywords: Rural Church, Paleochristian, Karpasia, Religious Heritage, Conservation and Restoration

RENOVATED SPACES OF
RENEWED BOOKS: BOOK
SPACES IN CYPRUS

DEVİRİM YÜCEL BESİM

Books hold an indispensable importance in human life. This significance arises not only from their capacity to transfer knowledge but also from their ability to soothe our minds and enrich our souls. Beyond being mere utilitarian objects, books have diversified in their roles in our daily lives, and their forms, presentations, and display methods have evolved rapidly in relation to architecture. Alongside the familiar cultural structures like libraries and bookshelves, different types of commercial structures have also incorporated books within their premises, complemented by activities other than the primary act of “reading.” This study presents examples of this transformation observed in Cyprus and discusses the changes observed in the renovated spaces. Following a general tour of Nicosia, the study focuses on two examples, “Rüstem Kitabevi” and “Architects’ Chamber Library,” both of which have transformed into “book spaces,” one privately owned and the other institutionally affiliated. The study portrays the structural and functional renovations of these two historic buildings that have existed within the Nicosia city walls for centuries, transitioning from residential to public use.

Keywords: book, bookshelf, bookshop, coffee shop, interior design, renovation, Nicosia-Cyprus.

THE MOTIVATION BEHIND
RENEWALS AND INNOVATIONS:
THE QUEST TO BE GOOD

AHMET MURAT SAYMANLIER

Repairing, updating, restoring is the root of all of these, in fact, there is an interest and need for the new in our souls. Both our own body and the places we live in make us feel the need to renew at certain intervals, either compulsorily or willingly. So why? Mandatory renewals are made for repair, revision, function, adaptation to the environment etc. Why do we feel the need to make voluntary arrangements, restorations and renewals? Perhaps the word to focus on here is “feel”. Could the reason for these innovations and renewals be to feel good? Renewing the colour of the place we live in, renewing the facade of the building, cutting our long hair short for fashion or interventions made to many parts of our body due to aesthetic concerns are actually actions done to feel better. Renovations that have to be made are the interventions made to make a deteriorated function work again, whether functional or aesthetic, or to make it possible. In any case, the point of interventions, be it body or architecture, is to feel good, isn't it?

Keywords: Renewal, Restoration, Architecture, Body, Healing, Improvement

WHAT CAN WE DO TO RENEW
ARCHITECTURAL EDUCATION?

MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

We can no longer talk about architectural education or classical design studio education as we know it. It is only a ‘learning of architecture or design studio

learning’ that we can talk about. In other words, we can only talk about the fact that the student is moving on a more self-regulatory, autonomous and independent learning journey and the only contribution that the instructor can make to his/her is empowerment in this direction. At this point, the truth that needs to be accepted is this: Studio learning is not (no longer) student-centered learning, but an instructor and time-centered learning process. Without this acceptance, there is no point in talking about honest renewal. In this context, who the instructor is, his/her knowledge and experience in regards to professional life of architectural practice; his/her political and ethical stance and how aware he/she is of his/her responsibilities in this direction are much more important than in the past.

Keywords: Design studio education, design studio learning, relationships, time, renewal.

THE REUSE PROPOSALS
FOR FAMAGUSTA TRAIN
WORKSHOP BUILDINGS:
A CASE FROM MASTER OF
ARCHITECTURE PROGRAM
DESIGN STUDIO: A CASE FROM
MASTER OF ARCHITECTURE
(NON-THESIS) PROGRAM
DESIGN STUDIO:

ASLI ÇEKMiŞ KANAN,
DİLEK YILDIZ ÖZKAN,
BURAK PELENK

Famagusta train workshop building was a part of Cyprus Government Railway; the line which had served for 46 years. The building now states in the campus of Istanbul Technical University (ITU) Northern Cyprus, and as the landmark of the campus needs to be renovated and reused. ITU Faculty of Architecture, Master of Architecture (Non-Thesis) Program design studio; in 2017-2018 academic term, studied on the reuse of this workshop building. The students developed proposals by caring the original identity, industrial and cultural history, and architectural-spatial features of the building.

Keywords: Cyprus Government Railway, Industrial heritage, Cultural heritage, Reuse, Master of Architecture Studio

PROTECTING MODERN
CULTURAL HERITAGE:
INTERNSHIP EXPERIENCE
AT CASA BATLLÓ

FATMAGÜL ÖGE

Antoni Gaudí, the Catalan architect, left his signature with his unique and outstanding works in the Catalan Modernism. His exceptional creative contribution to the development of architecture and building technology resulted in seven of his built works’ inscription in the UNESCO World Heritage list. The house museum has been open to the public since 1995, offering innovative cultural and architectural visits with numerous events and activities. After its inscription to the UNESCO World Heritage list in 2005, Casa Batlló’s cultural and heritage values have been promoted universally. The internship took place under the World Heritage Department of Casa Batlló between 16th of September until the 1st of November 2019. The internship was structured under four main domains: Internal Visibility, Raising Awareness, Content Availability, Capacity Building. The shared mission and vision of these main domains incorporates increasing awareness, conservation and promotion of Casa Batlló’s cultural heritage values and its World Heritage status as well as abiding by the obligations and commitments with respect to its authenticity and integrity.

Keywords: Casa Batlló, Antoni Gaudí, UNESCO World Heritage, cultural heritage

RENEWED HISTORIC
STRUCTURES AS STRONG
LINKS TO THE PAST

EHSAN DANESHYAR

Historic structures, as valuable material cultures, often carry historical, cultural, and symbolic

values for the community’s members. Renovation of historic structures significantly contributes to the preservation of a community’s sense of identity and provide strong links to a particular community’s past. In fact, existing historic structures provide historical continuity, which is vital for enhancing the shared identity among the community’s members. Büyük Han, located in the Walled City of Nicosia, is an example of a renovated Ottoman material culture. The building has originally served as a place for merchants to engage in commercial activities, socialize, and rest. Han, as a smaller Ottoman caravansary, is a reminder of historical commercial routes both via land and sea and trade systems with other regions. As part of the Ottoman trade routes in Cyprus, Büyük Han stands as an important piece of Cypriot material culture. After a long restoration process, it has been converted to a tourist center and it creates a strong link with the community’s past.

ON THE BUREAUCRACY OF
RENEWAL: INTERVIEW WITH
İLKAY FERIDUN

CEREN KÜRÜM

We have interviewed İlkay Feridun, who has been working as a conservator architect for almost 50 years in North Cyprus where decaying cultural heritage is in abundance yet conservation awareness is in shortage. Feridun who is one of the former Directors of the Department of Antiquities and Museums, shared her invaluable experiences in our extensive interview, part of which is presented in this issue of Mimarca. Wishing that her words will provide insight for both young architects working in conservation and women architects who are struggling to find their place in the industry.

Keywords: İlkay Feridun, Restoration, Cultural Heritage, Department of Antiquities and Museums

ENGLISH ABSTRACTS

“CHAMBER OF ARCHITECTS OF UCCTEA THE SILENT LEADER BEHIND THE CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT CENTER INITIATIVE A CONVERSATION WITH SİMZER KAYA ON ‘RENEWAL’”

**ABDULLAH CAN
MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY**

This article discusses an interview with Simzer Kaya, the General Secretary of KTMMOB Chamber of Architects, regarding the establishment of the Continuous Professional Development Center (CPDC). The renewal of the Chamber focuses on informing the members about current topics, enhancing their professional skills through education and certification programs, and adapting to the demands of the contemporary era. The CPDC is highlighted as a significant contribution to the profession's development and the enhancement of societal values by elevating the members' skill and knowledge levels. Simzer Kaya's contributions aim to strengthen the Chamber and better cater to its members' needs.

Keywords: KTMMOB Chamber of Architects, Continuous Professional Development Center, renewal, professional skills, education

WE WERE THERE

**YASEMİN MESDA
CEMİLE ÇAKMAK AYDINLI
BAHAR ULUÇAY
PINAR ULUÇAY RİGHELATO
CEMİLE ÇAKMAK AYDINLI**

With the 95th issue of MİMARCA, we have created a new section that aims to encourage our traveler architects to share their experiences.

As of this issue, 4 different ‘renewal’ experiences are described, in line with our theme, with the ‘We were there’ section that we created by ‘renewing’ ourselves. Reading the trips to Amsterdam, Malmö, Krakow and Hatay will undoubtedly give us a rich travel experience. These invaluable observations, travel notes and experiences inspire us. We hope to read and share more of them in the coming issues...

Let's talk briefly about our writers and the places they shared in the ‘We were there’ section... While Yasemin Mesda wrote the Stedelijk Museum in Amsterdam's Museumplein area and the design of the new contemporary extension, Cemile Çakmak Aydınli shared her travel experiences in Malmö, Sweden, and focused on sustainable urban development. While talking about this city, she emphasizes the importance of ‘renewal, renewing people and living creatures and leading a happy life’. Pinar Uluçay Righelato and Bahar Uluçay share their experiences and observations in the Old Town Market Square in Krakow, Poland. We will read with pleasure that there are many valuable structures and open social spaces to be discovered in the medieval city which is on the UNESCO World Heritage List. Beser Oktay Vehbi talks about their trip to Hatay and the transformation of the old soap factory to the Savon Hotel, which they stayed in and their experiences there. Hatay, which is rich in terms of both tangible and intangible cultural heritage, and the adaptive reuse of the soap factory structure, sets an example for our local projects.

A STORY OF COMMITMENT IN CULTURAL CONTINUITY OF NICOSIA WALLED CITY: HÜSEYİN EMİNOĞLU - THE MUHKAR OF KAFESLİ NEIGHBOURHOOD

**PINAR ULUÇAY RİGHELATO,
BAHAR ULUÇAY**

In the 94th issue of Mimarca, under the theme of “Renewal”, we initially thought it may be right to introduce builders working in the field of architectural conservation and restoration. No doubt, the preservation of cultural heritage and its inheritance to the coming generation are only possible with the presence of skilled craftsmen who have knowledge, skills, and experience in traditional architecture, construction techniques, and materials. When you examine this issue in detail, it is clearly visible that preserving and revitalizing historical buildings is only possible by maintaining and sustaining the lives, customs, and traditions they embrace. In this sense, we wanted to host someone who strives to protect cultural heritage's intangible values for transferring them to future generations. We had a pleasant conversation with Hüseyin Eminoğlu, the Mukhtar of Kafesli, a resident and lover of Nicosia Walled City, as well as a local administrator, Mukhtar, who devoted his lifetime to the neighborhood and its inhabitants. We started our talk with Mr. Eminoğlu about the love and passion he has for the people and the old city which later guided him toward the Mukhtar position he still possesses. We continued our discussions on how he views the Mukhtar position as a bridge between the central government and the people; which he believes plays an important role in making people love and own the place they live in. In parallel lines with this, we discussed

his thoughts on the past, present, and future of the old city.

Keywords: Humans of Architecture, Walled City of Nicosia, Muhktar of Kafesli Neighbourhood, Cultural Continuity

CVAR: THE CENTER OF VISUAL ARTS AND RESEARCH

**ÇİMEN UMUT
OYA SAĞIROĞLU
HASRET DESTEBANOĞLU
GÖZDE NAZLI KAHRAMAN**

The Center of Visual Arts and Research (CVAR), which opened in 2014 in Nicosia as a museum and research center, was one of the 29 projects in Europe that can be considered as awarded heritage by receiving the EU Cultural Heritage / Europa Nostra Awards that is one of the largest European awards in the field of cultural heritage in the category of Education, Training and Awareness-Raising in 2017 for their contribution to the history and heritage of Cyprus. The CVAR museum exhibits the common culture of the Cypriot community and also serves as an art and culture center. CVAR aims to create a common space for the Cyprus community. The building, which reflects the traditional architecture of Cyprus, also aims to enable visitors to interact with the history and culture of the society.

Keywords: CVAR, Nicosia, Awarded Heritage, Heritage Of Cyprus, Common Culture, Art And Culture Center, Traditional Architecture

A SUCCESS STORY
WORTHY OF İÇ-TEN

TANER'S SONS TASARIM OFISI

This article summarizes the M'Arks Sky Bar project by Taner's Sons, an interior design office founded by Interior Architect Mustafa Afşaroğlu and Architect Erhan Afşaroğlu, which won the LIV Hospitality Design Awards in the interior design - bar lounge category. The project is located in the southeast of London and includes a space with a salon, bar, rooftop terrace, and collective working areas. The main concept of the design is to create a space that can function as a lounge

during the day and transform into a completely different atmosphere at night. Taner's Sons emphasizes the importance of creating a versatile interior space during the design process and aims to provide guests with a memorable experience in the venue. The project is built on the concepts of intimacy, fluidity, and memorability in the interior structure.

Keywords: Interior Design, LIV Hospitality Design Awards, M'Arks Sky Bar, Taner's Sons.

BOOK PROPOSAL
THE MUSEUM OF INNOCENCE

YASEMİN MESDA

Orhan Pamuk tells a love story in his novel “The Museum of Innocence”. The novel, in which the places and events are explained in detail with descriptions, was published in 2008. The “Museum of Innocence” was opened under the same name in 2012, four years after the book was published. In this museum, it is seen that many objects and experiences described in the novel are exhibited and clouded with visitors. While living the spirit of the place in the museum, we are going on a time travel in the events that happened in the past and are told throughout the novel.

Keywords: The Museum of Innocence, the spirit of the place, Orhan Pamuk

THE RIGHT TO ADEQUATE
HOUSING, EARTHQUAKE AND
LAW

MUSTAFA ERÇAKICA

Abstract: Earthquakes are natural disasters that cannot be prevented with the current level of technology. Due to the fact that earthquakes cannot be prevented, they are being met with great fear. Indeed, earthquakes, which have the potential to cause great losses, have devastating effects, if necessary measures are not taken. If the political and administrative authorities of the States take the necessary measures, even if the earthquake cannot be prevented, the destructive effects can be minimized. Failure to take the necessary precautions regarding

the earthquake may lead to the violation of many rights, especially the right to life, and the right to adequate housing. Correct planning of natural disaster management requires taking various measures before such natural disasters occur. It is important to perform natural disaster management correctly in the post-earthquake periods. In addition, criminal judgements and civil judgements are common legal measures in the post-earthquake period. Cities may even necessitate to be rebuilt. The international cooperation in cases related to natural disasters is also very important. In line with such cooperation, a coordinated fight against natural disasters can be realized.

Keywords: Earthquake, Natural Disaster Management, Law

HÜSEYİN TEKEREK İLE SÖYLEŞİ:

SESSİZ ÇIĞLIKTAN ÜMİT OLMAYA: TELEVİZYON PROGRAMI MİMARCA

ABDULLAH CAN, MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

ÖZET

Bu söyleşide, Hüseyin Tekerek'in MİMARCA adlı televizyon programı ve Kıbrıs'ın kuzey köylerindeki mimari örüntü ve Erken Akdeniz Modernizmi yapılarını ele alma çabası özetlenmektedir. Hüseyin Tekerek, yapımcı, yönetmen, ve doktoralı bir akademisyen olarak, Kıbrıs'ın kırsalında yok olmaya yüz tutmuş mimari mirasın farkındalığını arttırmak için bu projeyi hayata geçirmiştir. Programda köy evlerinin korunmaması, betonlaşma ve yanlış restorasyon gibi etmenler ele alınmaktadır. Hedef, topluma bu kültürel mirasların farkındalığını aşılmasıdır. Programa Mimarlar Odası'nın da desteğiyle başlanmış, uzman danışmanların katkılarıyla yapılar hakkında doğru bilgiler sunulmuştur. Hüseyin, projenin ses getirmesi ve koruma için bir arşiv niteliği taşımasıyla gurur duymaktadır. Hüseyin, medeniyet ve kapitalizm gibi etmenlerin korumayı zorlaştırdığını düşünse de, bu projenin gelecek nesillere ilham vermesini ve köylerin korunması için çabalayan kişilerin çıkmasını ummaktadır. Hüseyin Tekerek'in MİMARCA projesi, iyi şeylerin hâlâ mümkün olduğuna dair bir ümit olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: BRT, Mimarca Programı, Kıbrıs, Kuzey Köyleri, Koruma, Kültürel Miras

BRT'de MİMARCA adıyla, mimarlık ile ilgili program üreten ve bu programlarda Kıbrıs'ın kuzey köylerindeki yok olmaya yüz tutmuş mimari örüntüyü ve bazı önemli Erken Akdeniz Modernizmi yapılarını ele alan Hüseyin Tekerek, Bayrak Radyo Televizyon Kurumuna 20 yılını vermiş bir yapımcı, yönetmen; aynı zamanda doktoralı bir akademisyen. 20 yıllık televizyonculuk meslek hayatında çeşitli arkeoloji belgeselleri hazırlamış ve bunun yanısıra çevre, eğitim ve engelsiz hayat üzerine hazırladığı programlarla da Kıbrıs Türk Toplumu'nda var olan sorunların aşılması için uğraş vermiştir. Son projesi olan Mimarca, Kıbrıs kırsalının kurtarılması ve adadaki Erken Akdeniz Modernizmi yapılarının farkındalığını arttırmak hedefiyle ortaya çıkmıştır.

Kıbrıs'ın köylerine ailesi ile birlikte yapılan ziyaretlerinde, gittiği köylerin ne kadar kaderine terk edildiğini ve yapılan yanlış ve yerinde olmayan müdahaleleri, yok olan dokuyu üzelerek gözlemlediğini belirterek, bir televizyoncu olarak farkındalık yaratması gerektiği bilinciyle topluma Kıbrıs'ın kuzeyindeki bu kültürel miraslarımızın farkındalığını aşılama misyonunu üstlenmesi gerektiğini düşünmüş ve bu göreve soyunmuş. Köy evlerinin sokakla olan ilişkisinin koparılması, betonlaşması, yapılan tadilat ve restorasyonlarda binanın özgün halinden uzaklaşması gibi etmenler, onda, bu program fikrinin ilk meyvelerini vermiş ve aslında bu projeye üzülmeye başladığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Artık ailemle yaptığım bu gezilere devam etmek istemedim; çocuklarıma oraları göstermek istemediğimi ve benim oralardan uzaklaştığımı fark ettim. Keşke koruyabilseydik, çocuklarımıza, gelecek nesillere tertemiz bir miras bırakabilseydik de bu projem hiç hayata geçmeseydi... Gurur duyduğum ve Kıbrıslılığı yansıtan ortamlar artık özünden uzaklaşmış durumdaydı..."

Plansızlığa ve bilinçsizliğe olan kızgınlıkla yola çıktığı bu

serüven için ilk kıvılcım, 2022 yılının Nisan ayında Hüseyin Bey'in aklına düşmüş, Mimarlar Odası ile yapılan görüşmelerle taçlandırılmış ve odanın da desteği alınarak proje hayata geçirilmiştir. Odamız tarafından üyelere yapılan çağrıyla, projeye ilgi duyanlar, mesleki danışman olarak projeye katkı koymuşlardır. Mimariye ilgili olanların dikkatini çekebilmek ve Akdenizli olan bu toplumun da programa ilgisini uyandırabilmek için ilk adı, "Mimar Akdeniz" olarak düşünülen programa, daha sonra Mimarlar Odası ile yapılan görüşmeler sonucunda, odanın süreli yayını olan MİMARCA dergisinin adı verilmesi kararlaştırılmış. İki sezonda, toplamda 27 program ortaya koyan Hüseyin Tekerek; her program için danışmanlarla yaptığı görüşmeler ve ortaya çıkan ürünlerin ışığında neler öğrendiğini şu sözlerle bizlere aktarıyor:

"Aslında hiçbirimiz hiçbir şey yapamıyoruz. Bu farkındalığın oluşabilmesi için daha büyük bir çığlığa ihtiyacımız var; benim televizyon programım yetersiz kalıyor, biz sadece bir arşiv

tutmuş oluyoruz. Yaptığımız, aslında sessiz bir çığlıktır."

Bu çığlığı daha duyulabilir bir hâle getirebilmek için belki biraz daha iyi bir beyin fırtınası, farklı bir bakış açısına haiz olmak gerek... Yıllardır serzenişte bulunduğumuz bu konuyu tekrar gün yüzüne çıkarmış oluyor Hüseyin Bey ve kırsalımızı, doğru bir örnek oluşturacak şekilde korumak istiyorsak, bu yönde bir adım atılması gerektiği düşüncesinde olduğunu belirtiyor.

Globalleşmeden kaynaklı beton malzemenin, fayansın, seramiğin uygun fiyatlı ve kolay ulaşılabilir olması ve kerpiç üretiminin olmaması, yapılan bütün tadilatların bu malzemelerle yapılmasının, bu köyleri kaybetmemize zemin oluşturduğunu düşünen Hüseyin, bu köydeki yapı sahiplerinin doğru örneklerin olduğu farklı bölgelere götürülüp oralardan örnek alınması, fikrinin oluşturulması gerektiği inancında...

Kendi hayalleri ile yola çıktığını ve onların daima

YIĞMA YAPILARIN TARİHİNDEN GÜNÜMÜZE UZANAN YOLCULUĞU VE GELECEĞE DAİR PERSPEKTİFLER

TEMA

EMİNE GÖKBÖRÜ

ÖZET

Yığma yapılar, insanlık tarihi boyunca kullanılan eski bir yapı tekniğidir. Bugün, çevre dostu bir inşaat yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Yerel malzemeler kullanarak yapıldıkları için çevresel etkileri minimize ederler. Yığma yapılar, sürdürülebilir bir gelecekte önemli bir rol oynayabilir. Öte yandan, tuğlalar çevre dostu yapı malzemeleri olarak kabul edilir. Doğal ve geri dönüştürülebilir olmaları nedeniyle ekolojik açıdan avantajlıdır. Tuğlaların kullanımı giderek artmakta ve farklı alanlarda kullanılmaktadır. Ayrıca, inşaat atıklarının geri dönüşümüyle üretilen K-Briq gibi sürdürülebilir tuğla çeşitleri de mevcuttur. Bu örnekler, çevre koruması ve kültürel mirasın korunması için yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler sunmaktadır. Bu projeler, geleceğe yönelik sürdürülebilir inşaat uygulamalarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tuğla, yeniden kullanım, yenilikçi kullanım, geri dönüşüm, inşaat atıklarının geri dönüşümü, terk edilmiş bir köyün yeniden kullanımı

Yığma yapılar, insanlık tarihi boyunca en eski yapı tekniklerinden biridir. İnsanlar, ilk yerleşim yerlerini inşa etmek için doğal kaynakları kullanarak yığma yapılar yapmışlardır. Bu yapılar, genellikle toprak, taş, ahşap ve kil gibi yerel malzemelerden yapılmıştır.

Geçmişte, yığma yapılar daha çok dayanıklılık ve ekonomiklik nedeniyle tercih ediliyordu. Ancak zamanla, inşaat teknolojisi geliştikçe ve malzeme seçenekleri arttıkça, yığma yapıların yerini daha modern yapı teknikleri almaya başladı. Bu nedenle, bu yapılar daha çok geleneksel mimari öğeler olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde, yığma yapılar çevre dostu bir inşaat yöntemi olarak da değerlendirilmektedir. Yerel malzemeler kullanarak inşa edildikleri için, çevresel etkileri minimize eder. Ayrıca doğal ısılarda iyi bir performans gösterirler, yani yazın serin, kışın sıcak tutarlar. Bu özellikleri nedeniyle, yığma yapılar sürdürülebilir bir geleceğin inşasında önemli bir rol oynayabilirler.

Yığma yapılar insanlığın tarihinde önemli bir yer tutmuştur ve günümüzde de çevre dostu bir inşaat yöntemi olarak kullanılmaya devam etmektedir. Yerel malzemeler kullanımı, enerji tasarrufu ve doğal ısılarda iyi performans göstermesi nedeniyle, yığma yapılar gelecekte de önemli bir rol oynayabilir.

Terk Edilmiş bir köyün geri dönüşümü

1960'ların başında, Ruesta, Esco ve Tiermas (İspanya) belediyelerinin sakinleri, Yesa rezervuarının inşası nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kaldı. Bu ani nüfus azalması toplumsal bir soruna neden olmakla birlikte, aynı zamanda 'baba mülkü'nün bir sonraki nesle aktarımını da sekteye uğrattı.

Neredeyse bilinmeyen bir köy olan Ruesta gerçekten önemli bir

peşinden gittiğini belirten Hüseyin, bu projenin yirmi yıllık meslek hayatında yapmış olduğu en önemli proje olduğunu dile getiriyor ve neden ilk defa ekrana çıktığını şu sözlerle açıklıyor:

"Çünkü bu proje ile ülkeyi değiştirebileceğime ve izleyiciyi ikna etmek için insanların gözlerinin içine bakmam gerektiğine inandım. Bu sebeple ilk defa kamera önüne geçip ekranlara çıktım."

Bu programın sadece "sessiz bir çığlık" olarak değil; aynı zamanda "İYİ ŞEYLER" in de oluşmasına vesile olduğu için bu sayfalarda kendine yer bulduğunu belirtmek isteriz. Şöyle ki, Erken Akdeniz Modernizmi'nin Kıbrıs'ın kuzeyinde hayat bulduğu biçimi ve kırsaldaki olması gereken mimari örüntü, uzman danışmanlar tarafından doğru bir şekilde yorumlanmış ve mesleki danışmanların kişisel görsel arşivlerinin de program içerisinde yer bulup kamuoyu ile paylaşılması sağlanmıştır.

"Gerek programa katılması için ikna etmeye çalıştığım kişilerden sonrasında olumlu dönüşler almam gerekse de programlar yayımlandıktan sonra aldığım telefonlarla bana aktarılan olumlu mesajlar, beni yaptığım işin ne kadar doğru olduğuna inandırdı ve her ne kadar attığımız çığlık sessiz duyulsa da, gelecek nesillere bir arşiv olacak nitelikte olduğunun düşüncesindeyim." Kendisi inanıyor ki bir gün bu programları izleyen

birileri çıkıp "şu köyde şöyle bir örgüt kurmaya veya birlikte hareket etmeye karar verdik... o köyün dokusunu kurtarmak / korumak için çabalayacağız..." diyecektir...

Söyleşimizin sonunda Hüseyin Bey, mimarının bizi biz yapan müştereklerimizi, müşterek bir platformda önemseyip onlara özen göstermemiz gerektiğini belirtiyor ve Mimarlar Odasına, bu proje için verdiği desteklerinden dolayı teşekkürlerini dile getiriyor.

Korumak için bakış açısının yenilenmesinin şart olduğunu ve aslında korumak için, stabil olan bir şeyin olması gerektiğini bizlere düşündürten Hüseyin, yokuş aşağı doğru hızlı bir ivme kazanan bu gidişatın önüne geçilmesi gerektiği inancında ve kendi üzerine düşeni yaptığının ve yapıyor olmanın, televizyonda bunu dile getirmenin, haklı gururunu yaşamaktadır. Medeniyet, kapitalist pazar, finansal kapasite gibi etmenler bizden yana da olmadığı için o yüzden yokuş aşağı giden şeyi durdurabilirsek, ancak o vakit bir korumadan bahsedebiliriz. Hüseyin, bu sessiz çığlığın öncüsü, belki de bizim cesaret edemediğimizi yaparak o taşın altına elini ilk o koydu. Şimdi sıra bizde. Çünkü; iyi şeyler, eskisi kadar olmasa da, hâlen oralarda ve ümidimiz hâlâ var!

Münevver ÖZGÜR ÖZERSAY

KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu Başkanı
munevver.ozgur@gmail.com

Abdullah CAN

KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu Sekreteri
abdullah.can@msn.com

Figür 1 – www.sergiosebastian.es

Figür 2,3 – www.sergiosebastian.es

mirasa sahiptir, sadece binalar ve manzaralar veya 1985'te sokaklarında ve Sos del Rey Católico'da çekilen ünlü İspanyol filmi "la Vaquilla"nın anıları değil, kültürel zenginlik ve alışverişin bir örneği olan Camino de Santiago'nun Fransız hattıyla kesişiyor.

1960'lardaki kamulaştırmadan bu yana (kale hariç) kasabanın sahibi olan Ebro Hidrografik

Konfederasyonu, kullanım ve bakımını CGT birliğine devreder. Ve CGT 2017'de, Camino de Santiago'yu çerçeveleyen ve sınırlayan evlerin ciddi şekilde çökme riskiyle karşılaşması sonucu, Ruesta'nın toparlanması için bir Master Plan yürütmek için bir proje tasarlamakla görevlendirilir.

Bugün çalışmalar bitti ve Centro St.'deki bazı

Figür 4,5 – www.sergiosebastian.es

evler benzeri görülmemiş bir kentsel kamp alanı olarak etkinleştirildi. Yapısal sağlamlaştırmayı ima eden, konutların ölümünü ve kentsel dokunun yok olmasını geciktiren bir kullanıma sahiptir. Ve şu anda mümkün olan en ekonomik çözüm olarak sunuluyor. Boş İspanya'daki terk edilme olgusuna gerçekçi bir alternatif.

Yapısal konsolidasyon, tüm binaların bir organizma gibi ortak çalışması ile tasarlanmıştır. Beton kirişler, yanal hareketleri önleyen ve taş duvarların tepesini koruyan bir üst halka oluşturuyor. Bir anıt olarak, antik Ruesta köyünün tasarımını havadan tanımlayan beyaz bir çizgi çiziyor.

Müdahale, yıkımlarını durdurmak, evleri ve mirası sağlamlaştırdı ve yeniden erişilebilir hale getirerek ana hedeflere ulaşmada başarılı oldu. Bugün Ruesta eski komşular ve ziyaretçiler tarafından ziyaret edilebilir.

Tuğlanın Yenilikçi Kullanımı

Ekolojik açıdan tuğlalar, çevre dostu yapı malzemeleri olarak kabul edilirler. Bunun nedeni, doğal bir malzeme olması ve geri dönüştürülebilir olmalarıdır. Üretim için kullanılan ana malzemeler;

kil, su ve enerjidir. Bu nedenle, tuğla üretiminde kullanılan hammaddeler doğal kaynaklar olduğu için, çevre üzerinde minimal bir etkiye sahiptirler. Ayrıca, dayanıklı ve uzun ömürlüdürler, bu nedenle yapıların ömrü de uzun olur. Bu da kaynak kullanımını azaltır ve çevrenin korunmasına yardımcı olur. Ayrıca tuğla yapılar, ısıyı iyi bir şekilde tutarak enerji tasarrufu sağlar ve bina içindeki sıcaklığı dengeler.

Tuğlanın özgün kullanımı günümüzde giderek artan bir trend haline gelmiştir. Geleneksel olarak evlerin inşasında kullanılan tuğlalar, artık pek çok farklı alanlarda da kullanılmaktadır.

Örneğin, artık peyzaj tasarımında kullanılıyor. Bahçelerde yürüyüş yolları, duvarlar, çitler ve peyzaj elemanları olarak kullanılan tuğlalar, doğal bir görünüm sağlamak için tercih ediliyor. Tasarımı modernleştirmek için boyanabiliyor veya farklı renklerde üretiliyor.

Ayrıca mobilya ve ev dekorasyonu için de kullanılıyor. Aydınlatma armatürleri, sehpa, raf ve kitaplık gibi pek çok farklı ürün yapılabiliyor. Bu ürünler, modern ve rustik bir görünüm için tercih ediliyor.

Figür 6 – Maria Montessori Mazatlán School, Mimar, EPArquitectos + Estudio Macías Peredo
Fotoğraf, Onnis Luque

Figür 7 – Yingliang Stone Archive Mimar, Atelier Alter Architects, Fotoğraf, Atelier Alter

Figür 8 – Tropical House Urveel, Mimar, Design Work Group, Fotoğraf, Photographix

Figür 9 – Kohan Ceram Central Office, Mimar, Hooba Design Group

Figür 10 – Brick Curtain House, Mimar, Design Work Group, Fotoğraf, phxindia

Figür 11 – Termitary House, Mimar, Tropical Space, Fotoğraf, Hiroyuki Oki

Figür 12 – Laia House, Mimar, CAVAA Arquitectes, Fotoğraf, Filippo Poli

Bunun yanı sıra, tuğlaların kullanımı, yapı sektöründe de devam ediyor. Özellikle, yapay zeka ve diğer teknolojik gelişmelerle birlikte, tuğlaların daha hafif, daha dayanıklı ve daha çevre dostu malzemelerle birleştirilerek kullanım alanları artırılmaya çalışılıyor.

Sonuç olarak, hem estetik hem de işlevsel açıdan pek çok farklı alanda karşımıza çıkıyor. Bu sayede, tuğlaların tarihi geçmişi modern dünyanın ihtiyaçlarına uygun şekilde güncellenerek, inşaat sektöründen mobilya tasarımına kadar pek çok farklı alanda kullanılabilir.

K-Briq – İnşaat Atıklarının Geri Dönüşümü

Kenoteq, %90 geri dönüştürülmüş inşaat atıklarından yapılmış dünyanın en sürdürülebilir tuğlasını yarattı. Geleneksel tuğlaların aksine fırın kullanılmadan üretilmiş olmaları karbon emisyonlarını % 90 oranında azaltmalarını sağladı ve çöplük malzemesinin kullanımına yeni bir alan açtı.

K-Briq, endüstri tarafından üretilen yapı malzemesi atıklarının çevresel etkilerine ilişkin endişelere yanıt olarak yaratılmıştır ve bu da onu

dünyanın en büyük ikinci CO2 emisyonu üreticisi haline getirmektedir.

Teknik referansları, yapı, güç, akustik ve kullanım ömrü spesifikasyon seviyelerinde geleneksel tuğla ürünleriyle kıyaslanabilir. Geleneksel bir tuğladan daha hafiftir ve ısı yalıtımı niteliklerinin iki katına sahiptir. Farklı renkler mevcuttur ve ürün yelpazesine daha fazla renk ve boyutlandırma seçeneği eklemeyi hedeflemektedir.

Sertifikalı atık malzemenin alınmasından itibaren fabrika kapısından 'tuğla' olarak çıkana kadar geçen süre 24 saat olarak düşünülmüştür. Düşük karbonlu üretim süreci ise beton üretimiyle benzerlik gösterir, ancak çimento yoktur ve tuğlalar ateşlenmek yerine kalıplanır. Bununla birlikte, sürecin belirli ayrıntıları gizli tutulmaktadır.

Kesintisiz bir şekilde artan inşaat faaliyetleri, doğal kaynakların tükenmesine, çevre kirliliğine ve kültürel mirasın kaybına neden olmaktadır. Bu sebeple sürdürülebilirlik, çevre ve kültürel miras koruması, günümüzde öncelikli konular arasında yer almaktadır. Ancak terk edilmiş bir köyün geri dönüşümü, tuğlanın inovatif kullanımları

Figür 13 – Can Picafort Mimar, Ted'a Architects

Figür 16,17 – www.dezeen.com

Figür 14 –Huazhong University of Science and Technology, Mimar, ADAP Architects
Fotoğraf, Gangyi Tan, Jinghao Feng

Figür 15 – Zero Waste Scotland

ve inşaat atıklarının geri dönüştürülmesi gibi projeler, bu konularda başarılı ve ilham verici örnekler sunmaktadır. Bu projeler, doğal kaynakları korumak, atık miktarını azaltmak ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak için yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler sunmaktadır. Bu örnekler, geleceğe yönelik sürdürülebilir inşaat uygulamalarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Emine Gökbörü

Mimar

egokboru@hotmail.com

MİMARCA 95 · EYLÜL 2023

SÖYLEMDEN EYLEME, KÜRESELDEN YERELE "DEĞİŞİMİN" PEŞİNDE: MUDURNU'DA BİR "KORUMA VE KALKINMA" MODELİ

AYŞE EGE YILDIRIM

ÖZET

Mimarca Dergisi'nin yönelttiği "yenilenme için neler yapabiliriz?" sorusuna, "Kendimizden başlamak..." şeklinde kısa bir cevap ile başlayıp, son on yılda yaşadığım mesleki ve kişisel deneyimlere dayanarak ortaya çıkan bir girişimcilik modeli sunulmaktadır. UNESCO, ICOMOS gibi küresel örgütler düzeyinde yapılan mesleki savunuculuğumuzun ana fikri, "kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilir kalkınma için kırılgan fakat çok değerli bir kaynak olduğu" şeklinde özetlenebilir. Bu yüksek idealleri sahada gerçekleştirmek için ne yapabileceğimizi görmek üzere, tarihi İpek Yolu kasabası, CittaSlow/ Sakin Şehir Mudurnu'da uzun vadeli bir süreç yürütülmüştür. Bu sürecin ana aşamaları olan, doktora tezi ve doktora sonrası araştırması; Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetim Planının hazırlanması ve uygulanması, UNESCO Dünya Mirası adaylığı ardından yaşanan ivme kaybı, sivil ve özel bir paydaş olarak yeni bir yaklaşım ile Madanlar Konağı'nın onarımı ve işletilmesi, Terra Mudurnu A.Ş. ile "Mudurnu'nun korunarak kalkınması" vizyonunun tazelenmesi deneyimleri anlatılmaktadır. Bu deneyime dayanarak, düşünce ve eylemi birleştiren, yaratıcı yaklaşımlarla hayal ettiğimiz dönüşümlerin mümkün olduğu savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Mudurnu, UNESCO Dünya Mirası, CittaSlow, Sakin Şehir, Girişimcilik, Eylemlilik

"Yaşam kalitemizi artırmak için bizim dışımızdakilerin değişmesini mi beklemek zorundayız?" Hayır!

"Değişim ve dönüşüm için neyi bekleyeceğiz?" Aslında hiçbir şeyi.

"Yenileme ve yenilenme için neler yapabiliriz?" Kendimizden başlamak...

Mimarca Dergisi'nin son sayısında yazarlara yöneltilen bu anlamlı sorulara verilebilecek bu "kısa yol cevaplar" ötesinde, son on yılda yaşadığım mesleki ve kişisel deneyimlere dayanarak ortaya çıkan bir modeli sunarak karşılık vermeye çalışacağım.

2012 yılının sonunda, yurtdışından Türkiye'ye kesin dönüş yaparak İstanbul- Beyoğlu'nda "home-office" düzeninde bağımsız danışmanlık/ akademisyenlik işleri yapmaya başladım. Gaziantep, Kuşadası ve Mudurnu örneklerine odaklanan "Kentsel Koruma Projelerinde Aktörlerin Örgütlenmesi" konulu doktora tezim yeni tamamlanmıştı. 2013 güzünde, Gezi Parkı olaylarının heyecanını yeni yaşamış halde, doktora sırasında keşfedip bir yakınlık hissettiğim Mudurnu'yu konu alan araştırma projesi ile Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi'nde (AnaMed) bursiyer oldum, ve Mudurnu için kültürel miras alan yönetimi serüvenim başladı.

Bir yandan da, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) üyesi olup bu ağın etkinliklerine dahil olmaya başlamış, 2016 yılında da ICOMOS'un Paris'teki merkez sekreteryası adına Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar) koordinatörü olarak atanmamla birlikte yoğun bir uluslararası savunuculuk yaşamına atılmışım. Küresel politika ortamlarının üst-düzey, makro söylemlerinden, özellikle Mudurnu'nun yerel dünyasına derinlemesine dalan, mikro eylemlere uzanan bir yelpazede dolaşma şansım oldu.

Figür 1: Mudurnu Manzarası (Adnan Oğuzhan, 2017)

Bu iki çok farklı dünyanın kendilerine özgü artıları ve eksileri var, kuşkusuz. Bir yanda, dünyanın konuştuğu en son kavramları ve gündemleri takip etme fırsatı, diğer yanda da bu söylemlerin fazlasıyla "lafta kaldığından" (genç iklim aktivisti Great Thunberg'in deyimiyle "blah blah blah"larla geçen zirvelerden) duyulan kaygıyı dengeleyen, küçük de olsa somut, "gerçek" eylemlerin ve uygulamaların getirdiği "hayat deneyimi". Bu yazıda öncelikle paylaşmak istediğim mesaj, meslek insanları olarak farklı dünyalar arasında köprü kurmamız gerektiği: "teori- pratik", "akademi- uygulama", "evrensel- kişisel" zıtlıklarından beslenen ve çok yönlü bakabilen "hibrid" hayatlar yaşamanın en iyi yol olduğu kanaatindeyim.

Küresel olarak günümüzde daha iyi bir yaşam için savunageldiğimiz kavramlar, özünde sürdürülebilirlik ekseninde dönüyor. Toplum ve gezegen için dirençlilik ve adalet temalarının altında, yenilenebilir enerji, iklim eylemi, sıfır karbona adil geçiş gibi öncelikler ortaya çıkıyor. Her şeyin birbiriyle bağlı olduğunu vurgulayan "kesişimsellik" fikri ile de, kadın, çocuk, hayvan, sömürgecilik mağduru halklar ve diğer tüm "kırılgan grupları" ezen, savaşları körükleyen, iklim değişikliğini ve biyo-kültürel çeşitlilik kaybını getiren ve neo-liberal kapitalizm ilişkilendirilebilecek sistemsel kriz durumunu çözmek için, sorunun tüm parçalarını birbiriyle ilişkilendirebilen, yine sistemsel,

"holistik" bir yaklaşım gerektiği savunuluyor.

Kendi meslek alanımızın perspektifinden, kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilir kalkınma için kırılgan fakat çok değerli, hatta vazgeçilmez bir kaynak olduğunu savunuyoruz. Kültür mirasını da kapsayan kültür konusunun öncü kamu kuruluşu UNESCO'nun beyan ettiği üzere; "kültür, kim olduğumuzu şekillendiren şeydir. Kültürü içermeyen hiçbir kalkınma sürdürülebilir olamaz. (...) Kültürel mirastan kültürel ve yaratıcı endüstrilere kadar kültür, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının hem etkinleştiricisi hem de itici gücüdür" (URL 4). ICOMOS'un 2021'de yayınladığı SKA'lar Politika Rehberinde, miras kavramının – doğal, kültürel, somut ve somut olmayan tüm yönleriyle – Küresel Amaçların temelinde yer aldığı kabulünden hareket edilerek, a) mirastan sürdürülebilir kalkınma için olumlu bir itici güç olarak yararlanılması; b) mirasın sürdürülebilir olmayan, zarar verici kalkınmadan korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması; c) Miras koruma pratiklerinin sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle hizalanarak güncellenmesini gözetken politikalar önerilmektedir (URL 1).

Bu yüksek idealleri sahada gerçekleştirmek için ne yapabileceğimizi görmek üzere, Bolu ili Mudurnu ilçesinde, uzun zamandır süren çok kademeli bir sürecin içindeyim.

Figür 2: Mudurnu Şehir Markası logosu (Mudurnu Belediyesi, 2015)

Figür 3: CittaSlow Mudurnu logosu (Mudurnu Belediyesi, 2015)

Mudurnu hakkında: Mudurnu, Anadolu'nun Batı Karadeniz, İç Anadolu ve Marmara Bölgeleri kesişiminde, tarihi İpek Yolu üzerinde yer alan köklü bir ilçe. Erken Osmanlı döneminde önemli bir ticaret ve kültür merkezi olan yerleşim ve çevresi, başta Osmanlı ticaret ve zanaat mirası olmak üzere, çok sayıda somut ve somut olmayan kültürel ve doğal miras varlığı barındırmakta. Şehzadelerin eğitim amaçlı yönetici olduğu ilçelerden biri olarak, Yıldırım Bayezid ve Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı camilere de ev sahipliği yapıyor (URL 2). Zamanında tüm bölgeye hakim bir çarşısı varmış; özellikle Arasta'da hala devam eden Esnaf Duası ile Ahilik kültürünü yaşıyor. Mimari ve sosyal dokusu büyük oranda özgün kalmış, samimi bir yaşam kültürüne sahip, dingin bir vadi içinde saklı bu ilçe için sıklıkla kullandığım bir niteleme: "tozlu bir mücevher".

Korumada ilk adımlar (1990'lar-2000'ler): İlçenin kültür varlıkları 1995 yılında başlayan kentsel ve arkeolojik sit alanı ve 250'ye yakın tek yapı ölçekli tesciller ile birlikte yasal koruma altına alınmış, 1990lı yıllarda ilk koruma amaçlı imar planı yapılmış durumda (KAİP 2017'de yenilendi). 2000'lerin başında ise, kuş gribi ve o dönemdeki ekonomik krizin sonucunda tavukçuluk sektöründeki önemli yerini kaybederek, bunun yerine ekonomisini kültür turizmi ile canlandırma çabalarına girişmiş, çeşitli öncü kaymakam ve belediye başkanları zamanında bu yönde adımlar atılmış.

Alan yönetimi planlaması (2013-14): Mudurnu

Kültürel Miras Alan Yönetim Planı, belediye, kaymakamlık, kent konseyi ve yerel bir dernek ortaklığında, kalkınma ajansı hibesiyle, şahsımın mevzuat uyarınca kurduğu disiplinler arası bir ekip tarafından hazırlanarak, alan yönetiminin yürütme organları olan Danışma Kurulu ve Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu tarafından 9 Eylül 2014 tarihinde onaylandı (URL 5). Böylece, ülkemizde görece yeni bir uygulama olan yönetim planlarının az sayıdaki örneklerinden biri olarak, plan vizyonunda belirtilen "korunarak kalkınmış bir Mudurnu" için yedi tema altında 134 eylem içeren bir yol haritasını ilçeye sunmuş olduk. Hazırlama süreci, her ne kadar birçok paydaşı ortak bir akıl üretme sürecinde bir araya getirerek faydalı olduysa da, bu planlar ancak ilkelerine uygun davranıldığı ve eylemleri uygulanabildiği ölçüde gerçek anlamlarını bulabilmekte.

Alan yönetimi uygulamaları (2015-2019): 2014-18 dönemin kapsayan yönetim planının bu gerçek faydayı sağlayabilmesi adına, Mudurnu Belediyesi'ne plan uygulama danışmanlığı yapma teklifim kabul edilince, plan onay kararında belirlenen öncelikli altı konuda çalışmalar başlatıldı. 2015 yılında 'Mudurnu Tarihi Ahi Kenti' Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alındı, ve asıl listeye alınması amacıyla adaylık dosyası hazırlanarak 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti adına ilgili bakanlıklarımızca UNESCO'ya sunuldu. Kayda değer diğer projeler arasında, Koç Üniversitesi Vehbi Koç Araştırma Merkezi (VEKAM) desteğiyle "Anadolu'dan bir Tanık: Ahmet İzzet Bengüboz'un Objektifinden

Figür 4: Terra Mudurnu logosu
(Terra Mudurnu A.Ş., 2021)

Mudurnu'da Erken Cumhuriyet Dönemi" sergisinin Ankara ve İstanbul'da düzenlenmesi ve kitabının yayınlanması, Mudurnu'nun yine 2015 yılındaki başvurmuz sonucunda 2018 yılında uluslararası CittaSlow (Sakin Şehir) ağına katılması, ulusal yarışma ile şehir markasını oluşturan yeni bir logo elde edilmesi ve yaygınca kullanılmasının sağlanması (2015), Kent Restorasyon Atölyesi ve Ahiler Müzesi açılması ve bu projeye Tarihi Kentler Birliği Metin Sözen Büyük Ödülü'nü alması (2017), ve Mudurnu Tarihi Arastası Koruma ve Kalkındırma Derneği'nin (MAKDER) kurularak Türkiye Tarihi Çarşılar Federasyonu'na (TÇF) üye olması (2018) sayılabilir. Tüm bu çalışmalarda gerek liderlik ve personel düzeyinde Belediye ve Kaymakamlık, gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı, il ve yurt çapında üniversiteler, yerel dernekler ve esnaf gibi çeşitli paydaşların "elini taşın altına koyması" ve ekip ruhu içinde yönetim planı vizyonuna uygun şekilde işbirliği yapması, sağlanan başarıları mümkün kıldı. İlk alan başkanımız olan Kaymakam Kerem Süleyman Yüksel sayesinde iyi bir ivme ile başlayan süreci, 2015 yılında kendisinin ilçeden ayrılmasıyla yerine benim atanmam üzerine elimden geldiğince aktif şekilde koordine etmeye çalıştım.

Alan yönetiminde değişiklikler (2019): 2019 yılından itibaren ise, Mudurnu'da alan yönetimi sürecinin seyrinde ciddi bir "ivme kaybı" olduğu söylenebilir. Bu olgunun ardında üç unsurun etkili olduğunu öne sürmek istiyorum: birincisi, UNESCO Dünya Mirası adaylık dosyasının, danışma organı ICOMOS'un olumsuz tavsiyesi üzerine devletimiz tarafından geri çekilmesi ve adaylığın bu turda başarısız olması (gelecek yıllarda ikinci bir deneme mümkün, ancak muhtemel değil); ikincisi, o yılki yerel seçimlerde belediye yönetiminin değişmesi sonucunda, yeni

başkanın altyapı projeleriyle ilgili borç ve mali sıkıntıları öne sürerek görünüşe göre önceki dönem projesi olarak algılanan kültürel miras ve turizm konularını öncelik olmaktan çıkarması; ve üçüncüsü, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın alan başkanı atamalarından sorumlu genel müdürlüğünde benim görevimin devamının istenmeyip, konuya uzak başka Bakanlık memurlarının atanması sonucunda, halihazırdaki katılımcı alan yönetim düzeninin işlerliğini kaybetmesi sayılabilir.

Burada ayrıca bahsedilmesi gereken, Dünya Mirası adaylığının değerlendirme dönemine denk gelen, ilçe merkezine 3 kilometre uzaklıkta, bir tepenin ardında saklanan "Burj Al Babas" adlı termal villa yerleşkesinin, inşaatını yürüten şirketin iflasıyla tüm dünya medyasında gündem olmasıdır. Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetim Planı vizyonunda, Dünya Mirası adayı Mudurnu Tarihi Ahi Kenti'nin Üstün Evrensel Değer önermesinde, ve yaşamın iyi olduğu yerleri ifade eden Sakin Şehir felsefesinde yer alan hangi ilke ve yaklaşım varsa, Katarlılara pazarlanan, yerel ılıca suyunu kamu erişiminden alıp ticarileştiren, yerel bağlamdan kopuk fantezi şato mimarisi ve aşırı yoğunluklu bir doku içeren Burj Al Babas projesi, bunların tam tersini ifade ediyor (bkz. URL 6 ve URL 3). Şöyle ki, bu kadar tuhaf, hatta "grotesk" bir projenin "karanlık turizm" destinasyonu olarak dünya çapında maceracı turistleri çekmeye başlaması, kara mizah örneği sayılabilir.

Yeni roller ve yeni girişimler (2020 ve sonrası): Burj al Babas şimdilik atıl şekilde bekleyedursun, gelişmelere ayak uydurarak, Mudurnu Tarihi Ahi Kenti'nin korunarak kalkınması için yeni yöntemlere yöneldim. Ne de olsa, tutku ile bağlandığınız bir dava için, tüm yollar denenmeden vazgeçilmez! Yaratıcılığımızı ve hayal gücümüzü kullanarak, kararlılığımızı ortaya koyarak, yepyeni ve umut verici projeler gerçekleştirebiliriz.

Akademik araştırmalar ve idari görevler dönemi sona ererken, MAKDER'in yönetim kurulu ve TÇF denetim kurulu üyesi olarak sivil bir paydaş haline gelmişim. Ancak 2020'de mülk sahibi, 2021'de şirket kurucusu ve 2022'de işletmeci haline gelerek, ciddi bir özel sektör paydaşlığına da adım attım. "Terra Mudurnu" adı altında yeni bir girişimcilik modelini denemek ve yakından

Figür 5: Madanlar Konağı Açılış hatırası (Lale Evdüzen, 2022)

takip edebilmek üzere İstanbul'dan Mudurnu'ya taşındım. Diğer mesleki sorumluluklar ve danışmanlıklar için, İstanbul'a ve başka şehirlere düzenli aralıklarla seyahat ediyor, hayatın bu farklı parçalarını dengelemeye çalışıyorum.

Terra Mudurnu Kültür Turizm Gayrimenkul Ticaret A.Ş. , Mudurnu ilçesinin korunarak kalkınması vizyonunu, kitlesel fonlama esasıyla finanse edilen bağımsız bir yatırım platformu üzerinden devam ettiriyor: "Mudurnu Tarihi Ahi Kenti için, yerel kültür ve doğanın korunmasına dayalı, sürdürülebilir bir ekonomi ve yaşam kalitesi, üst düzey bir turizm destinasyonu, ve gençlerin yaşamak isteyeceği bir ilçe."

Hali hazırda 25 yerli ve yabancı sermayedara, tarihi yapı onarımından turizme, yayıncılıktan etkinlik organizasyonuna kadar çok sayıda faaliyet alanına sahip olan şirketin şu andaki öncelikli hedefi, ilçedeki önemli ve acil ihtiyaç sahibi kültür varlıklarının onarılıp gelir getirici şekilde işlevlendirilmek suretiyle "kurtarılması". Sosyal sorumluluk kimliğine sahip, ancak yerel değerlerin ekonomiye kazandırılmasına örnek oluşturmayı da amaçlıyor. İlçede bu nitelikteki mekanlar arasında tarihi Tabakhane ve Elektrik Santrali gibi endüstri mirası, Haytalar, Armutçular,

ve Hakkı Efendiler Konaklar gibi sivil mimari örnekleri, Ahiler Müzesi, Yıldırım Bayezid Hamamı ve Kent Müzesi gibi aktive edilmeye ihtiyaç duyan ziyaret merkezleri var. Bunların bir kısmı için mülk sahipleri ile iletişim halindeyiz ve onarım, satış gibi konularda desteklemeye çalışıyoruz. Ayrıca, Mudurnu'yu destinasyon olarak yazdığımız Karadeniz Sürdürülebilir Turizm (BSST) programı kapsamında, Bökesoylar Konağı'nda konaklama hizmeti ve yerel ilçe turuyla gelirin büyük kısmını dağıttığımız yerel tedarikçilerden etkinlik desteği aldığımız "pilot turlar" yapıyoruz.

Ancak şirketin fiilen yürütmekte ve kaynaklarını akıtmak durumunda olduğu ilk kültür varlığı projesi, İstanbul'dan bir arkadaşım ile birlikte her birimizin üçte birini satın aldığı, kalan hissenin de eski sahiplerinde kaldığı Madanlar Konağı. Kentsel sit alanının güney ucunda, tescilli kültür varlığı statülü üç katlı ve geniş bahçeli ahşap konağı, mülk sahipleri olarak ortaklaşa onardık; Ağustos'taki şenlikli açılış etkinliğinin ardından da, hem sahipleri için ikinci konut, hem de Terra Mudurnu'nun kiracı olarak işlettiği Özel Konaklama Tesisi belgeli butik otel ve etkinlik merkezi olarak kullanmaya başladık. İklim eylemine katkı olarak, ısıtma için kömür yerine çam odun peleti ve fındık kabuğu gibi çevre dostu yakıt

türleri kullanıyoruz. Başta ısıtma olmak üzere, konağın işletme masraflarının karşılanabileceği bir hareketlilik ve gelir düzeyine ulaşmaya çalıştığımız bu "yatırım ve kuruluş dönemi" sağ salim atlatmaya çalışırken, bir yandan da ilçedeki gelişmelerin nabzını yoklamaya devam ediyoruz. Bu "tozlu mücevherin" bilinçli ve duyarlı ellerde temizlenip parlatılması, ilçenin dokusu bozulmadan, "korunarak kalkınması" zorlu ama anlamlı ve heyecanlı bir hedef.

Kültürel ve doğal miras temelli sürdürülebilir kalkınma amaçlı böyle bir sürecin doğurduğu temel ve bitmeyen sorular var: Nasıl bir örgütlenme ve yönetim modeli? İlçenin ekonomi-politiği, yerel siyaseti ile nasıl bir ilişki? İletişim, sosyal medya ve halkla ilişkilerin gücü ve önemi nedir? Tabandan yukarı modeller, kent-köy-büyükşehir arasındaki el değiştirmeler karşısında, soylulaşma ve sahiplenme arasında sağlıklı bir denge nasıl kurulur? Turizm ve yeni hayat tarzları, özellikle pandemi sonrasında gözlenen "kira kaçış" ve "yeni-kırsallaşma" sonucunda böyle tarihi ilçelerin dokusunun geleceği ne olacak?

Bir de bu mesleki süreçlerin kişisel boyutunu hatırlarsak: dertli vatandaşlar, kentliler ve dünyalılar olarak nerede konumlanırsınız? Anlam ve amaç bulmak, fark ve fayda yaratabilmek için en iyi yol nedir? Bir çoğumuz kendimizden başladık bile, daha bilinçli yaşamaya, yavaşlamaya, daha sorumlu tüketmeye ve üretmeye çalışıyoruz. Bunlar yeterli mi?

Böyle soruları sormak, kesin cevapları bulmaktan daha önemli bence. Sorgulayan, bilinçli, duyarlı, yeniliklere açık ve uyum kabiliyeti yüksek meslek insanları olduğumuz sürece, ve bunları sosyolojiden ödünç aldığımız "eylemlilik" ("agency") haliyle birleştirdiğimizde, dergi sayımızın konusu olan yenilenme ve dönüşüm yolunda fark yaratabileceğimize inanıyorum.

Kaynaklar:

ICOMOS, 2021, Heritage and the Sustainable Development Goals: Policy Guidance for Heritage and Development Actors. Paris: ICOMOS. (Türkçe Yönetici Özeti: "Miras ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: Miras ve Kalkınma Aktörleri için Politika Rehberi". URL 1: <http://icomos.org.tr/Dosyalar/>

ICOMOSTR_tr0164421001619169020.pdf) (son erişim tarihi: 10.03.2022)

İslam Ansiklopedisi. "Şehzade" başlığı. URL 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sehzade> (Erişim tarihi: 14.01.2023)

Piegsa-Quischotte, I., 2021, "The Story Behind Turkey's Pricey, Fairy-Tale Ghost Town", Atlas Obscura, 20 Temmuz 2021. URL 3: <https://www.atlasobscura.com/articles/turkey-castle-ghost-town> (son erişim tarihi: 14.01.2023)

UNESCO, 2017, Culture for Sustainable Development (UNESCO Almatı Ofisi internet sitesi). URL 4: <http://en.unesco.kz/culture-for-sustainable-development> (son erişim tarihi: 14.04.2022)

Yıldırım, A. E. vd., 2014, Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetim Planı. URL 5:

<https://kvmm.ktb.gov.tr/Eklenti/57321,mudurnu-kulturel-miras-yonetim-planipdf.pdf?0> (son erişim tarihi: 14.01.2023)

Yıldırım, E. (2019). "Parallel Narratives for Sustainable Development in a Historic Turkish Town, the Case of Mudurnu". *Модерна Конзервација* (Modern Conservation), Sayı 7, 2019, pp. 123-140. URL 6: https://www.academia.edu/43290429/Parallel_Narratives_for_Sustainable_Development_in_a_Historic_Turkish_Town_the_Case_of_Mudurnu_English_translation_added_ (son erişim tarihi: 14.01.2023)

Dr. Ayşe Ege Yıldırım

Şehir Plancısı, Kültür Mirası Koruma ve Yönetim Uzmanı

ENDÜSTRİYEL NAKLİYE İSTASYONUNDAN KAMUSAL MAHALLE MERKEZİNE: ÖDÜLLÜ BİR YENİDEN KULLANIM ÖRNEĞİ - TOUR & TAXIS BÖLGESİ VE GARE MARİTİME (DENİZ İSTASYONU), BRÜKSEL

ÖZLEM OLGAÇ TÜRKER, ŞEBNEM ÖNAL HOŞKARA, ERCAN HOŞKARA

ÖZET

Günün koşullarındaki gereksinimler karşısında işlevini yitirmiş tarihi binaların, kültürel, sosyal, sembolik, anıtsal, endüstriyel, vb. değerleri dolayısıyla yıkılmadan yeniden işlev verilerek korunması ve canlandırılması, çağdaş koruma anlayışı bağlamında en doğru yaklaşımdır. Bunun yanında bu tür yapılara, geleneksel konumunu, kompozisyonunu, dengesini ve çevre ile bağlantısını bozmadan verilecek yeni işlevler, binaların bulundukları konum ve bağlam içinde fiziksel, ekonomik ve sosyal canlandırma sağlayarak, kentsel sürdürülebilirliğe katkı sağlar. Bu çalışmada, Brüksel'de kanal üzerinde yer alan 'Gare Maritime Terminus – Deniz İstasyonu' isimli eski bir nakliye istasyonunun ve içinde yer aldığı Tour & Taxis bölgesinin yeniden işlevlendirme yoluyla dönüşümü irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeniden İşlevlendirme, Sürdürülebilirlik, İç Mekan Tasarımı, Gare Maritime, Tour & Taxis, Brüksel

Kuramsal Değerlendirme

Çok katmanlı bir kültürel mirasa sahip olan adamızda özellikle mimari mirasın gelecek nesillere aktarılmasının yolu yeniden kullanımdan geçer. Koruma tekniklerinden biri olan yeniden işlevlendirmeyi Ahunbay (2011); özgün kullanımını zamanla kaybetmiş tarihi binalara belirli ilkeler çerçevesinde yapısal özellikleri korunarak, yeniden işlev verilmesi ya da konfor koşulları eskiyen tarihi binaların fonksiyonu değişmeden günümüz gereksinimlerine uygun olarak güncelleştirilmesi olarak tanımlamaktadır.

UNESCO (2014) sınıflandırmasıyla taşınmaz somut kültürel miras, tarih-sanat-bilim bakış açısıyla eşi bulunmaz değerde olan mimari anıtlar veya heykeller, mimari değerleri ve peyzaj içerisindeki konumları veya homojenlikleri nedeniyle tarih-sanat-bilim bakış açısıyla eşi bulunmaz değerde olan bağımsız veya bitişik bina grupları, veya doğal / yapay / doğa-insan kombinasyonu ile oluşmuş, tarihsel-estetik-etnolojik-antropolojik bakış açısıyla eşi bulunmaz değerde olan sit alanlarını kapsar.

Bu bağlamda fonksiyonunu yitiren binaların, kullanım dışı bırakıldığında, çok daha hızlı yıprandığı göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'nün girişimi, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) desteğiyle ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) ve diğer paydaşların kültürel ve doğal mirasların korunmasına ilişkin düzenleme önerileriyle son hâlini almış; 1972 yılında UNESCO Genel Konferansında kabul edilmiştir. Sözleşmeyi kabul eden taraf devletler, miras alanlarının sürdürülebilir korunmasına yönelik olarak aşağıdaki konularda teşvik edilmektedirler (UNESCO, 2022)

- "kültürel ve doğal mirasların bölgesel koruma programlarına

Figür 1. Gare Maritime binası - 1910 yılına ait kartpostal (https://en.wikipedia.org/wiki/Tour_%26_Taxis#/media/File:GareBruxellesTouretTaxis1910.jpg)

entegre edilmesi,

- korumaya ilişkin bilimsel ve teknik araştırmaları üstlenme ve yürütme,
- yerel halkın gündelik yaşantılarında mirasa işlev kazandırması ve ayrıca dünya mirasının eğitim ve bilgi programları aracılığıyla farkındalığının artırılması".

Bu nedenle kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak uluslararası ICOMOS konvansiyonlarının birçoğunda yeniden işlevlendirme ve yenileme, tarihi bina korumada etkin araçlar olarak vurgulanmaktadır.

Kıbrıs'ta yaşamış tüm kültürlerin izler bıraktığı mimari mirasımız Ada'nın ortak kültürünün bir yansımasıdır. Çağdaş koruma anlayışında, anıtsal yapıların tek başlarına korunması yerine, belli bir mimari doku ve / veya silüet oluşturan bina gruplarının birarada korunması veya anıtların, çevrelerindeki mimari doku ile birlikte korunması yaklaşımı kabul görmüştür.

Dünyanın birçok farklı yerinde sıklıkla başarılı örneklerini gördüğümüz, uyarlayarak yeniden kullanma yaklaşımı, tarihi binanın kültürel miras değerini ön plana çıkarırken, ona çağdaş bir katman ekleyerek eskiyi güncel koşullara adapte eder. Tarihi binalara eklenen bu katman

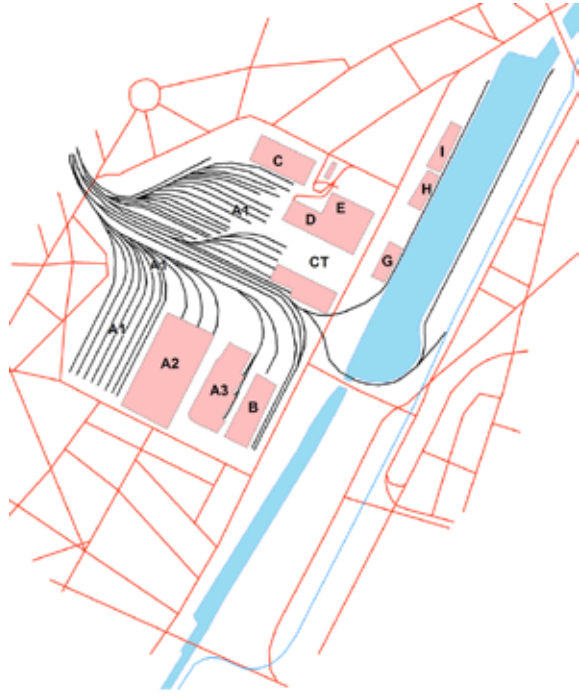
bazan sadece iç mekana eklenirken, bazan yeni fonksiyona yönelik ek alanlara gereksinim duyulduğundan, hacim artırmaya yönelik ekler yapılabilmektedir. Tarihi binanın yenilenmesinde gerekli müdahaleler yapılırken birincil kriter, geri döndürülebilecek değişiklikler yapmaktır. Gerek cephede yapılacak bir ek gerekse bina üzerine eklenecek yeni bir kat olsun; gerekse iç mekanda eklenecek ara katlar, asma katlar olsun, binanın bütüncül otantik karakterini koruyarak ve gerektiğinde binayı orijinal durumuna geri döndürebilecek şekilde ele alınmalıdır.

Yeniden işlevlendirmede tarihi binaların bazıları, kolayca yeni fonksiyonlara adapte edilebilirken; eskilik ve az bulunurluk özelliklerinden ötürü, miras değeri daha yüksek olan miras binalarında bu adaptasyon daha kısıtlı olur. Bu nedenle tarihi binaların yeni işlevler için adapte edilerek yeniden kullanımında, kültürel miras değerleri göz önünde bulundurularak karar verilmelidir (Sahraiyahromi & OlgaçTürker, 2020). Yeni fonksiyonun gerektireceği değişiklikler, binanın kültürel miras değerleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bu bağlamda iç mekandaki adaptasyon yaklaşımlarını Brooker & Stone (2012), üç başlıkta sınıflandırır:

İlk yaklaşım olan 'müdahale - intervened' yaklaşımında, yeni tasarım, mevcut yapının karakteristik özelliklerini ortaya çıkartarak yansıtır. Eski yapı müdahale sonrası artık tek

Figür 2. Kent dokusu içinde Tour&Taxis bölgesi, Brüksel (<https://landezine.com/gare-maritime-by-omgeving/>)

Figür 3. Wormke-Grutman tarafından yapılan 25 January 2016 tarihinde yapılan çizim – inşaa edildiği 1900'lü yıllarda Tour&Taxis bölgesinin işleyiş şeması (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Plan_Thurn_en_Taxis.png)

başına algılanamaz; ancak yeni tasarımla birlikte iç içe varlığını sürdürür. 'Eklenme - inserted' yaklaşımı ise, tarihi binanın iç mekanına binadan bağımsız kendi strüktürü ile ayakta duran, mekan içinde mekan prensibiyle tasarlanan kütleleri anlatır. Bu yaklaşım, tarihi binaya çağdaş bir katman eklerken sıklıkla kontrast prensibini kullanır. Üçüncü yaklaşım olan 'yerleştirme / enstalasyon - installed' yoluyla üretilen iç mekan tasarımlarında yeni tasarım ile mevcut yapı birbirinden bağımsızdır. Mevcut yapı yeni tasarım elemanlarını etkilerken bu elemanlar mevcut binayı etkilemez. Tarihi ve tescilli yapılara da uygun olduğu savunulan bu yaklaşımda iç mekan elemanları tasarlanırken kapı – pencere boşlukları veya strüktürel elemanlardan referans alınabilir.

Her üç yaklaşım da tarihi miras binalarında kullanılırken, endüstri mirası kategorisindeki tarihi binalar, strüktürel olarak genellikle geniş açıklıklı ve yüksek mekanlar olduklarından değişime daha açık olan miras binalarıdır. Hem alt mekanlar oluşturmak için önerilen mekan tanımlayıcı elemanlar; hem de mekan içinde mekan yaklaşımıyla oluşturulan tanımlı mekanlar bu tür yapılarda sıklıkla görülmektedir.

Figür 4, 5. Kraliyet Deposu yeniden kullanılmak üzere restore edilen iç mekanları (Fotoğraflar Ş. Hoşkara)

Bir endüstriyel miras alanı dönüşüm örneği: Tour & Taxis Bölgesi ve Gare Maritime - Deniz İstasyonu, Brüksel

Son yolculuklarımızdan birinde, Belçika'da Brüksel kentinin endüstri mirası örneklerinden 'Gare Maritime Terminus – Deniz İstasyonu' isimli eski bir nakliye istasyonunun ve içinde yer aldığı Tour & Taxis bölgesinin, yaşam enjekte edilmiş halini ziyaret etme fırsatı bulduk.

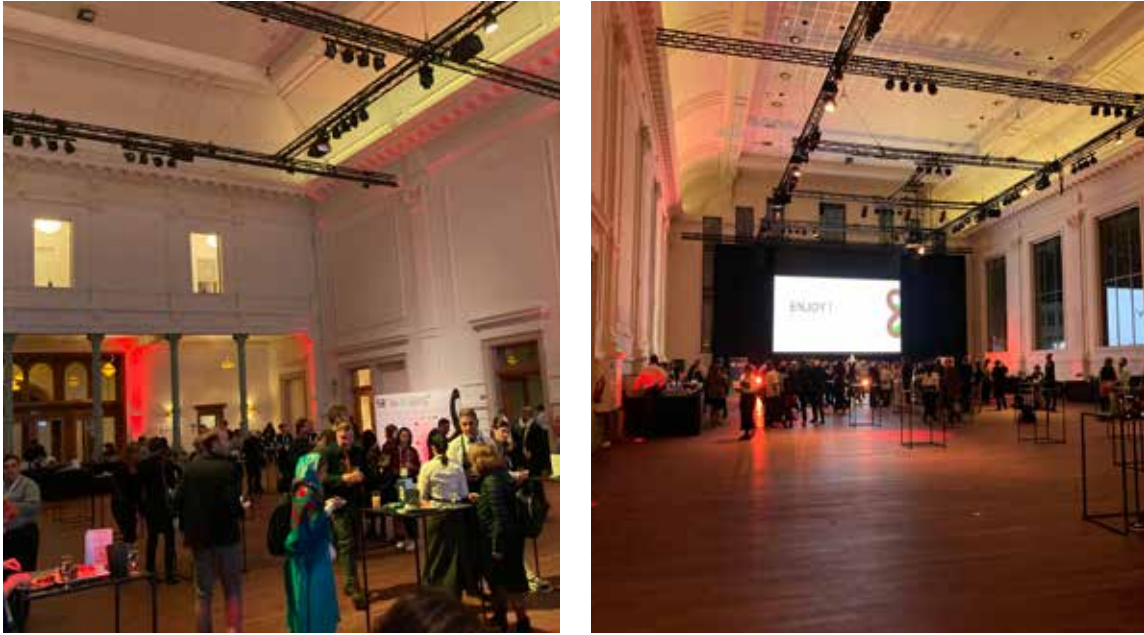
Gare Maritime Terminus – Deniz İstasyonu binası, Belçika'nın başkentinde, Brüksel Kanalı üzerinde, şehir merkezinin hemen kuzeybatısında, Laeken ve Molenbeek-Saint-Jean'ın hemen bitişiğinde ve Northern Quarter ticaret bölgesinin yaklaşık 1 kilometre batısında 37 hektarlık bir alanda yer alan, Tour & Taxis isimli büyük bir eski sanayi bölgesinin içinde yer alıyor. İnşaatı 1900'de Kral II. Leopold'un da bulunduğu bir tören ile başlatılan bu eski sanayi bölgesi, dünyadaki ilk çok modlu yük taşımacılığı platformlarından biri olmuş. (URL 1) Söz konusu sanayi bölgesinin işlevselliğinin merkezinde, mühendis Frédéric Bruneel tarafından 1902'de inşa edilen ve 1907'den itibaren açık bulunan bir yük istasyonu - Deniz İstasyonu (Gare Maritime) ve bu eski yük

istasyonunu çevreleyen büyük depolar, ofisler ve Kraliyet Deposu olarak bilinen geniş merkezli salon bulunuyor. Alandaki ana binalar tuğla, cam ve dövme demirden yapılmış ve 19. yüzyıl endüstriyel mimarisinin en önemli örneklerini oluşturuyor.

Brüksel Sanayi ve Çalışma Müzesi'nden La Fonderie'ye göre, Tour & Taxis bölgesi, bir "mimarlık ve inşaat mühendisliği kataloğu" niteliği taşıyor; görünümleri hem Flaman Rönesansından hem de 20. yüzyılın başlarındaki Brüksel'in Art Nouveau tarzından etkilenmiş olan binalar ise "Belçikalı mühendislerin ve işçilerin becerilerinin ve çelik, demir konusundaki ustalıklarının bir kanıtı" olmuş. (URL 5) Tarihsel süreç içinde binalarının orijinal işlevlerinin geçersizleşmesiyle Tour & Taxis bölgesi, bir nakliye ve gümrük merkezi olarak önemini kaybetmesinin ardından uzun süre kullanılmamasına rağmen, önce 2001 yılında üç gayrimenkul geliştirme şirketi tarafından satın alınmış; ardından Extansa isimli şirket diğer ortakları satın almış. Süreç içinde tarihi binaların her biri, bölgenin mimari ve kentsel mirası korunarak, ofis alanı, konutlar, halka açık park, kamu hizmetleri, alışveriş ve restoranlar ile karma kullanımlı bir gelişimin

Figür 6. Tour&Taxis bölgesindeki Kraliyet Deposu'nun Avenue du Port/Havenlaan yönünden görünüşü (https://en.wikipedia.org/wiki/Tour_%26_Taxis#/media/File:Bruxelles_Tour_et_Taxis1.psd.jpg)

Figür 7, 8. Büyük etkinliklere ev sahipliği yapan Hôtel de la Poste iç mekanları (Fotoğraflar Ş. Hoşkara)

parçası olarak yenilenmiş ve yenilenmeye devam ediyor. Bölgedeki binalar günümüzde kısmen restore edilmiş ve şu anda Couleur Café Festivali, Brüksel Tasarım Pazarı, BRAFA Sanat Fuarı gibi büyük kültürel etkinlikler için kullanılıyor.

Yeniden kullanım için adapte edilerek günümüzde yeni bir 'neighbourhood hub' yani 'mahalle merkezi' olarak kazandırılan Gare Maritime binası ve çevresindeki diğer binalar – Kraliyet deposu,

Kamu Deposu, eski Otel - Hôtel de la Poste, eski Hôtel des Douanes gümrük binası; startup'ları, mağazaları, restoranları ve halka açık etkinlikleri barındıran karma kullanımlı bir buluşma noktası olarak kurgulanmış. Böylece hem bölgenin canlanmasına katkı yapmış hem de fonksiyonunu yitirmiş bir endüstri dönemi yapısının yaşam bulması, ziyaret edilmesi, kullanılması ve geleceğe aktarılması sağlanmış.

Figür 9, 10. Gare Maritime Binası, 2022 (Fotoğraf Ö.O. Türker, görünüş çizim Archdaily, 2022)

Bölgede yer alan Kraliyet Deposu, Tour&Taxis içinde yeniden geliştirilen ilk depo. Gümrüklü deponun içinden geçen orijinal tren yolu, rayları da sökülerek, dükkanlar, Le Pain Quotidien gibi restoranlar, barlar, spa ve çocuk bakım merkezi ile çevrili bir iç yürüyüş yolu ile değiştirilmiş. Üst katlardaki eski depolar ofis alanına dönüştürülmüş ve hukuk büroları, yaratıcı ve iletişim ajansları, sigorta şirketleri, kamu sektörü ve benzerleri tarafından kullanılıyor.

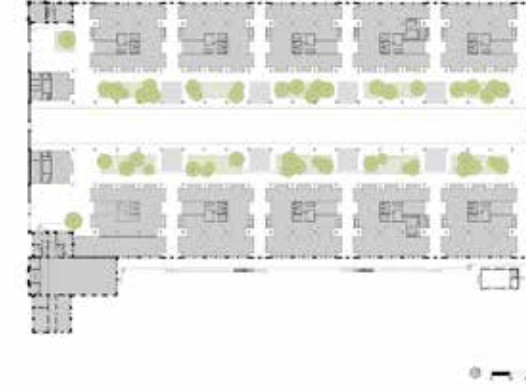
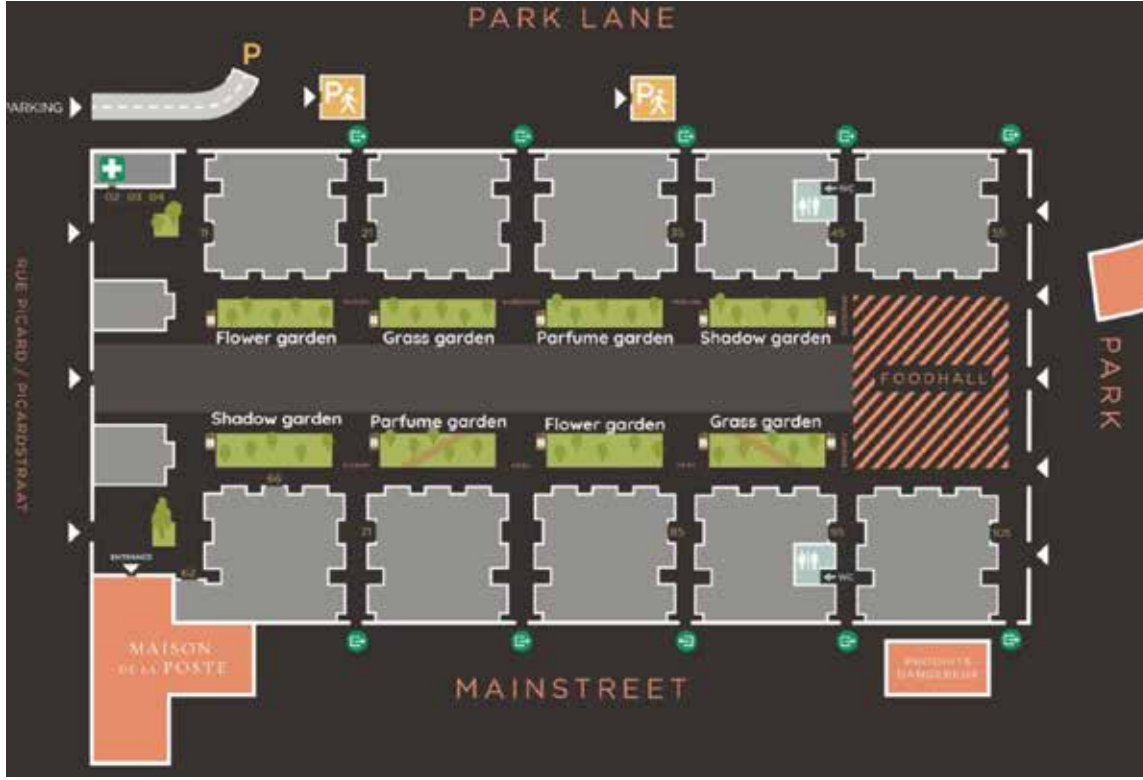
Bir zamanlar gelen malları depolamak için kullanılan eski Kamu Deposu ("Barakalar" olarak yeniden adlandırıldı), daha sonra yeniden geliştirilmiş ve şu anda Brüksel'deki en büyük etkinlik mekanlarından biri. Barakalar artık BRAFA Sanat Fuarı, Foire du Livre kitap fuarı, Uluslararası Brüksel Dövme Kongresi, Uygun Fiyatlı Sanat

Fuarı, JapanCon Brüksel ve BXLBeerFest gibi büyük etkinliklere ev sahipliği yapıyor.

Eski Hôtel de la Poste idari binası artık toplantılar, ulusal veya uluslararası konferanslar/etkinlikler ve Brüksel Uluslararası İç Mekan Tasarım Sergisi gibi etkinlikler için kullanılıyor. Eski Hôtel des Douanes gümrük binası ise, geçici ofis alanı olarak kullanılıyor ve şu anda Fransız halkla ilişkiler firması Publicis Groupe'nin Belçika şubesi görevini üstlenmiş.

Gare Maritime – Deniz İstasyonu

Gelişim şirketi Extensa'nın talebiyle iç mekan tasarımı Neutelings Riedijk Architects, peyzaj tasarımı OMGEVING, mühendisliği ise Bureau Bouwtechniek ve Ney & Partners tarafından

Figür 14, 15. Gare Maritime'daki iç bahçeler – plan ve kesit. (Archdaily, 2022)

yapılan 45.000m2 alana sahip Gare Maritime – Deniz İstasyonu projesi, 2020 yılında açılmış. Çelik ve cam ile 1902 tarihinde inşa edilen bir endüstri mirası olan mevcut tarihi yapı, ilk aşamada, iJan de Moffarts Architects, Bureau Bouwtechniek, Ney & Partners ve Boydens tarafından kapsamlı bir çalışmayla restore edilmiş (The Spaces, 2022). Sonrasında iç mekan tasarımını kurgulayan tasarımcılarının kelimiyle (Archdaily, 2022) binayı şu şekilde tanımlamak mümkün:

"Brüksel'de bir zamanlar Avrupa'nın en büyük tren istasyonu olan Gare Maritime, çalışma ve alışveriş ve dinlenmek için bol miktarda kamusal alan içeren karma bir programla kapalı bir kente dönüştürüldü. Yeni Gare Maritime etkileyici çelik çatılar altında 'hiç yağmur yağmayan bir kent'".

Neutelings Riedijk Mimarlık ve Bureau Bouwtechniek, Brüksel'deki 20. yüzyıldan kalma söz konusu tren istasyonunu, 10.000 metreküp keresteden 12 pavyon yaratarak, Avrupa'nın en büyük çapraz lamine ahşap (CLT) projesi olan karma kullanımlı bir yapı grubuna dönüştürmüştü. (URL 2) Neutelings Riedijk Mimarlık, proje için, mevcut malzemelerin yeni hammadde üretmek adına gözden çıkarılması yerine yeniden kullanıldığı döngüsel ekonomi ilkelerini izleyerek, modüler CLT strüktürlerinin kolayca ayrılabilir oluşunu ve panellerin daha sonra yeniden kullanılabilir oluşunu sağlamış. Bu yolla, Gare Maritime'ın gelişiminin olabildiğince sürdürülebilir olması hedeflenmiş. (URL 1)

Uyarlanabilir bir yeniden kullanım projesi olarak Gare Maritime, tarihi değeri olan bir yapıyı yıkıp yerine tamamen yeni bir kompleks

inşa etmek yerine, mevcut yapıyı kullanarak enerji ve malzeme tasarrufu sağlıyor. Tamamen fosil olmayan yakıt enerjisi kullanan binanın caddeye bakan cephesine, güneş panelleri dahil edilmiş ve çatıya 17.000 metrekarelik bir güneş paneli daha yerleştirilmiş. Bir başka deyişle, Gare Maritime'daki her türlü aktivite yeşil konseptiyle, enerji nötr ve fosil içermeyecek şekilde tasarlanmış. (URL 2) Yenileme çalışmaları sırasında sürdürülebilirlik anahtar kelime olmuş. Bina, jeotermik ve güneş panelleri kullanarak yenilenebilir kaynaklardan kendi enerjisini üretiyor. Nefin her iki yanındaki yeşil bulvarlar, sanki bitişikteki park içeri girmiş gibi, temalı bahçeler ve uzun ağaçlarla sıralanmış. Orman bahçesi, çiçek bahçesi, çim bahçesi ve koku bahçesi olmak üzere dört farklı tema etrafında tasarlanan ve bitkilendirilen on (10) ayrı tematik bahçenin sulanması amacıyla binada yağmur suyu toplanıyor. Bahçeler peyzaj mimarları OMGEVING tarafından tasarlanmış.

Bir zamanlar nakliye amaçlı olarak kullanılan Avrupa'nın en büyük tren istasyonu olan Gare Maritime en az 280 metre uzunluğunda ve 140 metre genişliğinde. Şimdi tekrar halka açık hale getirilen üç büyük ve dört küçük salondan oluşan binaya, yan koridorların mevcut çatıları altında, 45.000 m2'lik yeni programı karşılamak için on iki yeni bina hacmi eklenmiş. (URL 2) Bu yeni on iki hacim ile Gare Maritime, mevcut kentsel bağlamı doğal ve mantıklı bir şekilde takip eden bulvarlar ve sokaklar, parklar ve meydanlar oluşturarak, bulunduğu bölge ve bağlama kamusal mekan oluşturma anlamında da katkı sağlıyor. Binanın kalbindeki merkezi alan, halka açık etkinlikler için açık tutulmuş. Bu alanda, mevsim geçişlerini takip eden bir iklimlendirme yaratılmış. Etkinlik

Figür 11, 12. Gare Maritime'daki yeşil bulvarlar boyunca mikro düzeyde bir orman etkisi bulunuyor. Burada, uzun boylu ağaçları olan on iç bahçe mevcut. Tüm farklı bitki türleri mevsimlerle birlikte büyüyor ve çiçek açıyor. Bu yeşil bölgede keşfedilecek dört tema var: orman, çiçek, çim, koku. (https://tour-taxis.com/explore/gare-maritime-the-gardens/) (Fotoğraf Ö.O. Türker)

Figür 13. Gare Maritime merkezi etkinlikler plazasında yer alan geri dönüştürülmüş yer döşeme malzemesi (Fotoğraf Ş.Hoşkara)

Figür 16, 17, 18. Gare Maritime gündüz ve gece kullanımları (Fotoğraflar Ö.O. Türker ve Ş. Hoşkara)

Figür 19, 20, 21, 22. Strüktür, mekan ve kullanım bütünlüğü sergileyen Gare Maritime (Fotoğraflar Ö.O. Türker ve Ş. Hoşkara)

alanının her iki tarafında, 'Ramblas'dan ilham alınarak yeşil bir yürüme bulvarı oluşturulmuş. 16 metre genişliğindeki yaya yolları, yüz büyük ağaçlı geniş iç bahçeler için yeterli alan sağlıyor.

Tasarlanmış on tematik bahçe içerisindeki bitki seçimi, Akdeniz iklimiyle karşılaştırılabilir özel yetiştirme koşullarına uyarlanmış. Tematik bahçeler hem bitki seçimi hem de mekansal yorumlama açısından farklılık gösteriyor. Dikim konseptlerini (çalı grupları ve tek bitkiler, organik dikim şemaları ile lineer dikim şemaları vb.) ve bitki türlerini değiştirerek, çeşitli yeşil görüntüler yaratılmış. Çiçek bahçesinde manolya, robinya gibi farklı çiçekli bitkiler kullanılırken, kokulu bahçede ise menengiç ve osmanthus gibi farklı kokulu bitkilere yer verilmiş. Ormanlık bahçe daha kapalı bir görüntü sunarken, çimenli bahçe, çimenli çalılıklara sahip tuhaf mantar meşeleriyle benzersiz bir görüntü içeriyor. (URL 2) Kompleks içinde yer alan meydanlar için de, Brükselli

sanatçı Henri Jacobs sekiz mozaik tasarlamış. (URL 1 ve 2)

Tasarım sürecinde sökülebilir bağlantılar ve modüler yapı elemanları tasarlanarak konstrüksiyonun daireselliğine dikkat edilmiş. Örneğin, merkezi etkinlikler plazası, geri dönüştürülmüş parke taşlarından inşa edilmiş. Bu batık merkezi bölge, malların aktarılması işlevi gören tarihi rıhtımları ifade ediyor. Sirkülasyon bölgeleri için, sağlam ama kentsel bir karakter elde etmek için yarım tuğla örgü içine yerleştirilmiş büyük beton kiremitler seçilmiş. İstinat duvarları ve merdivenler eski binadan geri dönüştürülmüş doğal taşla kaplanmış. (URL 2) Eski demiryolu barakalarının restorasyonu, perçinli kafes kirişler ve üç menteşeli makaslar özenle restore edilerek gerçekleştirilmiş ve yapının bazı bölümleri güçlendirilmiş.

Yeniden işlevlendirilerek kent yaşamına

Figür 23, 24. Gare Maritime binası içinde çağdaş çalışma mekanları (Fotoğraflar Ö.O. Türker)

Figür 25 26. Gare Maritime binası içinde sergileme ve etkinlik mekanları (Fotoğraflar Ö.O. Türker)

kazandırılan Gare Maritime, Brüksel kentinin gelişen eski sanayi bölgesi Tour & Taxis'te, kanal boyunca yer alan, beklenmedik alışveriş, iş ve rekreasyon deneyimlerini birleştiren öncü bir kentsel merkez; inovasyonun ve sanatın, toplumu daha iyi yönde etkilemek ve öncülük ederek ilerlemeyi hızlandırmak için tartışma ve eyleme geçtiği bir yer; ve barındırdığı tüm işletmelerin etki bilincinde olduğu, Brüksel'in yeni ana yaşam tarzı için bir destinasyon özelliği taşıyor. (URL 3)

Endüstri mirasının tipik bir örneği olan bu büyük ölçekli yapıda Arts & Crafts akımının işlemeli çelik kolon ve makasları üzerindeki orijinal çatı korunmuş hem iç mekanda hem de dış mekanda çağımıza uygun değişikliklerle çağdaş bir ortam yaratılmış. Birçok mağaza ve ofis için ortam sağlayan kapalı mekanlar, 'mekan içinde mekan' yaklaşımıyla geniş hacim içerisine yerleştirilirken, kapalı mekanlar arasında kalan yüksek iç mekan da sosyal kullanımlara olanak verecek alt-mekanlar oluşturacak biçimde yeniden düzenlenmiştir.

Günümüzün güncel 'ofisini gittiğin yere taşı' mottosuyla tasarlanan ortak çalışma alanları, ofisler veya mağazalar kübik formla oluşturulmuş

kapalı alanlarda görülürken, yiyecek içecek standları, sanat veya bilim ve teknoloji ürünü eserlerin sergileme alanları, vb. birçok mekanı, iç mekanda yürüyüş aksları yaratacak peyzaj tasarımıyla desteklenerek, ağaçlar, alçak bitki örtütüleri ve sert peyzajdan oluşan bir sokak atmosferi oluşturan ama yine mevcut yapı tarafından sarmalanan kapalı mekan içerisinde oluşturulmuş.

Kübik hacimlerden bazıları sanat galerisi olarak kullanılmakta ve bu mekanlardan dışarı taşan sanat eserleri ortak dolaşım aksını bir sanat sokağına çeviriyor; ayrıca yüksekliği insan ölçeğine indirebilmek için tavana asılmış olan görsel elemalarla mekanın zenginliğine katkı sağlanıyor.

Mekanda sürdürülebilir kalkınma amaçları (SDGs-Sustainable Development Goals) konusunda farkındalık artırmaya yönelik mesajlara ek olarak, tasarımın da bu kavramlarla biçimlendiği okunmakta; iç mekanda ana tasarım elemanı olarak göze çarpan çapraz lamine ahşap teknolojisi (CLT-Cross Laminated Timber) ve lamine ahşap malzeme (yapıştırma tabakalı ahşap) çevre dostu malzemeler sınıfında yer

almakta. Doğadan daha az kaynak kullanarak üretilen bu malzemeler yanında ayrıca, geri dönüşüm ahşap malzemeden üretildiği anlaşılan masalar, platformlar gibi mobilyalar yeni kaynak tüketimini engellemek yerine olanın yeniden kullanılması sağlanmış.

Son Söz

2008'de Tour & Taxis, miras binalarının korunması ve yeniden geliştirilmesi nedeniyle Avrupa Mirası Europa Nostra Ödüller'i'nin sahibi seçilmiş. Dönüştürülen alan, orijinal dokuya saygı gösterilerek ve baştan sona çevresel olarak sürdürülebilir çözümler kullanılarak yenilenmiş. Europa Nostra Ödüller'i'nin seçici jürisinin de tanımladığı gibi, 'içinde bulunduğu kentsel çevreyi zenginleştiren bir endüstriyel miras alanının çok ilginç bir uyarlamalı yeniden kullanımı olan Gare Maritime, hem tasarımında hem de malzemelerinde eklenen yeni mimarinin yüksek kalitesi ile dikkat çekiyor.' (URL 4) Yeni eklemeler tersine çevrilebilir ve orijinal dokudan kolayca ayırt edilebiliyor. Ayrıca kullanılan malzemeler sürdürülebilir ve düşük karbon ayak izine sahip. Proje, özel sektör tarafından finanse ediliyor ve diğer özel girişimler için de

iyi bir örnek oluşturuyor. (URL 4) Yapı grubu, aynı zamanda, halka açık kamusal bir kentsel merkez özelliğinde, kullanıcılarıyla buluşuyor.

Bu yazı kapsamında inceleyerek sunmaya çalıştığımız Tour&Taxis ve Gare Maritime örneğinden de anlaşılabileceği üzere, tarihi endüstriyel yapılar ve içlerinde bulundukları bölgeler, kent dokuları içinde endüstriyel miras değeri taşırlar. İlk kullanım ve inşaa özellikleri dolayısıyla, çoğunlukla, oldukça dayanıklı ve geniş açıklıklı strüktürler olan bu yapıların en büyük avantajı, içlerinde barındırdıkları geniş alanların yeniden işlevlendirmeye olanak tanınmasıdır.

Bu bağlamda, işlevini yitirmiş olan binaların ve bu yazı kapsamında bir örnekle ele alınmış olan endüstriyel miras yapılarının yeniden işlevlendirilmesi, sadece endüstriyel mirasın korunmasına yaramayacak, aynı zamanda, doğal kaynakların giderek tükendiği ve çevresel sorunların arttığı bu dönemde, malzemelerden oluşacak atık miktarını da azaltacaktır. Bu noktadan hareketle yeniden işlevlendirme, kentsel alanlarımızın ve mevcut tarihi yapılarımızın, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınmaya doğrudan

hizmet edebildiği bir koruma ve gelişim yaklaşımıdır ve her uygun yerde uygulanmalıdır.

Kaynaklar

Ahunbay, Z., (2011). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Archdaily. (2022). "Gare Maritime Workspace / Neutelings Riedijk Architects + Bureau Bouwtechniek", <https://www.archdaily.com/949630/gare-maritime-offices-neutelings-riedijk-architects-plus-bureau-bouwtechniek>

Brooker, Graeme & Stone, Sally, (2012). İç Mimarlıkta biçim + yapı. İç Mimarlık Temelleri 01.

Sahraianjahromi, F., & Olgaç Türker, Ö. (2020). A Holistic Categorisation of Heritage Values as a Tool for Decision-Making. Conservation and Management of Archaeological Sites, 22(3-6), 142-180

UNESCO. (2014). UNESCO culture for development indicators: Methodology manual. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Edited by: Alonso, G., Medici, M., Assisted by: Nowacka, K., Cohen, G., & Steinlage, M., UNESCO: Paris.

UNESCO. (2022). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, UNESCO Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi, <https://www.unesco.org.tr/Pages/176/18/Somut-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras-%C4%B0htisas-Komitesi>.

The Spaces. (2022). "Brussels' 113-year-old Gare Maritime terminus is revived as a neighbourhood hub", Travel by the Spaces Team, The Spaces. <https://thespaces.com/brussels-gare-maritime-terminus-hub/>

URL 1: <https://www.dezeen.com/2020/10/15/brussels-gare-maritime-cross-laminated-timber-neutelings-riedijk-architects/>

URL 2: <https://landezine.com/gare-maritime-by->

omgeving/

URL 3: <https://tour-taxis.com/meet-and-organise/all-our-venues/gare-maritime/>

URL 4: <https://www.europeanheritageawards.eu/winners/gare-maritime/>

URL 5: https://en.wikipedia.org/wiki/Tour_%26_Taxis

Özlem Olgaç Türker
Şebnem Önal Hoşkara
Ercan Hoşkara

BİR MÜZENİN BİR KENTİ DÖNÜŞTÜRME HİKÂYESİ: VICTORIA & ALBERT MÜZESİ, LONDRA

TEMA

UĞUR ULAŞ DAĞLI

ÖZET

Bazen bir aşk öyküsü; bazen de bir başkaldırı, kentin tüm imajını değiştirebilir. Aslında aşk ve başkaldırı aynı gücü taşır; inançları ve duyguları uğruna sonuna kadar mücadele etmeyi... Tarih içinde kentlerin fiziki ve sosyal gelişimi ve dolayısıyla değişim ve dönüşümü aktarılırken genellikle en önde savaşlar üzerindeki anlatımlar rol almaktadır. Halbuki değişim ve dönüşüm o kadar yalın olabilir ki; bazen iki kişi arasındaki saf bir ilişki ve güven, bir kentin yeniden kurgulanmasına etken olabilir.

Kıbrıs'ı uzun yıllar sömürgesi altında tutmuş İngiltere'nin başşehri Londra'ya ilişkin çoğumuzun farklı bir anısı ve hissiyatı vardır. İktidar ve güç savaşlarının ötesinde, bugünkü Londra kentinin kültür, bilim ve sanat merkezi haline gelmesi ve dönüşmesine de bir aşk hikayesi, etken olmuştur. Dünyanın her yerinden ziyaretçisi olan Victoria & Albert Müzesi'nin ortaya çıkışı ve kentle beraber dönüşüm hikayesi, bunun güzel bir örneğidir,

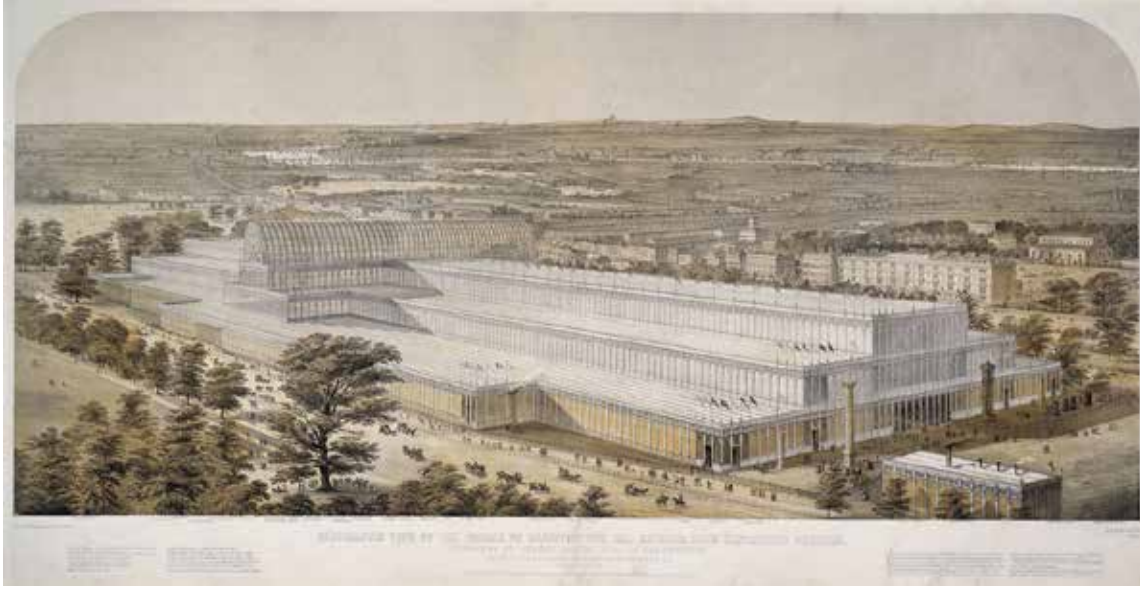
Anahtar Kelimeler:
Victoria & Albert Müzesi, Londra, Müze, Kent Dönüşümü.

Bazen bir aşk öyküsü; bazen de bir başkaldırı, kentin tüm imajını değiştirebilir. Aslında aşk ve başkaldırı ikisi de içinde aynı gücü taşımaktadır. İnançları ve duyguları uğruna sonuna kadar mücadele etmeyi... Tarih içinde kentlerin fiziki ve sosyal gelişimi ve dolayısıyla değişim ve dönüşümü aktarılırken genellikle en önde savaşlar üzerindeki anlatımlar rol almaktadır. Halbuki değişim ve dönüşüm o kadar yalın olabilir ki; bazen iki kişi arasındaki saf bir ilişki ve güven, bir kentin yeniden kurgulanmasına etken olabiliyor.

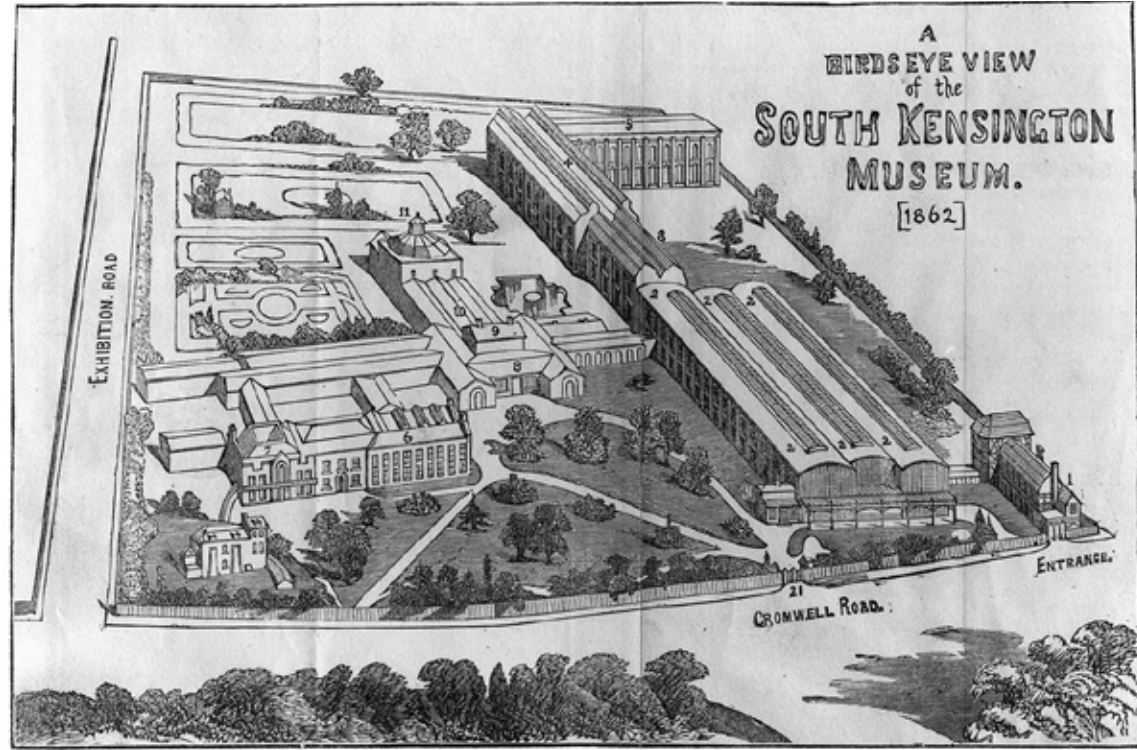
Kıbrıs'ı uzun yıllar sömürgesi altında tutmuş İngiltere'nin başşehri Londra'nın çoğumuz ile farklı bir anısı, duygusu ve hissiyatı vardır. İşte bizim de öyle ya da böyle bir parçası olduğumuz bu kentin bugünkü yapısı, bir aşk hikayesinin atmış olduğu temeller üzerine dayanmaktadır. İktidar ve güç savaşları dışında bir aşk hikayesi, bugünkü Londra kentini kültür, bilim ve sanat merkezi haline gelmesi ve dönüşmesine etken olmuştur.

Taç giyme töreninden bir yıl sonra, genç Kraliçe Victoria, kuzeni Albert'in çok kitap okuması yani kitapkurdu biri olması, dans etmekten hoşlanmamasından dolayı çok sıkıcı biri olduğundan şikayetçi olur. Özellikle de genç Victoria'nın canlı ruhunu onaylamamasına sinir olmaktadır. Hiçkimse o dönemde bu iki zıt karakterin birbirine aşık olup evleneceklerini, varolan en romantik kraliyet çiftlerinden biri olarak tarihe geçeceğini, hatta isimlerinin Londra'nın önde gelen kültür ve sanat yapılarının birinde sonsuza dek birleştirileceğini tahmin edemezdi (URL 1), (URL 2).

Victoria & Albert Müzesi, Romantik çift Kraliçe Victoria ve Prens Albert'in 19. yüzyıl Londra'sını modern çağa getirme konusundaki çalışmalarının bir kanıtı olarak hala ayakta duruyor ve mesajlar vermeye devam ediyor (URL 2).

Figür 1: 1851 yılında Victoria & Albert Müzesi'nin temelini oluşturan; Prens Albert ve Henry Cole tarafından organize edilen Büyük Serginin yer aldığı bina: Crystal Palace (URL 12)

Figür 2: 1852 yılında Prens Albert ve Henry Cole'un, bilim, sanat, eğitim ve kültüre hizmet edecek olan açık kent kampüsü olan Sergi Yolunun başlangıcını oluşturan Güney Kensington Müzesi (V&A Müzesinin önceki ismi) (URL 12)

Victoria & Albert Müzesi'nin Doğuşu

V&A müzesinin kurulması çok kolay olmamıştı. Onun için mücadele veren, Prince Albert ve çok yakın arkadaşı olan, ayrıca insanların Christmas coşkusunu yaşayabilmesi için ilk Christmas kartı fikrini de ortaya atan ve onu tasarlayıp uygulayan yaratıcı bir kişi Henry Cole'du (URL 3). İki arkadaş,

toplumun modernleşebilmesi için sınıfsal ayrıma bakılmaksızın herkese kültür ve sanat ile eğitim verilmesi gerektiğini inanıyordu. Albert teknoloji ve gelişmelerden etkilenen, geleceğin adamıydı ve İngiltere'nin geleceğe yönelik teknoloji yolunda ön planda olmaya devam etmesine ve iyi tasarım bunun anahtarı olacağını iddia ediyordu. Bu inançları ile 1851'de Büyük Sergi fikrini ortaya

Figür 3: Müzenin Cromwell Yolundaki görkemli ana giriş kapısı (URL 13)

atmışlar. Ancak serginin planlama aşamalarında kraliyet ailesi yetkilileriyle aralarında çatışma olmuş. Çünkü yetkililer, Büyük Sergide sınıfların karışmasının halk devrime neden olacağından ve İngiltere'nin ayrılmış farklı sınıf yapısı üzerinde derin yaralar açacağından ve Krallığın zarar göreceğinden korkuyorlarmış. Ancak Albert ve Cole bu tartışmaya yönelik olarak toplumun beyin gücünün tek bir sınıfın mülkü olmadığını söyleyerek, direnç göstermişlerdi (URL 1). Victoria'nın desteğini de yanlarına alarak 1851 yılında, kaldıkları yerin yakınında Hyde Park'a kurulan Crystal Palace'da Büyük Sergiyi gerçekleştirmişlerdi (Fotoğraf 1). Londra'nın her yerinden ve dünyadan insanlar, Hyde Park'taki şeffaf cam bina altında bulunan İngiliz mühendisliğinin ustalığını ve emperyal gücün ihtişamını görmek için sergiye akın etmişlerdi. Büyük Sergi dünyada uluslararası ürünlerin yer aldığı ilk sergi olarak da nitelendirilmektedir (URL 2).

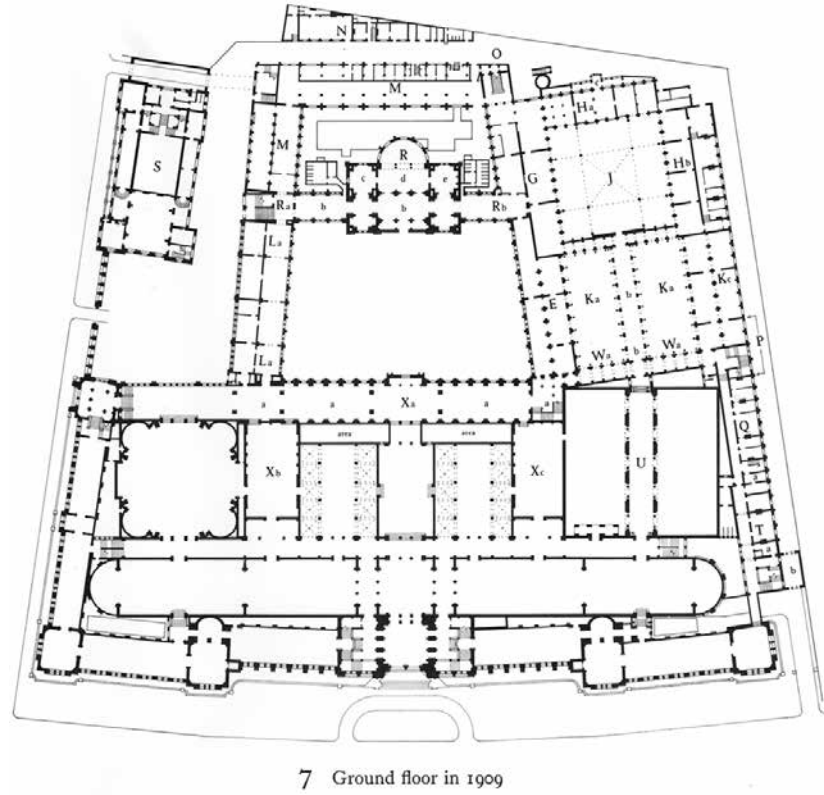
Girişimci iki adam Prince Albert ve Cole'un sergiyi yapmalarının bir sonraki adımı, şu anda Güney Kensington Müze yolunu – Sergi Yolu'nu

oluşturmak için bir yol bulmaktı. Kraliyet Komisyonunu çok kolay olmaza da ikna ederek, sergilenen bir grup nesneyi (bunlar daha sonra V&A müzesinin kurucu koleksiyonu olmuştu) ve sergiden elde edilen gelirin bir kısmı ile Hyde Park'ın güneyindeki Brompton olarak bilinen ve 80 dönümlük bir pazar bahçeleri ve tarlaları olan büyük bir araziyi satın alırlar (URL 4).

Müzenin Gelişimi

Aldıkları bu yerin amacı Prens Albert ve Sir Henry'nin sanat ve bilimi teşvik eden bilim, eğitim, sanat ve kültürü kapsayan bir açık kent kampüsü geliştirme isteğiydi. Kensington Sarayı'na yakın olmasından dolayı buraya South Kensington adı verilir.

Böylece onların, bilim, sanat, eğitim ve kültüre olan inançları ile herkesin erişebileceği bir müzenin doğuşuna yol açmış olurlar. Planladıkları açık kent kampüsünün ve onun ana aksı olan sergi yolunun başlangıcı, V&A Müzesi olmuştu. Müze 1852'de kurulduğunda ilk olarak Güney Kensington Müzesi olarak biliniyor, (Fotoğraf 2)

Figür 4: 1909 yılında tasarlanan içe dönük ve solda yer alan Sergi Yoluna sırtını dönen Müze planı (URL 14)

ancak Kraliçe Victoria'nın müzeyi bugünkü haline getirme konusundaki çabaları sayesinde 1899'da yeni bölümünü açarken buraya, kendinin ve kocasının adını verdi (URL 1).

Müze, kuruluşundan itibaren çeşitli şekilde değişim ve gelişime uğradı. İlginç bir şekilde yıllarca müze merakı olmasına rağmen V&A Müzesi benim ilgimi çekmemişti. Kapısının önünden defalarca geçmiş olmama, görkemli kapısından içeri bakmama, tasarım ve sanat merakıma rağmen soğuk ve kasvetli yapısı beni hep dışarı itmişti (Fotoğraf 3).

Aslında Albert ve Cole'un ortaya atmış olduğu Sergi Yolu fikrinin başlangıcı bu Müze olsa da müzenin yola sırtını dönmüş bir tasarımı vardı. İçe kapalı ve yolu kucaklamayan bir yaklaşım. (Fotoğraf 4)

Yola, çok sert bir tasarım ile sınır oluşturmuştu. Bu sınır ve kapı, mimarlık Literatürüne önemli bir detay olarak girse de (bu o dönemde kazan dairesi bahçesini gizlemek için başarılı bir mimari müdahale olmasına rağmen) sokak ile müze arasında ciddi bir sınır oluşturmaktaydı. Aslında

daha önceleri sokağa sırtını dönen bu bina, mimar Aston Webb tarafından yoldan geçenlerin binaları izlemesine izin veren zarif bir çözüm olarak bu duvar tasarımı ile birleştirilmişti (URL 5) (Fotoğraf 5).

Müze çok değişik planlama aşamalarından geçmişti. Sergi Yolu da Albert ve Cole'un ortaya attığı şekilde bir bilim, sanat, eğitim ve kültür yapılarını bir araya getiren bir aks olmuştu. Fakat insanları buluşturan bir kamusal mekan olamamıştı.

Sergi Yolu ile Birleşen Yeni Proje

Bu sorunun farkına varan Müze yönetimi, Sergi Yolu ile bütünleşecek avlu, giriş ve geçici sergi galerisi oluşturmak için yenileme proje yarışması yapmaya karar verirler.

Uluslararası yarışmanın ardından Amanda Levete Architects (AL_A), dünyanın dört bir yanından 110'dan fazla mimari ekip arasından seçilir. Yarışma değerlendirme komitesinden yapılan açıklamaya göre AL_A'nın oybirliğiyle seçildiğini, çünkü tasarımlarının "Aston Webb

Figür 5: 1909 yılında Mimar Aston Webb tarafından tasarlanan Sergi Yolu duvar tasarımı. Fotoğraf: Antonino Cardillo, 2011 (URL 15)

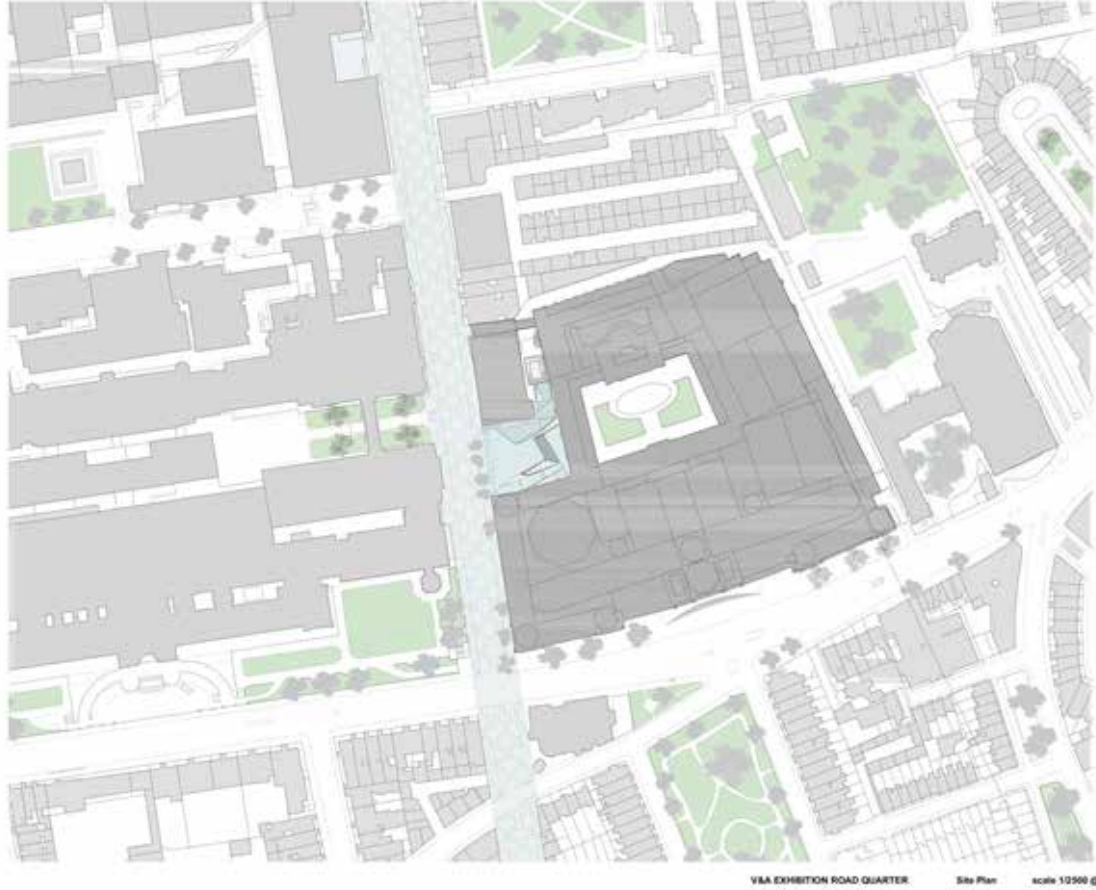
Figür 6: AL_A Mimarlık tarafından tasarlanan yenileme projesi: Sackler Avlusundan Sergi Yoluna bakış (URL 16)

tarafından başlatılan Sergi Yolu ile müzeyi birleştirme fikrinin devamı" gibi algılandığını vurgulamışlardı. Projede ana fikir hurdaya çıkan kazan bahçesini, buluşma ve toplanıp rahatlamak için ihtiyaç duyulan kamusal alanı sağlayan görkemli Sackler Avlusunda canlandırmaktı. Yani yenileme ve dönüştürme ile yeni ziyaretçileri

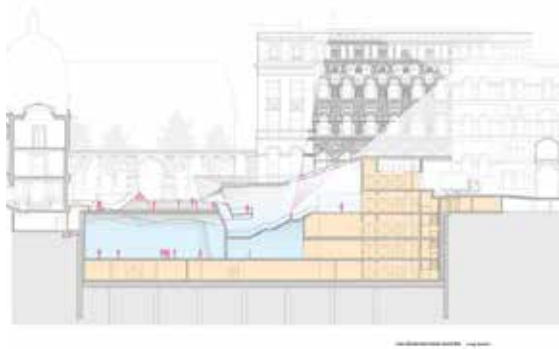
getirme, cadde ve müze arasındaki mesafeyi kırma ve Sergi Yolu ile birleştirerek müzeye ulaşma potansiyelini artırmayı ortaya koymaktı (URL 6) (Fotoğraf 6). Gerçekten de bu proje ile, Sergi Yolu'nu kullanan yaya sayısı önemli ölçüde artmış (URL 7); Albert ve Cole'un fikri olan Sergi Yolu'nu kültür ve öğrenmenin her yaştan ve kökenden gelen insanlar için erişilebilir olduğu bir yer haline getirmişti. Müze yetkilileri yeni bina ile ilgili gururla şu ifadelerde bulunuyorlardı: "Sokak kadar daha az resmi, daha halka açık bir yer yarattık, yeni ziyaretçileri çekip ağırlıyoruz ve erişilebilirlik / demokrasi fikrini bina ile yeniden açık hale getirdik" (URL 8).

Kısacası bugün gerçekleşen proje, Aston Webb'in sergi yolunu birleştiren projesinin tamamlanmasından bir asır sonra, V&A müzesini fiziksel olarak dönüştürmek ve Müzeye giren herkese ilham verme misyonunu devam ettirmek için yeniden sorumluluk üstlenmiştir. İşte bu anlamda projenin bel kemiği olan avludan, Aston Webb'in tasarladığı cephe ile orijinal binaların gizlenmiş durumu ilk kez halka açık hale getirilmiştir (Fotoğraf 7).

Sackler Avlusunun tasarımı için özellikle malzeme seçiminde bir anlam yakalamaya çalışılmıştı. Mimarı, bunu şöyle açıklamıştı: "V & A' müzesinin

Figür 7: AL_A Mimarlık tarafından tasarlanan ve Sergi Yolu ile bağlanan yenileme projesi (URL 16)

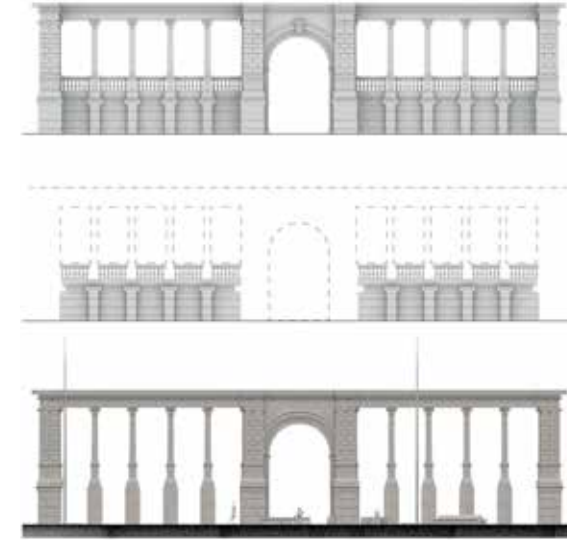
Figür 8: AL_A Mimarlık tarafından tasarlanan yenileme projesinin kesiti (URL 16)

görevi sanat ve zanaat ile üretim ve yapım arasındaki ilişkiyi öğretmektir. Avluda yaptığımız, kasıtlı olarak eski bir malzeme seçerek teknoloji, işçilik ve sanatın birleşmesini sağlamaktır". İşte bu anlamda yeni avlu 11.000 el yapımı porselen karo ile döşenmiştir. On iki farklı lineer desen, 1.200 metrekairelik Avlusu'nu kaplamaktadır. Kafe ve dükkanın çatısı 4.300 ilave karo ile kaplanmıştır. Malzeme, müzedeki 19. yüzyıl dekoratif

seramiklerinin çok sayıda çarpıcı örneğini içeren koleksiyonlarına özel olarak yanıt vermekteydi. Bu yaklaşım ile Amanda Levete Architects (AL_A), Birleşik Krallık'taki ilk porselen karolu kamu avlusunun gerçekleştirmişti (URL 8).

Avlu ile sokağı birleştirme yaklaşımında mevcut duvar ve kapı tamamen sökülerek aynı taşlar ile açıklıklar yaratılarak aynı taşlar yerine konmuştu (Fotoğraf 9). Kullanılmayan taşlar da sokakta oturma elemanı olarak geçmişe atıfta bulunacak şekilde yerlerini almıştı.

Böylece 1899 yılında Kraliçe Victoria, yeni adlandırılan Victoria & Albert Müzesi'nin temel taşını koyduğunda "Yüzyıllar boyunca, sevgili özgürlüğün bir anıtı, bir incelik ve ilerleme kaynağı olarak kalacağına inanıyorum" diye ilan etmişti (URL 5). İşte yenilenen müze, Kraliçe'nin yapmış olduğu ilanının (anıt, özgürlük ve ilerlemenin) özünü oluşturmaktadır. Yeni Proje, Victoria'nın geçmişine hitap ederken, günümüze yönelik güzel bir şekilde ayrıntılandırılmış,

Figür 9: Sergi Yolundaki mevcut duvar değişim aşamaları. Çizim: Juliet Haysom (URL 17)

geleceği sembolize ederek yeniden hayal edilmiş bir kamusal mekana dönüşmüştür. Mevcut yapıya zıt bir mimari yaklaşım ile ele alınmış; geçmiş ve geleceği bağlayıcı bir konsept oluşturulmuştur. Dekonstruktif bir tasarım ile yapının monotonluğu kırılmış ancak mevcut binaların güzelliği kucaklanmıştır. Ayrıca anıtsal yapıya ilgi çekici ve davetkar bir duruş sergileme imkanı tanımıştır.

Güçlü bir kamusal mekan oluşturan avlu yanında geçici sergi galerileri ve ona yönelik giriş sunan yeni proje, (Müzede 100 yıl içinde yapılan 6400m² ile en büyük genişlemedir) olağanüstü zorlu yapısal işler içeren bir mühendislik/mimarlık uygulaması sonucunun ürünüdür. Yarışma sonrasına ana inşaat çalışmaları 2014'te başlamış ve yeni alanlar 2017 yılında tamamlanmıştı. Müzenin tamamen faaliyette olduğu sırada hem de I. dereceden koruma Listesindeki bir bina kabuğunun sadece 1m dışından 50m aşağıya inilerek proje tamamlanmıştır. 1100 metrekairelik sütunsuz bir yeraltı alanı olan Sainsbury Gallery, İngiltere'deki en büyük geçici sergi alanlarından biri (Fotoğraf 8) ve V&A'nın dünya standartlarındaki sergi programını tasarlama ve sunma şeklini önemli ölçüde geliştirmesine olanak sağlamıştı. Karmaşık geometrisi, teknik olarak ayrıntılı olmasına rağmen bir yeraltı galerisinin ve sütunsuz mimarisinin zor mücadelesi AL_A tarafından benimsenmişti (URL 9). Ayrıca avluda yaratılan tasarım da yeni sergi

alanın bir bildirimi olarak işlev görmekte; gün ışığına izin veren bir cam müze vitriniymiş gibi de kavramsallaşmaktadır.

Bu yeni düzenleme/canlandırma/ değişim ve dönüşüm hem kamusal alan yaratma hem de başlıca sergilerini barındıran yeni geçici sergi alanını da yaratma heyecanı idi. Şimdi ise hem günümüzün yeni müzecilik anlayışına hitap eden, hem de müzenin geçmişten bugüne devam eden gelişiminin doğal bir parçası olan yaratılış anını hissediren bir yer olarak algılanmaktadır.

Albertopolis Bölgesi

Yeni proje ile South Kensington, şu anda Venedik'ten çok daha fazla turist tarafından ziyaret edilmektedir (URL 10). Burası ayrıca, Albert'le olan bağlantısından dolayı "Albertopolis" olarak adlandırılmaktadır.

Prince Albert'in ölümünden sonra Kraliçe Victoria'nın desteğiyle Albertopolis gelişimine devam etmişti. Müzeden sonra Royal Albert Hall açılmıştı. Darwin'in yayınlandığı Türlerin Kökeni kitabı, Doğa Tarihi alanında ilgiyi artırmaya başlamıştı. Bundan dolayı Doğal Tarih Müzesi inşa edilir. Sonrasında Royal Academic of Music kuruldu. Ayrıca Imperial College; daha sonra V&A müzesi teknolojik bölümlerin sanat ve tasarımdan ayırmaya karar verdiklerinde Bilim Müzesi açıldı (URL 1). Metro ile Kensington istasyonuna varışta "müzelere yönelik" hem yazılı hem de sözlü talimatlar verilmektedir. Bu da kentin kentin bu bölgesini nasıl algıladığının ipuçlarıdır.

South Kensington'da kültürel ve eğitici monolitlerin kümelenmiş olması önceden de bahsedildiği gibi tesadüf değildir. Prens ve Cole'un vizyonunun bir sonucu olarak, Sergi Yolu ve onun saygın hazineleri, dünyanın ilk planlanan ve tasarlanan açık kültür merkezlerinden biri haline geldi. Evet rüya gerçek olmaya devam ediyor (URL 11).

Bugün Albertopolis, tasarlandığı gün kadar ileri görüşlü entelektüel topluluğu teşvik eden birinci sınıf kültürel ve eğitim kurumlarının mükemmel bir kampüsü olarak büyümeye devam ediyor. Diğer kurumlar bölgeyi evlerine dönüştürürken, aralarında Royal Geographic Society ve Goethe Institut - ve Royal College of Art, ileri düzey

MÜZELER KENDİSİNİ YENİDEN KURGULUYOR / MEKÂNIN ÖTESİNDE DENEYİMLER

TEMA

HAKAN DAĞ

ÖZET

İnsanlık kendi mirasını zaman içerisinde biriktirip/koruyarak anıtlarını mabetlerini “modern zaman” içerisinde daha sistematik bir biçimde yeniden kurguladı ve bunu da sergiledi. Bu sergileme aynı zamanda gücünün de göstergesi oldu. Müzeler, bu abideleşmiş yapılar olarak yüzyıllardır yaşamın ve kentleşmenin bir ürünü olarak varlığını korudu. Buna karşın, günümüzde temel anlamını çok da yitirmeden güncellenmiş yeni anlamlar ekleyerek yeniden yaşamın kılcal damarlarına girmeyi hedeflemeye başladı. Yakın zaman önce yaşadığımız ve etkisini hala hissettiğimiz pandemi dönemi bu “yeninin” rotasını gelişen teknoloji ile birlikte yepyeni bir kulvara taşımının gerekliliğini hissettirdi. Müzeler artık mekansal yapıların ardına gizlenmiş varlığından sıyrılmanın aşamasında. Yepyeni bir yapısal dönüşüm bizleri beklemekte. Bu oldukça heyecan verici bir serüven. Duran yıkılır harekete geçen devam eder.

Anahtar Kelimeler: Müze, Müze Tasarımları, Geleceğin Müzesi

1. Giriş

İlk müzelerin ortaya çıkmasının üzerinden hayli zaman geçti. İlham perileri Müz'lerden müzelere uzun bir yolculuk; bu yolculuk kendisini günümüz dünyasında yepyeni bir formatta yeniden varlığını hatırlatır oldu (Figür 1).

Hafıza tanrıçası Mnemosyne, müzlerden biri olarak günümüzdeki müze kavrayışına en çok hizmet eden hafıza ve bellek kavramlarının mitolojik bir yansıması olarak tanımlanabilir. Müzelerin ortak hafıza mekânları olduğu bir gerçektir. Geçmişin mirasını gelecek için koruyan ve bugün ile yarın arasında bir köprü niteliğinde olan müzeler aynı zamanda farklı disiplinlerin gündeminde olagelmıştır. "Müzeler felsefeden sosyolojiye, antropolojiden dil bilimine, mimariden grafik tasarıma kadar birçok disiplinin uygulama alanları olarak başlı başına bir laboratuvar görevi görmektedir" (Dağ, 2020, s.4).

Batı uygarlığı kendini Antik Yunan'ın mirasçısı olarak kabul etmektedir. Önemli ve değerli şeyleri korumak ve sergilemek üzere kurgulanan müzelerin antik dönemdeki işlevi ile ilgili Artun (2018) Müz'lere adanan bahçe olması, kutsal buluntu ve kalıntıların sergilenmesi ya da tapınak olarak kullanılması gibi tariflemeleri kullanmaktadır. Bu tanım, İskenderiye Kütüphanesi'nin tariflenmesine de tam olarak uyumludur: "Hem Platon'un Akademisi'nde hem de Aristoteles'in Lykeion'unda bir mouseion mevcuttur. Ama asıl müze efsanesini yaratan, M.Ö. 4. yüzyılda kurulan ve en az yedi yüzyıl etkin olan İskenderiye Müzesi'dir" (s.13).

İnsanlığın kadim zamanlarından bugüne, müzeler kültürel tapınaklar olarak anıtlarını denilebilir. Günümüzde ise farklı işlevler eklenerek zenginleşmiş kolektif hafıza mekânları olarak değerlendirilebilirler. Eski sarayların etrafına yerleştirilen

araştırmalar yapmaya ve otomobil tasarımından moda kadar en yeni yetenekleri üretmeye devam ediyor (URL 11). Ayrıca, kurucularının değerlerine sadık olan Albertopolis, herkes için bir kamusal alan olarak gelişmektedir. Bu bağlamda sanat enstalasyonları ile V & A Müzesi sokağa açıldı ve müzenin Prens Albert ve Cole'un sanat eserlerini herkesin kullanımına sunma tutkusuna saygı göstererek onu uygulamaya öncülük etmeye devam ediyor.

SON SÖZ

Kuşkusuz dünyanın en büyük sanat ve tasarım müzesidir. Müzelerin rolü, başlangıçta üreticileri dünya çapındaki ürünlerden ilham alan tasarımlarını geliştirmeleri konusunda eğitmek ve teşvik etmektir. Bu şekilde öğrenme rolü olmaya devam ediyor. Ancak müzelerin kavramı değişmiş ve insanların tartışacağı, eğleneceği mekanlar haline dönüşmüş. Bu anlamda müzelere dünyanın her yerinden ziyaretlerde bulunuluyor

İşte bu radikal yenileme projesi sayesinde ilk kez 2019 yılında müze beni içine çekmişti. Artık Sergi yolu ve Victoria & Albert Müzesi benim Londra'daki evim ve sokağım durumuna dönüşmüştür.

Kaynaklar:

URL 1: <https://gazeddakibris.com/londra-ve-muzeler-x-ugur-ulas-dagli/>

URL 2: <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/england/london/articles/the-history-of-the-victoria-albert-museum-in-1-minute/>

URL 3: <https://www.smithsonianmag.com/history/history-christmas-card-180957487/>

URL 4: <https://www.guidelondon.org.uk/blog/museums-galleries/birth-londons-museum-quarter-south-kensington/>

URL 5: <https://www.vam.ac.uk/articles/a-history-of-the-va-on-exhibition-road>

URL 6: <https://www.pinsentmasons.com/out-law/news/va-museum-secures-planning-for-41m-underground-gallery->

URL 7: <https://www.ala.uk.com/2018/07/visitor-numbers-va/>

URL 8: <https://www.dezeen.com/2017/06/28/ala-amanda-levete-v-a-victoria-albert-museum-exhibition-road-quarter-courtyard-gallery-london/>

URL 9: <https://www.ala.uk.com/selected-projects/va-exhibition-road/>

URL 10: <https://www.discoverbritainmag.com/victoria-and-albert-london/>

URL 11: <https://www.discoverouthken.com/discover-more/dream-keeps-coming-true/>

URL 12: <https://www.vam.ac.uk/articles/buildingthemuseum#slideshow=31131014&slide=0>

URL 13: <https://www.city-walks.info/London-en/Victoria-and-Albert-Museum.html>

URL 14: <https://www.british-history.ac.uk/survey-london/vol38/plan-sheet-a>

URL 15: <https://www.antoninocardillo.com/works/arches/postmodern-cafe/>

URL 16: <https://www.architecture.com/awards-and-competitions-landing-page/awards/riba-regional-awards/riba-london-award-winners/2018/v-a-exhibition-road-quarter>

URL 17: <https://www.e-flux.com/architecture/digestion/493110/placeholders/>

Not: Tüm kaynakların son erişim tarihi: 25 Aralık 2022'dir.

Prof. Dr. Uğur Ulaş Dağlı

DAÜ Mimarlık Fakültesi
Kıdemli Öğretim Üyesi

Figür 1. Apollo ve Müz'lerin Dansı – Baldassarre Peruzzi (1481-1536)

devasa ve anıtsal yapıları, bugün daha esnek yapılar haline dönüşmüştür. Artık kurulan iletişim de tek taraflı olmadığı, karşılıklı bilgi alınıp verilebilen tamamen etkileşimli yapıların kurgulandığı deneyim mekânlarına dönüştüğünü söylemek yanlış olmaz. Bir kez ziyaret edilip yapılacaklar listesinde üzeri çizilen değil, tekrar tekrar gelip ziyaret edilen, etkileşim ve deneyimi barındıran mekânlar olarak öne çıkmaktadırlar.

2. Dünden Bugüne Müze

"Koleksiyon" her müzenin ortak bileşenidir. Bir müze, topladığı, sınıflandırdığı ve organize ederek erişime açtığı koleksiyon ile tanımlanır. Müzeleri oluşturan koleksiyonlar, Avrupa'nın keşifler çağı ile hız kazanmış, öncelikli olarak kişisel nadire kabineleri altında bir araya gelmiştir. Avrupa'da daha önce görülmemiş ve merak uyandıran değerli parçalar, bu nadire kabinelerinde (Figür 2) kendine yer bulmuştur.

Aydınlanma, Antik dönem, Orta çağ ve Rönesans'ın kazanımlarını 18. yüzyılın insan odaklı çağına taşımıştır. Bu dönem tarihsel, kültürel, sanatsal vb. açılardan insan merkezli bir niteliktedir. İşte tam da bu dönemde, aristokratların ellerindeki nadire kabineleri halka mal edilerek kamulaştırılmıştır. Aynı zamanda sanat da dini zeminde üretilmesinden bağımsızlaşarak sanatçının kimliğini kilise ve aristokrasiden koparmasının "...kilise ve aristokrasinin dışında yeniden kurgulamanın yollarını" oluşturmaya başlamıştır denilebilir (Dağ, 2020). Artun'un da dediği gibi: "Sanatın, müzlerin mekânını

fethetmesi, icat edildiği 18. yüzyılı bekleyecektir" (Artun, 2018, s. 12).

Bal, modern müzelerin kurulmasını 17. yüzyıl sonuna tarihlendirirken (URL 1), Dellaloğlu ve diğerleri'nden şu önemli aktarmayı yapmaktadır: "Kabinelerdeki hayal âleminin ve karmaşanın yerini akılcı bir disiplin; nadirelerle kurulan mitlerin, kişisel metinlerin yerini ise bilimsel ve tarihsel anlatılar alır. Foucault'un dile getirdiği gibi, artık 'kelimeler ve şeyler' birbirinden ayrılır". Denilebilir ki amaç "(...) dünyayı gizlerden kurtarmaktır. Mitleri parçalayarak, ham hayalleri bilgi vasıtasıyla alaşağı etmektir" (Dellaloğlu vd. 2008, s. 39). Böylece nadireler kabineleri dönemi ayrışarak başka bir biçime evrilmekte, sanat da toplanan, biriktirilen bir koleksiyon nesnesine dönüşmekteydi. O halde daha önce kişisel olanın, genelleştiği ve toplumsallaştığı söylenebilir. Örneğin Vassari'nin Medici ailesi koleksiyonunu Uffizi Sarayı'nda sergilemesi, ilk sergi mekânının kurgulanmasını karşımıza çıkartmıştır.

3. Geleceğin Müzesi

Geleneği korumak, nesneleri muhafaza etmek müzelerin doğasının gereğidir. Ancak geleceğin dünyasında muhafazakâr olmak, müzenin en önemli işlevi olmayabilir. Amsterdam Üniversitesinden Merel van der Vaart, geleceğin müzelerinin erişilebilir, ilgili ve esnek yapılar olacağını öngörmektedir (URL 2). Öyle ki geleceğin müzesinin en önemli özelliği başka hiçbir müzeye benzememek olacaktır.

Figür 2. Ferrante Imperato, Dell'Historia Naturale (1599), bir doğa tarihi kabinesinin en eski örneği

Müzelerin önünde üç temel yol kendisini göstermektedir.

1. Temel amacın "koruma" olduğunu unutmamak ve bu bağlamda değişimi yeniden kurgulamak
2. Toplumun çeşitli kesimleri ile iletişim ve eğitim amaçlı bir yapı olduğunu da kayda geçirmek
3. Müzelerin aynı zamanda çevresel ilişkilerinde yaşam bulduğu alanları da doğrudan ya da dolaylı olarak dönüştürme işlevinin olması

Tam da bu noktada Uluslararası Müze Konseyi ICOM'un 24 Ağustos 2022 tarihinde Prag'da yaptığı Olağanüstü Genel Kurulu'nda %92,41 oyla almış olduğu yeni müze tanımına bir bakalım: "Müze, somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, kâr amacı gütmeyen, toplumun hizmetinde olan kalıcı bir kurumdur. Halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği destekler. Eğitim, keyif, yansıtma ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunarak etik, profesyonel ve

toplulukların katılımıyla çalışır ve iletişim kurarlar" (URL3).

Bu yeni tanımda müzeler sürdürülebilir, çeşitliliği gözetken, erişilebilir olduğu kadar kapsayıcı olmayı da becerebilen ve tüm bunların bileşkesinde çeşitli deneyimler sunabilen kalıcı kurumlar olarak açıklanmıştır (Figür 3).

Tarihsel çerçeve içerisinde değerlendirdiğimizde birçok müzenin hâlihazırda hâlâ kırmızı kadife giydirilmiş zincirlerle izleyici ile arasına büyük bir duvar örmeye devam ettiğini görebiliyoruz. "Dokunma, bak" müzelerin en temel politikası olarak devam etmektedir. "Baktım, gördüm, öğrendim" şeklinde tamamlanan kapalı devre süreç hem ziyaretçi açısından tamamlanmış hem de müze açısından kazasız belasız atlatılmış bir gün olarak bir sonraki güne kendisini devreder. Bu iletişim biçimi artık zamanını doldurmuştur. İşte tam da bu noktada kendisini ziyaretçisiyle birlikte yeniden üretebilen yeni müze anlayışı, uluslararası araştırmacıların küresel çapta araştırmalarında kendine yer bulmaktadır.

Figür 3. ICOM 2022 Prag Konferansı

Örneğin Gensler (URL4), yeni müze yaklaşımları ile ilgili çarpıcı raporlar hazırlayıp sunmaktadır. Gensler, dünyada 53 şubesi olan, küresel ölçekte bir mimarlık, tasarım ve planlama firmasıdır. "Tasarımın gücüyle daha iyi bir dünya yaratma misyonu" ile araştırma raporları yayınlamakta ve geleceğin trendlerine ışık tutmaktadır. Gensler (URL4) Tasarım Öngörüsü / Kültür ve Müzeleri Şekillendiren Tasarım Trendleri bildirisinde geleceğe dair dört eğilim öngörmüş; bunları "esnek alanlar, açık alanların kalıcılığı, izleyicilerin çeşitliliği ve sanal sergilerin devamlılığı" olarak açıklamaktadır.

3.1 Trend 01 Esnek Alanlar: Esnek tasarım, gelecekteki planlama için önemli bir husustur. Bu başlık altında farklı kültürel alanlardan çeşitlilik içeren müze ziyaretçilerinin çok yönlülüğüne uygun esnek planlamanın öne çıkarılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Figür 4). "Mekânsal esneklik artık müzelerin ve kültürel alanların tasarımı için temeldir." (URL4).

3.2 Trend 02 Açık Alanların Kalıcılığı: Pandemi sırasında pek çok kurum, gereklilik ve zorunluluktan dolayı dış mekânlara açılmıştır. Pandemi sonrasında ise faydaları tespit edildiğinden, açık alanları kullanmaya devam etmektedirler. Gensler'in öngörülerine göre önümüzdeki yıllarda da dış alanlar daha fazla kullanılacaktır.

3.3 Trend 03 İzleyicilerin Çeşitliliği: Kültür kurumlarının misyonlarının, geleneksel olarak

radarlarında olmayan ziyaretçileri içermesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Müzelerde, toplumların çeşitliliğini daha fazla dikkate alacağı ve herkesi kapsayacak bir hizmet için yönetici personeller görevlendirilmelidir.

3.4 Trend 04 Sanal Sergilerin Devamlılığı: Son maddede de özellikle pandemide önem kazanan sanal sergilerin müze programlarının önemli bir parçası olmaya devam edeceğine vurgu yapılmaktadır. Sanal sergilerle ziyaretçi erişimi çok büyük kitlelere ulaşmıştır (Figür 5). Pek çok kuruluşun, bu sergileme biçimine devam edeceği öngörülmektedir.

Bu dört maddenin hepsinde pandeminin etkileri olduğu görülebilmektedir. Pandemi, müzecilik alanındaki paradigmaları da yeniden düşünmeye neden olmuştur denilebilir. Mekân da bu bağlamda yeniden biçimlenmekte, yapının içerikle ilişkisi tekrar kurulmaktadır. Müze mekânının işlevi yalnızca sergileri izleyiciye sunmak olmaktan çıkmaya başlamaktadır. Çağdaş müze mekânları, koleksiyonu izleyiciye sunmakla yetinmez, etkileşimi de hedefler. Müzeler koleksiyonlarını açık alanlara ve sanal ortama taşıırken, bir yandan da müze mekânlarının sosyalleşme, çalışma, öğrenme ve etkileşme alanları olarak yeniden kurgulanması kaçınılmaz görünmektedir.

Bu noktada müzelerin interdisipliner organizasyonu da önem kazanmaktadır: mekânın tasarlanması kadar iletinin nasıl sunulacağının tasarlanması da mimarlar ve iç mimarlar kadar

Figür 4: LaGrange Art Museum Expansion, LaGrange, Ga.

sergileme tasarımcıları ve grafik / iletişim tasarımcılarını vazgeçilmez paydaşlar haline getirmiştir. Locker'ın bu noktada kilit isim olarak tanımladığı sergi tasarımcısı; "sergi içindeki grafik panellerden, bilgi panolarına, etkileşimli uygulamalardan, kavram ve hikâye anlatımına kadar birçok bilgi katmanlarını" tasarlar (Locker'dan akt. Yıldırım, 2018).

Gelecekte müze deneyiminin daha etkileşimli hale geleceği beklenebilir. Ziyaretçi ve izleyici katılımını takip yöntemlerinin gelişeceğini de öngörmek mümkün. Yapay zekânın da yardımıyla verilerin işlenmesi kolaylaşıp hızlandıkça müzelerin trafiği hakkında daha gelişmiş çıktılara ulaşılabilecektir. Gelecekteki müze deneyiminin etkileşimliliği aynı zamanda kendini yöneten bir hale de gelebilecektir.

Geleceğin müzelerinin geçmişte olduğu gibi olmakla birlikte, daha da fazla topluluk odaklı olacaklarını beklemek de mümkündür. Özellikle evrensel tasarım ilkelerine uygunluk, tüm tasarım alanları gibi müzelerde de daha fazla önem kazanacaktır. Geleceğin Müzesi Projesi (Future Museum Project) kapsamında dünyadan 18 müzenin çalışanlarından geleceğin müzesine ilişkin düşüncelerin toplandığı veri tabanında yer bulan öngörüler geleceğe dair bir resim ortaya koymaktadır.

Örneğin Derby Müzesi müdürü Tony Butler, gelecekte müzelerin halen geniş koleksiyonlara sahip olarak, büyük binalarda yer almaya devam edeceklerini vurgulamaktadır. Fark, izleyici ile kurulan bağın sahiçiliğinde olacaktır: "İzleyicileriyle gerçekten bağ kuracak geleceğin müzeleri, refahı merkeze koyan müzeler olacak. Müzeler kendilerini yalnızca öğrenim yerleri veya koleksiyon evleri olarak değil, daha yaşanabilir bir dünyanın yeniden tasavvur edilmesine öncülük eden sivil bağlayıcılar olarak görmelidir" (URL2).

Polonya'da Galiçya Yahudi Müzesi müdürü Jakub Nowakowski ise geleceğin müzelerinin eskinin "dokunmayın" levhaları ile geçmişin mesajlarını halka ileten otorite kurumları olmanın ötesine geçerek dinamik öğeler kullanan etkileşim alanları olacağını öngörmektedir. Müzelerde bilginin, tepeden inen tek taraflı bir beyan değil, izleyicinin diyaloga geçebildiği etkileşim ortamlarını oluşturması beklenmektedir.

Oslo Ulusal Sanat, Mimarlık ve Tasarım Müzesi kıdemli küratörü Ulf Grønvald ise geleceğin müzelerindeki mimariye odaklanırken 'star mimarların' egosunun ötesinde müzenin bulunduğu yere ve topluma ait müze yapılarına ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır (URL2).

Geleceğin müzeleriyle ilgili tahmin ve öngörüler,

Figür 5: KÄTHE KOLLWITZ Müzesi

teknoloji kadar zamanın ruhuyla da şekillenecektir denilebilir. Zamanın ruhundan söz etmişken, yapay zekânın da yarının dünyasında oldukça etkin rol oynayacağını öngörmek mümkündür. Bu bağlamda son günlerde popülerleşen yapay zekâ uygulaması Chat GPT'ye "Geleceğin Müzesi Nasıl Olacak?" sorusu sorulmuş ve makaleye eklenmiştir. Yapay zekânın internette bu konuyla ilgili verileri tarayarak oluşturduğu bu kısa metin, kabul edilebilecek önermeler içermektedir. Müzelerde tasarım-mesaj-mekân bağlamındaki etkileşim kadar, şu an oldukça aktif şekilde metinler ve veriler arası etkileşim de yapay zekâyla birlikte hızlanmaktadır. İleride verilerin organizasyonu ve müze etkileşimlerine etkisinde yapay zekâ kullanımının da önemli bir zemin oluşturabileceği öngörülebilir. Bu bağlamda yarının dünyası, dünden ve bugünden daha heyecanlı olacaktır diyebiliriz.

Yapay Zekâ bu konuda ne düşünüyor?

(Bu başlığın altı, yapay zeka Chat GPT'ye yazdırılmıştır.)

Müzelerin geleceği hakkında çok çeşitli görüşler var ve nasıl gelişeceklerini tam olarak tahmin etmek zor. Ancak, müzelerin kültürel mirasın ve bilginin korunması ve halkla paylaşılmasında önemli bir rol oynamaya devam etmesi muhtemeldir. Pek çok müze, ziyaretçi deneyimini geliştirmek ve koleksiyonlarını daha geniş bir izleyici kitlesi için daha erişilebilir kılmak için

hâlihazırda teknolojiyi kullanıyor. Her geçen gün daha fazla müze, internet bağlantısı olan her yerden erişilebilen sanal turlar veya çevrimiçi sergiler sunmaktadır. Müzelerin daha etkileşimli ve deneyimsel sergiler ve programlar sunarak izleyicilerinin değişen ihtiyaç ve ilgilerine uyum sağlamaya devam etmesi de mümkündür.

21. yüzyılda müzelerin karşı karşıya olduğu finansman, erişilebilirlik ve fiziksel nesnelerin korunması ile giderek artan dijital dünyanın taleplerini dengeleme ihtiyacı gibi birçok zorluk da olduğu bilinmektedir. Müzelerin halka uygun ve erişilebilir kalabilmeleri için gelişmeye ve bu zorluklara uyum sağlamaya devam etmesi önemli olacaktır.

Müzelerin geleceği muhtemelen fiziksel ve sanal deneyimlerin bir kombinasyonunu içerecektir. Pek çok müze, sanal gerçeklik sergileri ve uzaktan erişilebilen çevrimiçi koleksiyonlar gibi, ziyaretçi deneyimini geliştirmek için teknolojinin kullanımını şimdiden araştırıyor.

Önümüzdeki yıllarda müzelerin daha etkileşimli ve sürükleyici sergiler oluşturmak ve sanal turlar ve çevrimiçi programlama yoluyla daha geniş bir kitleye ulaşmak için teknoloji kullanımlarını genişletmeye devam etmesi mümkündür. Ek olarak, müzeler, enerji tasarruflu tasarım ve engelli ziyaretçiler için konaklama yerleri gibi özellikleri bir araya getirerek sürdürülebilirlik ve erişilebilirliğe daha fazla odaklanabilir.

Müzelerin, ziyaretçilerinin değişen ihtiyaç ve ilgilerine uyum sağlamaya devam etmesi de muhtemeldir. Örneğin, bazı müzeler, geçmişte yeterince temsil edilmeyen farklı bakış açılarını ve tarihleri sergileyerek sosyal adalet ve hakkaniyete daha fazla vurgu yapabilir. Diğerleri etkileşimli ve uygulamalı öğrenme deneyimlerine veya çevre koruma ve sürdürülebilirliği teşvik etmeye daha fazla odaklanabilir.

Genel olarak, müzelerin geleceğinin teknolojik gelişmeler, değişen toplumsal değerler ve müze ziyaretçilerinin değişen ihtiyaç ve ilgilerinin bir kombinasyonu tarafından şekilleneceğini öngörmek mümkündür. Pek çok müze, teknoloji ve dijital medyayı şimdiden sergilerine ve programlarına dâhil ediyor ve bu eğilimin devam edeceği tahmin edilebilir. Örneğin müzeler, ziyaretçiler için sürükleyici deneyimler oluşturmak için sanal ve artırılmış gerçeklik kullanabilir veya içerik paylaşmak ve izleyicilerle uzaktan etkileşim kurmak için çevrimiçi platformları kullanabilir.

Ayrıca, daha etkileşimli ve uygulamalı sergiler oluşturmaya ve çeşitli izleyiciler için eğitici ve kültürel programlar sunmaya odaklanılabilir. Bazı müzeler, operasyonlarını ve programlarını desteklemek için kitlesel fonlama veya kurumsal sponsorluk gibi alternatif finansman biçimlerini de deneyebilir.

Genel olarak, müzelerin geleceği muhtemelen ziyaretçilerin değişen ihtiyaç ve beklentileri ile yeni teknolojilerin ve sosyal eğilimlerin etkisiyle şekillenecektir. Müzelerin halk için ilgili ve ilgi çekici kalabilmeleri için gelişmeye ve uyum sağlamaya devam etmesi muhtemeldir.

Pandemiden çıkarken, duygumuzu yeniden inşa ediyoruz topluluk ve aidiyet duygusu hayati önem taşımaktadır. Bizim kültürümüzde kurumlar toplumun alt-yapısıdır ve dönüşümünde büyük rol oynayacaktır. Bu kurumlar amaca yönelik tasarımlar ve kullanıcı etkileşimi aracılığıyla çeşitli topluluklar bağışçılar, personel ve halk arasında yankı uyandıran deneyimler oluşturabilir.

4. Sonuç

Müzeler ve müzecilik çağımızda bir kırılma noktasındadır. Geleneği koruyan bu yapılar, geleceği de kabul edip uzlaşabildiği ölçüde

kendini yarının dünyasına taşıyabilecektir. Geleceği kabul etme ise teknolojinin kazandırdığı sanal iletişim ortamlarının geliştirilmesi kadar, ziyaretçi / kullanıcı odaklı, evrensel tasarım ilkelerinin benimsendiği, etkileşim odaklı, misafir merkezli, güven ve tutarlılığa dayanan insan kaynaklı bir model ile mümkün olabilecektir. Öykü anlatıcılığı, ziyaretçi odaklı yarının müzesinde iletişimin tek taraflılığını kıran etkileşimlerden biri olacaktır.

Kaynaklar

- Artun, A. (2018). "Müzeolojik Akıl", Müze ve Modernlik: Tarih Sahneleri, Sanat Müzeleri 1. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dağ, H. (2020). Modern Sanat Müzelerinde Kullanılan Müze Grafiklerinin Uluslararası Tipografik Stil Bağlamında İncelenmesi ve Bir Uygulama Önerisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi.
- B. Dellaloğlu, Ö.N. Soykan, F. Keskin, "Adorno ve Yapıtı", Cogito, Sayı 36, Adorno: Kitle, Melankoli, Felsefe, Yaz 2003, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 5. Baskı, 2008), s. 39.
- Yıldırım, D. (2018). Sosyal ve Kültürel Odaklı Sergilemelerde Tasarımcının Rolünün İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DEÜ.
- URL 1 Bal, B. (2012). Rönesans'ın Nadire Kabinelerinden Çağımızın Tüketim Kabinelerine: "Mutluluk Fabrikaları" Sergisi Skop bülten. https://www.e-skop.com/skopbulten/ronesansin-nadire-kabinelerinden-cagimizin-tuketim-kabinelerine-mutluluk-fabrikalari-sergisi/681#_edn29 Erişim tarihi: 22 Aralık 2022
- URL 2: Future Museum Project (2022). <https://museum-id.com/the-futuremuseum-project-what-will-museums-be-like-in-the-future-essay-collection/> Erişim tarihi: 16 Ocak 2023
- URL 3: ICOM (2022, Ağustos 24). <https://icom.museum/en/news/icom-approves-a-new-museum-definition/#:~:text=%E2%80%9CA%20museum%20is%20a%20not,museums%20foster%20diversity%20and%20sustainability> Erişim tarihi: 23 Aralık 2022

URL 4: Gensler (2022). Design Forecast 2022.
<https://www.gensler.com/design-forecast-2022-culture-museums> Erişim tarihi: 25 Aralık 2022

Görsel Kaynakları

Figür 1: Apollo ve Müz'lerin Dansı – Baldassarre Peruzzi (1481-1536) (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/40/Baldassare_Peruzzi_-_Dance_of_Apollo_and_the_Muses.jpg)

Figür 2: Ferrante Imperato, Dell'Historia Naturale (1599), bir doğa tarihi kabinesinin en eski örneği (<https://www.sothebysinstitute.com/news-and-events/news/cabinets-of-curiosities-and-the-origin-of-collecting>)

Figür 3: ICOM 2022 Prag Konferansı (<https://assets.wam.ae/uploads/2022/08/2850046980212629314.jpg>)

Figür 4: LaGrange Art Museum Expansion, LaGrange, Ga. (https://static1.gensler.com/uploads/image/41482/filename/07-la-grange-02-2000x1125_1640740935.jpg)

Figür 5: KÄTHE KOLLWITZ Müzesi (<https://www.kollwitz.de/en/360-virtual-tour>)

YÜZME HAVUZUNUN HALK SALONUNA DÖNÜŞME HİKAYESİ, MİMARLIĞIN ÇUVAL TEORİSİ VE HAYALET HİKAYELER

TEMA

EMİNE GÖKBÖRÜ

ÖZET

Kahramanca yapılar yerine kullanılmayan binaların hikayelerini önemseyen SO? Tasarım Stüdyosu, 18. Venedik Bienalinde Uluslararası Mimarlık Sergisi Türkiye Pavyonu'nun kuratörlüğünü üstlendi. Yapıları oldukları gibi değil de potansiyellerini görmeyi ilke edinen bir tasarım ofisiyle ve onların özel bir havuzu halk salonuna dönüştürme projesiyle tanıştık...

Anahtar Kelimeler:
Hayalet hikayeler,
18.venedik Bienali,
Mimarlığın Çuval Teorisi
Ursula K. Le Guin

SO? Tasarım Stüdyosu

2007 yılında Sevince Bayrak ve Oral Göktaş tarafından kurulan SO? Tasarım stüdyosu, mimari ve şehircilik odaklı İstanbul merkezli bir stüdyodur. 2013 yılında İstanbul Modern için MoMA ve MAXXI'de sergilenen Sky Spotting Stop'u yaratarak MoMA/PS1'in Genç Mimarlar Programını kazandılar. 2015 yılında Royal Academy of Arts'ta düzenlenen davetli yarışmayı kazandılar; Unexpected Hill projesi Londra'da hayata geçirildi. Hemen ardından Lost Barrier enstalasyonları Roma'da monte edildi ve kalıcı mimari koleksiyonu için MAXXI tarafından satın alındı. Çalışmaları uluslararası alanda yayınlandı ve prestijli Mies, Aga Khan Ödülleri'ne aday gösterildi, Architectural Review Emerging Architecture Award 2019 finalistleri arasında yer aldılar. Future Architecture Platform 2019 için kısa listeye girdiler. İkili, İstanbul, Londra, Bordeaux, New York, Ceneve, Roma, Graz, Arles, Ljubljana ve Saraybosna. Son çalışmaları, İstanbul'da bir halk kültür merkezi, Türkiye'nin kırsal kesimlerinde bir tavuk kümesi ve bir kulübe ve afet sonrası acil durum konutlarına ilişkin disiplinler arası bir araştırma projesini içeriyor.

Özel yüzme havuzunun halk kültür merkezine dönüştürülme hikayesi

"40'lı yılların başında açılan Florya Kent Ormanı, kısmen İstanbul'un önceki ilçe belediye başkanları tarafından özel konut kullanımı için kullanılmıştı. İstanbul'un yeni belediye başkanı 2019'da seçildiğinde, bürokratların özel konutlarını kaldırarak ve mevcut binaları kamu programları ile yeniden işlevlendirerek tüm alanı bir kamu kampüsüne dönüştürme sözü verdi. Özel villalar, belediyenin İstanbul Planlama Ajansı (IPA) adlı kamu kurumlarının ortak çalışma alanları haline geldi. Ancak daha önce yerleşim birimlerine özel dinlenme alanı olarak yapılan yüzme havuzu söz konusu olduğunda, halka açık

Hakan Dağ

New Heroes Of Design
/ Cyprus Design Week

hakandag@yandex.com

Figür 1_ www.soistanbul.com

Figür 2_ www.soistanbul.com

havuz olarak kullanılması verimli ve sürdürülebilir olmayacağından yıkmak en doğru seçim gibi görünüyordu."

"Yıkmak yerine, havuzun ve açılır kapanır örtüsünün yerinde kalmasını ve gerekli donatıların döşenerek genel kullanıma açık hale dönüştürülmesini önerdik. Tasarımımızın ana

prensibi, mevcut havuzun görüntüsünü mümkün olduğunca korumaktı. Fikir, zaman ve bütçe göz önünde bulundurularak binayı minimum müdahale ile yeniden işlevlendirdik. Ayrıca, İstanbul'daki kamusal alanların geri kazanılması anlatısını yeni kent yönetimi takip ettiğinden, havuz imajının toplumsal hafızanın bir parçası olarak kalması önemliydi. Böylece orjinal kaplama

Figür 3_ www.soistanbul.com

yapısı, havuz karoları ve duvar kaplamaları, hatta renkleri olduğu gibi korunmuştur."

Venedik Bienali, 2023 – Geleceğin Laboratuvarı, Mimarlığın Çuval Teorisi ve Hayalet Hikayeler

"Havuzun genel kullanım alanı olarak işlev görmesi için havuz boşluğu kontraplak amfi oturma yerleri ile doldurulurken, çocuk havuzu yeni salonun fuayesi kapsamında kış bahçesi olarak kullanılmaya başlandı. Havuzun alt katındaki mekanik odalar kulis odaları olarak işlevlendirilmiş ve tasarlanmıştır. Akustiği sağlamak için, katlanır kapağın mevcut polikarbonat levhalarına ahşap paneller ankrajlanmıştır. Havuz, yazın açık hava etkinlik alanı olarak kullanılırken, kışın kötü hava koşullarında örtü yapısının binayı sarması üzerine 400 kişilik oditoryuma dönüşüyor."

"Uyarlanabilir bir yeniden kullanım projesi olarak sıfırdan bir bina yapmaktansa, var olanı minimum bütçe ve müdahale ile mevcut olanaklardan yararlanarak dönüştürmekten yola çıktık. IPA Florya Kampüsü artık kentsel araştırma kurumları ve kamusal etkinlik alanları içeren bir kamusal alan olarak hizmet verirken, kampüsün yeniden yapılandırılması başarıyla sağlandı."

Minimal yaşama, küçülmeye, elindekinin değerini bilmeye ve değerlendirmeye doğru ciddi bir yönelim var, bu yönelim mevcut düzende bir şeylerin ters gittiğine işaret ediyor olabilir mi?

SO? Tasarım stüdyosu 18. Venedik Bienali 2023 Uluslararası Mimarlık Sergisi Türkiye Pavyonu'nun kuratörlüğünü üstlendi. Seçili kurulu üyeleri Türkiye'de olduğu kadar dünyada da güncel ve önemli bir soruna odaklanması, zengin bir içerik ve araştırma yöntemi önermesi ve ölçeklerarası yaklaşımıyla yapıdan şehirciliğe kadar uzanan bir ilgi alanı geliştirmesi nedeniyle seçtiklerini açıkladı.

Ghost Stories: Carrier Bag Theory of Architecture adlı enstalasyon, binalara yönelik kanıksanmış görüntüleri ve yaklaşımları sorgulamayı ve geleceğe yönelik umut verici öneriler ortaya koymayı hedefliyor. Sergi, İstanbul Kültür Sanat Vakfı koordinasyonunda 20-26 Mayıs 2023 tarihlerinde gerçekleşecek.

Pavyon, mimarların binaları yıkmak/kaderlerine terk etmek seçeneklerine ek olarak dönüştürme fikrinin de üzerine düşünmeyi amaçlıyor.

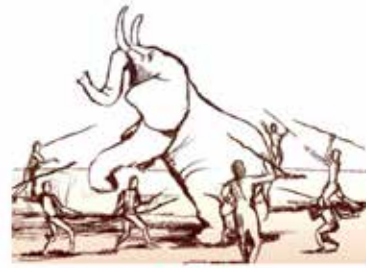
Binalara karşı doğal kabul edilen tutumlar – emek/bakım göstermedikçe yıpranması, değişen yaşam tarzına uymayan, uyarlanmayan ya da uyarlanamayan yapıdan vazgeçme, değişen/evrilen isteklerin farkına varılmaması ya da

Figür 4_ www.soistanbul.com

Carrier Bag Theory of **Evolution**
Elizabeth Fisher

Carrier Bag Theory of **Fiction**
Ursula K. Le Guin

Carrier Bag Theory of **Architecture**
Sevinçe Bayrak

Figür 5

varılması durumunda 'nasıl' ı üzerinde bir karara varamamak ve doğru binayı doğru işlevle (kullanıcıyla) buluşturamama – üzerine tartışma başlatmayı amaçlıyor.

Türkiye'nin çağdaş bina koleksiyonundan parçalar, olası yeniden kullanım alternatiflerini ve mirasa yaklaşımları sorgulamak için 'geleceğin laboratuvarı' olarak sergilenecek. Ursula K. Le Guin'in The Carrier Bag Theory adlı kitabından uyarlanan sergi, kaideler üzerinde duran kahramanca yapılar yerine kullanılmayan binaların hikayelerini dinlemeyi öneriyor. Aynı zamanda mimarlık dünyasının son yirmi yılda geçirdiği köklü değişimden güç alıyor. Proje kapsamında Türkiye'nin hemen her şehrinde var olan terk edilmiş yapıların kolektif olarak belgelenmesini hedef alıyor bu amaçla da bir

çağrıda bulunuyorlar.

Aslında serginin adı gibi kendisinin de ikili bir kurgusu var. Mimar olmayan ya da pavyonda kısa vakit geçirecek ziyaretçiler için daha hızlı ve kolay algılanabilecek Hayalet Hikayeleri; mimarlar ya da pavyona daha uzun zaman ayırabilecekler için ise Mimarlığın Çuval Teorisi. İkinci kısım, aynı zamanda serginin, 'hikayelerdeki' karanlık tabloyu, kentlerin geleceği için birer umut deposuna dönüştürdüğümüz renkli parçası olacak.

SO? Stüdyo'nun Yapı Dergisine verdikleri röportajlarından bir alıntı;

"Mimarlığın Çuval Teorisi, Elizabeth Fisher'a ait olan Evrimin Çuval Teorisi'ni edebiyata uyarlayan Ursula K. Le Guin'den ilhamla

önerdiğimiz bir başlık. Fisher, insanlara ait ilk kültürel aracın sanılanın aksine sivri ve keskin bir nesne yerine, bir çuval olabileceğini iddia ediyor. Le Guin ise, ilk çağlardan beri mağara duvarlarını süsleyen mamut avlama sahneleri yerine, çuvalına yulaf toplayanların anlatılmaya değer olduğunu söylüyor. Bienaldeki Türkiye Pavyonu'nun koordinasyonunu üstlenen İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKS), sergide yer alacak projeyi belirlemek üzere açık çağrı yaptığında, biz de bu iki metinden yola çıkarak, mimar olarak miras edindiğimiz imgeleri sorgulamayı ve o imgeler kadar güçlü ve güzel görünmeseler de yeni imgelere yer açmayı, bunu da kahramanlık hikayeleri yerine, sıradan, gündelik ama hayatın devam etmesi için gerek olanı anlatarak yapmayı önerdik. Bunu da ihmal edilmiş, çirkin, mimarlıkla ilgili herhangi bir hikayenin kahramanı olamayan terk edilmiş yapılar üzerinden yapmak istedik, çünkü bugün kentler için bu konunun acil olduğunu düşünüyoruz. Aslında serginin adı gibi kendisinin de ikili bir kurgusu var. Mimar olmayan, ya da pavyonda kısa vakit geçirecek ziyaretçiler için daha hızlı ve kolay algılanabilecek Hayalet Hikayeleri; mimarlar ya da pavyona daha uzun zaman ayırabilecekler içinse Mimarlığın Çuval Teorisi. İkinci kısım, aynı zamanda bu çok gerçek ama karanlık tabloyu, kentlerin geleceği için birer umut deposuna dönüştürdüğümüz renkli parçası olacak serginin."

"Yıkmadan, mevcudun üzerine ekleyerek dönüştürme meselesinin Türkiye için çok acil bir konu olduğunu düşünüyoruz. Hem içinde bulunduğumuz ekonomik durum, kaynak kıtlığı hem de gezegene verdiğimiz zararları göz önünde bulundurarak artık mevcut yapma biçimlerimizi tekrar düşünmenin, mimarlık eğitiminde de bunların yansımalarını tartışmanın zamanı geldi. İnşaat Türkiye gibi ülkelerde mekansal ihtiyaçtan çok ekonomik ve politik ihtiyaçlarla yapılıyor, o nedenle yıkıp yeniden yapmak hep birinci tercih. Bu da tartışmayı mimarların tek başına yürütmesini imkansızlaştırıyor, ama neden mimarlık bu tartışmanın tetikleyicisi olmasın?"

Sonsuz kaynaklarımız olduğu yanılgısına düşmemizin sebeplerinden biri bence evrende küçücük bir yer kaplamamız. Sağlıksız bir ağaç gördüğümüzde, onu kökünden kesmek yerine, toprağa halen bağlı kalan köklerini sağlamlaştırmayı tercih ederiz. Belki sezonluk

bir budama, belki daha az ya da daha çok su sağlama, güneş kontrolü, toprağını yenileme... Denediğimiz yöntemlerden birkaçı bunlardır. Bu yöntemleri yapılar için de uyarlayabiliriz. Bir ağacı köklerinden söküp yeni bir fidan ekmek ve bağların yeniden kurulmasını sağlamak zaman, emek ve kaynak israfı değil mi?

Emine Gökbörü

DRN İnşaat Şirketi, Mimar

egokboru@hotmail.com

MİMARCA 95 · EYLÜL 2023

TARİHİ BARTIN KAF KONAĞIN RESTORASYONU VE BUTİK OTELE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

BAYTORUN MİMARLIK

ÖZET

Bu yazı kapsamında Karadeniz bölgesi'nin Bartın ilçesi'nde konumlanan geleneksel orta sofalı plan tipine sahip olan Kaf Konak'ın restorasyonu ve yeni kullanımı anlatılmıştır. Tarihi yapı, fiziksel ve işlevsel değişiminden sonra, 6 odalı bir butik otele dönüşümü ile yeniden hayat bulmuştur. Geniş bahçe alanı ve etkinliklere ev sahipliği yapması ile de sosyal ve kültürel yaşama yeniden dahil edilmiş ve sürdürülebilir bir koruma sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Bartın, Restorasyon, Kaf Konak, Yeniden Kullanım, Butik Hotel

1. Giriş

Karadeniz bölgesinde, Bartın ilçesine bağlı olan Demirciler Mahallesi'nin, Çeşmeyanı Sokak'ta, Klasik Türk Mimarisi ile yapılmış pek çok yapı bulunmaktadır. Bunların bir kısmı restore edilmiş, bir kısmı ise terk edilmiş vaziyettedir. 3 Numaralı Konak olan Kaf Konak'ı diğerlerinden ayıran en önemli özelliklerden biri ise hem restore edilmiş olması hem de günümüzde aktif olarak kullanılır hale getirilmesidir.

Bu yazı ile birlikte, geleneksel Türk evi, orta sofalı plan tipine sahip olan Kaf Konak'ın tarihini kısaca özetlemek ve bu değerli yapının butik otele dönüşümü ile yeniden hayat bulmasını paylaşmak, dönüşüm sürecini anlatmak amaçlanmıştır.

2. Tarihi Konağın Özellikleri ve Değeri

Bartın nehrine yakın konumda, tescilli yapıların yoğunlaştığı bir noktada yer alan yapı, 1907'de Rukiye Hanım'ın Konağı olarak inşa edilmiş. Nehirden tarihi kent merkezine doğru ilerlerken adını bulunduğu sokağa veren tarihi Çeşme'nin hemen karşısında konuklarını karşılayan yapı, gerek mimarisi, gerekse yansıttığı dönem açısından büyük değer taşımaktadır.

1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra uygulanan reformlar, kentin dokusunu da etkilemiş ve bina yapım yöntemleri, plan şeması, cephe tasarımı ve süsleme açısından batılı düşünceleri yansıtarak devam etmiştir. Klasik Türk mimarisiyle, modernleşme sürecinin sentezini okuyabildiğimiz Rukiye Hanım Konağı, cephedeki mimari öğelerin işçiliği ve özeni ile oldukça dikkat çekicidir.

Bir katı yaklaşık 100 metrekare büyüklükte olan konak 3 katlıdır. Üst katlar ahşap karkas olup, zemin kat taştır. Yapıya, bölgede "gulluk" diye adlandırılan bölümden girilir. Bu bölüm aynı zamanda yan odalara, üst katlara ve bahçeye geçişi sağlayan bir orta sofanın yapı içindeki konumuna ve odaların

Figür 1. Kaf Konağın Konumu, Bartın ilçesine bağlı olan Demirciler Mahallesi, Çeşmeyanı Sokak.

Figür 2. Kaf Konak, restorasyon öncesi dış görünüm giriş cephesi.

orta sofa ile bağlantısına bakarak yapının Türk evi geleneğinin (orta sofalı plan tipi) geç bir örneği olduğunu söyleyebiliriz. Geç orta sofalı plan tiplerinde gördüğümüz merdivenin yapı içinde önem kazanması olayı tipik bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Anıtsal nitelikli, rahat bir merdiven ile üst kata çıkılır.

3. Kaf Konağın Restorasyonu ve Yeniden Kullanıma Dönüşüm Süreci

Arkasındaki 1000 m²'lik bahçesi ile birlikte

uzun süre Rukiye Hanım'ın ailesiyle yaşamını sürdürdüğü konak, aile büyüklerinin vefatıyla yakın tarihlerde boşaltılarak, kullanılmayan bir yapı haline gelmiş. Konağın tüm tarihini ve anılarını kaldığı yerden devam ettirmek isteyen Rukiye Hanım'ın torunları, 2010 yılında otele dönüştürülmek üzere bir restorasyon çalışması başlatıyorlar. Projenin uygulama süreci 2011 yılı ile 2014 yılları arasında gerçekleşiyor.

Restorasyonda mekanlar için fonksiyon tanımlaması yaparken, geçmişteki dokusu göz önünde bulundurularak en az müdahale ile yaşatılmaya özen gösterilmiştir. 4 yıl süren onarım süreci, kentin ruhuna, konağın tarihi kimliğine, tipolojisine, yapısal izlerine sadık kalarak, günümüz konfor ve teknoloji bileşenleriyle biçimlendirilerek tamamlanmıştır. 6 odası ve Rukiye Hanım'ın adını taşıyan bahçesiyle yeniden yaşama tutunan konak, başta aile olmak üzere tüm yöre halkı için önem taşıyan kültürel bir miras olduğunu herkese yeniden hatırlatmıştır.

4. Mimari Restorasyon Kararları Ve Uygulamaları

Konağın eski fiziksel durumu oldukça hasarlıydı. Cephede ve iç mekanda çiçeklenme, malzeme kaybı, mantarlaşma gibi bozulmalar mevcuttu. Restorasyon sürecinde sağlamlaştırma, malzeme tamamlama, bozulmaları düzeltme

gibi işlemler yapılırken, aynı zamanda yapının aktif bir otel işletmesi olarak kullanılabilmesi için çeşitli iyileştirmeler yapılmıştır. Cephedeki ahşap rabitalara vernik sürülerek ahşabın ömrü uzatılmıştır. Tüm restorasyon süreci, T.C. Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun belirlediği restorasyon kurallarına uygun şekilde tamamlanmıştır. Süreçte, sadece gerekli olan müdahalelerin yapılması düşüncesi esas alınmıştır.

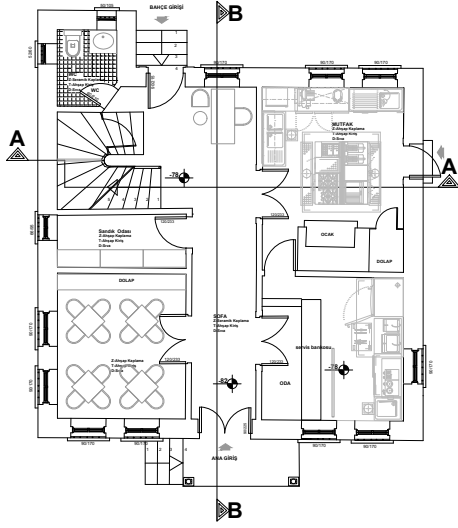
Zemin kat giriş, mutfak, resepsiyon ve kahvaltı odasından oluşmaktadır. Kahvaltı odası mevcut

konağın içinde çözülmüştür. Üst katlarda ise odalar bulunmaktadır. Odalarda bulunan ıslak hacimlerin havalandırma çözümleri için binanın mevcut shaft hatları kullanılmıştır, bunların dışında ilave giderler eklenmiştir. Tarihi binaya zarar vermeyecek şekilde, binanın arka bahçesinde, etkinliklerin ve kalabalık toplantıların yapılabilceği yeni bir ilave eklenmiştir. Bu ek yapı, çelik ve camdan oluşan geçici bir yapı niteliğindedir ve tavanı açılıp kapanan bir sisteme sahiptir. Böylelikle daha sonra, tarihi yapıya zarar vermeden değiştirilebilir veya kaldırılabilir özelliğindedir.

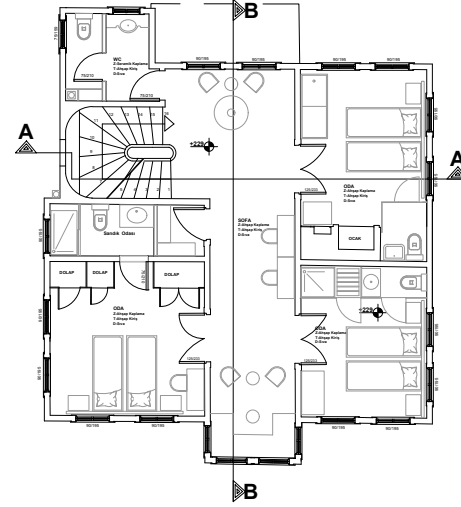
DUALAR, MUCİZE ŞİFALAR, TAHRİPLER VE ONARIMLAR PANAGİA TİS KYRAS (SAZLIKÖY/LİVADYA) KİLİSESİNİN 1500 YILLIK HİKÂYESİ

LATİFE SUMMERER

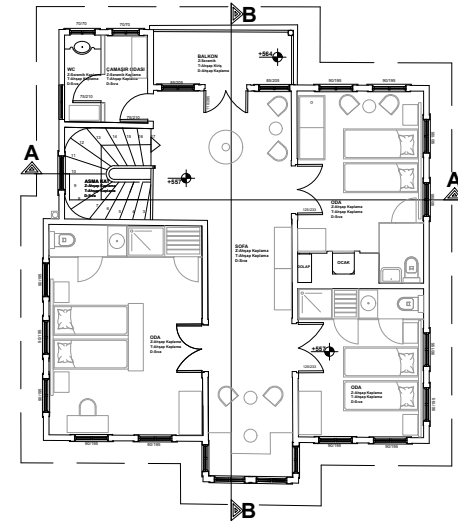
TEMA

Figür 12: Zemin Kat Planı

Figür 13: Birinci Kat Planı

Figür 14: İkinci Kat Planı

5. SON SÖZ

Köklü bir geçmişe sahip olan bu tarihi konakta yapılan restorasyon çalışmaları ve alınan mimari kararlar sayesinde yapı aktif duruma getirilerek kültürel mirasın günümüz kullanıcıları ile bağ kurmasında aktif rol sağlamıştır. Tarihin izlerini taşıyan konak, dünyanın her köşesinden ziyaretçinin ilgisini çekmekte olup farklı kültür ve toplumların bir araya gelmesine de öncülük etmektedir.

KAYNAKLAR:

Tüm çizimler ve fotoğraflar BOYTORUN MİMARLIK'a aittir.

Baytorun Mimarlık

ÖZET

Kıbrıs'ta Erken-Hristiyan devrinden günümüze kadar gelebilmiş çok az sayıda kiliselerden biri olan Panagia tis Kyras Sazlıköy/ Livadya (Iskele) yakınlarında yer alır. Bu kilise bir ayasma olup şifalı suyu ve mucizevi Meryem Ana mozaik ikonası yüzünden bölgenin önemli bir dini merkezi sayılırdı. Her yıl 8 Eylül'de Meryem Ana'nın panayırı çevre Müslüman halkın da katılımıyla kutlanırdı. 1950 lilerde çıkan etnik çatışmalar sonrası kilise önemini ve işlevini yitirdi ve terk edildi. Doğal aşınma ve kasıtlı tahriplerden etkilenen kilisede henüz geçen yıl İki toplumlu Kültür Mirası üzerine Teknik Komite ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından bir konservasyon projesi gerçekleştirildi. Bu makalenin amacı geniş kitlelerin dikkatini Kıbrıs tarihi ve dini yaşamı için büyük önemi taşıyan Panagia tis Kyras çekerek geniş kitlelerde kültür mirasının korunması hakkında bilinç oluşturmak ve iki toplum arasında güven oluşturma sürecine de katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kilise, Erken Hristiyan, Karpaz, Dini Miras, Koruma ve Restorasyon

Giriş

Kıbrıs'ta 1950 lerde başlayan etnik çatışmalara takiben dini binaların tahribiyle ilgili karşılıklı suçlamalar, camilerin ve kiliselerin daha önceki dönemlerde karşılıklı hoşgörü içinde dini yaşamlarını sürdürdüğünü unutturur. Örneğin Aşağı Karpaz bölgesinde yer alan Sazlıköy/Livadya, bir Türk köyü olmasına rağmen, Rum Ortodoks inancında özel biryeri olan Panagia tis Kyra kilisesini yüzyıllar boyunca barındırdı, 1950 lilere kadar kilisede liturjik yaşam devam etti.

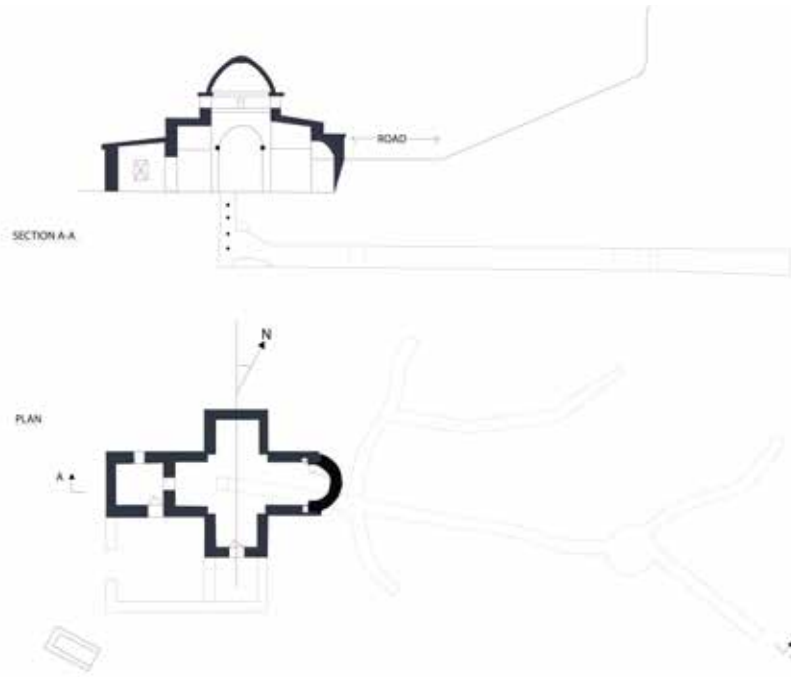
Kilise önceleri bir manastır içinde yer alıyordu ve tarımda, özellikle zeytin yağ üretiminde önemli bir rol oynuyordu. İsmi olasılıkla Yunanca Κυρία των Αγγέλων (Meleklerin Hanım Efendisi) veya Κυρία του Ουρανού (Göklerin Hanım Efendisi) kelimelerinden türetilmiş olan Panagia tis Kyras Meryem Ana'ya atıf edilmiş bir kilisedir.

Kilise halk arasında Gopsa denilen kayalık tepenin manzaralı noktasında pitoresk bir konuma sahiptir ve Sazlıköy/Livadya köyünün yarım mil kuzeydoğusunda yer alır.

Eskiden her 8 Eylül günü kilisede Meryam Ana'nın panayırı kutlanırdı. Rum ziyaretçiler çevre köylerden kalabalık gruplar halinde eşekleriyle tarlalardan geçerek kiliseye gelir orada ayinler yapar, ikonalarla beraber binanın etrafında dönerler, çocuklarının ayaklarını kilisenin kutsal suyunda yıkarlardı. Yoksulluktan hasta çocuklarını doktora götüremeyen Müslüman halk ta bazen çocuklarını bu kiliseye götürüp yıkatırdı. Bunun yanında Sazlıköy sakinleri de panayıra katılırdı. Günler öncesinden hazırlık yapar, ürettikleri meyve ve başka yiyecekleri kilisenin çevresinde kurulan standlarda satarlardı. Böyle panayır kutlamaları bugün Sazlıköy'de yalnız yaşlıların gittikçe solan hatıralarda kaldı.

Figür 1 Panagia Kyra (2021, L. Summerer)

Figür 2 Panagia Kyra, plan ve kesit (L. Summerer & P. Thomilson)

Kutsal Su

Gopsa Tepesinin doğu yamaçlarındaki tüflü kayalar yağmur suyu depolamak için mükemmel bir jeolojik yapı teşkil eder. Anakaya akiferleri ile özel topoğrafya ve jeomorfolojisi sayesinde eski çağlardan itibaren kullanılan su kaynakları mevcuttur. Burada bir mağaradaki bir pınar,

muhtemelen Helenistik dönemde, doğal kaynak sudan daha fazla yararlanmak için bir yeraltı kanal sistemi ile genişletildi. Doğrudan kanıt bulunmamasına rağmen, burada su perilerine (Nymphae) ait bir kutsal olduğunu varsayabiliriz, çünkü Lefkoşa yakınlarındaki Kafizin Tepesi ve adanın başka yerlerinden de bilindiği gibi antik çağdaki kutsal su kaynakları Hristiyanlığın

Figür 3 Panagia Kyra (1910, anonim)

Figür 4 Panagia Kyra (1940, anonim)

yayılmasından sonra Meryem Ana'ya atıf edilen ayazma kiliselerine dönüştürüldü.

Kilisenin Tarihi

Panagia tis Kyras bugünkü haliyle tek nefli haç planlı küçük bir kilisedir. Ancak ilk evresinde muhtemelen MS 5. yüzyılda inşa edilen üç nefli ve sütunlu bir bazilikaydı. Çatısı ahşap ve kiremitlerle kaplıydı. Küçük boyutuna ve kırsal kesimdeki konumuna rağmen kiliseye önem verilmiş olmalı ki içinin döşemesi için Marmara adasından (Prokonessos) getirilen mermer kullanılmış. Apsisi neflerden ayıran templon denilen mermer mimari elemanlar daha sonraki haç biçimli kilisenin tonozlarına devşirme olarak yerleştirilmiş. Bazilika döneminde kilisenin etrafı mezarlıktı ve burada muhtemelen yüksek din adamları ve asil bağışçılar gömülüyordu. Bu ilk evre kilisesi ne zaman ve neden yıkıldı bilmiyoruz. Araştırmacılar genelde Kıbrıs'taki Erken Hristiyanlık dönemi bazilikalarının 7./8. yüzyıldaki Arap akınları sırasında yıkıldığını varsayarlar ve apsisdeki mozaik Meryem Ana ikonasının bu yıkılan bu ilk kiliseden kaldığına inanırlar. Ancak yeni araştırmalar mozaikli apsisin ikinci yapım evresine ait olduğunu gösterir. Mozaikli apsisin ait olduğu yapı hakkında çok az şey biliyoruz. Belki o da daha önceki kiliseye benzer ahşap çatılı bir yapı idi.

Yalnız kısmen korunmuş olmasına rağmen daha yakın zamana kadar yerinde duran mozaik ikona Dua Eden Meryem Ana'yı (Maria Orans) tasvir eder. Araştırmacılar günümüze çok az sayıda kalabilmiş bu cam apsis mozaiklerini çoğunlukla 6. yüzyılın sonu ya da 7. yüzyılın ilk yarısına,

yani Arap akınlarından hemen önceki döneme, tarihler ve onları resimlerin tahrip edildiği 8. yüzyıl ikonoklazm devrinden kurtulmuş nadir ikonalar olarak görürler. Ancak kollarını açarak dua eden Meryem Ana ikonoğrafisi Bizans İmparatorluğunun başkenti Konstantinopolis'de (İstanbul) 11. yüzyıldan önce görülmez. Dolayısıyla bu resim tipinin bir kaç yüzyıl önce Kıbrıs'ın kırsal kesiminde yer alan Panagia Kyra'da yaratılmış olmuş olması inandırıcı değildir.

Ayrıca idda edildiği gibi 7. yy. ve 8. yy.'ın ikinci yarısında cam sanayisinin Kıbrıs'ta çöktüğünü ve bu nedenle cam mozaiklerin daha önce yapılmış olduğunu kanıtlayan kesin bir delil yoktur. Bu nedenle Panagia Kyra'nın Arap istilaları sırasında yok edildiğine dair genel kabul gören varsayım, herhangi bir bilimsel temelden yoksundur.

Bu durumda kesin olarak yalnız ikinci evre kilisesinin bilinmeyen bir tarihte yıkıldıktan sonra yerine başka bir kilise yapılırken bu mozaikli apsis korunduğudur. Bu da zaten kilise binasının doğu duvarında içerden ve dışarıdan kolayca görülür. Bugünkü haç planlı kilisenin Orta Bizans döneminde, belki de 12. yüzyılın başlarında Livadya tarım arazilerinin 1197'de bugün Tyros (Sur/Lübnan) başpiskoposuna verilmesiyle, yapılmış olması muhtemeldir. Venedik döneminde, 14. yüzyılın ortalarında, muhtemelen muhtemelen soylu toprak sahiplerinin özel bağışlarıyla, kilise bir onarım geçirdi ve kubbesi günümüze çok az kalabilmiş freskolarla süslendi.

16. yüzyıldan itibaren Livadya, haritalarda dikkate değer bir yerleşim yeri olarak görünür. Osmanlıların 1571 Kıbrıs'ı fetih ettiklerinde

Figür 5 Panagia Kyra (1943 P. Megaw)
Figür 6 Panagia Kyra (1989, R. Cormack)

Figür 7 Panagia Kyra (2022, A. Azari)

Figür 8 Kilisenin içinden görünüş. Tonoz ayağındaki mermer direk ve mozaik süslemesi sökülüş apsisi (2022, A. Azari)

Livadya oldukça büyük ve zengin bir köydü. Ancak köyün daha sonra demografik gelişimi ve Müslüman sakinlerinin sayısının din değiştirmeler mi yoksa göç yoluyla mı arttığı hakkında bilgi mevcut değil.

Köyde müslümanların sayısının artması ve sosyo-kültürel ortamdaki değişikliklere rağmen manastır, kutsal suyu için ziyaret edilen kilisesiyle birlikte 18. yüzyılda varlığını sürdürdü ve resimli ahşap bir ikonostazla döşendi. 1821 yılında ortaya çıkan isyan bastırılırken bir çok kilise ve manastır kapatılırken Panagia Kyra'ya yeni rahip ve rahibeler atandı. Aynı zamanda üç ek bina, bir narteks, bir revak ve bir rahiplerin kaldığı bir ek bina ile genişletildi.

Kıbrıslı Rum tarihçi Archimandrite Kyprianos

(1735-1803), Livadiotissa'dan özellikle bahseder. Panagia Kyra rahiplerinin isimleri zamanın ikona adaklarında ve dini kayıtlarda yer alır. Manastırın ne zaman terk edildiği kesin değildir. 1909 tarihli Osmanlı-Tapu kayıtlarında manastırın tarlaları kaydedilirken, kiliseyi ziyaret eden yabancı seyyahlar manastırdan değil, sadece bir kiliseden bahseder. Kilise özellikle şifalı suyu ve mucizevi Meryem Ana mozaiği için rağbet görürdü. Ziyaretçiler apsis duvarının mozaik taneciklerini birer birer söker ve bazı kan hastalıklarına iyi geldiği inancıyla onları ceplerinde taşırlardı. Bu nedenle insanların ulaşabildikleri yerlerde mozaik büyük ölçüde tahrip görmüştü.

1940'larda, son Rum Ortodoks sakinlerinin Livadya'yı terk ettiklerinde, kilise yalnızca 15 Ağustos'ta Meryem'in Göğe Kabulü ve 8 Eylül'de

Figür 9 Panagia Kyra, Meryem Ana Mosaik İkonası (1970, P. Megaw)
Figür 10 Panagia Kyra, Kubbe freskosu (2022, L. Summerer)

özel Panagia Kyra panayırı gibi özel günlerde ziyaret edilirdi. Bu ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu Büyükkonuk/Komi Kepir'de ikamet edenlerdi.

Farklı Zamanlarda Kiliseye Yapılan Tahripler, Onarım Ve Koruma Çalışmaları

Kilise farklı dönemler onarım ve değişiklikler görmüş, ancak bunlar çoğunlukla kaydedilmemiştir. Örneğin, yukarıda bahsedildiği gibi muhtemelen 14. yy. kubbe onarıldı ve fresklerle donatıldı. Kubbe deki başka bir onarımı dolaylı yollardan Komi Kepirli yapı ustası Loizos Georghiou'nun 1911 damdan düşerek öldükten sonra ve kilisenin avlusuna gömüldüğünden biliyoruz. 20 Ocak 1941 günü özeği Gazimağusa'da meydana gelen şiddetli depremde bir çok başka bina gibi Panagia Kyra da ciddi anlamda hasar görmüştür. 1943'te İngiliz İdaresi Eski Eserler Dairesi tarafından Livadya'dan Müslüman işçilerin de dahil olduğu bazı yapısal onarım

çalışmaları yapıldı. 1950'lerdeki etnik çatışmalar ve Livadya'nın kapalı bölge olmasıyla Rumlar artık köye giremezken Panagia Kyra da dinsel işlevini tamamen kaybetti. Bazı Rum yazarlar kilisenin 1958 yılında Türkler tarafından yakıldığını idda etseler de bununla ilgili hiç bir kanıt yoktur. Hala hayatta olan köy sakinleri de böyle bir kundaklama olayını doğrulamazlar.

Ancak terk edildikten sonra kilisede yağmalama ve ihmal hasarlar başladı. İçinde kalan dini eşyalar, özellikle ahşap ikonostaz 1960'larda Komi Kepir'deki Agios Giorgios kilisesine nakledildi, buradan da diğer kiliselerin eşyaları ile birlikte 1974 nin savaş karmaşalığında bilimeyen bir taşındı. Çatışma yıllarında ve 1974 savaşının ardından, kilise vandalizm ve yağmadan büyük ölçüde zarar gördü. Meryem Ana'nın mucizevi olarak bilinen mozaik ikonası 1982 yılında yerinden söküldü, ve bugüne kadar hala akibeti belli değil. Rum yazarlar aksini idda etse de başı ve vücudunun sol yarısı olmayan

YENİLEYEN KİTAPLARIN YENİLENEN MEKÂNLARI: KIBRIS'TAKİ KİTAPLANMA NOKTALARI

TEMA

DEVİRİM YÜCEL BESİM

ÖZET

Kitaplar insan hayatında vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu önem, onların bilgi aktarımı niteliği kadar zihnimizi dinlendirip ruhumuzu zenginleştirmelerinden kaynaklanır. Sadece işimize yarayan bir nesne olmasından öte olan kitapların günlük hayatımızdaki yerleri farklılaşırken kendi biçimleri, sunumları, sergilenme biçimleri değişmekte ve mimariyle ilişkili olarak sunuldukları yerler hızla gelişmektedir. Kütüphane, kitaplık gibi bildiğimiz kültürel yapılar yanında ticari amaçlı farklı tür yapıların içlerinde yer edinmekte; bu mekânlar kitaplarla ilişkili asıl eylem olan “okumanın” dışındaki etkinliklerle desteklenmektedir. Bu çalışmada Kıbrıs'ta da gözlemlenen bu değişimin örneklerine yer verilmekte, yenilenen mekânlarda gözlenen değişikliklerden bahsedilmektedir. Lefkoşa'daki genel bir gezi ardından çalışma biri özel mülkiyetli, diğeri kurumsal kimlikli olan ve “kitaplanma noktasına” dönüşmüş “Rüstem Kitabevi ve Mimarlar Odası Kitaplığı” örneklerine odaklanmaktadır. Çalışmada Başkent Surları'nda yüzyıllardır var olan, konuttan kamusal kullanıma geçmiş iki tarihi yapının hem yapısal hem de işlevsel yenilenişi aktarılmaktadır.

Anahtar kelimeler; kitap, kitaplık, bookshop, coffeshop, iç mekân tasarımı, yenilenme, Lefkoşa-Kıbrıs.

Sonuç

Burada Panagia Kyra'nın ilk kuruluşundan günümüze kadar olan yaşam öyküsünün ana hatları çizilmeye çalışıldı. Şifalı kutsal suyunu ve Meryem'in mucizevi mozaiği batıl inançlılar ve açgözlü ikon avcıları yüzünden yitirdiğiden kilise eski dini anlamını bugün artık kaybetti. Ancak tarihsel önemi nedeniyle bina erken Hristiyanlık döneminin bir belgesi olarak bilim insanlarının ve geniş kitlelerin ilgisini hâlâ hak eder ve yaşam hikayesindeki boşlukları ve belirsizlikleri doldurmak için daha gidilecek çok yol var. Geçmişteki yanlışları yeniden değerlendirebilecek ve Kıbrıs'ın her iki yakasındaki işlevsiz kilise ve camilerin gelecekte kullanılmasına ve korunmasına yönelik stratejiler geliştirebilecek, teknik işbirliği yanında akademik düzeyde de iki toplumlu araştırma ve kültür mirası yönetim projeleri acilen gereklidir.

ve koruma durumu kötü bir mozaik ikona antika değeri için çalınmış olması inandırıcı değildir. Ancak her mozaik taşıyıcısının inançlı ziyaretçiler için mucizevi şifası yüzünden ne kadar kıymetli olduğu düşünülürse bu tahrip ve hırsızlığın arkasında başka yerlerden de bilinen 'kutsal ikonaları kurtarma' çabaları olabilir.

Bütün bu ağır kayıp ve ihmal dönelerinin ardından, kilise ilk kez 2008 yılında, iki toplumlu bir yumşama politikası sonunda bir onarım gördü. KKTC Cumhurbaşkanlığı yıkılmak üzere olan duvarları sağlamlaştırdı, binanın içine damından su girmesini önlemek için bir bitumen örtüsüyle kapattı. Ancak denetim ve bakım eksikliği nedeniyle kilise kısa süre sonra gene eski terk edilmiş viran haline döndü. Kayıp Şahıslar Komitesinin 2010 yılındaki kazıları burada, özellikle kilisenin altındaki kanallarda, kapsamlı kazılar gerçekleştirdi. Bunun ardından 2011 yılında kaçak kazıların yol açtığı tahripler ve veri kayıplarının boyutu tahmin bile edilemez. İki Toplumlu Kültür Mirası Komitesi ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının koruma projesi kilisede 2021/2022 de bazı onarımlar gerçekleştirdi, ancak kilisenin nem ve temellere su sızması gibi asıl sorunlarını çözemedi.

Eğer ileride kapsamlı restorasyon ve bakım çalışmaları yapılmazsa korunma sorunlarının ve büyüyerek tahribatın devam edeceği açıktır. Panagia Kyra'nın korunması için binayı onarıp tekrar terk edilmesi çözüm değildir. Herşeyden önce binaya bir işlev kazandırılması gereklidir. Sazlıköy/Livadya muhtarı ve Büyükkonuk/Komi Kepir Belediyesi ile yakın işbirliği içinde hem ibadet için gelen ziyaretçilerin ve turistlerin ihtiyaçlarını hem de kilisenin güvenliğini karşılayan uygulanabilir ve sürdürülebilir bir konsept geliştirilmelidir. Sundurma duvarlarına konulan bilgilendirme panoları ile kilisenin tanıtılması sağlanabilir. Kilisenin iki toplumlu bir eğitim merkezi olarak kullanılması binaya bir işlev kazandırabilir. En azından eskiden her 8 Eylül'de kutlanan Panagia Kyra panağır tekrar hayata geçirebilir ve böylece yalnız bir kültür mirası değil aynı zamanda iki toplumun birbirine yaklaşması sağlanabilir.

Latife Summerer

1. Giriş: Yenileyen kitaplar üzerine

Zihnimizi güçlendiren ama en çok ruhumuzu dinlendiren kitaplar... Elimizden gözümüze, gözümüzden zihnimize süzülen, hatta çok sonraları özümüze dönüşenler... Onlar, yolumuza ışık, evimize hazine, yalnızlığımıza arkadaş, yaralarımıza ilaç, ruhumuza besin, sınırsız bir dünya, en önemlisi de kendimize ayna!

Çocukluğumdan beri etrafımda belki de en çok gördüğüm nesneler, halen başucu dostlarım. Hani bazen onlara kıyıyorlar ya, ne çok üzülüyorum... Kutulara kaldırılınca, raflarda tozlandırılınca, bulunmasınlar diye saklanınca tavan aralarında, hele yakılınca... Kapaklarının yırtılmasına, sayfalarının kıvrılmasına, içlerinin çizilmesine bile içim gidiyor. Büyük bir emeğin sonunda ortaya çıktıklarını bildiğimden sadece bir obje olarak göremem ben kitapları. Hepsinin emeği geçmiştir benliğime, o yüzden kıymetleri büyüktür. Bazıları ise yüreğimi delmiş, belleğime derinden yerleşmiştir...

Kitapların yeri, yerleşimi

Yerleşmek deyince kitaplar nerelere yerleşiyor günlük yaşamımızda? Nasıl geziniyorlar mekânlarda? Elimize sığmayan kalın ciltlerden, cebimize sığan telefonların içindeler artık. Kokulu kitaplardan sesli kitaplara kadar boyutları, biçimleri, dokunuşları, tutuluşları değişti. Onlar da zamana uyup doğal olarak yerleşimlerini çeşitlendirdiler.

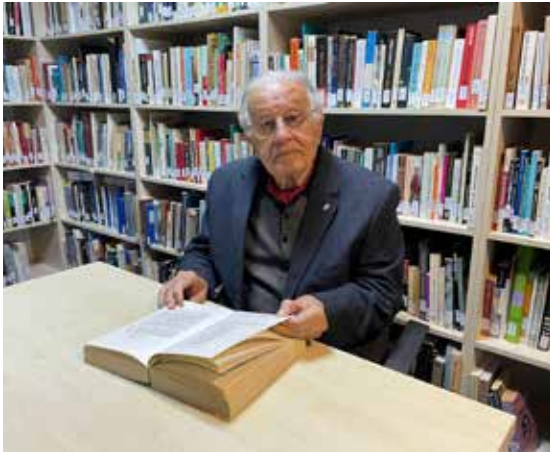
Eskiden çoğumuzun evinde bir şekilde dizilirlerdi kitaplıklarda, en azından bir Meydan Larousse ya da gazete kuponlarından biriktirilerek alınmış A'dan Z'ye kalın ansiklopediler dizini olurdu. Kalabalık kent kütüphanelerinin raflarında aradığınızı zor bulurken sanki yuvanızdaymışsınız gibi hissettiren sıcak halk kütüphanelerinde elinizin altında olurlardı.

Figür 1a ve b. AKM Çocuk kitaplığı bölümü (Yücel Besim, 2023)

Figür 3a ve b. Münvever Özgür Özersay'ın düzenlediği babasına ait kitaplık (Yücel Besim, 2023)

Figür 2a Hakkı Atun YDU Kütüphanesinde bağışladığı kitaplarıyla (M. Atun, 2023)
Figür 2b. Tuna Veysi evindeki kitap odasında (M. Atun, 2023)

Figür 4a ve b. Lefkoşa'da yenilenen bir kitapçı, Işık Kitabevi (Yücel Besim, 2023)

Kitapların son geldikleri yer, sanal ortamlar. Henüz TDK sözlüğünde bile yer bulmamış "e-kitap" hayatımıza çoktan girdi. Özellikle akademik olanları internetten tümüyle indirmek mümkün! Elimizde bir telefon varsa kesintisiz iletişimleri var okuyucularıyla...

Salgın sırasında çoğumuz için kitaplar yine sığınağımızken bazılarımızın arka planına düştü. Çevrimiçi ortamdaki katılımcı sayısı kadar kişi, aynı anda görüyordu kitap sırtıklarını. Kitapların isimleri üzerinden karşı tarafla ilgili bilgileri alımlıyorduk. O kötü, kapalı günleri neyse ki geçirdik. Artık kitapların yerleştiği her yere gidebilir olduk.

Hayatımızda bu kadar kalıcı yerleri olan kitaplar aslında birer gezgin. Yerleştirildikleri yerlerden kalkıp bazen bize misafirliğe, bazen de bizimle

bir ömür boyu yaşamaya geliyorlar. İster kitaplıklarda ödünç verilsin ister kitapçılarda satılsınlar elden ele geçebilecekleri, bir maceraya katılacaklarını biliyorlar. Bu heyecanlarından dolayı artık onları çok farklı mekânlarda yeni eşlikçileriyle görüyoruz.

Kitapla ilişkili eylemler ve kitapların etki alanları. Kitapların en önemli niteliği bence yazma eyleminden okuma eylemine geçişleri. Her iki eylem de çok keyifli ki kitapların biçimi ne olursa olsun yazanlar da okuyanlar da bitmiyor. Öte yandan çevremizde bu eylemlerin ikisi de -yazma ve okuma- bir yandan takdir ediliyor diğer yandan tehlikeli bulunuyor. Çünkü beraberlerinde düşündürmeyi, değerlendirmeyi ve sonunda sorgula(t)mayı getiriyorlar. Nesne, ideye dönüşüyor.

Düşüncenin yazıya; yazının okuntuya, okuntunun yeniden düşünceye dönüşümü olan kitapların bu yolculuklarındaki tüm aşamaları birbirini besliyor. Sağlam ve yinelenen döngüleri belli bir zamanda yazılmış olsalar bile onların kurdukları düşleri zamansız kılıyor.

Etki alanları da sınırsız oluyor (bazı) kitapların. Bir kişi tarafından yazılıp başka bir kişi tarafından algılanırken tek bir akılda kalmıyor, ortak akla akıyor etkileri. O kadar büyük bir ilgi alanı yaratabiliyorlar ki güçlenip devrimlere neden olabiliyorlar. Eşya olarak az bir yer kaplasalar bile içindekilerle "anamlı bir mekân" olan kitaplar,

sebepler oldukları iletişim ve etkileşimle Neşe Yaşın'ın dediği gibi "kamusal alana" dönüşüyorlar.

2. Değişen, Çeşitlenen Kitaplanma Mekânları Kapsamlı kitaplıklar ve kente taşınlar

Kitaplarla ilgili akla ilk gelen mekân türleri kütüphane, kitaplık, arşiv, belgelik gibi eğitim odaklı kültür yapıları. Uygar yaşamın gerekleri olan bu tür yapılar, gelişen yapı yöntemleri ve teknolojinin verdiği olanaklarla bulundukları yere göre birçok farklı ölçek ve biçimde üretiliyor. Devasa kültür merkezleri içine giren, müzelerle birleşen, tarihi bir yapıda hayat bulan birçok

Figür 5a ve b. Lefkoşa'dan bir kitapçı, Khor Kitabevi (Yücel Besim, 2023)

Figür 6a ve b. Bandabulya'daki ve Büyükhane'daki sahaf (Yücel Besim, 2023)

örnek var çağdaş mimari içinde.

Kıtalar, ülkeler, liderler yarışıyor kütüphanelerin açılışla. Sadece mekân büyüklüğüne bakılmıyor bu yarışta; kurumun yaşı, kullanıcı yoğunluğu ve koleksiyon genişliğine önem veriliyor. Çin 1909 yılında açılmış Ulusal Kütüphanesi'nde 37,68 milyondan fazla parça barındırıyor; yılda 5 milyondan fazla ziyaretçisi var yapının. Yaklaşık 140,000 m2'lik alanıyla en büyüklerden olan bir başka çağdaş kütüphane, Wuhan kentinin landmark'ı olma yolunda. Çin'in bu hızlı üne yetişmek için ardından Rusya ve Fransa geliyor. Kütüphaneler, içinde birçok farklı konulara odaklanmış kitaplıkları olan yerleşkelere dönüşüyor. Külliyele benzetenler de var,

reklamlara konu edenler de... Örneğin son günlerde Türk TV kanallarında tanıtımlarına rastladığımız Rami Kütüphanesi. Tarihi 18. yüzyıla uzanan kışla, büyük bir kampüs kütüphanesine çevrilmiş. Yapının içindeki "şifahanede", bozulan eski kitapların onarımı yapılıyor. "Yaşayan kütüphane" temasıyla dönüştürülen yapıda –ki yaşayamayan/ yaşıtamayan mekânlar olamaz hiçbir mimaride- umalım ki eski yazmalar kadar taze düşünceler de yaşatılsın.

Gelişen yeni yapılarıyla kütüphanelerin isimleri de farklılaşmakta. Bu kamusal yapılar kütüphaneyi kim yaptırmış ya da içindeki kitapları kim bağışlamışsa özel bir isim alabiliyor. Bunlar devlet, yerel yönetim, vakıf ya da özel

Figür 7. Lefkoşa Merkez'deki kitap kutuları (Yücel Besim, 2023)

Figür 8. Rüstem Kitabevi ve Mimarlar Odası Kitaplığı'nın yeri

yatırımına ve onun temsiliyetine yakışan biçimde değişebiliyor. Örneğin Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, İBB Atatürk Kitaplığı, gibi. Bu gösterişliler arasında sivil toplum örgütlerinin bir araya gelerek oluşturdukları ilginç örnekler de var. Temizlik işçilerinin kurduğu ve Çankaya'da çöpe atılmış kitapların ayıklanmasıyla oluşmuş İşçi Kütüphanesi güzel bir örnek bunların içinde. Bazı kütüphanelerin isimleri içindekilerle ilişkili bilgiler verirken bazıları da kurucularıyla ilişkili bilgiler veriyor. Ünlü birinin ismi verildiyse o değerli kişiyi de hatırlatıyor yapı bize; Nazım Hikmet Kütüphanesi, Adnan Ötügen İl Kütüphanesi gibi. Benim çocukluğumun taş bir evden dönme, yüzü denize bakan kitaplığı da Bodrum Cevat Şakir İlçe Halk Kütüphanesi oldu. Kendini zor yaşatan kütüphaneler, isimleri konan makamları, rütbeleri, kişileri nasıl yaşatacak acaba? Çünkü gelişmekte olan/geciken bir toplum olarak bizlerde kitap okuma oranları düşüyor. Bunun göstergelerinden biri bu kitap mekânlarının eskisi kadar dinamik olmaması. Özellikle kırsalda bu tür yapıların kullanımlarının azaldığı gözleniyor.

Kitaplıkların giderek vahimleşen bu durumlarına bir örnek de Kıbrıs'tan verilebilir. Lefkoşa'daki Atatürk Kültür Merkezi kolay erişilebilir ve nitelikli bir yapı olmasına karşın çok aktif kullanılmıyor. Geniş bir arşiv ve çocuk kitaplığı içeren modern yapı, yeni eklerine rağmen üzerine sinen durgunluğu atamıyor. Bugünlerde farklı etkinliklerle hareketlendirilmeye çalışılması da bu yüzden sanırım (Figür 1).

Başkent'te AKM bu haldeyken Girne'nin cana yakın halk kütüphanesine benzer neden başka kent kitaplığı yok diye sorgulayamıyorum... Yöneticiler de benim gibi düşünüyor olmalı ki ne yerel ne de genel seçim kampanyalarında böyle projeler gösterilmiyor pek. Bu eleştirilerle birlikte Kıbrıs'ta sayıları artan üniversitelerin kütüphanelerinin kullanılabilir olması sevindirici. Ama asıl 'kitap aşığı' olan kıymetli insanları var bu ülkenin. Evlerini, garajlarını, atölyelerini yenileyerek birikimlerini arşive dönüştüren; onlara ulaşan herkese kişisel kitaplanma mekânlarını açan (Figür 2a ve b); Hakkı Atun gibi, Tuna Veysi gibi.

Tematik kitaplıklar ve eve/ofise sığınlar

Kütüphanelere göre ölçekleri daha küçük ve sürdürülebilirlikleri daha mümkün olan tematik kitaplıklar da artmakta günümüzde. Bu tür mekânların etkin yaşaması için kitapların sessizliğine inat, buralarda ses getiren etkinlikler yapılıyor. Böylelikle kitap, mekânı ve okuyucusu arasındaki ilişki farklı yöntemlerle güçlendiriliyor. "Önce evim için kitap, sonra kitaplarım için ev satın aldım" diyen Suha Özkan'ın kurduğu Bodrum Mimarlık Kitaplığı bunlara bir örnek. Yapıda gerçekleşen sunum, söyleşi ve atölyelerin enerjisi, Sakız türü geleneksel bir Bodrum evinden dönüşmüş kitaplığın küçük odalarından çıkıp ocaklı avlusuna ve oradan sokağına akıyor. Bu örnekten yola çıkarak kitaplanma mekânlarının kentler için yenilenme fırsatı oldukları söylenebilir. "Evden kitaplık" örneğinden sonra bir de "ofisten kitaplık" örneği verelim. Başka bir

misyoner meslektaşımızın Kıbrıs'taki yepyeni bir girişimi... Kendisi de düşkün bir okuryazar olan Münevver Özgür Özersay, babasının kitaplarına mekân olarak zamanının çoğunu geçirdiği çalışma alanını seçiyor (Figür 3). Sergilenen yapı malzemelerinden belki de çok daha özenle yerleştirdiği mirasını henüz yenilediği iş yerinde paylaşımına açıyor. Müşteri diye içeriye giren kişi, hemen 'kitap kurdu' olmasa bile, yurdu kitap olan insanları belleğine taşıyarak çıkıyor kapıdan.

Kitapçılar, sahaflar ve destekleyiciler

Kitaplandığımız bir başka yapı türü kitapların satıldığı yerler. Kimileri gıcır gıcır renkli sayfalı, içi tazecik kokan birinci elleri satıyor; kimileri de ciltlerindeki dikiş ipleri sarkan, sarı yaprakları dökülenleri. Hepsinin satıcısı, alıcısı, ziyaretçileri ayrık; mekânları da duruma göre şekilleniyor. Kitaplandığımız bu ticari mekânların bazıları yepyeni özerk bir yapı olurken kentçindekilerin çoğunluğu AVM türü bütünler içinde yer alıyor. Ortaklıkları kitapların yalnızlığını bozanlardan olmaları! Kitap satışının yanında farklı kullanımları içerecek, esnek bir tasarım anlayışıyla planlanıyor ve aynı anda çok değişik kullanıcıları davet ediyorlar içlerine. Atölyelere katılabileceğiniz, oyun alanları bulabileceğiniz, bilgisayarınızı açabileceğiniz, ders çalışabileceğiniz, müzik dinleyebileceğiniz, kahve yudumlayabileceğiniz karma kullanımlı yerlerde kalabalıklarla buluşabiliyorsunuz.

Mekânın keyfini artıran bu destekçiler güzel ama bazıları da işin tadını kaçırıyor. Günümüzün değişen değerlerine alet ediyorlar masum kitapları. Kitap dışında her şeyin satıldığı store'lara dönüşenlere girince önceliğiniz olan kitabı almadan ayrılıbiliyorsunuz.

Lefkoşa'nın en eskilerinden, "ışık saçan kitapçısı" ve "kültür taşan galerisi" bu modaya direnenlerden. Onlar satmaktan çok, üretmeye odaklanan gerçek 'kitapseverler'(Figür 4 ve 5). Sadece müdavimlerini üzmemek için kasa arkasında birkaç ek ürün bulunduruyorlar. Öte yandan "herkesin mutlu olduğu tek yer" sloganlı plaza, yenilendikten sonra da kitapları bodrum katındaki karamsar mekânında sunuyor, neyse ki çalışanları güler yüzlü.

Büyüyen, sürekli yenilen ve de market anlayışına bürünen kitapçılara karşın ikinci el kitapların barınağı olan sahafların değişmeyen halleri ve değerleri hiç yitmiyor. Kıbrıs'ta da çok önemli bir yere sahip olan sahaflar, içlerinde sattıkları kitaplar gibi kabuklarını da yaşlılardan seçiyor. Lefkoşa'yı zenginleştirenlerin hepsi kentin tarihi göbeğinde toplanmış; Büyükhan, Bandabulya ve Vakıflar Pasajı içindekiler benim vazgeçilmez duraklarım (Figür 6). Üniversitedeyken Ankara Zafer Çarşısı'ndaki eski kitapçılarından mimari dergileri aradığım günleri yâd etmek için Surlarıç'ndekilere giderim sıklıkla. Nostaljik mekânların dağınıklığı içinde bir düzen, sıkışıklığı içinde bir özgürlük, hüznü içinde bir sevinç bulurum. Yeni anlar biriktirim eskimeyen kitaplanma mekânlarında.

Yıllar önce eğitim kurultayındaki sunumundan sonra Ali Hocam'la (Mimar Ali Cengizkan) Büyükhan'a gitmiştik. Birlikte yediğimiz hellim böreği de onu memnun etmişti tabii, ama adaşı Ali Bey'den (Müteahhit Ali Yapıcıoğlu) aldığı 'Ankara' kitabı daha çok sanki. Kitabın aşırı yıpranmış kapağını okşarken bana yakalanınca gülümsemiş, çocuksu mutluluğunu paylaşmıştı eski öğrencisiyle.

Şair hocamın kalıtı şiirlere düşkünlüğüm başka bir gün Bandabulya'nın sahafıyla tanıştırmıştı beni. "Şiir benim besin kaynağım; şiire, şiir kitaplarına tutkum olmasa burası olmazdı" diyen Rıdvan (Mimar Rıdvan Arifoğlu) numara 50'de gençlere önderlik ediyor. Kim bilir kaçınıcı elden gelen kitapların arasında aranırken Rıdvan'ın inanılmaz hızından faydalanmak, önerilerini alırken hafızasına hayran kalmak, bir yandan da eski plakçalarından cızırtılı da olsa unutulmayanları dinlemek... Mekândaki deneyimlerin tümü bir kitap!

Başka kitaplanma olanakları ve mekânsızlar

Kitapların ait olduğu kitaplık, kitapçı gibi bildiğimiz yerler değişirken günümüzde kitaplar çeşitli yapı türlerinin içinde farklı sergilenmelerle gözümüzün önüne daha çok gelmeye başladı. Bir yandan iyi oldu, onların kıymetini bilen köşeler artınca kitaba ulaşım kolaylaştı diğer yandan kitaplar her yere sığıştırılınca değerleri yiter gibi oldu.

Figür 9a, b. Rüstem Kitabevi zemin kat mekânları (Yücel Besim, 2023)
Figür 9c ve d. Rüstem Kitabevi üst kattaki mekânları (Yücel Besim, 2023)

Eskiden doktor, kuaför, terzi beklerken sehpa üzerindeki magazinlerin arasına karışmış olarak bulduğumuz kitapları artık her yerde görmemiz mümkün. En küçüğünden en büyüğüne herhangi bir dinlence mekânının içinde; bir yol kavşağında, bir park içinde karşılaşılabiliyor oldular.

Şaşırtanlar çok oluyor. Mesela yıllardır tamamlanamamış Alsancak yolunun tozu içinde kalmış simit evinin duvarındaki Atatürk resminin altında kitaplar dizili. Diğer yandan Dereboyu'ndaki "in" kafenin bordo boyalı

yüzeyindeki raflar plastik kapaklı sahte kitaplarla dolu. Dekorasyonun parçasında süs olarak kullanılanlarla gözler boyanmaya çalışılıyor, ruhlar değil...

Kitapların bu "mekânsızlaşması" durumu kaçınılmaz. Artık onlar hareketli. Mekânları sürekli değişen, mekânlarının sınırlayıcılarını aşan gezgin kitaplar var. Okunmuş bir kitabın bilmediğiniz diğer bir okuyucuya ulaşabilmesi heyecanına ben de katıldım Kovid öncesi. Ercan'da uçağı beklerken bitiriverdiğim kitabımın

Figür 10. Rüstem Kitabevi sokak görünüşü (Yücel Besim, 2023)

arasına çantamdaki yenmiş çikolatanın parlak kâğıdını yerleştirip kitabımı orada bırakmışlığım var, meraklı biri daha tatsın diye.

Gezgin kitapların soluklandığı yerler küçük bir kutu da olabiliyor. Raflardan seçmeye alışık olduğumuz kitapları kamusal alana yerleşmiş, kilitsiz bir kasadan almak heyecan veriyor (Figür 7). Kitapların mekânı daralırken ortaklık büyüyor; tutumlu bir yöntemle paylaşımları artıyor. Mare Monte Otel'i'nin plajında rastlamıştım böyle bir kutuya. Kumsalda okuduğunu oracığa bırakmış olan bir başkasının mekânını evime taşımıştım. "Ben okudum, şimdi sen oku" kampanyasının minik bir modeli oluşmuş o terk edilmiş yapının hâlâ neşeli dirençli kıyısında.

3. Lefkoşa'da Yenilenen İki 'Kitaplanma' Noktası

Kitap okuma, edinme, değiştirme gibi eylemler üzerine konuşarak kitaplarla buluşulan mekânlarda yapılan bu uzunca geziden sonra yazının başrollerini oynayacak olan iki yapı Lefkoşa'yı "Şehir" yapanlardan: Rüstem Kitabevi ve Mimarlık Kitaplığı (Figür 8).

Biri özel, diğeri kurumsal olan yapılar çok önemli. Her ikisi de özgün kullanımları konut olan, benzer mimari biçimsel özelliklere sahip, kültürel

miras yapıları değerli birer belgelik. Ek işlevlerle desteklenip yenilenerek Surlariçi'nin özgün dokusunda, hem yapısal hem sosyal anlamda yaşamaya niyetliler.

Rüstem Kitabevi

Rüstem Kitabevi, Sarayönü Meydanı'ndan güneye doğru uzanan Girne Caddesi üzerinde dizili renkli tarihi yapılardan biri... Kıbrıs'ın 1937'den beri ayakta olan en eski kuruluşlarından. Milli piyango bayiliğinden hediyelik eşya satışına kadar daima farklı işlevleri olmuş. Ama en önemlisi Kıbrıs ile ilgili birçok önemli kitabı basmış olması.

Asıl işlevinin gereği olan kitaplar, yapının isteğine göre bir doğallık içinde sergileniyor zemin katta. Girişin solundaki salonda konağın yüksek tavanına kadar çıkan ahşap raflarla sanki bir kitap kuyusundasınız. Dikey duruşları dengeleyen yatay dizilişlerle ürkmüyorsunuz. Tam tersine kitap şekline bürünmüş dostlarla kucaklanıyormuş gibi güvende hissediyorsunuz. Başka karşıtlıklar da var Rüstem'in mekânlarında. Kitapların silikleşmiş renklerine karşı yerdeki mozaik izlenimli parlak seramikler, üstlerindeki kadife kaplı oturma birimleri. Tüm bu kalabalığın içinde hafif duruşlu spiral merdiven, bir başka yeni eşlikçi mekânın eskimezliğine (Figür 9).

Figür 11a ve b. Rüstem Kitabevi avludan görüntüler (Yücel Besim, 2023)

Figür 12a ve b. Rüstem Kitabevi'ndeki yeni sergileme mekânları (Yücel Besim, 2023)

Son yıllarda Rüstem daha şen, daha dinamik...

Yeme içme salonu olarak kullanılan üst kata geçilmeden girişin sağında küçük bir kafe ile karşılaşılıyor. İsmi yabancı, logosu ne konağa ne de Rüstem'in yeni yüzüne uyumlu olan kafe keşke dedirtiyor... Yine de buradan taşıp sokaktaki masalarda içilebiliyor keyifli kahveler. Kumarcılar'a giden bir başka Kıbrıslı selamlanabiliyor. Kafayı kaldırsanız cumbasının kaplama detayı, çevirseniz yolun karşısındaki güzel komşusununki görülebiliyor (Figür 10).

Yapının avlusu, konak olduğu zamanlarındaki gibi Rüstem'in de yükünü alan utangaç mekânı. Tuvalet, mutfak, depo gibi servis mekânlarıyla arkaya saklanmış. Zaman zaman atölye

çalışmalarına ve mezatlara ev sahipliği yapıyor. Zemin kattaki küçük mekânlarda gerçekleşen sergilerin açılışlarında kurtarıcı oluyor. Daha çok Kıbrıslı sanatçıların eserlerinden oluşan ve interaktif olan bu sergiler, Ada havasının izin verdiğince narenciye ağaçlarıyla dolu yarı açık mekânına taşıyor (Figür 11).

Yapının korunması gereken özgün niteliklerinin getirdiği kısıtlamalara ve eşitlikçi kullanımla ilişkili sorunlarına karşı bu yeni yaşam biçimi sadece kendini değil çevresini de renklendiriyor. Yalnız bir yapı olarak değil, hayatı sevdirenlerle birlikte bir kültür biçimi olarak korunması yaşamasını kolaylaştırıyor (Figür 12). Hatta giderek artan ilgiden dolayı Rüstem Kitabevi şimdi yine büyüme derdinde...

Figür 13. Zahra Sokak ve Mimarlar Odası Kitaplığı (Yücel Besim, 2023)

Figür 14a ve b. Mimarlar Odası Kitaplığı zemin kat mekânları (Yücel Besim, 2023)

Mimarlar Odası Dr. Behzat Aziz Beyli Kütüphanesi

Yapı, yeni açılan kafelerle Lefkoşa Surlarıç'ının gözdesi olan Zahra Sokak üzerinde (Figür 13). Yaklaşık 100 yaşındaki yaşlı yapının meşakkatli bir yenilenme yolculuğu var. Çok yıpranmış durumdayken Müttevelli Heyet Başkanı Behzat Aziz Beyli, Yardımcısı Mimarlar Odası Başkanı, sekreter ve Eski Eserler Dairesi temsilcisinden oluşan Kıbrıs Türk Mimarisini Koruma Vakfı'nın girişimiyle 1993'te tescil edilmiş. Yapının yenilenmesi için 1996, 1997 ve 2000 yıllarında çeşitli çalışmalar yapılmış ancak gerçekleşmemiş. Bu süreçte yapı daha da yıpranmış...

Arayışlar devam etmiş ve 2004'te yapının restorasyonu için ihaleye çıkmış. 2005'te restorasyon giderlerinin Mimarlar Odası ve Vakfın elde edeceği bağışla karşılanması hedeflenerek müteahhitte anlaşma sağlanmış. Yapının kullanımı tamamen Oda'ya geçince gecikmeli de olsa yenilenme projesi geliştirilmiş. Bu olumlu gelişme sonrasında yapı, 2008'den sonra bir süre Oda'nın itibarını da güçlendirmesi amaçlanarak idari bina olarak kullanılmış. Yapısal sorunları artınca yeniden projelendirilerek 2022'de bugünkü

kullanımına geçilmiş.

Yapının ilk kurtarıcılarında Behzat Aziz Beyli'nin ismini taşıyan kitaplık, kapısında her ne kadar "kütüphane" diye yazsa da aslında küçük, tematik bir arşiv. Bu ana işlevini destekleyici, zemin katta düzenlenen dinlence mekânıyla sadece mimarlara değil, tüm kente açık etkin bir sosyal yer olmaya aday.

Karniyarık bir plana sahip iki katlı yapının zemin katında iki işlev bir arada barınıyor. Girişin solunda yapıyı yaşatacak olan ticari kullanım; diğer yanda yaşatılmak istenen tavrı yer alıyor. Ayrıca tüm bunlara servis verecek olan mekânlar ortadaki ahşap merdivenin sol arkasında toplanmış (Figür 14).

Rüstem'deki kafe gibi burada da şarap evinin keyfi sokağa taşıyor. Surlarıç'ine adını veren sarı taştan yüksek duvarlar üzerinde oturarak elinizde bir kitapla güne gölgede başlayıp günü güneşle kapatabiliyorsunuz. Özellikle günbatımı sonrasındaki Zahra'nın ışıkları, karşıdaki Ledra Palas'ın talihsizliğini unutturabiliyor Kıbrıslılara.

Kitaplığın üst katı Mimarlar Odasına ait

yayınların ve odaya bağışlanmış diğer eserlerin sergilendiği iki odadan ve sokağa selam veren cumbalı sofadan oluşuyor. Toplantı odası olarak da kullanılabilecek bu mekânlar Oda üyelerine ve öncelikli olarak Yayın Kuruluna açık (Figür 15).

Bu yapının benim için de özel bir yeri var. On yedi yıl önce, Mimarca dergisi ile ilk burada tanışmıştım. Oda'ya üye kaydımı yapmaya gittiğimde yapının yeşile boyalı panjurlarından içeriye sızan güneş ve Neşe'nin (Neşe Koççat) güler yüzüyle içim ısınmıştı. Masada duran dergileri parasız alınca şaşırmış, çocuklar gibi şenlenmişim.

Daha sonra Yayın Kurulundaki ilk dönemlerimde de bu yapıya çok geldim. Üst katta gerçekleşen aylık toplantıların akşamlara uzayan çıkışlarında yolu uzatır, Zahra'da yürüyerek dinlenirdim. Şimdi toplantılarımızı Mimarlar Odasının yenilediği başka büyümlü bir mekânında, Nuri Efendi Sokak No:3'te yapıyoruz. On yılı aşkındır sürüyor bu toplu gönül işi; aynı enerji, aynı keyifle... Bu mekânların tılsımı mı acaba üzerimizdeki?

4. Sonuç: Bir İleti ve Bir Dilek

Rüstem Kitabevi ve Mimarlar Odası Kitaplığı

iki değerli kültürel varlık başkent için, ada için. Yapıların kendileri içindekilerle birlikte bir sanat eseri sergilenmesi gereken... Bir bellek sürdürülmesi gereken!

Bu yüzden yapıların sadece yeniden yaşanılır hale gelmesi değil, canlanması ve bu canlılığı sürdürmek için yapılanlar önemli! Akılcı ve estetik girişimlerle mimari değerleri koruma konusundaki somut duruş, gerçek başarıdır onlar! Emegi geçenler teker teker, tekrar tekrar kutlanmalı!

Ben de yazının sonunda tekrarlamalıyım; teşekkürler yüreği büyük kahramanlara!

Ayrıca yazının içinde gizliden bahsedilmiş olsa da daha açık bir mesaj ve net bir dilekte bulunayım, o sabırlı ve güçlü insanların katılacağından emin olduğum.

"Kitaplanmak, ciddi bir yenilenme eylemidir!"

Kitapla ilişkili mekânlarda asıl eylemlerin yanında destekleyici işlerden bahsettirm yazı boyu. Okuma-yazma dışındakilerin "hepsi bir arada" olmaları pratik ama tadında bırakıldıkları sürece keyifli.

Figür 15a ve b. Mimarlar Odası Kitaplığı üst kat mekânları (Yücel Besim, 2023)

Figür 16. Lefkoşa'daki çocuk kitapçısı (Yücel Besim, 2023)

Kendileri de bir mekân ve sanat ürünü olan kitapların sergilendiği, özelden kamusala evrilen mekânları aktardım, gezdiğim yerlerden örnekleyerek. Elimizden düşmeden başka tür mecalara geçişte kitaplar. Kendimize en yakın tuttuklarımız, kitap değişim eylemleriyle dünyayı dolaşiyor. Sahafların içindeki karışıklığa karşı bir 'kendindenlik'; bookstore'lardaki karmaşıklığa karşı içerlerde bir 'tekillik' yaratıyorlar. Mekânların kabuğu değişse de önemlerini yitirmeyen kitaplarla 'mekânın ruhu' yakalanabiliyor.

Bu önem, günümüz kent insanının en ihtiyacı olan toprak gibi, kitap için de artarak sürecek. Kitapsız olanı, uygar bir dünya insanı olarak düşünemezken topraktan bile bağımsız bir yaşamın kurgulanabildiği mimaride yeni kitaplanma mekânları yaratılacak.

O yeni mekânlarda, "toprak" kelimesinden türemiş "topraklanmak" fiili gibi "kitaptan" türemiş "kitaplanmak" eylemiyle üzerimizdeki elektriği, birikmiş kirleri atabilecek; kitap, insan ve mekân arasındaki ilişkinin vazgeçilmezliğine inançla, hayatın hızlı ve güç koşullarına karşı tazelenebileceğiz. Çünkü kitaplar anılanmaktır, boyanmaktır, meraklanmaktır, heyecanlanmaktır,

dirençlenmektir, yenilenmektir, umutlanmaktır yeni güne!

"Yeni/lenen kitaplanma mekânlarıyla umutlar artsın!"

Yazı boyunca örneklediklerime benzer "Kitap ev, Kitap kafe, Kitap ofis, Kitap shop, Kitap kutu" gibi girişimler artıyor Lefkoşa'da, umutlarımızı güçlendiren. Bununla birlikte çocuklar eksik kalıyor gibi geliyor bana.

Kirtasiye yandaşları var bol miktarda, paranız yeterliyse kaliteli kitapları bulmak da mümkün. Küçükçekyemaklı'da bir kafenin yanında, çocuklara okuma atölyeleri yapan "aydın" bir çocuk kitapçısı hatırlıyorum. Giriş algısı zor, ana mekânı dar, bahçeden yoksun olsa da içi renkli ve sevimliydi (Figür 16).

Bir an önce kitap okumayı sevdirecek, kitapları özletecek daha çok mekânın yaratılmasını; geleceğimizin yenilikçi yuvalarının eklenmesini dileyelim!

Belki Rüstem, belki Mimarlar Odası belki de başka bir kitap gönüldaşı, 'Mimarca' bir kitaplanma mekânı armağan eder Adamızın tüm çocuklarına!

Yeniden teşekkür notu: Bu yazının hazırlanmasına sözel görüşmelerle katkıda bulunanlara teşekkürlerimi; bu yazıda adı geçen Kıbrıslı kitaplanma mekânlarında emek harcayan kişilere şükranlarımı sunarım.

Kaynaklar

Aktaş, T. (2006). Zahra Sokak'ta Kıbrıs Mimarisini Koruma Vakfına ait Bina, Mimarca 76, s. 24-25.

Bağışkan, T. (2019). Tarihi Lefkoşa'da Geçmiş Yolculuk. Lefkoşa: Limasol Bankası Yayınları.

Blackman, H. (2021)). A Visit to Rüstem's Bookshop, Cyprus's Historic Bookstore-Café. <https://lithub.com/a-visit-to-rustems-bookshop-cypruss-historic-bookstore-cafe> (Erişim: 4.01.2023)

Gilbert, J. (2013). Rüstem Kitabevi Bookstore in Nicosia, North Cyprus.

Yaşın, N. (2017). Şiirli Londra, 7.05.2017 tarihli Yenidüzen Gazetesi yazısı, Lefkoşa.

URL <https://www.milliyet.com.tr/galeri/kitap-ile-ilgili-sozler-2023-kitap-okumak-ile-ilgili-en-guzel-ve-en-anlamli-sozler-6456805/50> (Erişim: 4.01.2023)

URL <https://www.cumhuriyet.com.tr/kultur-sanat/galeri-istanbulun-yeni-acilan-7-kutuphanesi-1985138#photo-5> (Erişim: 7.01.2023)

URL <https://voicekibrishaber.com/bandabuliyada-kitap-kokusu-o-bir-sahaf/96395> (Erişim: 7.01.2023)

URL <https://www.kibrisgazetesi.com/kultur-sanat/buyuk-handa-sahaf-h3457.html>

URL <https://www.mimarlarodasi.org/tr/odamiz/oda-aktiviteleri/3-ekim-2022-duyuru-mimarlik-guenue-ezahra-sokakta-kutlandi.html>

URL <https://www.mimarlarodasi.org/tr/odamiz/oda-aktiviteleri/3-ekim-2022-duyuru-mimarlik-guenue-ezahra-sokakta-kutlandi.html>

Sözel görüşmeler:

Aktaş, T. (2022). Mimarlar Odası Eski Başkanı ile 29.11.2022 tarihli sözel görüşme, Lefkoşa.

Duranay, H. (2022). Rüstem Kitabevi Sorumlusu ile 29.11.2022 tarihli sözel görüşme, Lefkoşa.

Veysi, T. (2023). Mimar ile 15.01.2023 tarihli sözel görüşme, Lefkoşa.

İsmi geçen kitaplanma noktalarıyla ilişkili internet siteleri:

<https://largest.org/culture/libraries> (Erişim: 16.01.2023)

<https://www.archdaily.com/994794/mvrdv-unveils-winning-design-for-a-new-central-library-in-wuhan-china> (Erişim: 16.01.2023)

<https://ramikutuphanesi.gov.tr> (Erişim: 16.01.2023)

<https://cevat-sakir-ilce-halk-kutuphanesi.business.site> (Erişim: 16.01.2023)

<https://mk.gov.tr> (Erişim: 16.01.2023)

<https://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr> (Erişim: 16.01.2023)

<https://www.nazimhikmet.org.tr/nazim-hikmet-kutuphanesi> (Erişim: 16.01.2023)

<https://adnanotuken.kutuphane.gov.tr> (Erişim: 16.01.2023)

<https://www.bodrumarchitecturelibrary.org> (Erişim: 16.01.2023)

YENİLEMELERİN VE YENİLİKLERİN ARKASINDAKİ MOTİVASYON: İYİ OLMA ARAYIŞI

TEMA

AHMET MURAT SAYMANLIER

ÖZET

Onarmak, güncellemek, tamir etmek, restore etmek... Bunların hepsinin kökeninde aslında hepimizin ruhundaki yeniye olan ilgi, ihtiyaç vardır. Gerek kendi bedenimiz gerekse yaşadığımız mekânlar belli zaman aralıklarında zorunlu veya isteyerek bize yenilenme ihtiyacı hissettirir. Peki neden? Zorunlu olan yenilemeler onarım, revizyon, fonksiyon, ortama uyum, adaptasyon vs. gibi nedenlerden dolayı yapılırken, isteyerek yapılan düzenleme, restorasyon ve yenilemeleri yapma ihtiyacını niye hissediyoruz? Burada belki de üzerinde durulması gereken kelime “hissetmek”. Bu yapılan yeniliklerin, yenilemelerin sebebi acaba iyi hissetmek olabilir mi? Yaşadığımız mekânın rengini yenilemek, binanın cephesini yenilemek, uzun saçımızı moda diye kısacık kesmek veya bedenimizin birçok noktasına estetik kaygılardan dolayı yapılan müdahaleler aslında hep daha iyi hissetmek adına yapılan eylemlerdir. Yapılmak zorunda olunan yenilemeler de gerek fonksiyonel gerek estetik olsun, bozulan bir işlevi tekrar çalışır hale getirmek ya da bunu olası kılabilmek için yapılan müdahalelerdir. Günün sonunda her koşulda, gerek beden gerekse mimarlık olsun, yapılan müdahalelerin vardıgı nokta iyi hissetmek değil mi?

Anahtar kelimeler
Yenilenmek, Yenilemek,
Mimarlık, Beden,
İyileşmek, İyileştirmek

İnsan ve mimarlığın birçok anlamda birbirlerine sıkı bağlarla bağlı olduğu tartışılmaz bir gerçektir. İnsan bedeni gibi yapılar da belirli zaman aralıklarında birçok nedenden dolayı yenilenme sürecine dahil olurlar. İnsan bedeninde zaman içerisinde kullanımdan kaynaklı fonksiyonel bozulmalar olabileceği gibi aynı şekilde yapılarda da zamana bağlı aşınmalardan dolayı, koruyup kullanım ömrünü uzatmak amacıyla birçok yöntemle yenilemeler yapılabilmektedir. Bu yenilemeler bazen de sadece estetik kaygılar, zamana ayak uydurabilmek, kullanışlılığı arttırmak gibi daha dünyevi sebepler de barındırabilmektedir.

Ruha ev sahipliği yapan benden ve bedene ev sahipliği yapan yapılar işte bu denli birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda fiziksel özelliklerin yenilenmesi / güncellenmesinin yanında bazen ruhun da yenilenmeye ihtiyacı olduğu durumlar söz konusudur. En basit terimiyle, insan olsun, bina olsun içi sağlam değilse fiziken çok iyi görünse de temel işlevlerin dışına çıkılamayan bir kullanım söz konusudur. Bunun neticesi fiziksel ömrü de olumsuz yönde etkileyen en önemli unsurdur.

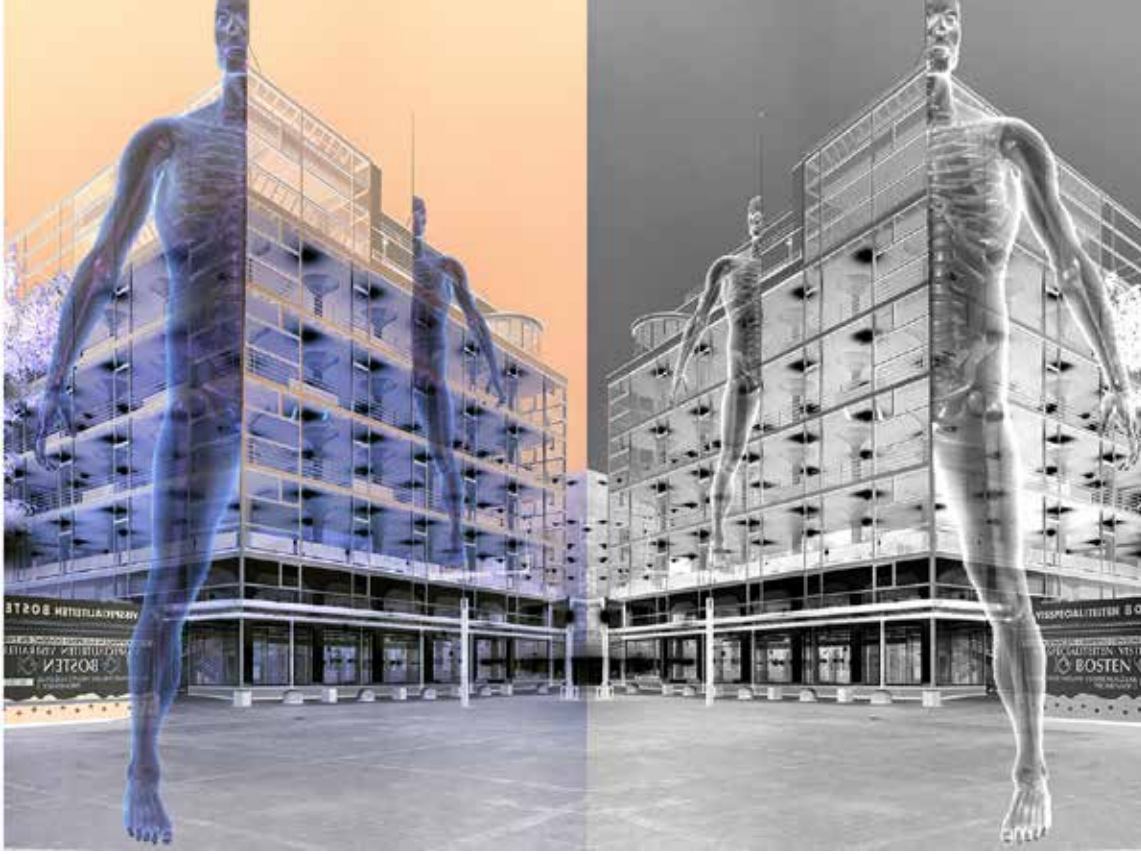
Yenilenme süreci bağlamında bakıldığında bedenin yenilenmesi ve binanın yenilenmesi arasında ilişki kurulabilir. Her ikisinin de gerek görsel, gerek içsel, gerekse strüktürel anlamda yenilenmesi profesyonel düzeyde müdahale gerektirmektedir. Yapılacak değişikliklerin var olan strüktürel sistem dâhilinde olması hem estetik hem fonksiyonel anlamda çok önemlidir. Bu konuda yapılan birçok çalışmanın en ilgi çekici olanlarından birisi şüphesiz Beatriz Colomina'nın X-ray Architecture isimli eseridir. Çalışmada medikal alanda kullanılan X-ray yöntemi ile mimarlık arasında bir bağlantı kurulmuş ve bu ikisinin birlikte nasıl çalıştıkları üzerinde durulmuştur.

Modern mimarlık ve X-ray yöntemi aynı zamanlarda doğup bir birlerine paralel olarak gelişmişlerdir. Röntgen, bedenin dış kabuğunu şeffaflaştırıp içeridekileri gözler önüne seren bir

Doç. Dr. Devrim Yücel Besim

UKÜ Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi
Mimarlık Bölümü, Öğretim Üyesi

d.besim@ciu.edu.tr

Figür 1: Fotoğraf manipülasyon (Yazar, 2023)

yöntemken, modern mimarlık da buna benzer biçimde yaşama alanlarını şeffaflaştırıp içini açığa çıkararak, özel ve kamusal alan arasındaki ilişkiyi dramatik bir şekilde tersine çevirmiştir. Mimarların binalarını bedeni ve ruhu korumak ve geliştirmek için bir tür tıbbi araç olarak ortaya koydukları söylemi bina ve beden arasındaki bağlantının ne denli önemli ve güçlü olduğunu vurgular gibidir (Colomina, 2019).

Hancioğlu'na (2016) göre Franz Tschacker'in 1927 yılında tasarladığı Cam Adam eseri özalgıda bir devrim yaratmıştır. Röntgen'in yenilikçi keşfi ışığında yirminci yüzyılın başlarında bedenin bütün anatomik "gizleri" açığa çıkmıştır. Tıpkı modern mimarinin kendini şeffaflaştırıp mekânın içi ve dışıyla olan bağlarını pekiştirdiği gibi... Le Corbusier, Ludwig Mies van der Rohe, Walter Gropius, Phillip Johnson bu akımın öncü isimleri olsalar da daha birçok tasarımcı bu yaklaşımı benimsemiştir.

Zihin ve bedenin mekânsal ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan üretimlerin, gerçekleştirildikleri dönemlerde beden ve zihin konusundaki bilgileri

de yansıttıkları aşikârdır. Nietzsche'nin de dediği gibi, ruh sağlığına beden sağlığıyla ulaşabilmek mümkündür. Bu söylemden yola çıkarak aslında beden (strüktür) ve ruh arasında kullanımı (fonksiyonu) doğrudan etkileyen bir döngü mevcuttur.

Bir diğer taraftan Pallasmaa'nın (2011) mimarlık tanımına bakıldığında, mimarın zihin ve bedeninin mimari mekâna aktığı ve yaratılan mekânın mimarın zihin ve bedeninin fragmanlarıyla dolu olduğu ifadeleri kullanılmıştır. Bunun bir sonraki aşaması olan mekânın kullanımı konusu ise, mimarın tasarladığı mekânı kullanan bireyin aslında mekânı tasarlayan mimarın hayallerini / ruhunu yaşadığı savunulmaktadır.

Bedenin tasarıma yansıma boyutuna başka bir bakış açısı getiren Paquot (2011) "şehrin kalbi, akciğerleri, karnı vardır" sözleriyle şehrin imgesel dünyada bedene dönüştüğünü söyler.

Bu söylemlere bakıldığında mimarlık, beden ve ruh arasındaki sonsuz döngü ve bir birlerine ne denli bağlantılı oldukları açıkça anlaşılmaktadır. Durum böyleyken yaşadığımız yerlerin girişleri

Figür 2: Franz Tschacker tasarımı 'Cam Adam' (3. İstanbul Tasarım Bienali, 2023)

her şeyi içeri aldığımız ağız, dışarı bakan pencereler gözler, strüktür sistemi ve iskelet sistemi, yüzeylerdeki kaplamalar deri gibi birçok eşleşmeyi yapmak da yersiz olmaz. Bütün bu unsurların ahenk içinde çalışması da ruhun dengesini oluşturmuyor mu aslında?

Diğer taraftan yenilenme konusuna gelindiğinde, gerek isteyerek estetik nedenlerden gerekse kontrol dışında gelişen bozulmalardan dolayı yapılan yenilemelerin gidişatı ve başarısına bağlı olarak ruh da doğru orantılı olarak değişiklik gösterir. Estetik kaygıdan dolayı yapılan bir burun ameliyatının başarısı ve kullanıcısını tatmin edip etmediğine göre yaşanan ruhsal değişiklik ile, yine sırf estetik kaygılardan dolayı bir yaşama alanındaki yüzey renginin, ışığın vb. değişmesi de mekânın ruhunu etkiler. Bu da mekânda

yaşayanın ruhuna kaçınılmaz olarak yansır.

Bu noktada akla şu soru gelebilir: Tek başımıza, profesyonel yardım almadan yenilenmemiz mümkün mü?

Aslında mümkün. Ama bunu yaparken yine kendi birikimlerimiz, bakış açılarımız devreye giriyor. Hem fiziksel hem ruhsal yenilenme profesyonel yardım almadan da yapılabilir. Belki de insan ve bina arasındaki en önemli farklardan birisi budur. Birey olarak deneyimlerimiz, duygularımız, isteklerimiz bir araya geldiğinde ruhumuza iyi gelecek değişiklikleri de bir ihtiyaç olarak kabul edip, gerekli düzenlemeleri yapmak için kendi seçeceğimiz yöntemler yardımıyla yenilenmek mümkündür.

Bu soruyu mimarlık kapsamında ele alırsak cevap yine "evet" olabilir. Sürdürülebilir mimarlık kapsamında geline nokta bunu mümkün kılıyor. Tasarımlar kendi kendine yeterken aynı zamanda kendilerini yenileyebiliyorlar. Ancak bunu profesyonel yardım almadan yapabilir miyiz noktasında bazı soru işaretleri beliriyor. Bedenin kullanıcısını ruh, binanın kullanıcısını da insan olarak düşünürsek, kullanıcının zamana bağlı olarak değişen ihtiyaçları doğrultusunda binada yapılması olası yenilemeler, güncellemelerin profesyonel bir yardım almadan en azından tam anlamıyla yapılabilmesi mümkün değildir. Belli koşullarda nasıl ki insan bedeni röntgen cihazıyla taranıp, sorunlu yerler tespit ediliyor ve gerekli düzeltmeler yapılabiliyorsa, binalar için de mimarın gerekli tetkikleri yapabilmesi için inşaat mühendisleri, elektrik mühendisleri, makine mühendisleri, peyzaj mimarları ve şehircilerin kullandığı teknolojiler çerçevesinde yenileme ve iyileştirme çalışmaları yapılabilir.

Beden olsun bina olsun her ikisinin özünde de ruh olduğunu varsayarsak yapılan eylemlerin aslında ruhun yenilenmesi olduğu sonucuna varmak zor değildir. Sonuç olarak yenilemek, yenilenmek sebebi ne olursa olsun yüzeysel bir kavram gibi görünse de aslında çok ciddi sonuçları olabilecek çok karmaşık bir süreçtir. Bu sürecin sonunda fiziksel, fonksiyonel ve ruhsal olarak da iyi sonuçlar almak, profesyonel yardım gerektiren bir eylemdir. Sebebi ne olursa olsun yenilenmek güzeldir.

Figür 3: Carlo Santambrogio'nun tasarladığı Cam Ev
(Modern Dünyanın Mimariye Yansıması: Şeffaf Mimari, 2022)

MİMARLIK EĞİTİMİNİN YENİLENMESİ İÇİN NE YAPABİLİRİZ?

TEMA

MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

ÖZET

Mimarlık eğitiminden veya bildiğimiz klasik tasarım stüdyosu eğitiminden artık bahsedemeyiz. Bahsedebileceğimiz ancak bir 'mimarlık veya tasarım stüdyosu öğrenimi' dir. Bir başka deyişle, öğrencinin öz-regülasyonu ile daha otonom ve bağımsız bir öğrenim yolculuğunda hareket ediyor oluşundan ve öğretim görevlisinin onun bu yönde güçlenmesine koyabileceği katkıdan bahsedebiliriz ancak. Bu noktada kabul edilmesi gereken gerçek şudur: Stüdyo öğrenimi günümüzde (artık) öğrenci odaklı bir öğrenim değil, öğretim görevlisi ve zaman odaklı bir öğrenim sürecidir. Bu kabulü yapmadan, dürüst bir yenilenmeden bahsetmenin anlamı yoktur. Bu bağlamda, öğretim görevlisinin kim olduğu, mesleki bilgisi ve donanımı; ayrıca politik ve etik duruşu, bu yönde sorumluluklarının ne kadar bilincinde olduğu gibi konular eskiye oranla çok daha fazla önemlidir.

Anahtar kelimeler:

Tasarım stüdyosu eğitimi, tasarım stüdyosu öğrenimi, ilişkiler, zaman, yenilenme.

Onu tanımlamak için kullandığımız dili anlamaya çalışmak bir başlangıç olabilir mi?

Okumak üzere olduğunuz yazı bir düşünce yazısıdır. Düşüncelerimin oluşumuna hiç şüphe yok ki mimarlık eğitimi üzerine yapmış olduğum uzun soluklu doktora çalışması ve iç mimarlık eğitiminin kalite güvence sistemlerine odaklanan ekip çalışmaları içinde yer almış olmam bir hayli etki etmiştir. Ne var ki, burada, bu çalışmalarda yer alan teorilerin, araştırmaların ve ilkelerin detaylarına girerek sizleri yormak istemiyorum. Nitekim, 'hayatın ta kendisi' olarak da nitelendirebileceğimiz 'eğitim' için 'çok engin bir okyanus' benzetmesini ve kabulünü yapabilir ve bu okyanusun kıyısında bulunmuş veya içinde yüzmüş her bir kişinin kendi ölçeğinde de olsa, mutlaka, söyleyecek bir sözünün veya anlatacak bir hikayesinin olduğunu varsayabiliriz.

Aslında benim durumum da diğer kişilerden pek de farklı değil. Bu yazı aracılığı ile ben de mütevazı olarak sadece, mimarlık eğitiminin içinde bulunduğu bağlamdan dolayı yüzleşmek ve göğüslemek zorunda kaldığı kaçınılmaz değişime paralel olarak (veya cevap olarak) kendi kendini yenilemesinin gerekliliği ile ilgili kendi bireysel düşüncelerimi bazı seçtiğim kavramlar üzerinden ilerleyerek sizlere anlatmaya çalışacağım.

Eğitim ve eğitmen

Üzerinde ilk durmak istediğim kavramlar 'eğitim' ve 'eğitmen' kavramlarıdır. Eğitim ile başlayacak olursam; eğmek, eğik, eğilmek, eğitmek sözcüklerini yan yana dizdiğimizde niye birçok aydının bu sözcükten uzaklaşarak eğitim yerine 'öğrenim' sözcüğünü tercih ettiğini sanırım kolaylıkla sizler de anlayabilirsiniz. Bunun yanında, eğitim sözcüğünden türeyerek bir anlam bulan 'eğitimci' ve/ya 'eğitmen' sözcüklerinin yerini alabilecek daha doğrucu, eşitlikçi ve çağdaş sözcükler aramaya

Bahsi geçen tüm bu konuları beden in de binanın da özünde ruh olduğu varsayımına dayanıyor. Yenilemek, yenilenmek sebebi ne olursa olsun yüzeysel bir kavram gibi görünse de ciddi sonuçları olabilecek karmaşık bir süreçtir. Bu sürecin sonunda fiziksel, fonksiyonel ve ruhsal olarak iyi sonuçlar almak, profesyonel yardım gerektiren bir eylemdir. Yardım alınsa da alınmasa da ihtiyaç olsa da olmasa da yenilenmek güzeldir.

KAYNAKLAR

3. İstanbul Tasarım Bienali. (2023, Şubat Cuma). Tasarım Bienali: <https://tasarimbienali.iksv.org/tr/bienal-arsivi/3-istanbul-tasarim-bienali> adresinden alındı

Colomina, B. (2019). X-Ray Architecture. Zürih: Lars Müller .

Hancıoğlu, D. (2016, Aralık 26). <https://mimaritasarimsurecveetkilesimleri.wordpress.com/>. Mimari Tasarım Süreci ve Etkileşimleri: <https://mimaritasarimsurecveetkilesimleri.wordpress.com/> adresinden alındı

Modern Dünyanın Mimariye Yansıması: Şeffaf Mimari. (2022, Şubat 7). Eko Yapı Dergisi: <https://www.ekoyapidergisi.org/modern-dunyanin-mimariye-yansimasini-seffaf-mimari> adresinden alındı

Pallasmaa, J. (2011). Tenin Gözleri Mimarlık ve Duyular. İstanbul: Yem Yayınları.

Paquot, T. (2011). Şehrsel Bedenler. (Z. Bengü, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.

Dr. Ahmet Murat Saymanlier

UKÜ Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi
İç Mimarlık Bölümü, Öğretim Üyesi

ahmets@ciu.edu.tr

kalkışınca çok alternatifimiz olmadığını görürüz. İlkokul seviyesi için kullanılan "öğretmen" kelimesi uygun duyulsa da akla gelen soru şudur: Bugünün yüksek öğreniminin öğretmeni kimdir? Nasıl biridir? O bir rehber midir? Yönlendirici mi? Eşlikçi mi? Bunların hepsini yeri geldikçe kullanmak mümkün ancak tek bir kavramda temsili olarak onları toplamak istediğimizde biraz sıkıntılı bir noktaya geliyoruz.

Ben bu yazı özelinde eğitim sözcüğü yerine 'öğrenim', eğitmen yerine de 'öğretim görevlisi' sözcüklerini kullanmaya karar verdim. Bu karara gelene kadar arka planda kendi içimde yapmış olduğum tartışmayı da (yazının bir nevi özünü oluşturduğu düşüncesi ile) sizlerle paylaşmakta bir sakınca görmedim.

Tasarım stüdyosu ve öğretim görevlisi başına düşen öğrenci

Yüksek öğrenimde, uzaktan, yüz yüze veya hibrit (karma), hiç fark etmez, halen gerek klasik/teorik derslerde gerekse atölyelerde/ stüdyoda başrollerde yer alan iki ana aktörden söz edebiliriz. Öğrenen, yani öğrenci ve öğreten, yani öğretim görevlisi. Bu aktörlerin öğrenimin yer aldığı zaman dilimine ve sahneye göre sayılarında ciddi değişiklikler olabildiğinden de bahsedebiliriz. Mimarlık öğreniminin (en azından üniversitelerde yer alan kısmında) her zaman 'belkemiği' olduğu söylenen tasarım stüdyosunu seçilmiş vaka/bağlam/sahne olarak alarak, bu sayılar üzerinde biraz durmak istiyorum.

Gelin beraberce biraz gerilere, örneğin 21. yüzyılın başlarına gidelim ve mimarlık öğreniminin usta-çırak yöntemi ile gerçekleştiği döneme bir bakalım. Bu modelde bir usta ve bir veya en çok birkaç çıraktan bahsedilebilirdi. Ancak hiçbir zaman bir usta ve 15 çırak veya 30 çıraktan bahsetmek söz konusu olamazdı. Şimdilerde mimarlık tasarım stüdyolarında öğretim görevlisi başına düşen öğrenci sayısı ideal şartlarda en az beş ile 15 arasındadır. Bu sayı özel üniversitelerde rahatlıkla 20'yi veya 25'i bulabiliyor.

Tasarım stüdyosu ve öğrenci başına düşen zaman Öğretim görevlisi başına düşen öğrenci sayısını düşünmek beni doğrudan öğrenci başına düşen zaman dilimini de düşünmeye yönlendiriyor. Burada da basit bir hesap yaparak fikir üretebiliriz.

Ben, başlangıç olarak bu hesabı izninizle en iyi bildiğim kendim, yani kendi öğrenciliğim üzerinden yapacağım. 1980'li yıllarda Prag'daki öğrenciliğim esnasında tasarım dersi olarak iki tam gün stüdyo dersimiz vardı. Sekizer saatten iki gün olmak üzere toplamda 16 saatimizi stüdyoda geçirirdik. Stüdyoda 15 öğrenciydik. Bizimle ilgilenen iki öğretim görevlisi, iki tane de asistan vardı. Asistanları konu dışı bırakacak olursak ve hesap kolay olabilsin diye öğrenci sayısını 16 yapacak olursak, öğrenci başına düşen haftada en az iki saat (120 dakika) "diyalog" halinde bir öğrenim deneyimimiz olduğuna kanaat getirebiliriz.

Prag'dan, 1997'li yıllara; DAÜ'de asistanlık yaptığım döneme gelip zamansal dengelere bakacak olursak; burada da ilk zamanlar atölye derslerinin iki tam gün olduğunu söyleyebiliriz. Ancak iki öğretim görevlisine düşen öğrenci sayısı (en az) 50 kişiydi. Bu da öğrencilere düşen haftada 38,5 dakika demektir. Yani Prag'daki öğrencilerin zamanlarının %32'si kadar. Sonra bu iki tam gün olan dersler uçan hocalar hafta sonları ailelerinin olduğu şehirlere uçabilsinler diye stüdyo dersi saatleri, Pazartesi, Çarşamba ve Cuma sabahları olmak üzere haftada üç yarım gün olarak değiştirildi. Yani 16 saat 12 saate düştü. Öğrenci başına düşen zaman da böylelikle haftada 28,8 dakikaya düşmüş oldu. İlerleyen zamanlarda da bu uygulama, yaşanan bazı başka sıkıntılardan dolayı yine değiştirildi ve haftada iki yarım güne planlanan stüdyo dersleri olarak şekillendi. Böylelikle de öğrenci başına düşen diyalog (yüz yüze temas) zamanı haftada 19,2 dakika gibi bir zaman dilimine indirgenmiş oldu.

İlişkiler mekanları ve diyaloglar

Bir anlığına yine yüz yıl geriye gidelim ve bir usta çırak ilişkisi hayal edelim. Zamanını tüm gün aynı mekânlarda yan yana geçiren iki (veya üç – dört) kişi düşünelim. Bu aynı mekânlar nasıl mekânlardı acaba? Şimdi bir de bu mekânlardaki ilişkileri bağlamında oluşan diyalogları ve bu diyalogların içeriklerini tahmin etmeye çalışalım. Gerçek araziler, gerçek binalar ve gerçek çabalar, hatalar, hayal kırıklıkları ve mutluluklar geliyor benim aklıma. Yangınlar, köprüler, uykusuz uzun çalışma saatleri (beraber) ve zor bulunan kitaplar. Bir de sessiz diyaloglar geliyor aklıma. Görerek ve duyarak işi ehlinden öğrenme. Bir diğer yandan

da bugünü gözümüzün önüne getirelim; bugünkü mekanlarda öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin ilişkilerini ve neler konuştuklarını; nelerin üzerinde durduklarını hatırlamaya çalışalım...

Demeye çalıştığım aslında şu: Stüdyolarda yer alan diyaloglar basit bir iletişim modelinden veya sahne için ezberlenmiş bir tiyatro metninden öte, iki insan arasında gerçekleşen gerçek ilişkilerin yansımalarıdır. Yenilenmeyi düşünmek istiyorsak, iletişim modellerini değil, bu ilişkileri düşünüp güncel değerlendirmeler yapmamız çok daha güzel ve sağlıklı olur.

İlişkilere ayırabildiğimiz zaman

'Yaşamımızın kalitesi nihayetinde ilişkilerimizin kalitesine bağlıdır'. Bu cümleyi ilk olarak hayranlıkla takip ettiğim ilişki gurusu olarak da anılan Esther Perel'in bir konuşmasında duymuştum ve etkilene miştim. Kendi katkım olarak ben de "İlişkilerimizin kalitesi de nihayetinde onlara ayırdığımız zamana ve yaptığımız ruhsal yatırıma bağlıdır" demek isterim. Bunun konumuzla ne alakası olduğuna gelince...

Bir an için zihnimde, öğrencileri düşünerek onlara uzaktan- üniversitelerde kurdukları ilişkiler bağlamında- bir film sahnesine bakar gibi bakıyorum. Hayalimde, öğretim görevlilerinden çok kendi akranları ile kafeteryalarda zaman geçirmeyi tercih eden öğrenciler görüyorum. Doğallığı ile kendi aralarında daha dinamik ve güçlü bağlar kuruyorlar. Benzer bir şekilde, daha çok zaman harcadıkları sosyal ağlarda ve dijital mimarlık dünyasında kendi başlarına süzdükleri bilgilerle yeni anlamlar ve kendilerine özgü bir mimarlık dili oluşturuyorlar. Bu dil, öğretim görevlilerinin anladığı veya konuşabildiği bir mimarlık dili değil. Bundan dolayı da kanımca, müşterek bir çaba ve hatırı sayılır zamansal bir yatırım yapılmadığı sürece bu iki kişinin meslek insanları olarak samimi bir ilişki kurması da olası değildir.

Özetle

Mimarlık eğitiminden veya bildiğimiz klasik tasarım stüdyosu eğitiminden artık bahsedemeyiz. Bahsedebileceğimiz ancak bir 'mimarlık veya tasarım stüdyosu öğrenimi' dir. Bir başka deyişle, öğrencinin öz-regülasyonu ile daha

otonom ve bağımsız bir öğrenim yolculuğunda hareket ediyor oluşundan ve öğretim görevlisinin onun bu yönde güçlenmesine koyabileceği katkıdan bahsedebiliriz ancak. Bu da mimarlık disiplini ötesi varoluşsal bir farkındalık ve ciddi bir politik etik sorumluluk/duruş gerektiriyor.

Bu noktada kabul edilmesi gereken gerçek kanımca şudur: Stüdyo öğrenimi günümüzde (artık) öğrenci odaklı bir öğrenim değil, öğretim görevlisi ve zaman odaklı bir öğrenim sürecidir.

Bu kabulü yapmadan, dürüst bir yenilenmeden bahsetmenin anlamı yoktur. Bu bağlamda, öğretim görevlisinin kim olduğu, mesleki bilgisi ve donanımı; eğitim ideolojisi, bu ideoloji bağlamında kullandığı dil ve (sadece doğaya karşı değil hayata karşı da taşıdığı) etik sorumluluklarının ne kadar bilincinde olduğu gibi konular eskiye oranla çok daha fazla önemlidir. Öğrenciler bu gibi detayları öğrenim süreçleri için seçilen odaklardan (Örn. stüdyo projesi konularından), bu süreçlerde kullanılan dillerden ve davranış desenlerinden çok kolay okuyabilirler ve hem kendileri hem de kolektif için değerli olanları süzme konusunda çok hızlı ve beceriklidirler.

Sonuç düşünceler

Mimarlık öğreniminin gerçekleşebileceği ortamlara, bu öğrenimin kimlerin liderliğinde nasıl gerçekleşeceğine hassasiyetle yaklaşmamız ve ciddiyetle ilişkili süreçleri tasarlamamız gerekiyor. Şimdiye kadar sadece tasarım stüdyosu, teorik dersler ve staj üçgeninde öğrenim gören öğrenciler artık, aldıkları diploma sonrası, meslek odaları tarafından örgütlenmiş 'sürekli mesleki gelişim' dersleri bağlanımında yer alan öğrenim süreçlerinin de bir parçasıdır.

Meslek örgütlerinin yetişkin öğrenimine yönelik mevcut alt yapısı çağdaş öğrenim modellerine ev sahipliği yapabilecek nitelikte midir? Akademik yapının öğrencilere veremediği – özellikle çağdaş uygulamalara yönelik – bilgileri ve deneyimleri, meslek odaları geleneksel 'sınıf' ve 'iletişim' ortamlarında ve yöntemlerinde verebilecek midirler? Yapay zekânın (robotların) yapamayacağını varsaydığım tek şey ve inşaat sektöründe en birincil nitelik olan işbirliği yapabilme yetisi, bu kurgularda öğrenilebilir mi? Hâlihazırda çok güzel işbirlikleri yapan odaların

bu yöndeki çabalarının görünürlüğü bu öğrenim süreçlerinde nasıl daha çok artırılabilir?

Bu yukarıdakileri ve benzer soruları sordukça, kullandığımız kavramları sorguladıkça ve dilimizin ideolojik yapısını çözümledikçe gücünü de anlayabilecek ve böylelikle öğrenim kültürümüzü yeniden inşa edebilecek seviyeye gelebileceğiz. Bence önemli olan niyet. Boşuna atalarımız dememiş "yola çıkan yolda kalmaz" diye...

İleriye yönelik düşünce öneriler

Okuyucular arasında olur da "E hani bu durumda neler yapılabileceğine dair öneriler?" diye soranlarınız olursa diye, giderayak da olsa, kendimce aklıma gelen üç öneriyi de bu yazının sonuna ilistirmek isterim.

Birincisi, üniversitelerdeki teorik derslerin (tasarım stüdyosundaki öğrenimi destekleyebilmeleri açısından) sınıflardaki "bilenin bilmeyene bir şeyler anlattığı" geleneksel eğitim modelinden sıyrılarak, sınıfların dışına, sahaya çıkmasının gerekliliği ile ilişkilidir. Teorik derslerin içeriği teknik gezilerle desteklenerek ve gerçek uygulamacıları ziyaret ederek, gerçek binalarda yapılmalı ve öğrencilerin bilgisi, onlara öğretilenleri ezberleyerek tekrar ettikleri sınavlarla değil; internet erişiminin açık ve serbest olduğu, soru sorma ve mevcut durumu yorumlama yetilerinin sergilenmesinin talep edildiği sınavlarla ölçülmelidir.

İkinci önerim ise stajların (yine tasarım stüdyosundaki eğitimi destekleyebilmeleri açısından) Mimarlar Odaları koordinatörlüğünde yeniden tasarlanmaları ve daha ilk dönemden, tüm sürece yayılarak da deneyimlenebilecek bir şekilde yenilenmeleridir. Bu stajların odağının ve içeriğinin tasarım dersindeki odak ile bağlantılı/ ilişkili olması ve öğrencilerin bu yolculukta gerçek tasarımcılar ve tasarımlarla 'gönüllü çıraklık' gibi bir kurguda ilerlemesi hem onlar hem de diğer paydaşlar için keyifli ve hayli anlamlı olabilir.

Üçüncü önerim ise Mimarlar Odası, Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi'nin de benzer bir şekilde dört duvar arasına sıkışmış öğrenim mekanlarının sınırlarının (şimdiye oranla daha çok) aşılıp, gerek KTMMOB yönetimi, gerekse bu çatı altındaki inşaat sektörü ile ilişkili (veya ilgili) diğer meslek odaları işbirliğinde; ve elini taşın

altına koymaya gönüllü yerel ofisler/şirketlerle de koordine olarak, öğrenimi gerçek hayata taşımak ve özellikle yeni mezun uygulamacı üyelerde samimi bir merak ve öğrenme hevesi uyandıracak eğitim içerikleri ve yöntemleri tasarlamaktır.

Münevver ÖZGÜR ÖZERSAY

MİRO Design Room,
Mimarca Yayın Kurulu Başkanı

munevver.ozgur@gmail.com

TEMA

MAĞUSA ESKİ TREN BAKIM ATÖLYESİ'NİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: MİMARLIK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS STÜDYOSUNDAN BİR ÖRNEK

ASLI ÇEKMİŞ KANAN, DİLEK YILDIZ ÖZKAN, BURAK PELENK

ÖZET

46 yıl hizmet vermiş Kıbrıs Devlet Demiryolları'nın bir parçası olan Mağusa Tren Bakım Atölyesi; 2008 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Eğitim Araştırma Yerleşkelerine devredilen arazinin içinde yer almakta olup, kampüsün en önde gelen simgesel yapılarından biri olup restore edilerek tekrar kullanılacaktır. İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tezsiz Yüksek Lisans (YL) programında 2017-2018 yılında proje stüdyosunun konusu da bu tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesi olmuştur. Öğrenciler tarafından geliştirilen yaklaşımların temelinde; tren atölyesinin özgün kimliğini, endüstriyel miras niteliğini, mimari ve mekansal özelliklerini koruyup değerlendirmek yatmaktadır.

Anahtar Kelimeler:
Kıbrıs Devlet Demiryolları,
Endüstriyel miras, Kültürel miras,
Yeniden işlevlendirme,
Yüksek Lisans Stüdyosu

1. Giriş:

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında imzalanan devletlerarası protokole dayanarak 2008 yılında Kuzey Kıbrıs'a bir yerleşke kurmak için yetkilendirilmiştir. Ana yerleşke Yenierenköy Bölgesi'nde belirlenmiştir. Gazimağusa şehrinde, Maraş bölgesine, tarihi surlar içine ve anıt çemberine yakın bir konumda 41.547 dekarlık bir alan da kent içi kampüs alanı olarak tanımlanarak 49 yıllığına İTÜ-KKTC Eğitim ve Araştırma Yerleşkeleri'ne kiralanmıştır. Gazimağusa'daki yerleşke sınırları içinde tarihi tescilli yapılar bulunmaktadır. Bunlar içinde en öne çıkan Eski İngiliz Hükümet Konağı'dır. Derinya bölgesine uzanan aks üzerinde konumlanmış bina, yeni kampüs alanından şimdilik kopuk vaziyette olup, tek bina olarak İTÜ'ye devredilmiştir. Kampüs içinde yeni yapılarla birlikte bulunan diğer orta ve küçük ölçekli tarihi yapılar içinde en büyük ve göze çarpan yapı ise eski tren bakım atölyesidir (Resim 1).

Tren bakım atölyesinin kurulacak kampüsün merkezinde yer alması, tarihi değeri ve simgesel niteliği dolayısıyla restorasyonu ve yeniden kullanımı önemsenmiştir. 1000 m2 üzerinde alanı ve mimari olarak bölümlenmeye müsait yapısı ile eski atölye binası içinde birden farklı işlevin yer alabileceği öngörülmüştür. Yeni açılan lisans programları ve kampüsün gelişen ihtiyaçları göz önüne alınarak, 2023 yılında Hangar yapısının güneybatı holü ve bitişik ofis yapısı Dijital Fabrikasyon Laboratuvarı olarak tasarlanmıştır. Buradaki temel hedef hem yapının endüstri mirası niteliğini modern bir üretim fonksiyonu ile bağlayarak yaşatmak, hem de robot kollar gibi araçların yerleşimine imkan veren yüksek tavanlı yapısından doğan işlevselliği değerlendirebilmektir. Ayrıca, yapının orijinal kullanımında olan ray izlerinin korunması ile, üretimin ve serginin dışarıya; kamusal alana taşması mümkün olabilecek; ve yeni deneyimlere olanak sağlayabilecektir. Kampüste önerilen

Resim 1. İTÜ-KKTC Gazimağusa Yerleşke Planı (Üniversite arşivinden)

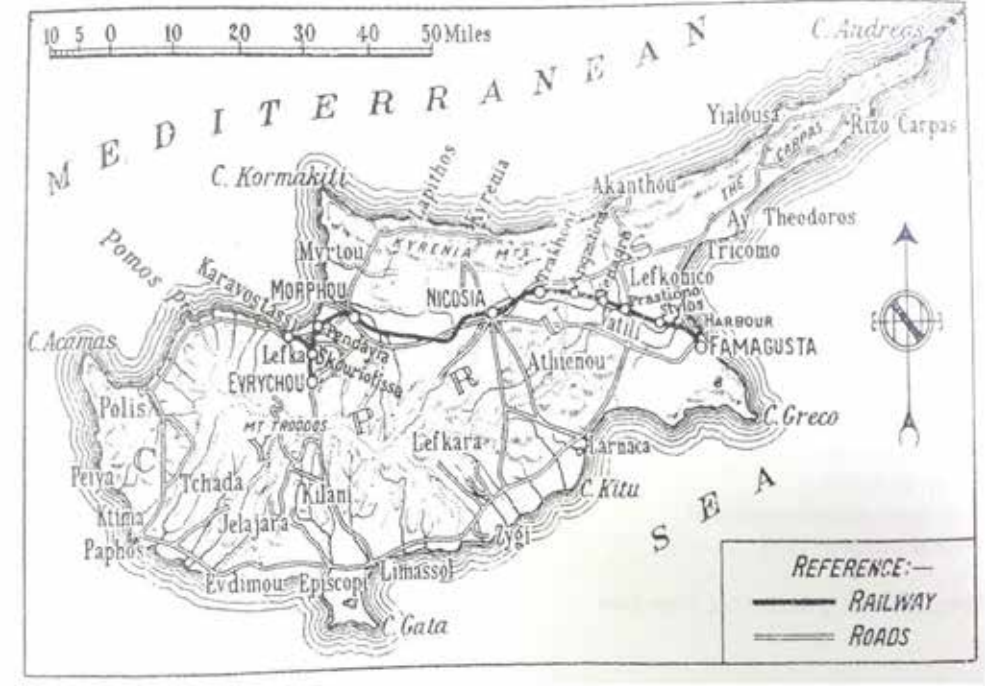
yeni yerleşke planı içinde bir 'röper noktası' (landmark) niteliği taşıyacak bu yapı Gazimağusa için de önemli bir kazanım oluşturmaktadır.

Bu yazı, tren bakım atölyesi ile ilgili daha önce yapılmış bir kullanım önerisi çalışmasını sunmaktadır. İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tezsiz Yüksek Lisans (YL) programında 2017-2018 yılında proje konusu olarak Gazimağusa eski tren bakım atölyesi seçilmiş olup, yerleşke içinde 'öğrenci merkezi' olarak yeniden işlevlendirilmesine dair proje önerileri geliştirilmiştir. Proje dersinde öğrencilerin geliştirdikleri kavramları, yaklaşımları ve önerileri aktarırken tarihi yapının hayat bulmasında hangi kriterlerin ön plana çıktığı ve üniversite-kent kimliği ile nasıl bağdaşabileceği noktalarında önemli çıkarımlar elde edebilmek hedeflenmiştir.

2. Kıbrıs Tren Hattı ve Mağusa Tren Bakım Atölyesi

Kıbrıs adasında tren yolu, İngiliz sömürge döneminde (1878-1959) inşa edilmiş, kullanılmış ve kaldırılmıştır. 1905-1951 yılları arasında hizmet veren tren hattı "Kıbrıs Devlet Demiryolları"

(Cyprus Government Railway; CGR) ismi altında önce Famagusta (Mağusa) – Nicosia (Lefkoşa) arasında; daha sonra Nicosia – Morphou (Güzelyurt) arasında; ve en son etapta da Evrychou'ya ulaşacak şekilde döşenmiş; böylece toplam 122 km lik ve 39 duraklık bir rota çizmiştir (Ballantyne, 2007) (Resim 2). Bir tren hattı kurmanın temel amacı, Güzelyurt civarındaki meyva, sebze ve Lefke civarında bulunan bakır madeninin Mağusa limanına taşınması ve diğer ülkelere ihraç edilebilmesi olmuştur. Tren hattının bir diğer önemli işlevi de yolcu taşımacılığı olup; aktif olduğu dönem boyunca yedi milyonun üzerinde kişi seyahat etmiştir (Günçe ve Mısırlısoy, 2019). Zaman içinde demiryoluna ve trenlere yatırım yapılmaması, gelişen karayolu ağı ile rekabet edememesi gibi sebeplerle 1951 yılında hükümet tarafından kapatılmış, 1953 yılına kadar rayların sökülmesi sürmüştür. Ana istasyon binalarının tümü günümüze kadar iyi korunmuştur; iki uç istasyon; Evrychou günümüzde Kıbrıs Demiryolu Müzesi'dir; Mağusa ise Tapu ve Kadastro Dairesi olarak hizmet vermekte olup, 1 Numaralı tren binanın bahçesinde sergilenmektedir. Mağusa'da, Kıbrıs Devlet Demiryolları'na ait bina ve altyapı donanımının hepsi günümüze ulaşmıştır (Günçe

Resim 2. Kıbrıs Demiryolları (1941) (Ballantyne, 2007) (Alıntı: Mısırlısoy ve Günçe, 2017)

Resim 3. Binanın yukarıdan görünüşü (Üniversite arşivinden)

ve Mısırlısoy, 2019), bunlar; liman, istasyon binası, atölye, lokomotif barınağı, su tankı ve rüzgar değirmenidir. İTÜ-KKTC Gazimağusa Yerleşkesi'nde yer alan atölye binası, istasyon yapısının hemen arkasında, yaklaşık 50m mesafede konumlanmıştır.

Atölye yapısı genel olarak üç ana aks üzerindeki holler ve bitişik ofis bloğundan oluşmaktadır; ve 40x32m.'lik bir alana oturmuştur. Bakım hollerinin genişlikleri yaklaşık 9m. olup, ofis bloğunun eni 5m.'dir. Bakım hollerinin makas altı yükseklikleri 5.20 m. civarında olup mahya kotu yaklaşık 7.60 m.'dir. Yapı, sıralı taş duvarlar şeklinde örülmüştür.

Resim 4. Binanın dışından görünüşler (Üniversite arşivinden)

Taş duvarların üstünde, tamir amaçlı kullanılan hareketli vinç için ray yuvaları bulunmaktadır. Hollerin yan duvarları geniş taş kemerlerle inşa edilmiştir. Baş duvarlarında ise büyük hangar kapıları ile birer tane dairesel pencere yer almaktadır. Tüm yapının taban döşemesi çimento esaslı şaptır. Atölyelerin içinden oluklu sac levha ile örtülü ahşap makaslı çatı konstrüksiyonu görünmektedir, ayrıca bir tavan kaplaması yoktur. Çatıda devam eden sürekli bir ışıklık yer almaktadır. Ofis kısmında ise çatı ahşap kirişlere oturtulmuştur. Resim 3, 4 ve 5 binaya ait güncel fotoğrafları göstermektedir.

Tren Bakım Atölyesi'nin restitüsyon, rölöve ve malzeme-bozulma-değişmişlik analizleri İTÜ-KKTC Eğitim-Araştırma Yerleşkeleri tarafından 2013 yılında Nejat Üreğen Mimarlık Mühendislik ofisine yaptırılmıştır; inşaat mühendisliği projesi de Prota Mühendislik Proje ve Danışmanlık

bürosuna verilmiştir. İncelemeler neticesinde; duvar yüzeylerde tuzlanma, renk değişimi (kararma ve yeşerme) ve taş yüzeylerin büyük bölümünde aşınma görülmüştür. Çatıyı oluşturan ahşap makaslarda yer yer malzeme kayıpları ve süngerleşme tespit edilmiştir. Ahşap kapı ve pencere doğramalarında çürüme vardır. Şap döşemede özellikle oturmalarından ve kullanımdan dolayı aşınma mevcuttur. Binada yapılması önerilen müdahaleler içinde; ofis kısmının duvarlarının onarımı ve tavan konstrüksiyonunun yenilenmesi; ahşap makasların güçlendirilmesi; iç ve dış derz tamiri; duvarlardaki malzeme kayıplarının giderilmesi ve harç onarımı yapılması; ve mevcut taban döşemesinin kırılarak donatılı olarak yenilenmesi sayılabilir. Binaya ait restitüsyon projesi plan, kesit ve görünüşleri Resim 6 da sunulmuştur.

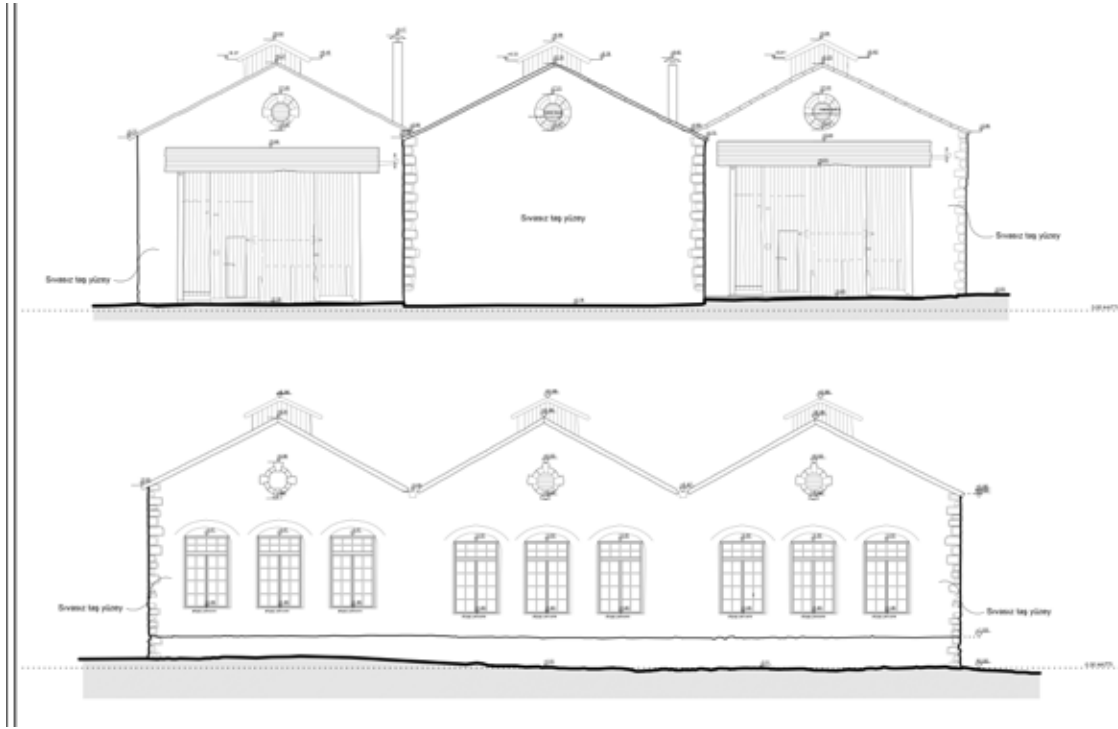
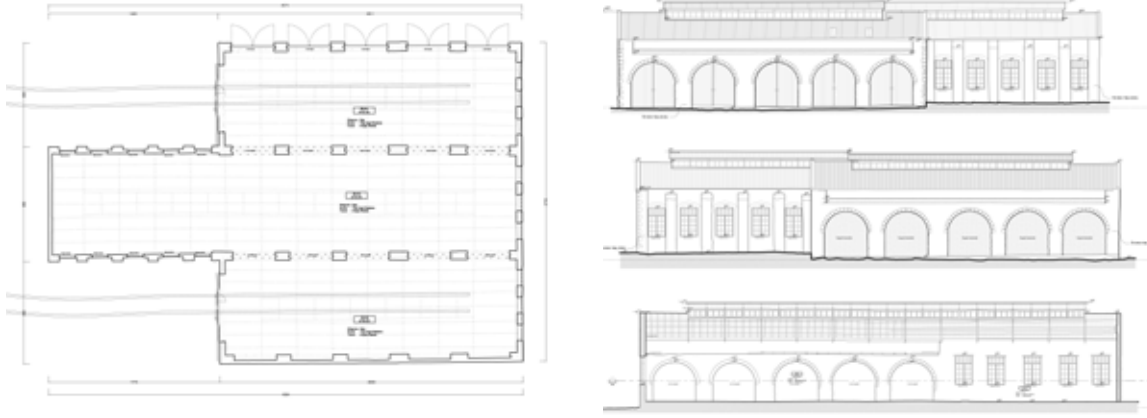
Resim 5. İç mekan görüntüleri (Üniversite arşivinden)

3. Bir kullanım önerisi:

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tezsiz YL programında 2017-2018 yılında Doç.Dr. Dilek Yıldız Özkan ve Mimar Burak Pelenk' in yürütücülüklerini yaptıkları MTZ Proje 2 stüdyosunda, Dr.Öğr. Üyesi Aslı Çekmiş Kanan'ın danışman olarak katıldığı İTÜ-KKTC Gazimağusa Yerleşkesinde yer alan Tren Bakım Atölyesi'nin ('Hangar' olarak da kullanılmıştır) yeniden işlevlendirilmesi ön proje konusu olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamında, öğrenciler ve yürütücüler eğitim

dönemi başında Kıbrıs'taki kampüs alanını ziyaret etmiş ve binayı yerinde gözlemlemiştir. Böylece öğrenci ve yürütücülerden oluşan grup kampüs ve hangarın geçmişi ve bugünü ile ilgili sunumları izlemiş ve gerekli teknik dokümanları temin etmişlerdir. Daha sonra çalışmalarını İstanbul'da yürüten proje ekibi bir dönem boyunca tek veya grup olarak çalışarak öneriler geliştirmiş, ve sonuçlarını sergileyerek sunmuştur.

Proje'nin ana teması kültür mirasının korunması ve bir üniversite kampüsü içinde yeniden

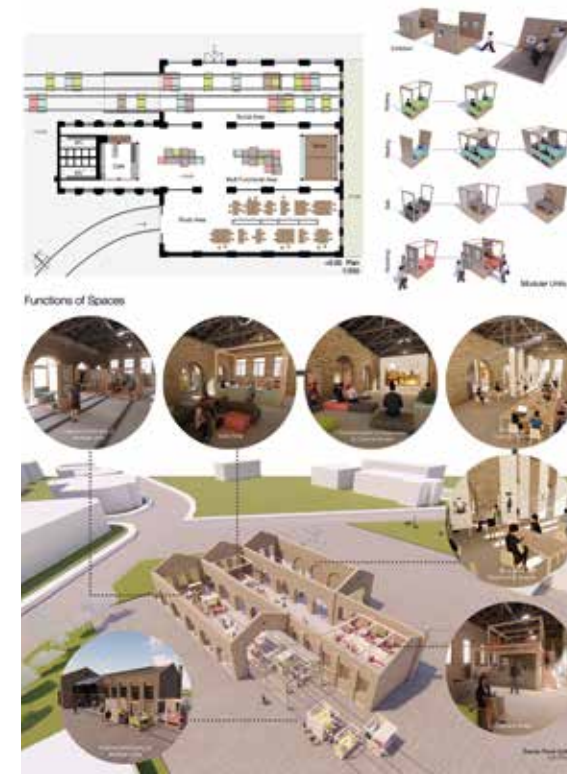

Resim 6. Bina Restitüsyon Projesi; plan – kesit – görünüş (Üniversite arşivinden)

kullanımında ortaya çıkabilecek olanaklar ve kısıtların tartışılmasıdır. Bu bağlamda, teorik yaklaşımları ve koruma ilkelerini çalışan öğrenciler, ayrıca İstanbul Bilgi Üniversitesi Silahtarağa Kampüsü dahil benzer örnek teşkil edecek yerleşimleri belirleyerek dönem başında teknik gezi planlamışlardır. Ayrıca, İTÜ-KKTC Eğitim-Araştırma Yerleşkeleri tarihi yapıların restorasyonu sürecinde danışmanlık yapmakta olan Prof. Dr. Yegan Kahya Sayar öğrencilere, kentsel kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği: Gazimağusa Kampüsü'nde tren bakım atölyesi hakkında bir seminer vermiştir.

Tren bakım atölyesinin yeni işlevi, o dönemki üniversite yönetiminin kararı baz alınarak; öğrenci merkezi olarak tüm proje grubunda aynı seçilmiştir. Projelerde; yapının içinde öğrenciler için sosyal aktivite alanları, çalışma alanları, cafe ve İTÜ satış ofisinin olması öngörülmüş, farklı ek işlevler ve yeni yorumlar motive edilmiştir. Bunun yanı sıra proje dahilinde geliştirilen ortak yaklaşım prensipleri şunlardır:

- Ada ve iki toplumun (Kıbrıs Türk ve Rum toplumları) ortak tarihini barındıran Devlet Demiryolu Hattı anısının/hafızasının korunup,

Resim 7. Proje No.1 (Öğrenciler: Damla Pınar Çelik)

yaşatılması ve sonraki nesillere en iyi biçimde aktarılması,

- Mağusa tren bakım atölyesinin, 46 yıl önemli bir işlev üstlenmiş demiryolu hattının bir parçası olduğu; ve bu bağlamda tüm diğer bina ve altyapıları ile bir bütün teşkil ettiğinin bilincinde tasarlanması,

- Yapının aynı zamanda bir endüstri mirası olması; bu özelliğinin üretim ve taşımacılık bakımından önemi ve günümüze yansıtılabilmesi; özellikle dışında yer alan sabit endüstri yapılarının korunması, ve

- Atölye binası için önerilecek yapısal

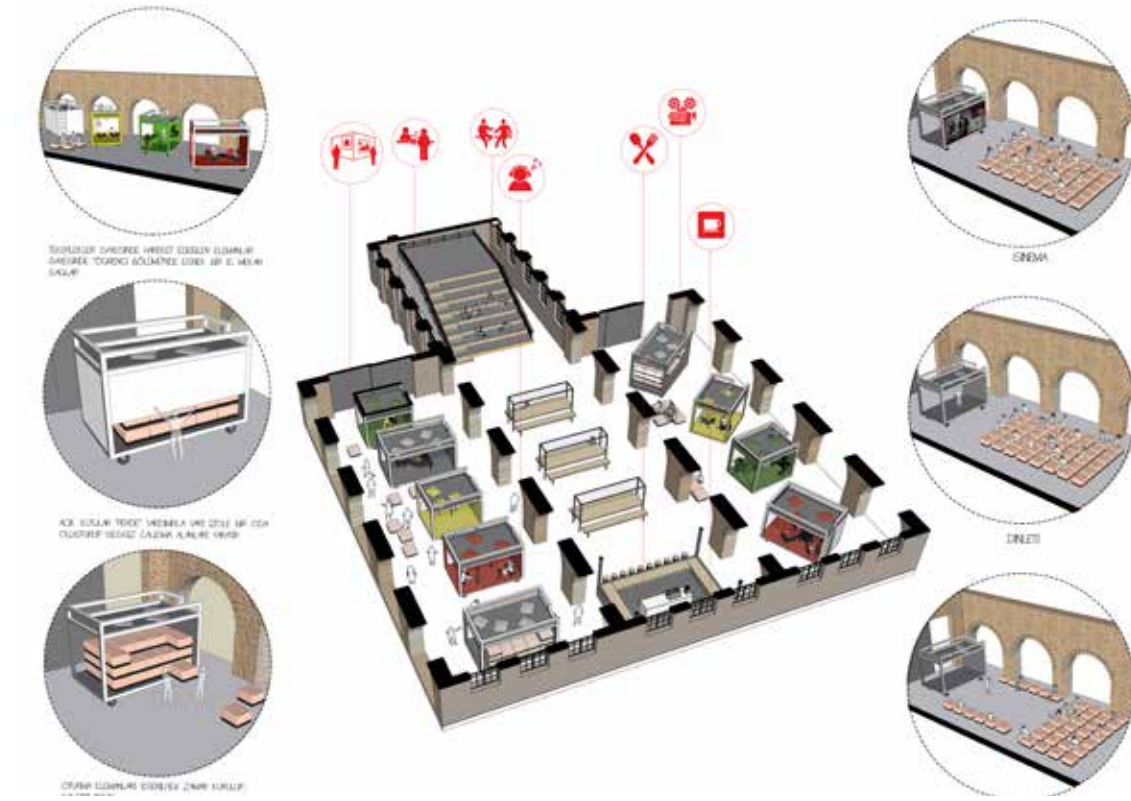
değişikliklerde restitüsyon projesine uygun ilerlenmesi; bu bağlamda holleri ayıran kemerlerin içine örülen duvarların sökülmesi ve dönem eklerinden nitelişiz olanların (ofis birimi) kaldırılması gibi müdahalelerin uzman görüşüne başvurularak yapılabileceği.

Öğrencilerin dönem boyunca yürüttükleri çalışmaların neticesinde üç önemli konsept gelişmiştir. Bunlardan ilki; orijinalde dışarıdan gelerek hollerinin içine kadar devam eden ve trenlerin atölyenin içine alınmasını sağlayan rayları tasarımda tekrar canlandırmak; tren-bina ilişkisi içindeki 'hareket' olgusunu esas almak ve yeniden yorumlamak şeklinde olmuştur. Bu bağlamda; vagonun rayların üzerindeki hareketini andıracak şekilde modüler birimlerin yapının içinde ve dışında sürüklenerek yer değiştirebileceği esnek sistemler düşünülmüştür. Bu şekilde gelişen iki proje mevcuttur. Proje No.1; çalışma, toplanma, satış ve workshop işlevlerini üstlenmiş modüllerin yapının kuzeydoğu holünde dizilerek dışarı doğru ilerleyebileceği bir proje sunmuştur (Resim 7). Holün ön cephesinde strüktürel izi devam ettiren cam yapı; modüllerin durabileceği ara bir bölge oluşturmuştur. Bu projede raylar üzerinde ilerleyen oturma birimleri strüktür ve malzeme seçimleri açısından endüstriyel tarza öykünerek tasarlanmıştır (Resim 8). Proje No.2 de ise farklı renklerle tanımlanan hareketli modüller tekerlekli olup raylar üzerinde değil; bağımsız olarak farklı yönlerde hareket edecek şekilde kurgulanmıştır (Resim 9). Buradaki yaklaşım bütüncül hangar yapısının içinde farklı işlevlerle donanmış ve farklı büyüklükteki "hareketli kutuların" kompozisyonu olarak özetlenebilir.

İkinci grup; yapıya ait tarih, taş ve boşluk öğeleri üzerinde duran ve ona zıtlık oluşturmayı hedefleyen bir yaklaşım benimsemiştir. Bu grupta iki farklı öneri yapılmıştır. Proje No.3

Resim 8. Proje No.1 (Öğrenciler: Damla Pınar Çelik)

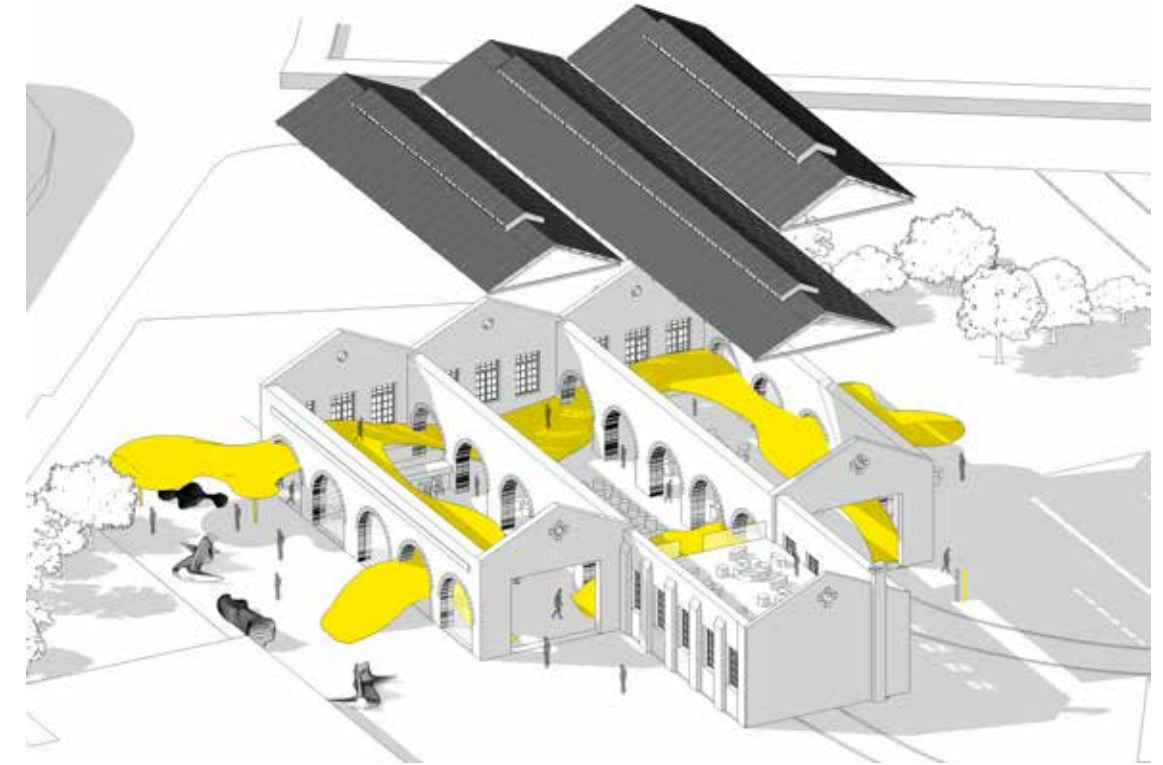
Resim 9. Proje No.2 (Öğrenciler: Ozan Mansur)

teki amaç "sınırlanamayan, dinamik ve açık mekanlar yaratmaktır." Bu bağlamda yapının içinde dolaşan, dışına taşan, daralıp genişleyen, alçalıp yükselen 'canlı' bir forma gönderme yapan strüktürün; tarihi yapı ile "simbiyotik" bir ilişki kurması hedeflenmiştir. Platform hem zemin hem duvar hem çatı özelliği gösterebilirken; mekan tanımlamak için dönüşebilmektedir. Bu kavramsal çalışmaya ait resimler Resim 10'da görülmektedir. Benzer bir başlangıç noktasını tutan Proje No.4, "patlama etkisi" oluşturmaya çalışan yaklaşımı ile hangarın tarihi atmosferini çağdaş bir mimari katmanla ilişkilendirerek mekanı yeni bir yorumla betimlemiştir. Tarihi hangar binasının statik, durağan ve ağır yapısına renkli, düzensiz ve karmaşık bir mimari dille

dokunuş yapmaya çalışan proje sınırsız boşluk hissinden esinlenmiştir (Resim 11).

Resim 11. Proje No.4 (Öğrenciler: Hande Sandal)

Son proje tarihi tren atölyesine farklı bir açıdan bakmıştır. Yapıyı bir kabuk olarak ele alan yaklaşımda; iç boşluğu 'negatif alan' olarak yapının dışında sunmak ve öğrenci merkezi ile ilgili beklenen işlevleri bu yeni kütleyle yükleyerek hangar mevcut boşluğu ile muhafaza etmek istenmiştir. Negatif alan büyük bir transparan kütle olarak yapının bir holüne ait iç hacmin kopyası olarak yanında inşa edilecektir. Hangar yapısı ise farklı tasarım atölyeleri ve çalıştaylar için esnek kullanım imkanı sağlayan

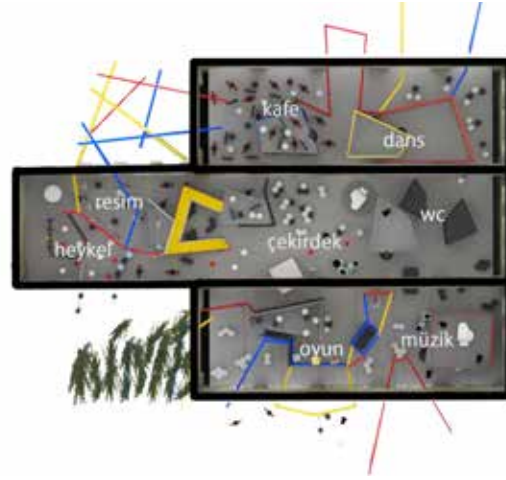
Resim 10. Proje No.3 (Öğrenciler: İlknur Güngör)

büyük, geçişli ve sürekli yapısı ile ona bağlantılı olarak çalışacaktır. Bu yaklaşımda hangarın tarihi cephesi ile tam bir kontrast oluşturan cam kütlelin iklimsel dezavantajları üzerinde durulmuş ve tasarımın önemli bir girdisi olarak

eleştirilmiştir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

İTÜ Mimarlık Tezsiz YL programı Proje 1 dersi sonunda Mağusa eski tren atölyesi yapısına ait geliştirilen fikirlerin ve yaklaşım önerilerinin sunulması ile endüstriyel bir kültür mirasının üniversite öğrencilerinin kullanacağı bir merkez olarak nasıl işlevlendirilebileceğine yönelik özgün bir derleme yapılmıştır. Bu projede yapının varlığı ve tarihi üzerinden kurulacak bağlar ön plana çıkmıştır. Yapının yığma taş, geniş boşluklu ve geçişli yapısı; tren hattı ve bakımı ile özdeşleşen ray sistemi ve endüstriyel araçlar tasarımın bileşenlerini oluşturmuştur. İşlev olarak yapının kendi mekânsal nitelikleri ile örtüşen öneriler görülmüştür. Örneğin birden fazla projede yapı yüksekliğini kullanan; içinde basamaklı oturma alanları, sinema perdesi; ve böylece farklı kotlarda kullanımlar önerilmiştir. Öte yandan mevcut halinde bile kuvvetli bir iç-dış ilişkisi sunan binanın bu özelliği tüm projelerde önemsenmiş ve korunmaya çalışılmıştır. İşlev-mekan ilişkisi bakımından esneklik sunabilen bir kullanım ve "yaşayan" bir merkez olma niteliği aranmıştır.

Resim 12. Proje No.5 (Öğrenciler: Mürsel Tekiner)

Lisans ve lisansüstü eğitimde tarihi çevrede yapı ve tarihi binalar için yeniden kullanım önerileri önemle işlenen konular arasındadır. Burada yaklaşımımız, öğrencileri tarihi mirası korurken, onunla nasıl bir ilişki kurmaları yönünde düşündürmek, sorgulamak ve farklılıkları denemeleri için bir ortam hazırlamaktır. Binaları hem bir kabuk hem de 'yer,' hem geçmişin bir parçası hem de bugüne ait bir yapı, hem geleneksel hem de yenilikçi duruş içinde yorumlamasını yapabilmek ve karar verebilme becerisini geliştirebilmek önemsenmiştir. Bu proje konusunun da bu tartışmalara kapı açtığını söylemek mümkündür. Gerek Kıbrıs adası gerekse İTÜ-KKTC için oldukça önem taşıyan bu yapının nasıl hayata geçeceği konusunda, aslında kullanıcıların kendisinden gelen önerileri sunarak sonraki benzer çalışmalar için bir örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Kaynakça:

Ballantyne, H. (2007). Cyprus Narrow Gauge.

Middleton Press, London.

Günçe, K. ve Mısırlısoy, D. (2019). Railway Heritage as A Cultural Tourism Resource: Proposals for Cyprus Government Railways. Proceedings of the 6th UNESCO UNITWIN Conference.

Mısırlısoy, D. ve Günçe, K. (2017). Conservation Strategies for Railway Heritage of Cyprus. Iconarch III International Congress of Architecture.

Yrd.Doç.Dr. Aslı Çekmiş Kanan
İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
cekmis@itu.edu.tr

Doç.Dr. Dilek Yıldız Özkan,
İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
yildizd1@itu.edu.tr

Burak Pelenk
BUDA Mimarlık
burakpelenk@gmail.com

MODERN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI: CASA BATLLÓ'DA STAJ DENEYİMİ

TEMA

FATMAGÜL ÖGE

ÖZET

Katalan modernizmine imzasını, eşsiz ve olağanüstü yapıtlarla bırakan Katalan mimar Antoni Gaudí, 19. Ve 20. Yüzyıl sonlarında mimarlığa ve bina teknolojilerine gelişimine sıradışı yaratıcılığıyla yaptığı katkı sonucu 7 adet eserinin UNESCO Dünya Mirası listesine girmesi ile sonuçlandı. Casa Batlló 1995'ten beridir inovatif, kültürel ve mimari gezilerle birlikte sayısız etkinlik ve aktivitelerle halka açık bir ev müzesidir. 2005 yılında UNESCO Dünya Mirası listesine alındıktan sonra, Casa Batlló'nun kültürel miras değerleri bir idari ekip tarafından evrensel olarak tanıtılıp geliştirilmektedir. Kendi staj sürecim Casa Batlló'nun Dünya Mirası departmanında 16 Eylül ile 1 Kasım 2019 tarihleri arasında gerçekleşti. Stajim esasen 4 ana alan altında yapılandırıldı.

- i. Dahili Görünürlük
- ii. Küresel Büyüme
- iii. Restorasyon & Gözlem
- iv. Kültürel Miras Sorumluluğu

Belirtilen 4 ana alanın ortak vizyon ve misyonu Casa Batlló'nun kültürel miras değerlerinin ve Dünya Mirası statüsünün farkındalığı, korunması ve uluslararası alanlarda da tanıtımını destekleyerek, kültürel miras sorumluluklarına olan yükümlülük ve bağlılıklarına uymayı kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Casa Batlló, Antoni Gaudí, UNESCO Dünya Mirası, kültürel miras

CASA BATLLÓ | Gaudí - Barselona

Katalan mimar Antoni Gaudí, Katalan modernizmine imzasını, eşsiz ve olağanüstü yapıtlarla bıraktı. 19. Ve 20. Yüzyıl sonlarında, mimarlığa ve bina teknolojilerinin gelişimine sıradışı yaratıcılığıyla yaptığı katkı, 7 adet eserinin UNESCO Dünya Mirası listesine girmesi ile sonuçlandı. Casa Batlló aslen Emilio Sala Cortés tarafından 1877 yılında inşa edilmiş, 1903 yılında Josep Batlló tarafından satın alınmıştır. 1904-1906 yılları arasında, Antoni Gaudí binayı günümüz şekline dönüştürmüştür. '1990lardan itibaren bina, şimdiki sahipleri olan Bernat ailesinin elindedir' (Casa Batlló, 2019). Casa Batlló Ev müzesi, 1995'ten beridir inovatif, kültürel ve mimari gezilerle birlikte sayısız etkinlik ve aktivitelerle halka açıktır.

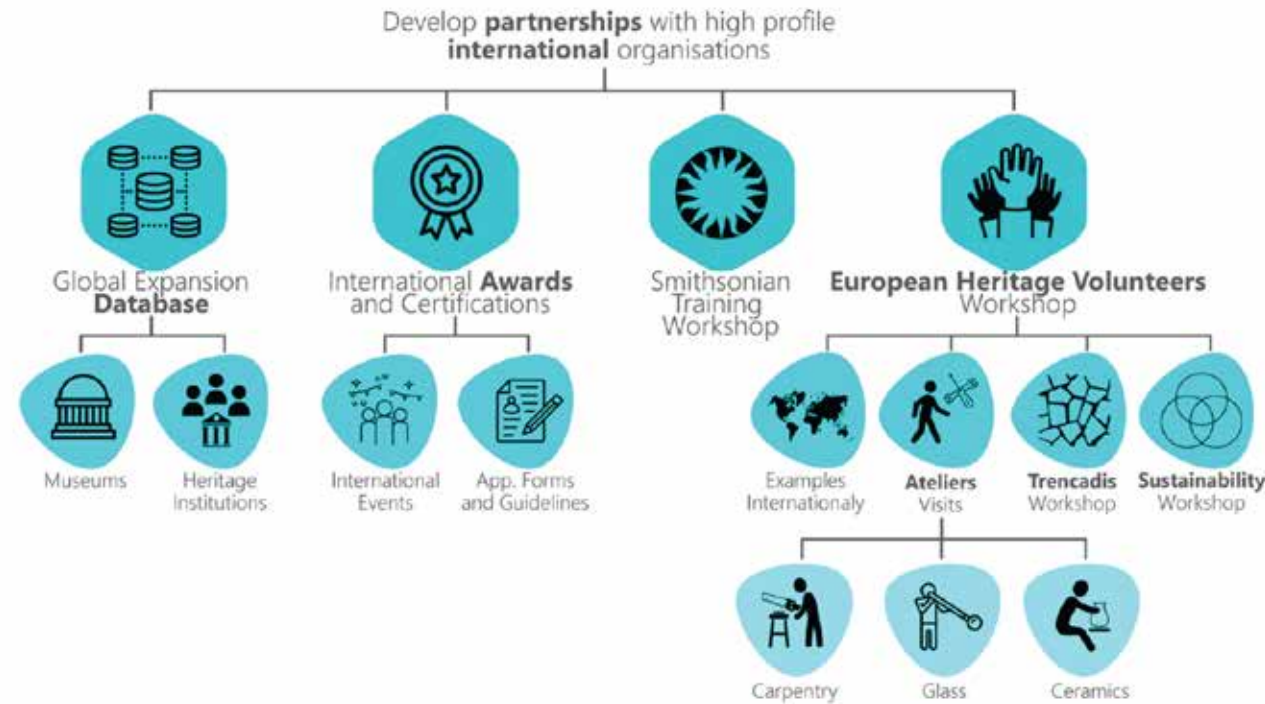
2005 yılında UNESCO Dünya Mirası listesine alındıktan sonra, Casa Batlló'nun kültürel miras değerleri etkin, dinamik ve inovatif bir idari ekip tarafından evrensel olarak tanıtılıp geliştirilmektedir. Kendi staj sürecim Casa Batlló'nun Dünya Mirası departmanında 16 Eylül ile 1 Kasım 2019 tarihleri arasında gerçekleşti. Bu bölüm, staj gözetmenim Amilcar Vargas'ın bölüm yöneticisi olarak katılmasıyla oluşturuldu. Stajim esasen 4 ana alan altında yapılandırıldı:

i. Dahili Görünürlük

Dahili görünürlük, Dünya Mirası statüsü ile alakalı kültürel miras değerlerinin, Casa Batlló'nun kapsam ve etkinliklerine dahil edilmesini içerir. Sonuç olarak, başlıca görev ve zorluklardan bir tanesi olarak görünürlük ve kültürel miras değerlerinin algılanmasının uygulama teknikleridir.

Ana görevler (figür.1 - Oge, F., 2019)

- Farkındalık artırmak:

Casa Batlló'da, oranın kültürel miras değerlerini ve Dünya Mirası statüsü ile ilgili farkındalığı artırmak, genişletmek ve geliştirmek için kullanılan yaygın bir yöntemdir. (figür.6 - Casa Batlló, 2019)

- İçerik Ulaşılabilirliği:

Kültürel miras değerlerinin ve içeriklerin ziyaretçiler tarafından ulaşılabilir olması Casa Batlló'nun, UNESCO Dünya Mirası statüsünün ve Gaudí'nin eserlerinin tanıtımı ve gelişimi için önemli bir faktördür.

- Kapasite geliştirme:

İş gücünün eğitimini, yetiştirilmesini ve farkındalığını artırma ile ilgilidir.

ii. Küresel Büyüme

Bu bölüm uluslararası enstitüler ile ortaklık ve işbirliği üzerine odaklanır, örneğin Avrupa Kültürel Miras Gönüllüleri (European Heritage Volunteers). Bu gibi işbirlikler, Casa Batlló'nun kültürel miras değerlerinin, tüm katılımcıların da faydalanıp katkı koyabilecekleri ve bu süreçte bir parçası olabilecekleri 'bilgi havuzu paylaşımı' ile uluslararası alanlarda da tanıtımını destekler.

Ana görevler (figür.2 - Oge, F., 2019)

- Avrupa Kültürel Miras Gönüllüleri (European Heritage Volunteers):

Bu program ile yapılan işbirliği genç insanları modern ve Dünya Kültürel Mirası alanlarının korunmasının önemini, değerlerini ve süreçteki güçlükleri ile ilgili farkındalıklarını artırmak ve yetkilendirmeyi hedefler. İki bölümden oluşur. Belgeleme / Uygulama (Arşiv ziyaretleri) ve Gözlemler / Araştırma (Atölye Ziyaretleri) (figür.5 ve figür.7 - Oge, F., 2019)

- Araştırma:

İletişim ağı yaratmak için Kültürel Miras ile ilgili kapsamlı bir veri tabanının oluşturulması. Örneğin Kültürel Miras organizasyonları, ev müzeleri vs.

iii. Restorasyon & Gözlem

Bu alan, Casa Batlló'nun kültürel miras değerlerinin korunmasını etkileyecek, bina ile alakalı mevcut bilgi, çalışma ve analizlere çok disiplinli süreçlerle katkı koymayı hedefler.

Ana görevler (figür.3 - Oge, F., 2019)

- Araştırma:

Casa Batlló'yu içeren çalışmalarla alakalı veri tabanının oluşturulması.

- Gözlem, Araştırma ve Atölye Ziyaretleri:

Casa Batlló'nun somut ve somut olmayan kültürel değerleri ile ilgili teorik ve uygulama, eğitim ve araştırmalarını içerir (figür.8 - Oge, F., 2019)

iv. Kültürel Miras Sorumluluğu

Bu alan, Stratejik Yönetim Planı ile başarılabilecek, Casa Batlló'nun değerleri ve karakteri ile alakalı çeşitli kültürel miras sorumluluklarına olan yükümlülük ve bağlılıklarına uymayı hedefler. Casa Batlló'nun önceki Yönetim Planı'nın (2013-2018) tamamlanmasının ardından, bir yıllık bir Stratejik Plan uygulanmaya başlandı. Bu plan stajımın ana hatlarını çerçevelemek ile birlikte, Casa Batlló'nun 2020-2025 Stratejik Yönetim Planı'nın temellerini de destekledi.

Stajın son görevi, 2020-2025 Stratejik Yönetim Planı'nın ana hatlarını oluşturmaktır. Yapılan her çalışma ve katılım, uygulanan her etkinlik, bağlamin ve değerlerin, öngörülerin, vizyonun, hedeflerin, hazırlık, gözlem ve takiple alakalı risklerin ve farkındalığın önemine, yani Stratejik Yönetim ve Eylem Planı'na anlayış kazandırdı.

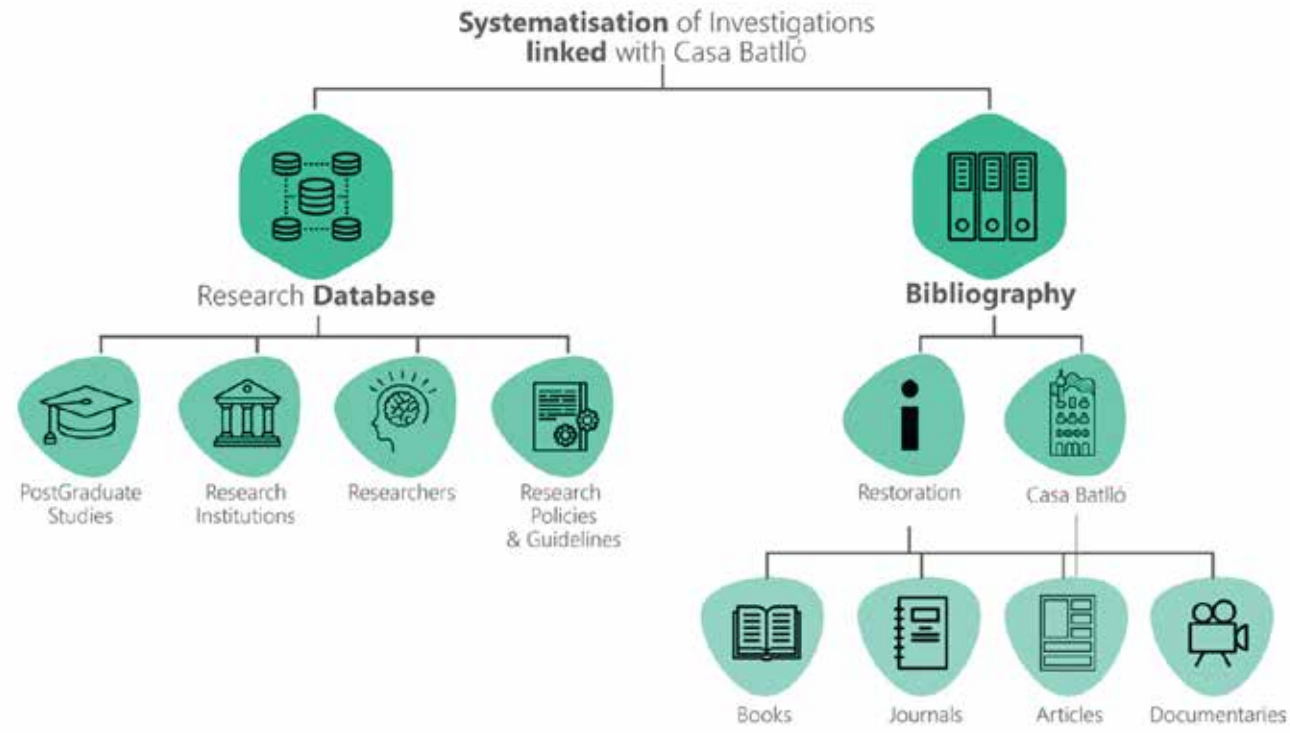
Ana görevler (figür.4 - Oge, F., 2019)

- Araştırma ve Gözlem:

Dünya Mirası Listesi'ndeki Yönetim Planları ile ilgili veri tabanı oluşturma ve analizi.

- 2020-2025 Yönetim Planı Taslağı:

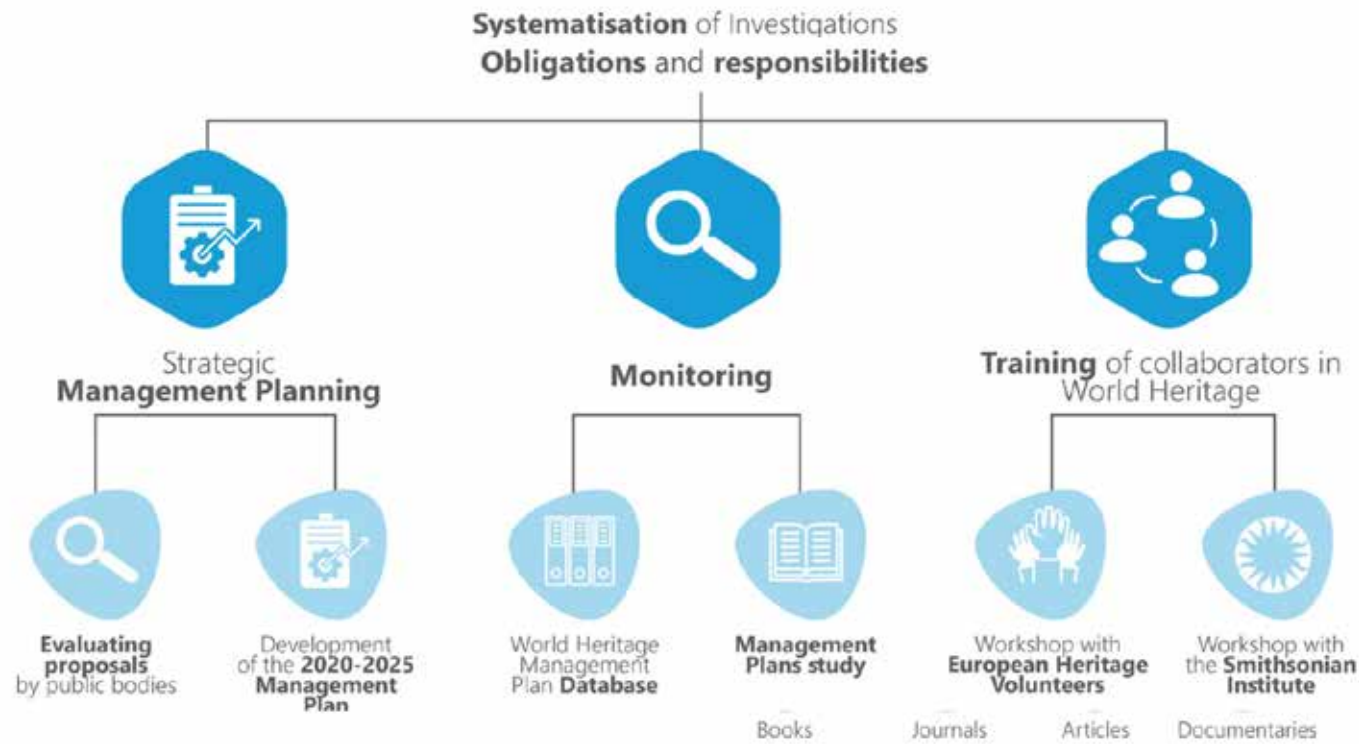
Araştırma, gözlem, sentez ve Casa Batlló'daki çalışma deneyimlerini harmanlayarak 2020-2025 Yönetim Planı'nın taslağının oluşturulması. Taslak, Casa Batlló'nun kültürel miras değerlerinin

Figür 5 - Seramik Atölye Ziyareti / Figür 6 - Dünya Mirası Farkındalık Atölyesi

Figür 7 - Trendacis Atölyesi / Figür 8 - Orjinal Sıva Restorasyonu Bina Girişi

Figür 9 İdari Plan Taslak

korunması ve özel bir işletme olmasının arasındaki simbiyotik ve kolektif denge çevresinde oluşturuldu (figür.9 - Oge, F., 2019).

Kişisel Yansımalar

"Farklı olmak için, farklı bir şekilde çalışıyoruz" - Bu motto, Casa Batlló ve onun iş gücü tarafından benimsenen ve içselleştirilen bir felsefe.

Eğitim ve katılım sürecinde bu eylem uygulama metodolojisi, öğrenilen kıymetli derslerden biriydi.

Bu yaşayan binayı günün farklı saatlerinde, çeşitli işlevsel dinamiklerle deneyimleme şansı edinen biri olarak şüphesiz belirtebilirim ki, hem Dünya Mirası alanı, hem de özel bir işletme olan Casa Batlló, çeşitli parametreler, dış etkenler,

Figür 10 - Özel Etkinlik

aktörler, hedefler ve sayısız güçlüklerin arasında, neredeyse yılın 365 günü pürüzsüz bir şekilde işlevine devam edebiliyor.

Bu işlevin başarısının kilit taşı, değerlerini ve niteliklerini korumakla birlikte, dinamik ve inovatif yapısını artırarak sürdüren Casa Batlló gibi bir binanın, Stratejik Yönetim Planı ve İşletme Modeli'nin füzyonunun uygulanmasında gizli.

Casa Batlló'nun vizyon ve misyonlarını gerçekleştirebilmesi, çeşitli departmanlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon mümkün kılınıyor. Stajyerler olarak kültürel miras alanında görevlendirilmiş olmamıza rağmen, mimari ve restorasyon bölümü, kapasite artırma etkinlikleri, sosyal sorumluluk projeleri gibi birçok farklı alanlarda da sürekli etkileşim ve işbirliği içindeydik. Dolayısıyla, her alanın misyon ve görevlerinin ana hatlarından öte, Casa Batlló'nun Dünya Mirası Alanı olarak değerlerinin ve niteliklerinin tanıtılması ve genişletilmesi vizyonu, tek yönlüden ziyade bütüncül ve çok-disiplinli olarak faaliyet gösteriyor. Tüm bunlara ek olarak, farklı mesleklerle ve kültürel geçmişlere sahip profesyonellerle çalışmak da profesyonel ve kişisel iletişim ağı oluşturmak için mükemmel bir olanak oldu (figür.10 - Casa Batlló, 2019).

Casa Batlló sadece bir ev müzesi değil. Şahsen, gelenekselin çağdaşla birleştiği, sayısız yönde

deneyimlenebilen kültürel mirasın çok yönlü spektrumunda, bir grup uzmanlar ailesinin "aşkla, Casa Batlló'nun büyüsunü yetiştirip, paylaştığı" (Casa Batlló, 2019), nefes alan, canlı' bir mekan.

Fatmagül Öge

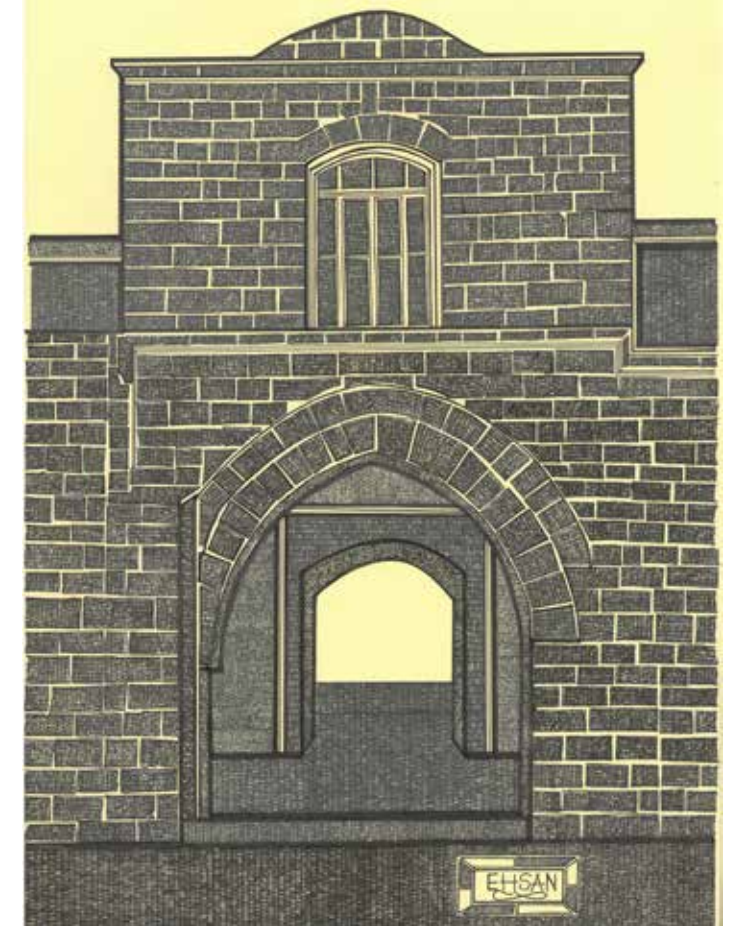
ZONE+ Mimarlık Bürosu
Restorator Mimar ve Direktör

oge.fatmagul@gmail.com

GEÇMİŞİ GÜÇLÜ BAĞLAR OLARAK YENİLENMİŞ TARİHİ YAPILAR

EHSAN DANESHYAR

Tarihi yapılar, değerli kültürel miras olarak, genellikle topluluğun üyeleri için tarihsel, kültürel ve sembolik değerlere sahiptir. Tarihi yapıların restore edilmesi, bir topluluğun kimlik duygusunun korunmasına önemli katkı sağlar ve belirli bir topluluğun geçmişiyle güçlü bağlar kurar. Aslında, mevcut tarihi yapılar topluluk üyeleri arasında paylaşılan kimliği artırmak için hayati öneme sahip tarihsel süreklilik sağlar. Lefkoşa'nın Surlu Şehri'nde bulunan Büyük Han, restore edilmiş bir Osmanlı kültürel mirasının bir örneğidir. Bu bina, başlangıçta tüccarların ticari faaliyetlerde bulunmaları, sosyalleşmeleri ve dinlenmeleri için bir mekan olarak hizmet vermiştir. Han, daha küçük bir Osmanlı han olarak, hem kara hem de deniz yoluyla geçmiş ticaret rotalarını ve diğer bölgelerle ticaret sistemlerini hatırlatır. Kıbrıs'ın Osmanlı ticaret yollarının bir parçası olarak, Büyük Han Kıbrıs'ın önemli bir kültürel miras parçası olarak durmaktadır. Uzun bir restorasyon sürecinin ardından, turizm merkezine dönüştürülmüş ve topluluğun geçmişiyle güçlü bir bağ oluşturmaktadır.

YENİLE(N)MENİN BÜROKRASİSİ ÜZERİNE: İLKAY FERİDUN İLE SÖYLEŞİ*

CEREN KÜRÜM

ÖZET

Eskiyeen kültür varlıklarının bolluğuna rağmen koruma ve yenileme bilincinin azlıkta olduğu Kuzey Kıbrıs'a mimari koruma alanında neredeyse 50 yıldır aralıksız hizmet veren Eski Eserler ve Müzeler Dairesi eski müdürlerinden İlkay Feridun'la görüştük. Kıymetli deneyimlerini paylaştığı uzun söyleşimizin Mimarca sayfalarına aktarabildiğimiz kısaltılmış halinde bile on yıllar dolusu bilgi bulacaksınız. Hem kültürel miras alanında çalışan mimarlara hem de sektörde yer bulmaya çabalayan kadın mimarlara ışık olması dileğiyle.

Anahtar Kelimeler:

İlkay Feridun, Restorasyon, Kültürel Miras, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi

Yenileme/yenilenme, Kıbrıs adası gibi 'eski'si bol bir ada için önemli kavramlar. Öyle ya, baktığınız açığa göre lütuf da lanet de olabilen, yakın ve uzak tarihin muazzam zenginlikte kalıntılarına sahip bu coğrafyada; en eski neolitik yerleşimlerden, Bizans ve Orta Çağ mimarisinin ayakta kalmış en nadide eserlerine kadar 'eskimiş' kültür varlıklarıyla çevrilmişiz. Yıpranmayı hızlandıran deprem, savaş, ve terk de coğrafyamızın gerçekleri olduğundan, restorasyon uzmanları kültür varlıklarımız için yaşamsal önemdedir. Yenile(n)me temalı sayımız için de Kuzey Kıbrıs'ın ilk restorasyon uzmanı İlkay Feridun'la söyleşi yapmak çok önemliydi, bizi kırmayıp sorularımıza içtenlikle yanıt verdiği için minnettarız (Figür 1).

İlkay Feridun; Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nin ilk mimarı, ilk restorasyon uzmanı, Rölöve ve Restorasyon Şubesi'nin ilk amiri, ve nihayetinde Daire'nin ilk kadın müdürü olmuş. Etkileyici kariyerine uzanan yaşam yolculuğunu en başından dinlemek istedik, çünkü her mimarın bu yolu seçme hikayesi bir şekilde çocukluğunda mekanlarla olan ilişkisine, aile yapısına, içinde büyüdüğü mahalleden, karşılaştığı öğretmenlere kadar dayanır. İlkay Feridun olmadan önce, İlkay Başak kimdi, hayatına nasıl başladı ve korumacılık alanına nasıl eğildi öğrenmek istedik.

İlkay Hanım, yedi çocuklu bir ailenin en küçüğü olarak Baf'ın Finike köyünde dünyaya gelmiş. İlkay Hanım doğduğunda 60 yaşında olan babası muhtar Mahmut bey, Finike'nin ilk okuyanı olmakla birlikte, en küçük iki kızının eğitim almaları için babayı teşvik eden, o sırada yüksek tahsillerini tamamlamış olan büyük oğulları olmuş. En küçük çocuk İlkay'ın ileride eğitim hayatını doğrudan etkileyecek olan en büyük iki ağabeyi ile aralarında o kadar yaş farkı var ki, yıllar önce üniversite tahsili için Türkiye'ye gidip oraya yerleşen Ali ve Osman Başak ile ilk kez 9 yaşındayken, Oğuz ağabeyinin Kıbrıs'taki düşününe geldiklerinde tanışabilmiş. (Figürler 2 ve 3)

İlkay Hanım Baf'ta ortaokul öğrencisiyken 1963 çatışmaları sırasında yaşadıkları eve bazuka mermisi isabet edince apar

Figür 1. İlkay Feridun, eşi Oğuz Feridun'un tasarladığı evlerinde. (Fotoğraf: İsmail Gökçe, 2023)

topar Lefkoşa'daki ağabeyi Oğuz Başak'ın (Ahmed Behaeddin imzalı olan) evine sığınmışlar. O sırada Lefkoşa'nın civar köylerden muazzam göç alması sonucu kiralık ev bulunamayınca, mecburen 1964'ün mart ayında Ankara'ya bir diğer ağabeyin yanına göçmüşler. Göç ettikten sonra Kıbrıs'a beş yıl hiç gelemiyor İlkay Hanım, 1968'de üniversiteye başlayacağı yıla kadar. Ortaokul ve liseyi Ankara'da bitirdikten sonra, üniversiteye devam etmeye karar veriyor.

İlkay Feridun (İF): İlkokuldan itibaren iyi bir talebeydim. Türkiye'ye göç ettikten sonra çok okul değiştirdim ama buna rağmen ya teşekkülle geçiyordum ya iftiharla geçiyordum. Namık Kemal Ortaokulu'nda matematik öğretmenim Selahattin bey benim için "Yavruvatandan geldi anavatandakileri geçti" derdi. Seneler sonra Kızılay'da karşılaştığımızda ODTÜ'de okuduğumu öğrenince "Ben biliyordum kızım iyi bir yere geleceğini" demişti.

Mimarlığa sizi yönlendiren ne olmuştu?

İF: Kıbrıs'taki abim çok teşvik etmişti. Hatırlıyorum, o mimarlığa hep çok özenirdi, Ayer Kaşif bey ile sınıf arkadaşydı, Hakkı Atun bey ondan bir sınıf küçüktü, abim Oğuz Başak da İTÜ'de okumuş çok iyi bir inşaat mühendisiydi, küçüken "mimarlık kızlar için iyidir" lafını abimden hep duyduğumu

hatırlıyorum. En büyük abim kendisi gibi tıp okumamı istiyordu. Ankara tıbbi da yedekte kazanmıştım ama ben kan görünce bayılan biriyim, hiç ilk yardıma koşabilecek bir insan değildim. O sırada açılan bütün sınavlara girdim, bu arada Ankara Kız Lisesi'ndeki arkadaşlarımda da etkisiyle ODTÜ sınavına da girdim, kızlara en uygun dedikleri için de ilk tercihime mimarlık yazdım, kazandım.

İlk çok zor geldi. Ben çok çekingen bir talebeydim, kırılğan bir insandım. ODTÜ'de de çok özgüvenli öğrenciler vardı, mesela eşim (Oğuz Feridun) gibi çok yetenekli ve hedefleri bu olan insanlar vardı. Dolayısıyla ilk yıl bir bocalama yaşadım. Kendimizi savunmamız istenirdi ve açık jüriler olurdu, hiçbir zaman kapalı jüriler olmazdı, özgüvenli insanların daha çok yapabileceği şeylerdi bunlar. Hani benim gibi böyle en küçük bir tenkitte gözünün kenarından damla düşenler için kolay değildi, ama herhalde yine o çalışkanlığım sayesinde hiç kalmadan mezun oldum (Figürler 4 ve 5).

"Kimliğimi restorasyon programında buldum"

Mezun olduğum '73 yılı şöyle bir durum ortaya çıktı; Türkiyeli arkadaşlarım mesela Kültür Bakanlığı'nda çalışmaya başladılar, İller Bankası'nda çalışan vardı, değişik kurumlara girmeye başlamışlardı ama ben yabancı uyrukluydum girebilir miyim,

Figür 2. İlkay Feridun, abilerinin yetişkin yaşta, ablasının anne karnında olduğu ve kendisinin henüz parçası olmadığı kalabalık ailesini anlatırken. (Fotoğraf: İsmail Gökçe, 2023)

Figür 3. 1959 yılında Oğuz Başak'ın düğünü için ilk kez bir araya gelen Başak ailesi; önde sağ başta İlkay Başak. (Fotoğraf: İlkay Feridun Arşivi)

giremez miyim ne yapabilirim diye düşünürken bizim sınıftan 5-6 kişi birlikte restorasyonda master yapmaya heveslendik. Restorasyon yüksek lisans programıydı ve 1970 yılında ilk mezununu vermiş, yeni bir bölümdü. Her mezun olan master yapamazdı, belli bir ortalama ile mezun olmamız gerekiyordu. Ortalamayı da tutturduğum için ben de mastere başlayayım bu

arada da iş ararım diye düşündüm. Başka yüksek lisans programlarını hiç düşünmedim, restorasyon çok cazip geldi ve ben kendi kişiliğimi, kimliğimi o bölümde buldum diye düşünüyorum.

Orada çok güzel bir talebelik geçirdim. İki sene zorunlu derslerimiz vardı, mesela mimarlıkta bir yıld. Çünkü değişik bir programdı bizimkisi,

Figür 4. ODTÜ Mimarlık 1. yıl, 1969. Oturanlar sağ başta İlkay Başak, ayakta Kırıslı öğrencilerden 4. İbrahim Numan, 7. merhum Öcal Hikmet. Oğuz Feridun ise üniversite yıllarında çoğunlukla olduğu gibi vizörün arkasında. (Fotoğraf: İlkay Feridun Arşivi)

mimarlık ve sanat tarihini daha derinlemesine okuyorduk, laboratuvarımız ve malzeme derslerimiz vardı. İlk sene projemiz tek bina ölçeğindeydi. İkinci sene kentsel koruma ölçeğinde muhakkak proje yapmamız gerekirdi ve grup çalışmasıydı (Figür 6). Yani o bakımdan kendimi şanslı hissediyordum çünkü ben restorasyon masterına başladıktan sonra yerimi bulduğumu hissettim. Ve çok genç hocalarımız vardı, yani çok şanslıydık. Benim master tez hocam Alpay Özdural onlardan bir tanesiydi, Okan Üstüncök, Ayşıl Tükel Yavuz, Necva Akçura ve geçenlerde kaybettiğimiz Cevat Erder gibi çok değerli hocalarla çalıştık. Her sömestr bize seçtiğimiz konuya göre alan gezisi yaptırırlardı, yapılan restorasyonları yerinde incelerdik ve orada onlar kendi görüşlerini söylerlerdi biz kendi görüşlerimizi söyledik, gerçekten iyi yetiştirildik.

Bu kadar iyi yetişen ve Kuzey Kıbrıs kadar restorasyon uzmanına muhtaç bir bölgeye daha '70lerde gelmeniz bizim için büyük şans...

İF: Benim aslında Kıbrıs'a gelmek gibi bir düşüncem hiç yoktu, hep orada bir yer arıyordum çünkü bütün çevrem de oradaydı, iş ve ev bulsam kalacaktım.

Birinci seneyi bitirdim, o yaz tatilinde bir Amerikalı profesörle Kaş'ın Dirgenler köyünde Lidyalılar'dan kalma bir kalenin ölçümünü yaparken '74 hareketi olmuştu ve annem, babam ve eczacı olan abim Kıbrıs'ta abimin askerliği için bulunuyordu. Yani ben bir anda savaş zamanı yalnız bulundum ve bir ay kadar da Kıbrıs'taki ailemden haber alamadık. Baf köyleri dağlara kaçıyor diye haberler çıkıyordu, epey sıkıntılı günler geçirdik. Çok şükür bir şey olmadılar, Ankara'ya döndüler ama döner dönmez de tabii Kıbrıs'a temelli yerleşme hevesine kapıldılar, zaten onlar Türkiye'de zorunluluktan dolayı kalmışlardı.

Kıbrıs'ın çalkantılı çatışma geçmişi, iki kez göçe zorlanan Başak ailesinin hayatını değiştirirken, dolaylı olarak da olsa, en küçük kız İlkay'ın restorasyon uzmanı olarak yetişmesinde ve sonrasında ülkemize katkıda bulunmasına yol açmış görünüyor.

"Belki de üniversite okuma şansım bu göç sayesinde oldu"

İF: Ben çok mutluydum tabii orada, hatta belki de üniversite okuma şansım bu göç sayesinde oldu bilemiyorum. Yani bir şekilde yine okurdum diye

Figür 5. İlkay Başak, üniversite yıllarında sınıfın en başarılı öğrencilerinden olduğu için çok çekindiği ancak sonradan hayat arkadaşı olacak Oğuz Feridun ile ODTÜ Mimarlık stüdyolarında, 1969. (Fotoğraf: İlkay Feridun Arşivi)

düşünüyorum ama belli de olmazdı çünkü ablamı çok küçük yaşta nişan etmişlerdi. Evet aslında o dönemde Kıbrısta çok genç yaşta nişanlanma eğilimi vardı ve birçok arkadaş nişanlı geliyordu okumaya.

Hayatına civarın en varlıklı ailelerinden birinde başlayıp konforlu bir çocukluk geçiren İlkay Başak, 1963 çatışmaları sonrası ilk göçleriyle zaten azalan toprağa bağlı gelirleri 1974'teki kesin bölünmeyle birlikte sıfırlanınca bir anda kendini maddi sıkıntıda bulmuş.

İF: '74'te bir anda annemle babam dönmeye karar verdi, ama benim restorasyon programında derslerimi tamamlayıp tezimi seçme senem olduğundan Vedat abimin evinde bir yıl geçirdim. Ama okul bittiğinde öğrenci asistanlığım da bitecekti, orada para kazanamayacağım için de zorunlu olarak Kıbrıs'a geldim. Döneceğim için de bari master tez konumu Kıbrıs'tan seçeyim dedim ve Büyük Han'ı çalışmaya karar verdim.

Kıbrıs'a geldikten kısa bir süre sonra uzmanlığımı restorasyon alanında yaptığım için birkaç ay önce kurulmuş olan Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nde geçici memur olarak çalışmaya başladım.

İlkay Başak, tam teşekküllü malzeme laboratuvarı olan, Türkiye'nin en etkileyici modern kampüsünden bir anda savaştan yeni çıkmış ve topallayarak da olsa bürokratik sistem kurmaya çalışan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin bir Dairesine işlanılmıştı...

İF: Yenişehir'de Turizm Bakanlığı'na bağlı küçücük bir Dairede işe başladım. Sonra Daire Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlanınca Kumarcılar Hanı'na taşındık ama eski, restorasyondan çok önceki haliydi. Tuncer Bağışkan da benimle aynı zamanda işe girmişti, hanın girişinde sonradan yapılma bir odayı kullandık, daha sonra tüm Daire Kumarcılar Hanı'nın yıkılıp sonradan yapılmış üst katına taşındık. Odalar aslına uygun inşa edilmemiş olmasına rağmen bina güzel bir tarihi yapıydı, bizim oraya taşınmamızla birlikte bir işlev kazanmıştı. 1987 yılına kadar orada kaldık; Daire şimdiki binasına da o zaman taşındı.

Dairenin ilk müdürü Ayer Kaşif, çok kısa yaptığı görevi sırasında kuruma bir tek mimar mevkii eklemiş, o tek mimar için de yükselme yerleri kurgulanmamış. İlkay Hanım Daire'deki ilk 11 yılında tek mimar olarak çalışmış, 1986'da iki mühendis ve bir mimar daha alınana dek.

Figür 6. ODTÜ Restorasyon Yüksek Lisans programı kentsel tasarım stüdyosunda, sağdan üçüncü İlkay Başak, 1974-1975. (Fotoğraf: İlkay Feridun Arşivi)

İF: Galiba ya bekçi olarak aldılar beni ilk başta, ya da arizi memur, sonradan kadrolandık. Bölgeler dahil 17-18 arkeolog vardı ve yükselebiliyorlardı da, ama ben 11 yıl tek mimardım, teknisyenimiz de yoktu.

Teşkilat Şeması 1987'de düzenlenmesine rağmen, 1992'de münhaller açılana kadar da yükselme şansı olmamış, yani İlkay Başak, 1975 yazında girdiği ve 11 yıl tek başına mimarlık hizmetleri verdiği Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nde 1992 yılına dek sanki hiç deneyim ve kıdem kazanmamış gibi, aynı baremde kalmış.

İlkay Hanım, tek başına mimar, teknisyen, şantiye şefi, ve yazışmalarını da yapan katip olarak geçirdiği ilk 11 yılda çok kıymetli yapıların restorasyonlarına başlamış. İlk restore edilen anıt, çalışmaları 1979'da başlayan Derviş Paşa Konağı olmuş, Daire'nin yürüttüğü ilk kapsamlı restorasyon çalışması olarak kayda geçmiş. 1982'de ise yıkılmak üzere olan Büyük Han için yüksek lisans tezi kapsamında hazırlamış olduğu restorasyon projesinin uygulamasına, EVKAF'la yapılan protokol ile Eski Eserler ve Müzeler Dairesi denetiminde başlanmış.

"Biraz korkmuştum aslında, çünkü Büyük Han çok zor bir bina. Bir konut gibi, Derviş Paşa gibi

değil. Taş bir bina, çapraz tonozlar var, kemerler var kubbe var yani hiç kolay bir iş değil. Çok deneyimsizim; evet teorisini biliyorum bu işin ama deneyimim yok o yüzden çok kaygılıydım. (Figür 7)

Genç İlkay Feridun'u yüreklendirerek kaygılarından kurtulmasını sağlayan da bir başka kadın restorasyon uzmanı olmuş: Filiz Oğuz. ODTÜ Restorasyon programının ilk mezunu olan Oğuz, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde çalışıyordu ve Kıbrıs'a yabancı değildi; 1973 yılında Fikret Çuhadaroğlu ile adaya gelip Kıbrıs'taki Osmanlı eserlerini inceleyip yayınlamışlardı.

Hiç unutmuyorum Filiz Oğuz bana şöyle demişti: 'İlkay, sen çekingen davranırsan, yapamam dersden hemen Türkiye'den bir müteahhit getirecekler. İlk iş, olduğu gibi yıkacak bu binayı ve tekrar yapacak. O yüzden sen geri çekilme, senin tez konundur sen bu binayı çok iyi çalıştın, sıkıntıya düştüğün anda biz arkadayız.' Filiz Oğuz'un o katkısını ve yardımını asla unutamadım.

Dairede çok sıkıntılı bir durumdaydım ama önümü ufku açan çalışmalar oluyordu. 1981'de başlayan Lefkoşa Master Planı projesinin benim hayatımda çok önemli bir yeri var. Yabancı uzmanlarla çalışmak mesleki hayatımda çok

Figür 7. Büyük Han restorasyon çalışmaları öncesinde gözlem yapan uzmanlar; solda İlkey Feridun, sağda Filiz Oğuz, 1977) (Fotoğraf: EEMD Arşivi)

Figür 8. Lefkoşa Master Plan çalışmaları sırasında, 1982. (Fotoğraf: İlkey Feridun Arşivi)

şeyler kattı bana (Figür 8). Müdür oluncaya kadar çalışmalara part time devam ettim. Eğitim için Amerika, İtalya ve Almanya'ya götürüldük.

Müdürlüğe uzanan zorlu yol

1970'lerde bürokrasinin ağırlıkla erkekegemen olduğunu tahmin etmek zor değil, ama mimari uygulamada çalışan kadın neredeyse

olmadığından, İlkey Hanım mevki aldıkça yönetmesi gereken erkek personeli orantısız şekilde artıyordu.

İF: Zaten kendimi hiç yönetici olarak hazırlamamıştım; evet teşkilatlanmamış çok eksikliği olan bir daireydi ama konumda tektim ve mesleğimi yapabiliyordum. O müthiş bir haz biliyorsun, görüyorsun yani ne büyük

Figür 9. Büyük Han restorasyon öncesi, 1975. (Fotoğraf: EEMD Arşivi)

mücadelelerle ufacak bir yol alıyorsun bu gibi tarihi binalarda. Şube teşkilat şemamız 1987 yılında yapıldı, 1992 yılında ben doğrudan şube amiri oldum - 17 yıl sonra ilk terfimdi.

Çok geç gelen ilk terfisinden 7 yıl sonra İlkey Feridun'a müdürlük teklif edilmiş.

İF: Daire personeli arasından müdürlüğe getirilen ilk ben oldum ama Dairenin dokuzuncu müdürüydüm, düşünabiliyor musun. Daha önceki tüm müdürler dışarıdan atamayı. En başta Ayer Bey (Kaşif) çok kısa yapmış ben ona yetişmedim. 1975 nisanında kurulmuş Daire, 1975 temmuzunda geldiğimde Ayer Bey yoktu. Türkiye'den bir müdür vardı, arkeolog, Nurettin Yardımcı diye. O da genç ve deneyimsiz biriydi, Kıbrıs'taki yasaları hiç bilmeden Türkiye'deki yasaları aynen getirdi ve bu uyumsuzluğun sıkıntısını hala çekiyoruz; Anıtlar Yüksek Kurulu örneğin Türkiye yasasına göre kurulmuştu ama çok eksikleri vardı. Sonraki müdür Hasan Şefik Altay edebiyat öğretmeniydi, beş yıl Hasan Beyle çalıştık, alanı olmamasına rağmen bizi teşvik ediyordu. Mesela ben bütün restorasyonlara Hasan Şefik Altay zamanında başladım. "Beni ikna edin efendim ben de üstlerimi ikna edeyim size yardımcı olayım" diyen bir müdürdü. Sonra başka bir edebiyat öğretmeni geldi, iki tarih öğretmeni geldi, iki şehir plancısı

geldi. Her hükümetle birlikte müdür değişiyordu, birine sıkıntıları anlatana kadar o görevden alınıp Daire dışından atanan bir başkası geliyordu.

Hiçbir zaman idareciliği amaç edinmedim, hiç öyle bir hevesim de olmadı ta ki o zamanki Bakan müdürlüğe beni uygun gördüklerini söyleyene kadar. Önce reddettim; ben kendimi müdür olarak görmüyordum öyle bir isteğim de yoktu, zaten o sırada Tuncer Bağışkan muavindi, onun hakkı olduğunu düşünüyordum. Ama Bakan "sen kabul etmezsen dıştan birini atayacağız" deyince kabul ettim.

Şöyle bir avantajım oldu; atamaların siyasi olduğu bir mevkiye kimseye borçlu kalarak gelmediğim için kendime şu sözü verdim; dedim ki bu benim için belki bir şanstır, doğru bildiğim şeyleri yapma şansım olur, doğruları gösterme şansım olur. Yapabildiğim kadar yaparım, siyasi baskı gelir ve işi sürdüremez olursam da ayrılırım. Nitekim de öyle oldu, 2006 yılı sonunda o zamanki bakanla ters düştüm ve müdürlük görevimden gerekçelerimi anlatan bir yazıyla istifa ederek emekliliğimi istedim.

Kolay değildi, hiç kolay değildi. Başladıktan sonra da şunu gördüm: Eğer müdür olunacaksa idareciliğin öğretilmesi lazım. Ben evet şube

Figür 10. Büyük Han restorasyon sırasında. (Fotoğraf: EEMD Arşivi)

Figür 11. Büyük Han restorasyon çalışmalarının sonuna doğru, 1997. (Fotoğraf: EEMD Arşivi)

Figür 12. Büyük Han açılışından, 2002. Sol baştan Ertuğrul Apakan, İlkay Feridun, Rauf Raif Denktaş, Derviş Eroğlu. (Fotoğraf: İlkay Feridun Arşivi)

amiriydim ama o küçücük bir şey, müdürlük bütün ada çapında, sadece mimari de değil arkeolojik alanların sorunları, baskılar, yani çok zor bir iş ve ağır bir sorumluluktan.

En azından kendi çapımda verdiğim sözü yerine getirmeye çalıştım. Daire'nin yararına olan şeyleri yapmaya çalıştım. Hani yapamadıklarım yok mu, var. Çünkü hakikaten çok sıkıntılı bir daireydi ama yine de mesela kendi dönemime bakıyorum 1975'ten 2007'ye kadar bayağı da bir şeyler yapmışız. 40'a yakın eski eserin restorasyonu ve kullanım kazanması ve 10'a yakın müzenin restorasyon ve iç düzenlemelerini gerçekleştirdik ve hizmete açtık. Yokluk içinde dahi yine bir ivme kazanmıştık. Çünkü kendi yetiştirdiğimiz ustalarımız vardı, ekiplerimiz vardı, fonumuz vardı. 1994 yılında kurulan Eski Eserler Fonu çok çok işe yaradı, ama maalesef 2006 yılında kaldırıldı.

Tabii gerçekleştirdiğimiz restorasyonlarda sıkıntılar da yaşandı. Büyük Han 20 yıl sürdü, farklı sebeplerden çok uzadı, ama Büyük Han restorasyonu okul gibi oldu bizim için (Figürler 9, 10, 11, 12). Orada usta yetiştirdik; tonoz ustası, kemer ustası yetiştirdik. Sonunda 17 ustamız oldu ve birçok şeyi artık kendimiz yapabiliyorduk. Marangoz ve demirci atölyemiz vardı yani komple kendi işimizi yapacak durumdaydık ve kendi ustalarımızla yaptığımız için de doğru restorasyon yapabildik. Yani yine sıkıntılarımız vardı ama en

azından bir ekip oluşmuştu (Figür 13).

İF: Benim Daire'nin faaliyet alanında eğitilmiş olmam çok önemliydi. Yani ben bu işin teorisini bilerek geldim ve şanslıydım ki iyi eğitilmiştim. Kıbrıs'ta en baştan doğru restorasyonla başlandı, yoksa Türkiye'de hocalarımız bizi gezdiriyorlardı, çok yanlış uygulamalar vardı, yıkıp yeniden yapıyorlardı. Mesela Soğukçeşme sokağı gibi, binayı betonarme yapıyorlar ama eski taklidi, tiyatro sahnesi gibi.

Tarihi binaları tamir edip yeniden yaşadıklarını görmek her korumacı mimar gibi İlkay Feridun için de büyük gurur kaynağı olmuş; ama acaba kalbinde iz bırakan restorasyon hangisiydi?

İF: Hepsinin yeri ayrı. Her projeden de ayrı haz aldım, hepsinin içinde bir şekilde vardım. Ya proje bana aitti, ya projeyi yönetme bana aitti veya müdürdüm yönetici olarak içindeydim. Mesela 2005 yılında en son Taş Eserler Müzesi'ni yaptık, ondan da çok zevk aldım, küçüktü ama en azından depoydu ve kullanıma kazandırdık. Saçaklı Evi işlev olarak doğru buluyorum; artık insanlar girip mimari yapıyı görebiliyorlar, isterlerse çok cüzi bir parayla sergi açabiliyorlar kokteyl verebiliyorlar. Müzeleştirme şöyle riskli; bizim yerimiz müze ziyaret etmiyor, hele paralı olunca iyice uzak duruyorlar o yüzden Saçaklı Ev'in

ziyarete açık bırakılması doğru. Keşke Şömineli Ev'de de bunu yapabilsek. St Hilarion en son yaptığım işlerdendi 2005 yılında, tanıtım odası ile 2021'de yanan kısmını yapmıştık, yangından beri hala tamir edilmedi, gidip görmek istemiyorum bu halini. St Hilarion en son yaptığım işlerdendi. 2005 yılında ilk bölümdeki tanıtım odası ile orta bölümde canlandırma tekniği ile şövalye odası,

mutfak ve 1995 yangınında hasar görmüş kafenin restorasyonunu yapmıştık. 2021'de yanan kafe hala tamir edilmedi...

Birçok yokluğa rağmen doğru işler yaptık diye düşünüyorum onun için iftihar edebiliriz, ama devamı gelmedi ona çok üzülüyorum. Bizim dönemde ekip çalışmasını başardık, o dengeyi

Figür 13. İlkey Feridun ve iftihar ettiği yapı ustaları ile teknik şube personelinden oluşan restorasyon ekibi, Büyük Han açılış gününde, 2002. (Fotoğraf: İlkey Feridun Arşivi)

bulmak çok önemli çünkü aksi halde çok yanlış uygulamalar olabiliyor. Örneğin bir Orta Çağ yapısı müze olarak yeniden işlevlendirilecekse düzenlemede arkeologlar çalışabilir ama restorasyon projesini uzman mimarların hazırlaması doğru olur.

Ben doğruları yapmanın ötesinde kurumu yanlış kararlardan da sakınan bir idareciydim ama siyasileri ikna etmek kolay değildi. Tarihi binaların yanlış kiralama ile yıpratıldığını gördük. Cumhurbaşkanlığı binası önündeki adaya uygulanacak Cumhurbaşkanlığı ofis binaları tasarım yarışması sürecinde çok tartıştık, dört katlı yapmak istiyorlardı. Cumhurbaşkanlığı binası tasarım yarışması sürecinde çok tartıştık, dört katlı yapmak istiyorlardı. Ben de Lefkoşa Master Planı'nda burası iki kat yapmayın delmeyin diye çok ısrar ettim hatta o yüzden bazı mimar arkadaşlar da bozulmuştu bana.

"Her zaman mesleğim daha öndeydi"

İlkey Feridun, emekli olduktan sonra da, ülkemizde çok ender görülen bir şevk ve cömertlikle, deneyim ve bilgisini karşılıksız olarak aktarmaya devam ediyor. 2010 yılından bu yana iki toplumlu Kültürel Miras Teknik Komitesi'nin Danışma Kurulu'nda uzmanlığını paylaşan İlkey Feridun, son iki yıldır da Teknik Komite üyesi

olarak kültür varlıklarının koruma çalışmalarında gönüllü hizmet veriyor.

İF: Ben emekli olduğum güne kadar ya okudum, ya çalıştım. Onun dışında tabii evlendim iki çocuğum ve torunlarım oldu ama her zaman mesleğim daha öndeydi, hiçbir zaman çok iyi bir ev hanımı olamadım. Hakkını teslim etmem gerekir, sınıf arkadaşım Oğuz Feridun ile 1976'da evlendikten sonra kariyerim boyunca hep desteğini hissettim. Kadınların bulunduğu partilerle derneklerde de çok yer alamadım, en yararlı olduğum alan bu olduğu için de hala daha çalışmaya ve deneyimlerimi aktarmaya devam ediyorum.

Emekli olduktan altı ay kadar sonra UNDP'den Bedesten restorasyonunda danışman uzman olarak yer almam teklif edildi. O çalışma bana çok büyük güven verdi ve iki sene kadar çok severek çalıştım. Yeni teknikler gördüm, İtalya'dan gelen uzmanlarla çalıştık. Benim kariyerimde önemli bir yer tuttu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde restorasyon programı yoktu ama dersini açmışlardı oradan çağırdılar, öğretim görevlisi olarak bir sene kadar orada bulundum.

Zaman zaman emeğimize uzmanlığımıza hak ettiği değerin verilmediğini gördüm ama şöyle düşündüm; "İlkey sen mesleğini yapıyorsun, yine

Figür 14. İlkey Feridun. (Fotoğraf: İsmail Gökçe, 2023).

bir şekilde yararlı oluyorsun." Yani Kıbrıs'taki eski eserlerin doğru ellenmesine katkımız olursa o bile bana yeter. Bunu yapabilmek için gönül bağı gerekir, yoksa herkes yapamaz. Çok yoğun yorucu projeler var ama mesleğimi en azından bir ucundan yapılabiliyorum, belli bir yaşa da geldim. Bu çalışmalar beni hayata bağlıyor.

Tüm deneyimleri ışığında, İlkey Feridun ülkemizin kültürel mirasının doğru şekilde korunabilmesi için genç mimarlara ne tavsiyelerde bulunmak ister?

İF: Ben çok isteyerek dönmedim Kıbrıs'a ama mesleğimi yapabildim, uzmanlığımda öncü olma şansım oldu. Çekingen bir karakterim olmasına rağmen, mesleğim konusunda görevimi doğru yaptığımı inanıyorum. Yani en azından doğru restorasyon için hep ısrar ettim. Türkiye'de kalsaydım bu kadar etkin olma şansım olur muydu? Belki de olmazdı.

Genç mimarlara tavsiyem; ülkemizde restorasyon uzmanına çok ihtiyaç var. Son yıllarda çoğaldık gibi görünüyor ama daha da çoğalsak yeridir. Güzel bir uğraşımız var, o yüzden gençleri teşvik

ediyorum. Tabii büyük bir özveri ile onardığım binanın tekrar geriye dönüşünü görmek çok üzücü; bakım ve onarımın sürdürülebilirliğini hala başarmış değiliz ama en azından eserlerin ömürlerini uzatmış oluyoruz.

* Bu yazı, 18 Kasım 2022 tarihinde İlkey Feridun'un Lefkoşa'daki evinde Mimarca'da yayımlanmak üzere yapılmış uzun ve samimi bir söyleşi temelinde hazırlanmıştır. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi personeli olarak, çalıştığım kurumun ilk restorasyon uzmanı ile bu söyleşiyi gerçekleştirmiş olmak benim için çok duygulandıran bir deneyimdi, bize zaman ayırdığı için İlkey Hanım'a Yayın Kurulu adına teşekkür ederim.

Ceren Kürüm

Mimarca Yayın Kurulu Üyesi

cerenkurum@gmail.com

MİMARCA 95 · EYLÜL 2023 129

KTMMOB MİMARLAR ODASI SÜREKLİ MESLEKİ GELİŞİM MERKEZİ OLUŞUMUNUN ARKASINDAKİ SESSİZ LİDER:

SİMZER KAYA İLE 'YENİLENME' ÜZERİNE SÖYLEŞİ

ABDULLAH CAN, MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

ÖZET

Bu makale, KTMMOB Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi'nin kuruluşu ile ilgili olarak Mimarlar Odası Genel Sekreteri Simzer Kaya ile yapılan bir söyleşiyi ele almaktadır. Mimarlar Odası'nın yenilenmesi; meslek mensuplarının güncel konularda bilgilendirilmesi, eğitim ve sertifikasyon programları aracılığıyla mesleki becerilerini geliştirmeleri ve çağın gereksinimlerine uyum sağlamaları için yapılan bir adımdır. Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi'nin, meslek mensuplarının beceri ve bilgi düzeylerini artırarak mesleğin gelişimine ve toplumsal değerlerin artmasına katkı sağlayacağı vurgulanmaktadır. Simzer Kaya'nın katkılarıyla odanın daha güçlü ve etkili bir kurum haline gelmesi ve üyelerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: KTMMOB Mimarlar Odası, Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi, yenilenme, mesleki beceri, eğitim

Meslek örgütümüz olan Mimarlar Odasının yenilenmesinin en büyük adımı olan, Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi'nin (SMGM) kurulması üzerine Mimarlar Odası Genel Sekreteri Simzer Kaya ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Mesleki etik, mesleki standartlar ve uygulamalar gibi konularda güncellenmesi, çağın gereksinimlerine uyum sağlaması ve mesleğin gelişmesini sağlayacak bir dizi önemi kapsayan bu yenilenme, öncelikle meslek mensuplarının güncel konular hakkında bilgilendirilmesi, eğitim ve sertifikasyon programları, sürekli mesleki gelişim imkânı sunulması ile gerçekleştirilmesi için çıkılan bu yolun ilk adımıdır. Bu sayede meslektaşlarımız, teknolojik ve toplumsal gelişmeler hakkında bilgi sahibi olur ve mesleki becerilerini geliştirerek çağın gereksinimlerine uyum sağlarlar.

SMGM'nin meslektaşlarımızın mesleki becerilerini ve bilgi düzeylerini artırmak, mesleğin gelişmesine ve toplumsal ve ekonomik değerlerin artmasına katkı sağlayacağı, göz ardı edilemez bir gerçektir. Bu büyük adım, odanın daha güçlü ve etkili bir kurum hâline gelmesi için önemli bir adımdır ve odanın amaçlarına daha iyi hizmet etmesini ve üyelerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılamasını sağlayacak bu adımı atmasına büyük destek verdiği için Simzer'e çok teşekkür ediyoruz. Oda'nın yenilenmesine koyduğu katkıları kendisinden dinlediğimiz keyifli söyleşimizi ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Simzer Kaya, eline kalemi aldığı ilkökul çağından beri çizime ve binalara karşı ilgisi olduğunu deneyimlemiş. Müzik sevgisinden dolayı da ikisi arasında arasında bir seçim yapacağına, mimarlığın ağır bastığını fark etmiş. O kadar severek mimarlık yapıyor ki, bir gün bile çalışmadığını belirtiyor. Doğu Akdeniz Üniversitesinde aldığı lisans eğitiminin ardından, İngiltere'de yüksek lisans yapmış; insan davranışlarının bina üzerindeki psikolojisini incelediği yüksek lisans tezinde, farklı insan karakterlerine göre nitelikli tasarımlar üzerine çalışmış. 2009 yılından beridir mimarlık ofisi çalıştıran Simzer Kaya, toplumun dinamiklerinden biri gelişmeye devam ederken diğerlerinin aynı noktada kalmasının hiçbir faydası olamayacağını; dolayısıyla

bir noktadan başlaması gerektiğine inanarak, mesleğimiz ve meslektaşlarımız için neler yapabileceğini düşünüp, bu hevesle 2014 yılında mimarlar odası yönetim kurulunda kendine yer bulmuş.

Simzer, yönetime dahil olduğunda, meslek içi eğitimleri, odanın gündemine getirmiş ve Avrupa Birliği'nin sivil topluma yaptığı "Eğitimde Yenilik ve Değişim" çağrısını bir fırsat olarak değerlendirerek, hibe programına hazırlanan program sonucunda, odanın hibe almaya hak kazandığını belirterek; ilk üç ayı hazırlık olmak üzere, 36 ay sürecek olan proje ile Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi AB hibesi katkılarıyla kurulmuş olduğunu anlatıyor. Azmi Öge ve Türker Aktaş'ın da destekleriyle proje koordinatörü olarak bu projeyi gönüllü yürütmüş ve ön çalışma döneminde dünyada yapılan Avrupa ve Türkiye SMGM merkezlerine ziyaret gerçekleştirmiş. Milano'da, İngiltere RIBA'da Mesleki gelişim merkezleri ziyaret edilip karşılıklı protokoller imzalanmış. Söyleşi esnasında, mesleğimizin sürekli yenilip gelişmesini sağlayacak bu mekanizmanın ne kadar gerekli olduğunu, yapılan bu ziyaretler sonrasında bir kez daha anlamış olduğunu belirtmiştir.

"Toprağın üzerine bıraktığımız mimarlık ürünleri, nesiller boyu yaşayacak bir üründür ve malzemelerin ve teknolojinin sürekli değişip

geliştiğini de göz önünde bulundurursak bizler de mesleki olarak kendimizi geliştirmeliyiz."

Toprağın üzerine bir şey bıraktığımız zaman çok boyutlu düşünmemiz gerekir; Bir binanın tasarım gücü, fonksiyon gücü, verimliliğinin yanı sıra, bu binanın belli bir yıldan sonra nasıl dönüşeceği noktası da tartışılmalıdır. Bunların yürüyebilmesi için, yasalar, standartlar ve yönetmeliklerle desteklenmeli ve bunlar da sürekli geliştirilmelidir.

SMGM, Mimarlar Odası için bu anlamda çok güzel bir başlangıç oldu, diye belirtiyor Simzer. Bunun devamında ise, geçtiğimiz aylarda yapılan genel kurullarda üyelerimizin görüşüne ve sunulan ve onay alan yapı denetimi ve mesleğe kabul tüzüğü odanın gündemine gelmiş ve çalışmalara başlanmıştı. SMGM, hibe programı kapsamında en başarılı proje seçilmişti. Devamlılığı ve sürdürülebilirliği için mesleğe kabul tüzüğü elzemdi. SMGM eğitimleri, pandemi sürecinde bile çevrimiçi olarak devam etmiştir. Simzer de eğitimin hayat boyu sürmesi gerektiğine inanıyor ve üyelerle bilgi alış verişinin kesilmemesi gerektiğine inanıyor.

Odamız bizim çatımızdır, bunun altında, uygulamacı mimar, akademisyen mimar gibi çeşitli üyelerimiz var. Bu çatı altında

üyelerimizin sorunlarını çözmek bizim görevimizdir. Bir yapının kontrollük süreçleri neler olmalıdır, bu süreçler içerisinde denetim mekanizmalarında müteahhitin, şantiye şefinin, proje koordinatörünün, mimarının, mühendisinin ve yerel yönetimlerle olan ilişkisinin kurgulandığı bir yönetmelik devreye girdiğinde bir çok yönden rahatlayacak ve yapılarımız denetimli bir şekilde yürüyebilecek. Bu sıkıntıları deneyimledikçe, Odada, 'bunları nasıl iyileştirebiliriz?' anlamında projeler ve fikirler üretmeye çalışıyoruz.

Ben mezun olunca ofis açmaya ya da ortaklık kurmaya cesaretim yoktu. Başka bir ofiste çalışıp deneyim kazanmak istedim. Çünkü aldığımız eğitimde 30 günlük staj süreci ile mesleğe atılmamız mümkün değildir. Bütün dünyada işleyiş bu şekildedir. Hazırladığımız mesleğe kabul tüzüğüne de iki yıllık staj süresini eklemiş olduk. İnovatif yaklaşımlarla yapılacak olan yenilenmelerle, sistem daha da temelleri üzerine oturacaktır. Ama önce altını doldurmamız lazım ki sağlam bir yol alabilelim.

"Ne zaman yeni bir şey yapmaya çalışırsanız, belli bir dirençle karşı karşıya kalırsınız. Belli bir alışkanlık süregeldiğinden kimse düzeninin bozulmasını istemez. Üyelerden kaynaklı böyle bir sıkıntı yaşadığımız zamanlar oluyor." Böyle bir durumda her bir üyemizin kafasındaki soru işaretlerini gidermek ve bunun gerekliliğini anlatabilmek için üyelerle iletişime geçildiğini belirtiyor. Sorgulansın ki biz de açıklayabilelim.

Hiçbir yasa, tüzük mükemmel değildir. Mükemmel de olamaz zaten. Bunlar bu sebepten ötürü sürekli kendi içerisinde günün şartlarına göre yenilenmeye ve gelişmeye devam etmelidir.

Oda, toplumun bir parçası olarak görmek yerine hep dış tarafta tutulan sivil toplum örgütlerindendir. Bu ülkenin mimarlık ülke politikasına ihtiyacı vardır. Biz 10-15 yıl içerisinde hangi noktada olacağız, nasıl bir imaj yaratmak istiyoruz... Böyle bir çalışma yapıp buna odaların da dahil edilmesi gerekmektedir.

Güneyde dünyaca ünlü ve başarılı mimarların mimarlık ürünlerini görüyoruz; Jean Nouvel binaları, Zaha Hadid Mimarlık Ofisi'nin tasarladığı Eleftheria Meydanı gibi mimarlık ürünleri, Güney Lefkoşa'yı mimarlık alanında bir markalaşmaya

doğru ilerletmiştir. "Nicosia Branding" projesi 2010 yılında faaliyete geçirilmiş ve bunu yaparken enerji verimliliği, binaların yalıtımı gibi standartlaştırılan konuları baz alarak tasarımlar üretmektedirler. Farklı malzemeler ve farklı strüktürel sistemler kullanmaktan da kaçınmıyorlar ve kendilerini ve şehri sürekli yeniliyorlar. Şehir yenilendikçe o şehirli de kendini yenileme ihtiyacı duyuyor. Bu, bir devlet politikası olmalı ve hükümet değişse bile devam ettirilmelidir. Güneye kuzeyi kıyasladığımızda bu uçurum gözle görülürdür. Güney Kıbrıs'ın Avrupa Birliği üyesi olmasının avantajı da göz ardı edilmemelidir.

Bu yenilenme süreci, şüphesizdir ki oda yönetiminde de olumlu etkiler yaratmış, Mimarlar Odasının daha güçlü ve daha etkin bir kurum hâline gelmesine katkı sağlamıştır.

Kadınlar, meslekteki cinsiyet dengesizliği ve ayrımcılık sorunlarına karşı mücadele eden önemli bir güçtür. Oda yönetiminde, kadınların da aktif olması, meslekteki çeşitliliğin artmasına ve farklı bakış açılarına sahip insanların bir arada çalışması sayesinde daha yaratıcı ve yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olur. Mesleki cinsiyet çeşitliliği konusunda farkındalığın oluşumu ve bu sayede meslekteki kadınların sayısının artması ve meslekte daha fazla temsil edilmesi hedefine daha hızlı ulaşılabilmesi için de önem taşımaktadır.

"Mimarlar Odası dendiğinde her bir üyesinin aynı heyecanla kalbinin çarpmasını ve hem mesleğimizi hem odamızı etik sorumlulukları göz ardı etmeden ve iş ahlakını elden bırakmadan sahiplenmesini çok istiyorum."

Simzer'e son olarak oda ile ilgili en büyük hayalini sordüğümüzda şu cümleyle yanıt veriyor ve söyleşimizi noktalyoruz. Kendisine hem odamıza hem mesleğimize hem de meslektaşlarımıza yaptığı sayısız katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz.

Münevver ÖZGÜR ÖZERSAY

KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu Başkanı
munevver.ozgur@gmail.com

Abdullah CAN

KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu Sekreteri
abdullah.can@msn.com

ESKİ YAPILARDA YENİ HAYATLAR: STEDELİJK MÜZESİ, AMSTERDAM-HOLLANDA

ORADAYDIK

YASEMİN MESDA

ÖZET

MİMARCA'nın 95. Sayısı ile birlikte, çok gezen ve çok gören mimarlarımızın deneyimlerini paylaşımlarını teşvik etmeyi amaçlayan yeni bir bölüm oluşturduk. Bu sayıdan itibaren, 'yenilenerek' oluşturduğumuz 'Oradaydık' bölümü ile temamıza uygun 4 farklı 'yenileme' deneyimi anlatılıyor. Amsterdam, Malmö, Krakow ve Hatay'a yapacağımız yolculuklar hiç kuşkusuz ki bize zengin bir gezi deneyimi yaşıyor. Bu çok değerli gözlemler, gezi notları ve deneyimler bize ilham veriyor. Önümüzdeki sayılarda daha çoklarını okumayı ve paylaşmayı diliyoruz... Oradaydık bölümümüzde yazı paylaşan yazarlarımız ve paylaştıkları yerlerden kısaca bahsedecek olursak... Yasemin Mesda, Amsterdam'da Museumplein bölgesinde bulunan Stedelijk Müzesi'ni ve yeni çağdaş ek yapı tasarımını kaleme alırken, Cemile Çakmak Aydın, İsveç'in Malmö kentindeki gezi deneyimlerini aktararak, sürdürülebilir kentsel gelişim örneği olan bu kentten bahsederken 'yenilenmenin insanların ve yaşayan canlıların yenilenmesi ve mutlu yaşam sürmesi'nin önemini vurguluyor. Pınar Uluçay Righelato ve Bahar Uluçay ise Polonya'nın Krakow kentindeki eski kent Pazar meydanı deneyimlerini ve gözlemlediklerini paylaşıyorlar. Bir Ortaçağ kenti olan ve UNESCO Dünya Miras Listesi'nde bulunan kentte keşfedilecek birçok değerli yapının ve açık sosyalleşme mekanlarının bulunduğunu keyifle okuyacağız. Beser Oktay Vehbi Hatay'a yaptıkları geziyi ve konakladıkları eski sabunhanenin Savon Otele dönüşümünü ve oradaki deneyimlerini aktarıyor. Hem somut hem de somut olmayan kültürel miras açısından zengin olan Hatay ve yeniden işlevlendirilen sabunhane yapısı yerel uygulama projelerimize örnek olacak nitelikte.

Koruma bilincinin geliştiği ülkelerden biri olan Amsterdam... Birçok kez ziyaret etmeme rağmen her defasında beni etkilemeyi başarmış bir şehir. Tren istasyonundan çıkıp da şehre böyle uzaktan baktığımda gözlerimi gülümseten, beni yeni heyecanlara davet eden tarihi Amsterdam şehri. İnsan kalabalığının yoğun olmasına rağmen, sokaklarında sessizliğin olduğu, benim tabirimle huzur dolu bir yer burası.

Amsterdam şehri; gerek mevcut yapıları çevredeki binalarına yeni işlevler ekleyerek sürdürülebilir bir koruma sağlamakta, gerek yeni ve çağdaş yapılar inşa ederek şehrin gelişimini kanıtlamakta, gerekse eski yapılara yeni ekler getirerek eski binalarda yeni hayatları birleştirmektedir. Şehir genelindeki yapıların birçoğu günümüzde özgün işlevinde (konut, müze, sanayi yapısı) kullanılmaya devam ederken, diğer yapılar da kamusal ve toplumsal kullanımlara hizmet verebilmek için işlev dönüşümlerine uğramıştır.

12. yüzyılda Amstel ırmağının kıyısında bir balıkçı köyü olarak kurulan Amsterdam, Hollanda'nın başkenti ve ülkenin en yüksek nüfuslu şehridir. Adı, ilk kurulduğu zamanlarda Amstel ırmağının üzerine kurulan su bendi ("dam") olan Amstelredamme'in zamanla Amsterdam olmasından gelmektedir. Amsterdam, çoğunlukla 17. yüzyıldan kalma yapılarıyla, Avrupa'daki en köklü kent dokularından birini barındırmaktadır. Kentin eski bölümü iç içe geçmiş ay biçimindeki kanallardan oluşmaktadır (Görsel 1).

2018 yılında ziyaret ettiğim, yazıya konu olan Stedelijk Müzesi, Museumplein bölgesinde yer alan, şehrin tarihi bir yapısına çağdaş ekin getirilmesi sonucunda ziyaretçilerine kapılarını yeniden açmış olan bir müzedir. Özgün işlevinde de çağdaş sanat müzesi olarak kullanılmakta olan yapı, döneminin belediye

Görsel 1: Amsterdam Şehir Dokusu ve Stedelijk Müzesi'nin Konumu

Görsel 2a Stedelijk Müzesi Eski ve Yeni Birlikteliği

Görsel 2b Stedelijk Müzesi Eski ve Yeni Birlikteliği

Mekanın içine girdiğimizde beyaz rengin hakim olması dikkat çekmektedir. Yalın bir tasarıma sahip olan bu iç mekan, açık plan tipolojisi ile mekanı bir bütün olarak algılayabilmemi

sağlamıştır. Bütün yatay ve dikey sirkülasyonları bir anda görebiliyor, kütüphane bölümü, satış birimleri, sergi alanlarını aynı anda algılayabiliyordum. Tüm bunlara ek olarak şeffaf cam yüzeylerin yaratılmış olması, tarihi yapıya ait duvar yüzeylerini de kolayca görebilmemi ve aslında bu yeni ekini tarihi yapıya ne kadar saygı duyarak tasarlanmış olduğunu bir kez daha gözlemleyebilmemi sağlıyordu.

Müzenin yeni eklenmiş olan bölümü, zeminden yükseltilmiş bir hacim algısına sahiptir. Orijinal yapıdan tamamen koparılmış bir ek oluşmasına katkı sağlayan yaklaşımda, giriş cephesi tamamen şeffaf olarak tasarlanmıştır. Bu şeffaf yüzeyler ve giriş cephesinin üzerinde bulunan geniş konsol gölgelik tüm kullanıcılarda olduğu gibi beni de içeriye davet etmeyi başarmaktadır.

Stedelijk Müzesi'ne yapılmış olan çağdaş ek; Amsterdam şehrinin bina kimliğini oluşturan, geleneksel cephe oluşumuna tamamen ters düşen bir durum sergilemektedir. Müzenin ek hacminin cepheleri, pürüzsüz ve bembeyaz yüzeylere sahiptir ve elyafı güçlendirilmiş kompozit ile yapılmıştır. Uzaklardan müze meydanına doğru yürürken küvet formuna

Görsel 3a, 3b Stedelijk Müzesi'nin İç Mekanından Fotoğraflar

Görsel 3c Stedelijk Müzesi'nin İç Mekanından Fotoğraflar

Görsel 4: Stedelijk Müzesi Giriş Cephesi

benzeyen bu ek yapı oldukça dikkatimi çekmiştir. Tarihi yapılara bu kadar aykırı şekilde yapılmış olan bu yeni çağdaş ek aslında oldukça etkileyici bir durum yaratmaktaydı. Tarihi yapının sahip olduğu geleneksel dokudan tamamen farklı renkte, farklı dokuda ve farklı formda olan bu yeni ek, kendi dönemini yansıttığından olumlu bir algı oluşturmaktaydı (Görsel 4).

Kaynaklar

URL 1: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Amsterdam> (son erişim tarihi: 05.12.2022).

URL 1: <https://www.arkitektuel.com/stedelijk-muzesi/> (son erişim tarihi: 05.12.2022).

Yrd. Doç. Dr. Yasemin Mesda

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar,
Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

yaseminmesda@gmail.com

GELECEĞİN YENİLENEN KENTİ "SÜRDÜRÜLEBİLİR MALMÖ"

CEMİLE ÇAKMAK AYDINLI

2017 Eylül'de İsveç-Danimarka arasında geçiş yaparken orada bulunduğumuz şehir "Malmö". Öresund Köprüsü, İsveç'in Malmö kentinden başlar. Köprü Öresund Boğazı'nın ortasında, Peberholm denen yapay bir ada üzerinde sona erer ve burada deniz altından ilerleyen bir tünelle birleşir. İsveç'den tren ile ulaştığımız ve Danimarka'ya geçiş yapacağımız tren hattının bulunduğu Malmö'de bir gece kalmaya değerdi!!

"Yaşanabilir Geleceğin Şehri Malmö" olarak tanımladığım sürdürülebilir kent; yıllar geçse de unutmadığım her gittiğim kent ile karşılaştırdığım güzellikte tertemiz, sakin ve sessiz... (Figür 1).

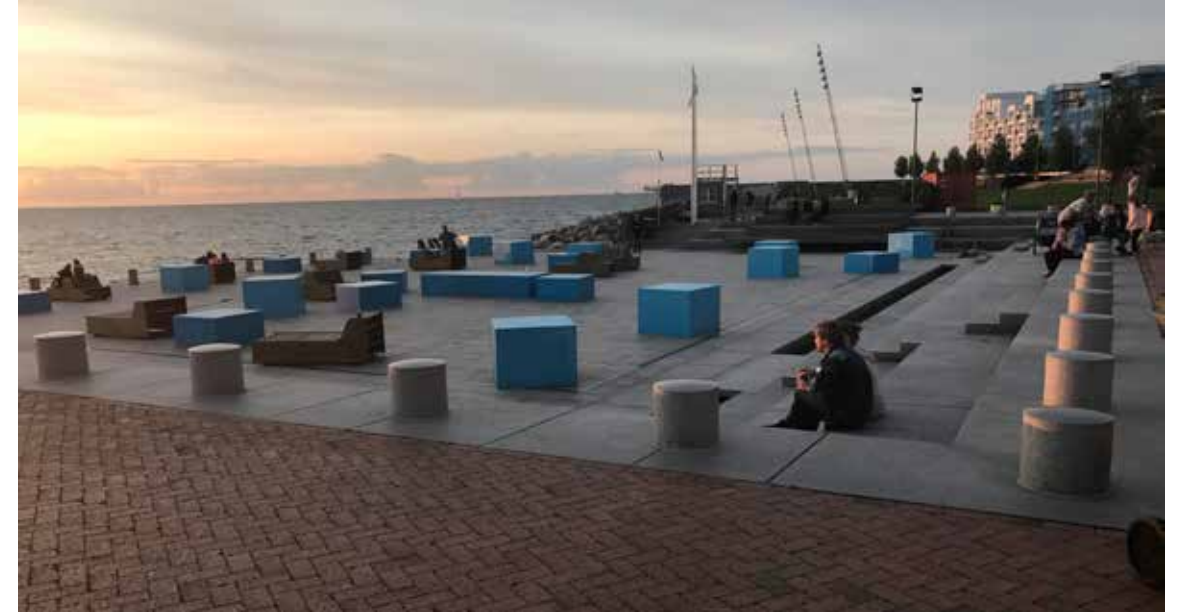
Kentin merkezine doğru şekillenmiş olan dokusu daire şeklindedir. Bu sayede yollar merkeze ulaşacak şekilde planlanmıştır. Kentte yaşayanların istedikleri konuma yürüme mesafesinde ve yakın olduklarını hissetmeleri hedeflenmiştir. Şehir içerisinde 410 km. uzunluğunda bisiklet ağı bulunmaktadır. Kopenhag ve İsveç'in diğer kentlerinden daha fazla olmasına rağmen Malmö'ye göre yeterli değildir... Halk yağmurlu havalarda sadece araç kullanmaktadır. Toplu taşıma araçları da onlar için 2015 yılından itibaren çevre dostu... Otobüslerde fosil yakıt kullanımından vazgeçilere, biyo gaz kullanımına başlanmıştır.

Malmö'nün genişlemesini ve büyümesini hızlı bir şekilde teşvik oluşturan Turning Torso, dünyada inşa edilen ilk burgulu gökdelendir (Figür 2).

İsveç'in üçüncü büyük şehri olan Malmö "Sürdürülebilir Kentsel Gelişim" alanında tüm elektrik ve ısıtma ihtiyacının yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılamakta ve atıklarını maksimum düzeyde değerlendirmektedir. Şu anda evlerden çıkan atıklar

Figür 1: Malmö Merkez Postane Meydanı

Figür 3: Danimarka Manzarası Eşliğinde Dinlenme, Aktivite ve Etkinlik Alanı "Daniaparken"

Figür 2: Turning Torso

Figür 4: "Daniaparken" Yüzen Evler

vakum sistemiyle ana merkezlere, sonrasında ise çöp kamyonlarıyla atık toplama merkezlerine gönderilmektedir. Bu şekilde çöp kamyonu sayısını azaltıp emisyonlarını da düşürmüş oluyorlar. Aynı zamanda atıklar ayırık (kağıt, cam, plastik, yemek, karışık) bir sistemle toplandığı için enerji ve geri dönüşüm alanlarında dünyada lider konuma geçmeye adaylar. Nedeni ise atıkların düzenli depolamaya gönderilmeyip yakılması ve

bu şekilde şehir için gerekli ısınma ve elektrik ihtiyacının karşılanması. Atıkların yakılmasıyla şehrin %65'inin ısınması sağlanabiliyor. Ayrıca yakma sonrası çıkan küller daha sonra kaldırım yapımında kullanılıyor.

Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ın tam karşısında yer alan Malmö, 13. yüzyılın başlarında önemli bir ticaret ve nakliye limanıydı

Figür 5: Möllevangstorget Meydanı

öncelikle insanların ve yaşayan canlıların yenilenmesi, genişletilmesi ve MUTLU bir yaşam sürmesi ön planda... Çünkü yapılan bu yenilik ve sürdürülebilirliği öncelikle orada yaşayan halk benimsemeli... Şehirde yaşayan insanlar mutlu ise o kent daha sürdürülebilir ve daha gelişime açıktır... Biz de Kıbrıs olarak bu seviyede ilerlemek için, etkinlikler, bilgilendirmeler, sempozyumlar ve topluma açık bildirilerle hem genişleyebilir hemde sürdürülebilir bir şehir olabilmenin ilk adımlarını atabiliriz.

(Figür 3). Kentin Batı Limanı diye adlandırılan ve Danimarka'ya bakan tarafı ekolojik sürdürülebilirliğin önemli örneklerinden biri olarak anılıyor. Bölgede %100 dönüştürülebilir enerji üretiliyor.

Bizi en çok etkileyen aslında Malmö'nün merkez eski şehir alanı dışında liman şeridinin çok modern, çevreci ve farklı duruşu olması... Bo01 projesi kapsamında; Şehrin Batı Limanı Bölgesi'nde 1995 yılında inşasına başlanıp 2001 yılında tamamlanarak kurulan yeni bir yaşam alanıdır.

Västra Hamnen'deki Daniaparken konumu ile Malmö'nün en özel ve en güzel yerlerinden biridir. Ziyaretçilerine yılın tüm değişikliklerini takip etme konusunda zengin fırsatlar sunan park; müzik etkinlikleri, oyun, güneşlenme ve piknikler için de kullanılıyor. Parkın çok heyecan verici ama katı bir mimarisi var. Deniz seviyesinden 5 metre yükseklikte, bariyer duvarlarla çevrili dev

taş masaya çıkan büyük rampa, fırtınalı günlerde denizin gücünün tam anlamıyla yaşanabileceği açık bir alandır.. Denize inen merdivenler güneşlenmek için popüler yerler haline geldi. Taş masaya dikilmiş çok yıllık koltuklar bile sizi dinlenmeye davet ediyor. Tüm alanı karakterize eden temiz, düz yüzeyler sadece estetik ve mimari açıdan çekici olmakla kalmamakta, aynı zamanda engelliler açısından da Daniaparken ve Strandpromenade çevresindeki erişilebilirliğin çok önemli bir parçası haline gelmektedir.

Bu eğlence ve aktivite alanı dışında, yatların teknelerin park alanları da planlanmıştır. Bunun yanında yüzen evlerinde bulunduğu ayrı bir bölümde düşünülmüştür. Yüzen evler çelik ve ahşap malzemeden inşa edilmiş tamamen sürdürülebilir malzeme ve yaşam sunmaktadır (Figür 4).

Aslında yenilenmek sadece binalar ve yolların düzenlenmesinden başlamıyor. Malmö'de

Cemile Çakmak Aydınli

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar,
Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü,
Öğretim Görevlisi

cemilecakmakaydinli@gmail.com

ORTAÇAĞA UZANAN BİR KENT KESİTİ: KRAKOW ESKİ KENT PAZAR MEYDANI

BAHAR ULUÇAY, PINAR ULUÇAY RIGHELATO

Kentin kesitini, yüzyıllarca üst üste yığılmış, ulaşabildiğiniz tüm katmanlarda deneyimlemek, tıpkı Karakoç'un Pasta-Kent metaforunda tariflediği çok katmanlı nefis bir pasta tatmak gibi (URL 1). Böylesi bir keyif için, mimari şahaselerle çevrelenmiş, Ortaçağ'dan kalma halen yaşam dolu bir pazar meydanını seçmek, kent mekanını sadece göz hizasında değil aynı zamanda kuş bakışı ve bilhassa yeraltından doyasıya gözlemlemek istiyorsanız, Krakow eski kentte (Stare Miasto) bulunan Pazar Meydanı (Rynek Główny) bu eşsiz deneyim için mükemmel bir fırsat (Fig. 1, 2).

Varşova'dan önce 1038-1596 yılları arasında Polonya'nın başkenti olan Krakow, yapılı çevrede kültürel birikimler arasında keyifle iz sürebileceğiniz zengin bir geçmişe sahip. Krakow'da bulunan eski kent, Avrupa'nın en iyi korunan Ortaçağ kenti, 1978 yılında UNESCO Dünya Mirası listesine kabul edilen ilk on iki alandan biridir. Eski kent yeşil bir kozanın misali, 4km uzunluğundaki Planty Kent Parkı içinde saklıdır.

Genellikle Krakow eski kent, özenle korunan tarihi dokusuyla Pazar Meydanı, Azize Meryem Bazilikası ve Kumaş Pazarı (Sukiennice) ile oldukça bilindik bir rotadır. Enerjiniz yüz basamağı tırmanmaya henüz müsaitken, ilk yapmanız gereken meydanın güneybatısında bulunan yetmiş metre yüksekliğindeki Krakow Belediye Binası Kulesi'nden kuş bakışı Avrupa'nın en büyük Ortaçağ meydanına bir göz atmak olmalı (Fig. 3). Belediye binası 1820 yılında yıkılmış olsa da kule halen ayakta. Kireç taşı ve kırmızı tuğladan inşa edilmiş Gotik tarzdaki kulenin kesinlikle ergonomik olmayan merdivenlerini nefes nefese tırmanıp öncelikle farklı seviyelerdeki etnografik öğelerin bulunduğu küçük sergi mekanlarına, en son noktada da kentin harika manzarasına ulaşıyorsunuz (Fig. 4). Kaçınılmaz olarak daracık, yüksek merdivenlerden aşağıya inmeye çalışırken aklınızda tek birşey var; her gün bu çetrefilli rotayı kullanıp kulenin üst kotlarındaki işine gelen orta yaştaki sergi

Figür 1 – Kumaş Pazarı'ndan her daim canlı Pazar Meydanı'na bakış

Figür 2 – Azize Meryem Bazilikası'ndan Pazar Meydanı ve Kumaş Pazarı'nın gecesine bakış

görevlisi.. Şanslıysanız, kulenin, 1703 yılında bir fırtına sonucu. 55cm kadar yana yattığını zemine kavuştuğunuz an öğrenmişsinizdir. Teselliniz hemen kulenin yanında bulunan Polonya'nın ünlü heykeltıraşı Igor Mitoraj'a ait Eros Bendato (Hapsedilmiş Eros) heykeliyle karşılaşmak... Muhtemelen bir sonraki adımda meydanı çevreleyen mekanlarda bir kahve veya prosecco yudumlarken, bu yana yatmış devasa kafaya dalıp, hapsedilmiş tutkular üzerine kafa yoruyor olursunuz (Fig 5).

Pazar Meydanı'nın kuzeydoğu köşesi, rivayete göre iki mimar kardeşin tasarladığı birbirine

benzemeyen kuleleriyle ünlü Gotik tarzda, tuğla ile inşa edilmiş Azize Meryem Bazilikası'na ev sahipliği yapar. Dikkat kesilirsenez, bazilikanın uzun kulesinden her saat başı yarıda kesilen bir trompet çalındığını duyarsınız. Bu ritüel, Moğolların kente saldırısı sırasında, boğazından vurulduğu için çaldığı alarm yarıda kesilen trompetçiyi anmak içindir. Bazilika ile ilgili hüzünlü bir diğer hikaye ise, daha ihtişamlı kuleyi inşa eden küçük kardeşin, bunu kıskanan büyük kardeş tarafından bıçakla öldürülmesidir. Azize Meryem Bazilikası aynı zamanda dünyanın en büyük sunak arkası eserine ev sahipliği yapar. Veit Stoss tarafından yapılan bu ahşap oyma

Figür 3 – Yüz basamağı tırmanmış olmanın ödülü eski kent ile beraber
Azize Meryem Bazilikası'nın muhteşem güzelliği
Figür 4 – Krakow Belediye Binası Kulesi

Figür 5 – Çarpıcı "Hapsedilmiş Eros" (Eros Bendato) Heykeli

eser kaçırılmaması gereken bir detay (Fig.6a, 6b).

Bazilikanın tam karşısında, meydanın öte yanında ve tam kalbinde ise Rönesans stilinde inşa edilmiş Kumaş Pazarı yer alır. Kumaş Pazarı yüzyıllar boyunca pek çok değişikliğe uğramış. Öncelikle 1257 tarihinde, Prens Boleslaw the Chaste, Krakow'u kurarken, söz konusu meydanda çift sıra dükkanlar oluşturup, Pazar Meydanı'nın ortasında bir sokak, pasaj yaratmış. Sonrasında, Gotik tarzda 108 m uzunluğunda 10m genişliğinde her iki yönde sıralanmış iki sıra dükkandan oluşan Kumaş Pazarı, Büyük Kazimierz tarafından 1358'de inşa edilmiş. Bina 1555 yılında geçirdiği yangına kadar ayakta kalmayı başarmış. 1556-1559 yılları arasında restore edilmiş olsa da esasen 1875-79 yılları arasında bugünkü halinde yeniden inşa edilmiş. Günümüzde üst kat müze alt kat hediyelik eşya dükkanları olarak hizmet veriyor (Fig. 7).

Figür 6a & 6b – Benzersiz kuleleri ile gündüz ve gece Azize Meryem Bazilikası

Yeraltına İnnek...Rynek Yeraltı Müzesi

Yukarıdaki betimlemeler sonrası Pazar Meydanı'nı gözünüzün önünde canlandırmış, dört mevsim, gece gündüz bu eşsiz kent mekanının yaşam enerjisini hissetmişseniz, en can alıcı detaya doğru ilerleyebiliriz. Kumaş Pazarı ve Azize

Meryem Kilisesi arasında dolanırken, kente dair esas hazinenin biraz ötede, yerin dört metre altında saklı olduğunu farketmeyebilirsiniz. Oysa güzel bir günde harika bir buluşma noktası olan, Azize Meryem Bazilikası önünde yer alan şeffaf tabanlı çeşmeden yeraltına yöneltilcek dikkatli ve derinlemesine bir bakışla, çeşmenin tam altında, eski kentin Ortaçağ dönemine ait maketini görebilirsiniz (Fig. 8). Bu süprizli perspektif, hiç şüphesiz sizi Kumaş Pazarı'nın kuzeydoğusundan ulaşılan Rynek Yeraltı müzesinin girişini aramaya teşvik edecektir.

Yüzyıllar önce pazar meydanı şimdiki zemin seviyesinin oldukça altında var olmuş, ancak zaman içerisinde oluşan kir ve enkaz kalıntıları Ortaçağ pazar meydanının üzerini örterek, zemin seviyesinin yükselmesine yol açmış. 2005-2010 yılları arasında yürütülen arkeolojik bir proje, saklı kalmış ortaçağ kenti Krakow'u açığa çıkarak yaklaşık 800 yıl boyunca - 13. yüzyılda Boleslaw V the Chaste pazarı inşa ettiğinden beri - kesintisiz devam eden ticareti de gözler önüne sermiş oldu. Bugünkü sokak seviyesinin metrelerce altında Ortaçağ dönemindeki Krakow'un nasıl varolduğuna dair bir fikir edinmek için arkeologlar Pazar Meydanı'ndan geçen yollardan bir tanesini ortaya çıkardılar. Bu keşif, Ortaçağ dönemindeki yol yapım teknolojisi hakkında fikir verirken, arkeolojik kesitteki dokunulmamış katmanlar Pazar Meydanı'nın yüzeyinin son birkaç yüzyılda nasıl yükseldiğini gözler önüne seriyor. Yolun üzerinde uzun yıllar içerisinde at arabalarının

Figür 7 – Ortaçağa uzanan geçmişiyle günümüzde farklı fonksiyonlarla halen aktif olan Kumaş Pazarı

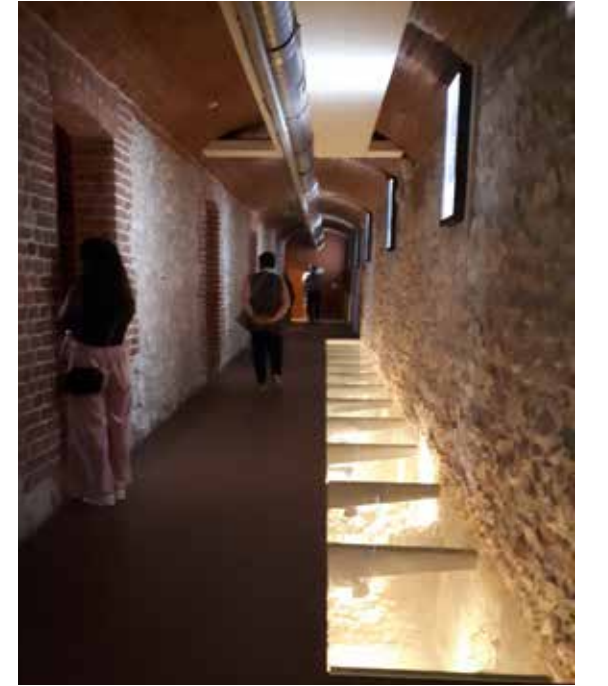
Figür 8 – Krakow eski kent maketi

tekerleklerinin oluşturduğu izler, yolun kesitinde yüzyıllar boyunca biriken döküntü ve enkaz katmanları Ortaçağ'ın korunmuş uzantılarını temsil ediyor (Fig. 9). 2005 yılında başlayıp 2010 yılında sonlanan arkeolojik kazı, aynı zamanda Kumaş Pazarı ve Aziz Meryem Bazilikası arasında bir mezarlığı da gün ışığına çıkardı. Bu etkileyici dünya, şu an, belki de dünyanın en büyük yeraltı müzelerinden biri olan Rynek Yeraltı Müzesi'nde görülebilir.

Müzenin kalıcı sergisi "Krakow'un Avrupa Kimliğinin İzlerini Sürmek" teması ile arkeolojik kazıların sonrasında 24 Eylül 2010 tarihinde açılmış. Ortaçağ Krakow'una ait ortaya çıkan zengin eserlere ev sahipliği yapmak ve Karakow'un çalkantılı Ortaçağ dönemini anlatmak üzere Pazar Meydanı'nın yüzeyinin altında yaklaşık 4000m2'lik eşsiz bir arkeolojik koruma alanı şekillendirilmiş. Rynek Yeraltı Sergisi sadece Karakow'un zengin tarihini sunmakla kalmayıp, aynı zamanda Ortaçağ

Figür 9 – Rynek Yeraltı Müzesinde Sergilenen Katmanlar

Figür 10a & 10b – Pleksiglas köprü üzerinde Ortaçağ kent katmanları arasında keşif

Avrupa'sının belli başlı ticari ve kültür merkezleri arasındaki bağlantıları da gözler önüne seriyor. Dahası, Hansa Birliği dönemindeki Polonya'nın başkentini canlandırıyor.

Müzenin büyük bir kısmı geçmişteki pazara ait dükkanların mahzenleri ve temelleri arasında iz sürmemizi sağlıyor. Pleksiglas bir yürüyüş yolu üzerinde her iki yandaki taş duvarları ve altta kalan zemini izleyerek yürüyebilirsiniz (Fig. 10a, 10b). Sergide yer alan sayısız nesne,

Krakow'da birkaç yüzyıl önceki günlük hayatı hayal etmemizi sağlar. Serginin nemli bir çekim noktası ise "Kurşun Somunu" olarak adlandırılan toplu ticarete tartı olarak kullanılan ve o dönem oldukça değerli bir metal olan kocaman, ekmeğe benzeyen 693 kg ağırlığındaki kurşun parçasıdır (URL 2).

Bölgenin en eski tarihi, sergide 11. yüzyıla ait yeniden inşa edilen mezarlar ile örnekleniyor. 1241 yılındaki Tatar baskınında tahrip olan

Figür 11 – Hologramla hayata geçirilen 13. yüzyıldaki eski kent

Figür 12 – Günümüzde sadece kulesi ayakta olan Krakow Belediye Binasının üç boyut modellemesinden bir kare

yerleşke, 12 ve 13. yüzyıla ait kulübelerin orjinal temellerinde ve yeniden inşa edilen kuyumcu, demir atölyelerinde hayat buluyor (Fig. 11). Yeraltında bir Ortaçağ pazarının atmosferini solurken, adeta yapılan pazarlıkların şamatası size eşlik ediyor. Ses efektleri ile yeniden canlandırılan nalbant ve kuyumcu atölyelerinin atmosferi Ortaçağ Krakow'unda yaşamın nasıl olduğunu hayal etmenize yardımcı oluyor. Ayrıca, sergi, enteresan maketler; dokunmatik ekranlar, hologramlar, yansıtma gibi dijital teknolojiler ve Kumaş Pazarı altındaki mahzenlerde özellikle bu işlev için düzenlenmiş mekanlarda gösterilen belgesel filmler ile zenginleştirilmiş (Fig. 12) (URL 3).

Pazar Meydanı'nda sokak seviyesinde yürürken, Rynek Yeraltı Müzesi'ni keşfetmenizi sağlayan cam tabanlı çeşme aracılığıyla bu kez yeraltından yukarıya, meydana doğru bakıldığında Ortaçağ karanlığından Azize Meryem Bazilikası'nı ve şanslıysanız masmavi, aydınlık gökyüzünü yakalamak mümkün. Tüm bu güzelliklere, davetkar atmosferine rağmen Krakow'un yakın geçmişte "Değeri Bilinmeyen Şehir" seçilmiş olması manidar...

Kaynaklar

URL 1: <https://manifold.press/pasta-kent-metaphor-katmanlar> (Son erişim tarihi: 20.01.2023).

URL 2: <https://muzeumkrakowa.pl/en/exhibitions/following-the-traces-of-european-identity-of-krakow> (Son erişim tarihi: 22.01.2023).

URL 3: <https://www.thefirstnews.com/article/the-fascinating-subterranean-world-beneath-krakows-main-market-square-23123> (Son erişim tarihi: 24.01.2023).

Yrd. Doç. Dr. Pınar Uluçay Righelato
Doğu Akdeniz Üniversitesi/Mimarlık Fakültesi/
Mimarlık Bölümü/Öğretim Görevlisi
purighelato@gmail.com

Bahar Uluçay
Yüksek Mimar
bahar.ulucay3@gmail.com

ŞEYHOĞLU SABUNHANE'SİNİN ŞAVON OTEL'E DÖNÜŞÜMÜ

BESER OKTAY VEHBİ

ÖZET

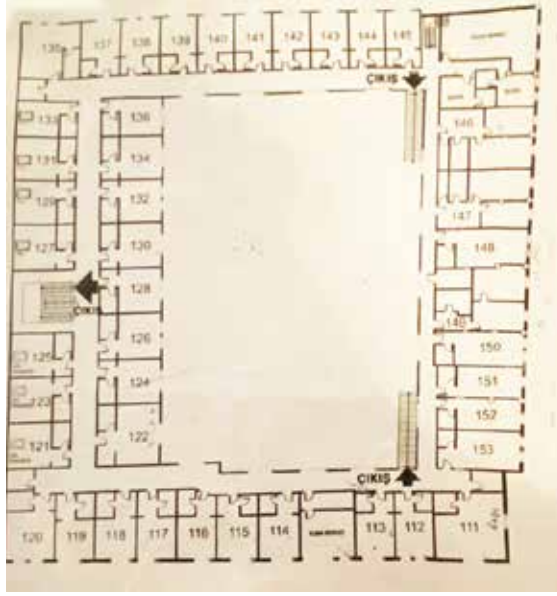
MİMARCA'nın 95. Sayısı ile birlikte, çok gezen ve çok gören mimarlarımızın deneyimlerini paylaşımlarını teşvik etmeyi amaçlayan yeni bir bölüm oluşturduk. Bu sayıdan itibaren, 'yenilenerek' oluşturduğumuz 'Oradaydık' bölümü ile temamıza uygun 4 farklı 'yenileme' deneyimi anlatılıyor. Amsterdam, Malmö, Krakow ve Hatay'a yapacağımız yolculuklar hiç kuşkusuz ki bize zengin bir gezi deneyimi yaşıyor. Bu çok değerli gözlemler, gezi notları ve deneyimler bize ilham veriyor. Önümüzdeki sayılarda daha çoklarını okumayı ve paylaşmayı diliyoruz... Oradaydık bölümümüzde yazı paylaşan yazarlarımız ve paylaştıkları yerlerden kısaca bahsedecek olursak... Yasemin Mesda, Amsterdam'da Museumplein bölgesinde bulunan Stedelijk Müzesi'ni ve yeni çağdaş ek yapı tasarımını kaleme alırken, Cemile Çakmak Aydın, İsveç'in Malmö kentindeki gezi deneyimlerini aktararak, sürdürülebilir kentsel gelişim örneği olan bu kentten bahsederken 'yenilenmenin insanların ve yaşayan canlıların yenilenmesi ve mutlu yaşam sürmesi'nin önemini vurguluyor. Pınar Uluçay Righelato ve Bahar Uluçay ise Polonya'nın Krakow kentindeki eski kent Pazar meydanı deneyimlerini ve gözlemlediklerini paylaşıyorlar. Bir Ortaçağ kenti olan ve UNESCO Dünya Miras Listesi'nde bulunan kentte keşfedilecek birçok değerli yapının ve açık sosyalleşme mekanlarının bulunduğunu keyifle okuyacağız. Beser Oktay Vehbi Hatay'a yaptıkları geziyi ve konakladıkları eski sabunhanenin Savon Otele dönüşümünü ve oradaki deneyimlerini aktarıyor. Hem somut hem de somut olmayan kültürel miras açısından zengin olan Hatay ve yeniden işlevlendirilen sabunhane yapısı yerel uygulama projelerimize örnek olacak nitelikte.

2018 yılında Doğu Akdeniz Mimarlık Fakültesi'nden dört öğretim üyesi ve ailelerimiz ile Hatay'a yapacağımız bir seyahat için konaklayacağımız otelin, tarihi kent merkezinde, yeniden işlevlendirilmiş bir yapı olmasını istedik. Çünkü bu konuda çalışmaları olan bizlerin böyle bir yapıda konaklamayı istemesinden daha doğal bir tercih olamazdı. Bu doğrultuda yaptığımız internet araştırması sonucu, en iyi butik otel olarak lanse edilen Savon Otel'i bulduk.

Hatay'a gitmek istememizin diğer bir nedeni ise somut olmayan kültür miraslarından biri olan mutfağında bulunan farklı lezzetleri tatmaktır. Ancak somut kültürel miras alanlarıyla da dikkat çeken, birçok farklı kültürün etkisi ile oluşan kent deseninde bulunan camiler, kiliseler, hanlar, müzeler, arkeolojik alanlar bu kenti görmemiz için yeterli nedenlerdi.

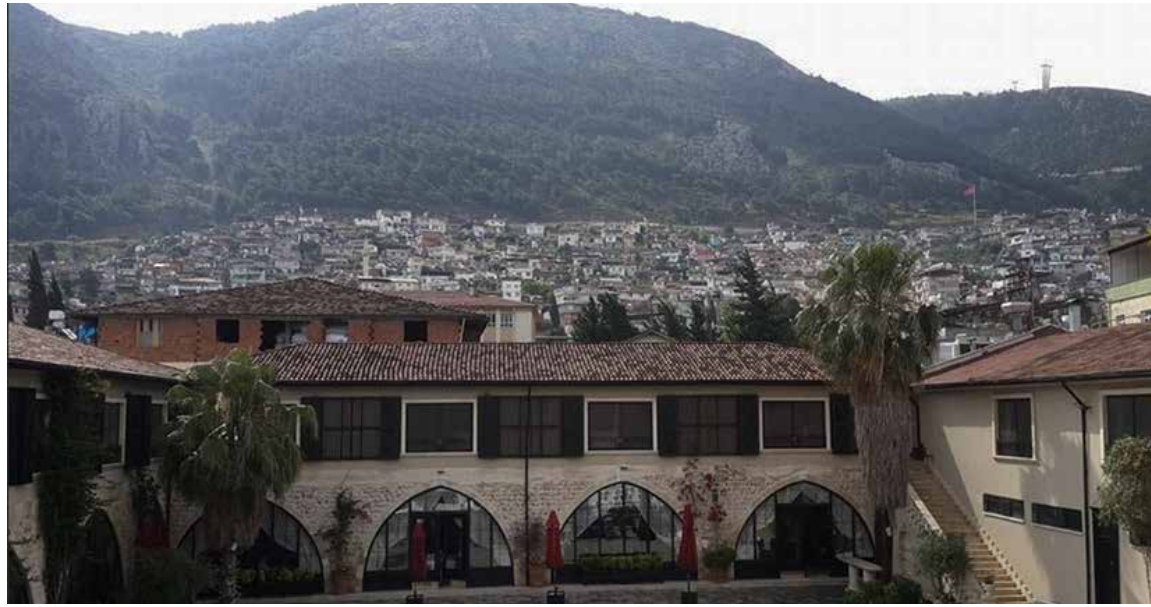
Hatay, defne ve zeytin ağacının yoğunlukla yetiştirildiği bir bölge olması nedeni ile sabun üretimi revaçta olan ve dolayısı ile sabunhaneleri ile ünlü bir kenttir. Kentte bulunan sekiz adet tescilli sabunhaneden biri olan, 1860'lı yıllarda Şeyhoğlu sabunhanesi olarak hayatına başlayan bu yapıda, 1960'lı yıllara kadar zeytinyağı ve sabun üretimi gerçekleştirilmiştir. Doğrudan avluya açılan ve "U" şeklinde tasarlanan yapıda, taş tonozlar ve kemerler kullanılmıştır. Sabunhanelerin plan şeması genel olarak hanlarla benzerlik gösterir.

Buna göre, Savon otel olarak hizmet veren eski sabunhane yapısı iki katlı ve dörtgen bir avluya sahiptir (Resim 1). Zemin katta, avlunun çevresinde sabunun pişirilme işlemi gerçekleştirildiği kapalı mekanlar, yağın depolandığı kuyular, yönetici odası, odun deposu, ahır vb. yer alır (Usun ve Dinç, 2000). Kapalı mekanların cepheleri sivri kemer açıklıklı, üst örtüsü de tonozludur (Resim 2). Günümüzde bu fonksiyonların

Resim 1- plan Savon

Resim 2- tonoz Savon

yerini respsiyon, kahvaltı salonu, müdür odası, seminer odası gibi otele hizmet veren aktiviteler almış ve kemer açıklıkları ahşap çerçeveli pencerelerle kapatılmıştır. Böylece otelin iç mekan alanı genişletilmiş ve iç dış ilişkisi koparılmasın diye de şeffaf malzeme ile kemer açıklıkları kapatılmıştır. Taşıyıcı duvarlar ve geniş ayaklar ile tonozlar taştandır. Avlunun iki kenarında, üst kata çıkan taş merdivenler bulunmaktadır. Yapının dönüşümü sırasında geçmişte yapılan niteliksiz müdahalelerin ile bozulan cephe ve pencereleri özgün mimari özellikleri ve yapısal özelliklerine geri döndürdüler.

Yapı, Hatay kent merkezinde çoğunlukla yıpranmış tarihi yapıların arasında adeta gizli bir çekim noktası gibidir. Sokak kapısından doğrudan avlusuna ulaşıyorsunuz ve sizi burda rengarenk çiçekler, binanın arkasında yükselen dağ manzarası karşılıyor (Resim 3-4). Bu manzaradan etkilenmemek mümkün değil. Avludan binanın ana kapısına ulaşmak için yürüken burnunuza gelen mis gibi sabun kokusu geliyor. Tüm iç mekanlarda bu kokunun duyulması, tasarlanan yeni işlevin, eskiyi (sabunhane) hatırlatması adına düşünülmüş önemli bir detaydı.

Yenilenen bu yapının benî etkileyen en önemli

diğer bir yanı ise eski kent merkezinde, çevresinde bulunan diğer tarihi yapılardan çok da farklı durmayan ahşap ve taş cephesi, içeriye girince size karşılayan modern ve eskinin birlikteliği olmuştur. Yenileme çalışmalarında mevcut malzeme kullanımı esastır ancak bazı durumlarda fonksiyon veya mekanın ihtiyacına veya mimarın günümüz malzeme ve teknik donanımlarını kullanma isteği sonucu çağdaş ek, malzeme kullanılması da olasıdır. Ancak

çevresi ile uyumunu bozmadan, hiç ek bir mekan tasarlanmadan dönüştürülmüş bu yapı bence başarılı bir yeniden işlevlendirme çalışmasıdır.

Önemli bir endüstriyel miras değeri taşıyan sabunhanenin, yeniden işlevlendirilmesi ile Hatay halkına ve kenti ziyaret eden turistlere hizmet vermesi ile yaşatılması ve gelecek kuşakların da bu yapıyı deneyimlemesi sağlanmıştır. Yapının endüstriyel miras turizmi kapsamında kullanılarak

LEFKOŞA SURLARIÇI'NIN KÜLTÜREL SÜREKLİLİĞİNDE BİR ADANMIŞLIK HİKÂYESİ: KAFESLİ MUHTARI HÜSEYİN EMİNOĞLU

PINAR ULUÇAY RIGHELATO, BAHAR ULUÇAY

ÖZET

Mimarca'nın 94. sayısında "Yenile(N)me" teması altında "Mimarlık İnsanları" köşemize kimi konuk edebiliriz diye düşünürken aklımıza önce mimari koruma ve restorasyon alanında çalışan yapı ustaları düştü. Kültür varlığı yapılarının korunarak geleceğe aktarılması, geleneksel mimari, yapım teknikleri ve malzemeleri ile ilgili bilgi, beceri ve deneyime sahip geleneksel ustaların varlığı ile mümkün hiç şüphesiz. Ancak yapı çevrelerin yenilenmesi konusunu irdelemeye başladığımızda göz ardı edemeyeceğiniz önemli bir detay, tarihi binaların korunarak geleceğe aktarılmasının barındırdıkları yaşamların, örf ve adetlerin sürdürülmesi ile mümkün olacağıdır. Bu anlamda kültür varlığı yapılarının ve çevrelerinin somut olmayan değerlerini de korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için çaba sarfeden birini konuk etmek istedik bu sayımızda. Önceleri bir Lefkoşalı ve Surlarıçı aşığı, sonrasında ise yerel yönetici olarak doğduğu kente sahip çıkan, ve bu amaçla ömrünü yaşadığı mahalle ve sakinlerine adanmış Kafesli Muhtarı Hüseyin Eminoğlu ile keyifli bir sohbet gerçekleştirdik. Sayın Eminoğlu ile onu muhtarlığa taşıyan insan sevgisini ve Lefkoşa Surlarıçı tutkusunu konuştuk. Merkezi yönetim ve halk arasında köprü görevi gören; insanların yaşadıkları yeri sevmelerinde ve orayı sahiplenmelerinde önemli bir rol oynayan muhtarlık kurumuna bakışını ve buna paralel olarak Surlarıçı'nın dünü, bugünü ve geleceğine dair düşüncelerini tartıştık.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık İnsanları, Lefkoşa Surlarıçı, Kafesli Mahallesi Muhtarı, Kültürel Süreklilik

Söyleşi öncesinde söyleşi mekanını, Kafesli Mahallesi'ni tariflemek gerek belki de. Kuzeyde Yenicami, batıda Haydarpaşa Mahallesi ile sınırlanan bölge güneyde ise Yeşil Hat'a komşudur. Tam da bu sebeple mahalledeki konutların hatırı sayılır bir kısmı kesintiye uğrayan kent tarihine yakından tanıklık eder. Kafesli Mahallesi, Kıbrıslı Rumlar için Aykasyano (Agios Kassianos), Yeşil Hat'ın hemen ötesinde Güney Lefkoşa'da bulunan okullar nedeniyle aynı zamanda Okullar Bölgesi olarak da anılır (URL 1). İngiliz döneminde planlanan Çağlayan bölgesine hendek üzerinden bir köprü ile bağlanır; aynı zamanda gelenekselin moderne açıldığı kapıdır. Çağlayan bölgesini mahalleye bağlayan köprü, Yeni Kapı olarak anılan; öncelikle ara bölgeye oradan da Olimpiyakos Spor Klübü'nün de üzerinde bulunduğu Mağusa Kapısı'na giden yolun başlangıcına bağlanır. Dar gelirli sakinleriyle mahalle, farklı kültürlerin oluşturduğu oldukça renkli bir yapıya sahip. Bölgedeki önemli simgelerden biri ise hiç şüphesiz Çukurbahçe olarak anılan semtte bulunan Kosta Kiriaku Constandi'ye ait olan Tanti'nin Hamamı. Ancak mahalledeki pek çok konut gibi yıllarca sosyal hayatın önemli bir unsuru olan hamam da kaderine terk edilmiş durumda, bunun da ötesinde şimdilerde suç merkezine dönüşmüş, bölgedeki gençlerin yaşamlarını tehdit eder durumda.

Mesleğini ikamet belgesi vermenin çok ötesinde, farklı nüfus yapısına sahip mahalle sakinlerinin ortak bir zeminde varolabilmesi, bölgede yitip gitmekte olan kültür mirasının yaşatılması dürtüsüyle otuz yıldır özverili bir şekilde sürdüren, Kafesli Muhtarı Hüseyin Eminoğlu ile işte böylesi bir atmosferinde söyleştik.

Mimarca: Öncelikle 'Mimarlık İnsanları' köşemize konuk olmayı kabul ettiğiniz, bizi evinizde ağırladığınız ve Lefkoşa Surlarıçı'ne dair deneyimlerinizi okurlarımızla paylaşmayı kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz. Nüfus yapısının yıllar içerisinde değişmesi ile Lefkoşa Surlarıçı ve Kafesli Mahallesi'nin

Resim 5: Sokak cephesi (Süleyman Vehbi'nin Arşivinden)

korunmasına yönelik olarak; zemin katta, sabun satış noktası, oyun odası, toplantı odası, yöresel mutfağı, üst katta ise konaklama mekanları gibi işlevler tasarlanmış ve bu sayede, yapının bulunduğu bağlamda yeniden işlevlendirilmiş, tarihi bir üretim yapısı ve endüstri mirası olarak algılanması sağlanmıştır.

Kaynakça

Usun ÇF, ve , Dinç Y (2000). Sabun Üretimi Bakımından Kent Kimliği ve Sabunhanelerin Endüstriyel Miras Kapsamında Değerlendirilmesi: Antakya Örneği. Coğrafya Dergisi Journal of Geography (40).

RESİMLER

Resim 1: Plan şeması (Zehra Öngül'ün Arşivinden)

Resim 2: İç mekan (Zehra Öngül'ün Arşivinden)

Resim 3: İç bahçeden genel görünüm (Süleyman Vehbi'nin Arşivinden)

Resim 4: İç bahçe ana giriş kapısı (Zehra Öngül'ün Arşivinden)

Beser Oktay Vehbi

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Mimarlık Bölümü

Figür 1 – Tanti'nin Hamamı'ndan Kafesli Mahallesi'ne bakış (Bahar Uluçay, 2023)

dönüşümüne ilişkin açıklamalarınızı sıklıkla gerek yazılı basından gerekse canlı yayınlardan takip ediyoruz. Bu konulara derinlemesine dalmadan önce rica etsek bize biraz kendinizden bahsedebilir misiniz?

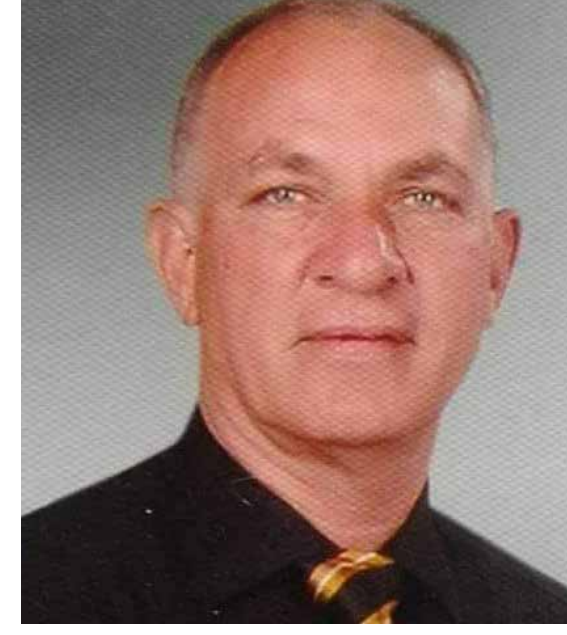
Hüseyin Eminoğlu: Annem Lefke, babam Mağusa'ya bağlı Kufez şimdiki ismiyle Çamlıca köyündendi. Babam emekli polisti, Lefke'de becaşıyken, annem ile tanışmışlar, büyük abim Lefke'de doğdu. 1939 yılında, abim bir yaşındayken, babamın Lefkoşa'ya tayini çıktı. Kıbrıs'ın ilk sosyal konut kompleksi Samanbahçe, o dönemde polis ailelerine lojman olarak tahsis edildiğinden, Samanbahçe'ye taşındılar. Biz sekiz kardeşiz, ailenin yedi numarasıyım. 1954 yılında Samanbahçe'de doğdum.

İlkokulu farklı okullarda okudum. Birinci sınıfı Yenicami İlkokulu'nda, ikinci sınıfı Arabahmet İlkokulu'nda okudum. Sonra şimdiki Selen Otopark içinde yer alan o dönem Viktorya Kız Lisesi olarak bilinen binada okudum. Kıbrıs olaylarının ceryan ettiği 1965-66 yıllarıydı ve hizmet veren okul sayısı sınırlıydı. Daha sonra Selimiye Camisi'nin karşısında şu anda Belediyeler Birliği olan Selimiye İlkokulu'na gittim. O dönem Bayraktar Ortaokulu A ve B vardı, o zamanlar ortaokulda okuyabilmek için 18 Kıbrıs Lirası duhuliyeye ödemek zorundaydınız. Ancak biz fakir bir aileydik, bir de

üstelik sekiz kardeşlik, babam polisti, ekonomik sıkıntılar nedeniyle okuyamadım. Bizim ailede, Biray ve Bilbay abimler okuyabildi, onlar da zor şartlarda okudu.

Bilbay abimi duymuşsunuzdur mutlaka, gazeteci-yazar, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği'nin kurucularından, 1957 yılında Omorfo Öğretmen Koleji'nden mezun oldu. Gerek Kıbrıs Türk Basını'nın 1950'lere uzanan hikayesini gerekse Makarios'un kafasına ödül koyması gibi pek çok olaya tanıklık etmiş kişisel hayatını, kaleme aldığı yazılardan ve hayatından kesitlerden oluşan ve ölümünden sonra 2017 yılında ailesi tarafından yayımlanan "Dillere Destan Kıbrıs" kitabında bulabilirsiniz.

Onu daha iyi anlayabilmeniz için bir anısını sizler ile paylaşmak isterim. 1963 olaylarının ardından, kuzey ve güney arasında geçişlerin kapalı olduğu, Kıbrıslı Türklerin kanton bölgelerde kapalı kaldığı dönemde Luricina (Akıncılar) köyünde yeni doğan bir bebeğin muayene edilmesi gerekir. Kadın doğum uzmanı rahmetlik Dr. Necdet H. Ünel Bey ile Bilbay abimin Mağusa Kapısı'ndan geçip köye gitmesi gerek. Abim Kıbrıslı Rumlar tarafından arandığı için doktor kılığına girer. Ancak Barış Gücü kortejinde kapıdan geçerken Kıbrıslı Rumlar abimi tanır ve arabada saklı olan fotoğraf makinesi almak isterler, Barış Gücü

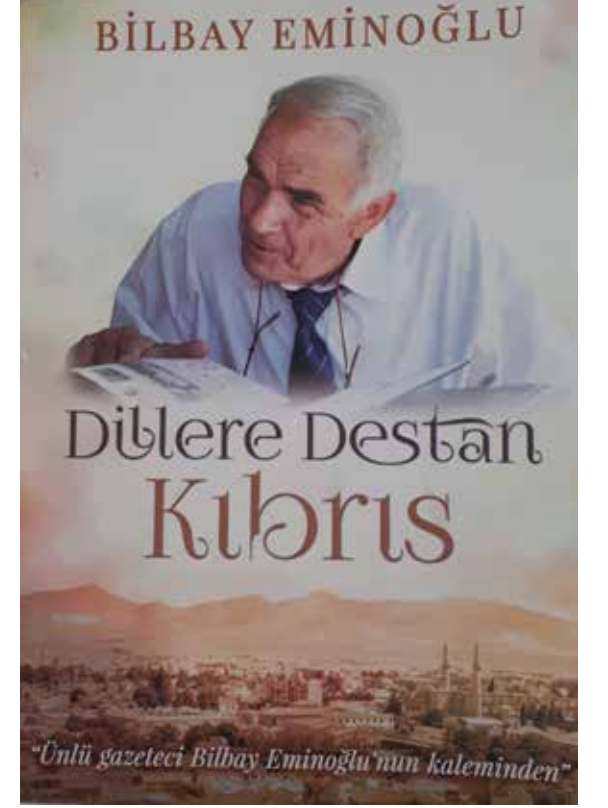
Figür 2 – Kafesli Mahallesi Muhtarı Hüseyin Eminoğlu (Hüseyin Eminoğlu)

buna izin vermez ve köye gitmeyi başarırlar. Yeni doğan bebeği köyden gizlice Lefkoşa'ya getirebilmek için, sanırım uyutup, delikleri olan küçük bir valize koyarlar ve tekrardan Mağusa Kapısı'ndan Türk tarafına geçirmeyi başarırlar. Şimdilerde Avustralya'da profesör olarak çalışan bu çocuğa abimin ismi verilmiş.

Yine bir diğer abim Biray Eminoğlu, Resim ve El Sanatları öğretmeni idi. Bir sene Resim ve El Sanatları üzerine İngiltere'de kursa gitti. Kırk yılı aşkın bu alanda öğretmenlik yaptı. Aslında bizim aile genel olarak resim konusunda yetenekli. Bir diğer abim de tabelacı mesela. Kıbrıs'ta kumaşa ilk baskı yapan aileyiz. Panolara, tişörtlere veya yastıkların üzerine baskı yapardık.

Mimarca: Çocukluğunuzun geçtiği Lefkoşa Surlariçi'nde tanık olduğunuz başka önemli olaylar var mı?

Hüseyin Eminoğlu: Elbette. Örneğin, 1958 yılında, İngiliz askerlerinin kullandığı göz yaşartıcı bombaları hayal mayal hatırlarım. Sonra 16 Ağustos 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetler (TSK) Alayı'nın adaya gelişini, Girne Kapısı'ndan geçip, Sarayönü'ne doğru yürüyüşünü hatırlarım, o zaman Girne Kapısı'nda bulunan Atatürk heykeli yoktu. Kıbrıs'a gelen TSK Alayı'nı karşılamak için Mevlevi Tekkesi hizasına üzerinde ay yıldız

Figür 3 – Gazeteci Bilbay Eminoğlu'nun yaşamına ışık tutan, ölümünden sonra 2016 yılında yayımlanan "Dillere Destan Kıbrıs" kitabı

bulunan demirden bir tak yerleştirmişlerdi. Kent tarihi, hafızası için belki de yerinde korunması önemli bir değerdirdi ancak bir süre sonra kaldırıldı.

Yine sekiz buçuk yaşında iken 1963 olayları patlak verdi. 1963 yılı başlarında, olaylardan hemen önce Samanbahçe'den şu anda Mahmutpaşa Katlı Otopark'ın bulunduğu Mahmutpaşa Mahallesi'ne taşındık. Otoparkın bulunduğu alan Hacı Giryago isminde bir Ermeni şahısa ait açık hava ambarıydı, Hacı Giryago'nun bahçesi denirdi. Bu açık alanda küçük bir ofis ile birlikte, vitrifiye ve inşaat malzemeleri bulunurdu. 1963 olayları patlak vermesiyle Hacı Giryago mahalleden ayrıldı. O dönem, Türk Mukavemet Teşkilatı, burayı sadece mevziye dönüştürmekle kalmadı, o dönem yaşanan inşaat malzemesi sıkıntısı nedeniyle Giryago'nun bahçesinde bulunan malzemeyi kullandı.

Kendi hikayeme dönecek olursam, ben esasında çok yavaş bir çocukmuşum, sonraları açıldım. Çocukluk yıllarımda et yok, kısıtlı. Nadiren evde etli yemek yapıldığında herkesin tabağına

Figür 4 – 1960 yılında adaya gelen TSK Alayını karşılamak üzere kurulmuş üzerinde ay yıldız bulunan tak (https://www.facebook.com/gundemkibris/photos/a.269855743024699/4802775096399385/?type=3&paipv=0&eav=AfYLxpfCgpD82GBr7M3OFP6G16BjtGOfzaxxyU9spWXvVb_dgm6UnV7xU12Hslieljus&_rdr)

kardeş payı bir parça et konulurdu. Ama o kadar yavaşmışım ki önümdeki eti abilerim alır, bana etini bissi (kedi) aldı derlermiş ve ağlarmışım, enseme vur ekmeğimi al misali. Ben kendi kendimi yetiştirdim, ustam, beni yetiştiren, eşimi isteyen, nikah şahitliğimi yapan Dr. Fazıl Küçük'tür.

Mimarca: Dr. Fazıl Küçük ile tanışmanız nasıl oldu?

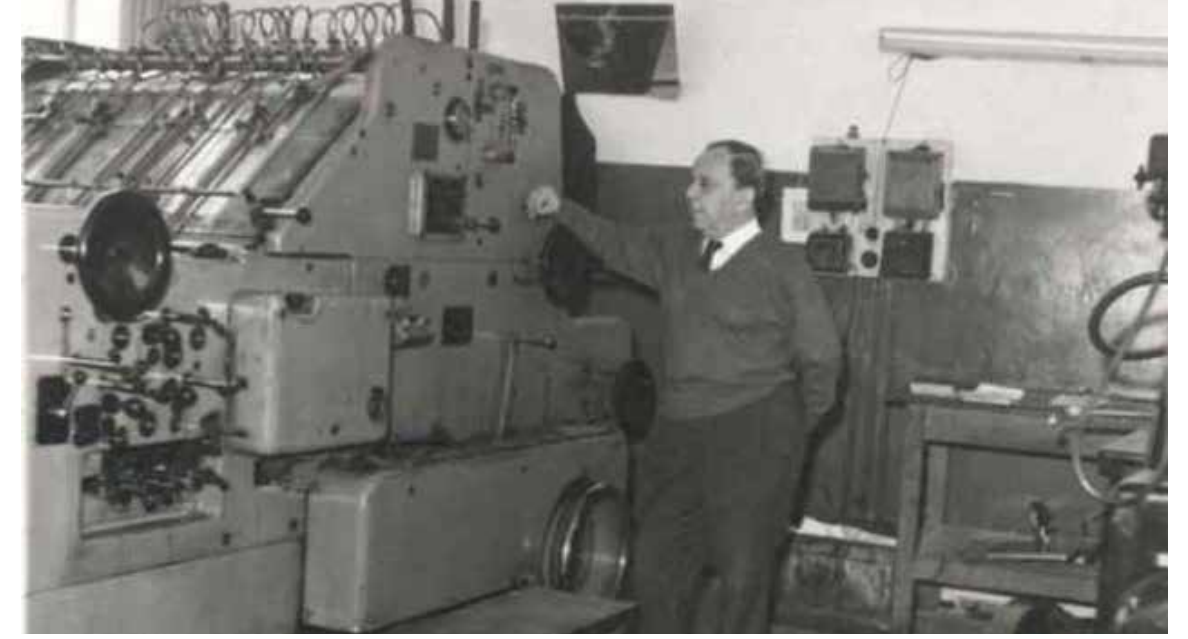
Hüseyin Eminoğlu: 1969 yılında, onbeş yaşındayken, babam elimden tutup matbaacı olmam için Halkın Sesi Gazetesi'ne Dr. Küçük'e götürdü. O dönemde, Dr. Küçük ve oğlu Mehmet Küçük ile beraber gazetede seksen kişi çalışırdı. Halkın Sesi o zaman Halkın Sesi idi. Bu devleti yönetenler, onların torunları da dahil olmak üzere pek çok insanın yolu bu kültür yuvasından geçmiştir. Seksen kişi en üst kademe insanlar, buna Rauf Raif Denktaş da dahil. Halkın Sesi'nde çalışmaya başladığım ilk yıllarda Dr. Fazıl Küçük ile aramda çok güzel bir dialog gelişti. Yaşamını anlattığı kitapta aramızda oluşan bu güzel dialogdan da bahseder. Fakir olduğumu bilirdi, ve pek çok konuda destek olurdu. Şimdiki Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yemek yer, orada

kalırdım, üstüme birşeyler alırlardı. Dr. Küçük ile çok güzel anılarım var. Eşimi ailesinden isteyeceğiz mesela, evde bekar ablası var. O zamanlar evdeki büyük kız bekarsa küçük kızı vermezlerdi. Ancak Dr. Küçük ile istemeye gidince verdiler. O dönem nikah dairesi olan şimdiki Sarayönü Camii'nde evlendik. Nikah şahidim Dr. Küçük, eşiminki oğlu Mehmet Küçük idi. Yetişirken, Dr. Küçük'ü kendime örnek aldım.

O dönemde teknik eleman olarak gazeteyi basardım. Gazetenin sayfaları büyüktü, çarşaf gibi. Bilgisayar falan yoktu. Kalıplar hazırlanırdı, elde dizgi yapılırdı. Çok emek. Tek seferde en fazla iki sayfa basabilirdiniz. Sonra kalıbı değiştirir, arkasını çevirirdiniz. Gazetenin günlük basılması önemliydi. O yıllarda gazete olarak sadece Bozkurt ve Halkın Sesi vardı. Mücadele yıllarıydı, iş yoktu, Halkın Sesi Gazetesi'nin çok önemli bir rolü vardı.

13 yıl gazetede çalıştım. 1974-75 yılları arasında savaşa katılmak için ara verdim. 19 yaşında çocuğum, silah elimde, Cumhurbaşkanlığını koruma görevi verildi. Mevzilerin bulunduğu Kuşulu Park'ın orayı, hisarı bekledik. O yıllarda şimdiki Elçilik binasının olduğu yer yarım inşaat, Peyak'ın olduğu yer ise Rumların kontrolündeydi. Burada, ikinci gün bölük komutanı Ecvet Yusuf'un şehit olduğunu ve ortamdaki telaşı hatırlıyorum... Zor günlerdi.

Nur içinde yatsın, Allah mekanını cennet etsin, Dr. Küçük'ün bana çok iyiliği dokundu. Yeni evli olduğum dönemde, Dr. Küçük, gazetede çok iş olduğundan ve paraya ihtiyacım olduğunu bildiğinden, ek mesai çalışmam için çağırırdı. Yeni evliyim, sabaha kadar çalışmam gerektiğinden, kalmak istemezdim. 1975 yılında ilk çocuğum doğdu, sıkıntılı yıllar, süt yok, mama yok. Peyak yeni açıldı, o zaman Maraş bölgesinde el konulan malzemeler için ambar olarak kullanılıyordu. Buraya Maraş bölgesinden her gün on tane çocuk arabası gelirdi. Orada çalışan tanıdık bir kadına, araba gelirse bana ayırmasını rica ettim. Alacağım ama param da yok. Dr. Küçük'e gittim, konuyu anlattım. Ek mesaiye çağırıldığı halde gitmediğimi söyleyip, bana kızdı ve parayı vermeyeceğini söyledi. İşlediğim büyük, basamakla çıktığımız eski bir makina vardı, onun başına geçtim. Şimdi yanılmıyorsa bu makine Sedat Simavi Meslek Lisesi, Yapı Sanat bölümündedir. Makinanın bir

Figür 5 – Dr. Fazıl Küçük Halkın Sesi Gazetesi'ni basan Vebiola marka makinenin yanında, 1964 (Dr. Küçük'ün 80 Yıllık Eseri, Osman Güvenir)

de aynası var, baktım konuşmanın üzerinden 10 dk geçmeden matbaanın uzun koridordan Dr. Küçük yanıma geldi ve parayı çıkarıp verdi. "Çocuğun arabasını al, da bundan sonra çalış" dedi. Yine 1975 yılının sonunda Mehmet Küçük matbaa için gerekli bir malzemeyi almak için İngiltere'ye gittiğinde kızıma bir kasa süt getirdi, o zaman bizim için altın değerindeydi, süt yoktu. Yani bu günlere kolay gelmedik.

Biliyorsunuz Göçmenköy'deki evlerin yapılması için gerekli araziye de Dr. Küçük bağışlamıştı. Varını yoğunu topluma harcadı. Üzülüyorum, şimdilerde Dr. Fazıl Küçük'ün kim olduğunu bilmeyen bir nesil yetişiyor. Bu üzücü bir durum. Biliyorsunuz, geçmişini bilmeyen bir toplum geleceğe ümitle bakamaz.

Mimarca: Peki siz Kafesli Mahallesi'ne mi evlendiniz?

Hüseyin Eminoğlu: Kafesli Mahallesi'nden hiç ayrılmadım. Evlendim, o ev, bu ev, hep kiracıyım. Malım, mülküm yok, borcum çok. Zaten Surlariçi aşığıyım. Geçenlerde kızım ve torunum ile Zahra Sokağa gittim. Taksim sahasında çocukluğum, gençliğim geçti. Sahada tanıklık ettiğim resmi geçit törenleri geldi aklıma. 1962 yılında Galatasaray futbol takımı bir maç için adaya gelmişti, 15-1 Kıbrıs karmasını yendi, hatırlarım. Metin Oktay'lar Turgay Şener'ler, büyük olaydı.

Mimarca: Lefkoşa Surlariçinde yaşadığınız ve günlük yaşamın da parçası olduğunuz için anladığımız kadarıyla yerel kültürün devamlılığına çok önem veriyorsunuz. Peki muhtar olmanızda bunun rolü var mı? 30 yıldır aralıksız devam eden bu göreviniz için ilk kez ne zaman aday olmuştunuz?

Hüseyin Eminoğlu: Evet, 30 yıl oldu. Size şöyle söyleyim esasında. Bir deyim vardır, olacak olan çocuk bokundan bellidir. Küçüklüğümden beri bende insan sevgisi ve yöneticilik ruhu vardı. Küçükken meraklı ve çok aktiftim, mahalleyi yönetirdim. Kanlı Mescit mahalle ligi vardı, futbol takımı, kulüp kurdum. Bahsettiğim 1968 yılları. Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nın altındaki şimdiki fidanlık, 1963 olaylarında Lefkoşa abluka altında olduğundan ve domates, marul, maydanoz gibi tazelik kente ulaşmadığından, bunların yetiştirilip halka dağıtıldığı bir bostana dönüştürüldü. İşte buranın bir kısmında da biz futbol oynardık.

Esasında bende çok büyük bir insan sevgisi var. İnsanlara yardımcı olayım, yüzleri gülsün, çok mutlu olurum. Bu insan sevgisi ve Lefkoşa'ya olan sevgim beni muhtar olmaya itti. Ve çok işler yaptım. Muhtarlığı insanlar, ikametgah belgesi vermekten ibaret sayıyor. Hayır, bana göre muhtarlık o değil. Benim kafamdaki muhtarlık tanımı, doğumdan ölüme kadar bu bölgede yaşayan tüm insanların derdine çare bulmaktır. Ben öyle farklı bir muhtarlık yaptım ki, karı-koca

Figür 6a & 6b – Lefkoşa Türk Belediyesi Kafesli Halk Parkı (Hüseyin Eminolu, 2023)

ayrılıklarını önledim, mahkemeden davalarını geri çektiler. Çocuklar okula gitmiyorsa, sorgularım. Herkesin evine kapıları çalmadan girerim. Beni tanıyan zengin bir kesimin mali katkıları ile tespit ettiğim yardıma muhtaç kişilere, büyük özverilerle organizasyonunu yapıp, kurban eti, giyim kuşam, patates, pirinç, bulgur gibi yardımları dağıtıyorum. Bu da zor birşey, çünkü herkes, olan da olmayan da istiyor. Bunu yapmak çok sıkıntı yaratır, ancak yılların deneyimi ile kayıtlarım oluştu, kimlerin daha çok ihtiyacı olduğunu öğrendim. Bu işi sürekli yaptığımdan, insanlar beni tanıyor, ve doğru yaptığıma güveniyor. Bilirsiniz defin işlerinden devlet

ücret talep eder, vefat eden fakirse dilekçe verir, ücretsiz gömülmesini sağlarım. Hastanede ameliyat olmuşsa, parası yoksa, devlet ameliyat parası talep ediyorsa, gider bakanla konuşur, tedavi masrafını başışlatır, hastayı çıkarırım. Çok yönlü çalışmayı severim. Aklınıza gelebilecek ve gelemeyecek ne varsa yapıyorum.

Mimarca: Muhtarlık bize Osmanlı ve devamında İngiliz Sömürge Dönemi'nden miras kalan bir yerel yönetim biçimi değil mi? Bildiğimiz kadarı ile İngiliz Sömürge Dönemi'nde de bu pozisyon oldukça önemliydi, öyle değil mi?

Hüseyin Eminoğlu: Evet, Muhtarlık her iki dönemde de var. İngiliz Dönemi'nde muhtarlık onur ve şerefi çok yüksek, çok önemli bir pozisyondu. Muhtarın hem devletin hem de halkın arasında çok saygınlığı vardı. Ama bugün geline nokta, çok üzgünüm, muhtarlığı ayaklar altına aldılar. İngiliz Dönemi'nde muhtarlık ücretsiz, gönüllülük bazında yapılırdı. On beş yıl muhtarlığı ücretsiz yaptım. On beş yıl önce devlet muhtarlara ödenek adı altında, asgari ücretin yarısına denk ücret vermeye karar verdi. O zamanlar muhtar adayları siyasi partilerden çıkardı, aday bulmak bir külfetti. Sosyal demokratım, siyasetle de uğraştım, oradan biliyorum. İnsanlar, bir getirisi olmadığı için niye muhtar olup başımı belaya sokayım diye düşünürdü. Şimdi ödenek var, önüne gelen, yasa gereği, anayasa gereği, ki bunlar bana göre hep yanlış, muhtar aday oluyor, muhtar seçiliyor. Sonra siyasi partilerden

rant elde ediyorlar, iktidara gelen partiden kredi alıyorlar, bu memleketi yönetiyorlar, üzgünüm. Bunu samimi söylüyorum, mahalleye gelen yardımı satan muhtarlar tespit edildi, polis evine baskın yaptı, eşyalara el koydu. Bu zihniyetteki insanlar, daha fazla oy alabilmek için kendi bölgelerine, ailelerini getirip kaydediyorlar, çok yanlış. Bir muhtarın aldığı ödenek yaklaşık yedi bin Türk Lirası civarındadır, galiba bu son gelen artışla beraber on bin Türk lirası civarında olacak, ki kazancı olmayan biri için önemli bir miktar. Tabii bir de mühürden alınan para var. Otuz yıllık muhtarlığım boyunca mühürden para almadım. Yasa, mühür başına on Türk lirası alınabilir diyor, ancak. otuz, elli hatta yüz Türk lirası alan var. Örnek vereyim, Taşkinköy ve Ortaköy Muhtarlıkları büyük bölgelerdir. Dr. Burhan Nalbantoğlu Hastanesi'nde doğanlar ve ölenler Ortaköy Muhtarlığı'ndan, Yakın Doğu Üniversitesi ve Hastanesi ile ilgili durumlarda Taşkinköy Muhtarlığı'ndan belge alınır. Nüfus ve işlevi açısından iki muhtarlık, sadece mühürden aylık otuz bin Türk lirası gelir elde eder. Muhtarlar belgelere dört türk lirası pul yapıştırır, peki geriye kalan para? Yani demek istediğim, muhtar adayları ekonomiye ve çıkara bağlı olarak ortaya çıkmaya başladı. Otuz yıldır muhtarım, evim yok, devletin kirasındayım, tamiratını ben yaptım, borcumdan başka da bir şeyim yok. Peki, on yıl muhtarlık yapmış insanların nasıl evi, tarlası vs. olabilir, sorgulanmalı. Dürüstlük önemli, birini eleştirdiğimde kimse, ey muhtar sen de bunu yaptın diyemez, anlatabildim mi? Vicdanım rahat bu konuda.

Mimarca: Peki İngiliz Sömürge Dönemi'nde Lefkoşa Surlarıçinde'ki muhtarlık sayısı nasıldı? Bu sayılar, bölge ve mahallelere göre mi belirleniyordu? Şu anda Surlarıçinde kaç muhtarlık var?

Hüseyin Eminoğlu: Şu anda Lefkoşa Surlarıçinde 12 muhtarlık var, bu, İngiliz Dönemi'ndeki rakamdır. Güney Lefkoşa'da da aynı şekilde, İngiliz Dönemi'nden kalma yasal zemin bu konuda süreklilik arz eder. Tabii, dediğim gibi İngiliz Dönemi'ndeki saygınlık yok.

Mimarca: Belediyeler Birliği gibi Lefkoşa Surlarıçinde muhtarları da biraraya getiren bir birlik var mı?

Hüseyin Eminoğlu: Aslında iki birlikten söz edilebilir. Beş ilçe muhtarlarının bağlı olduğu kendi Muhtar Dernekleri ve bu derneklerin bağlı olduğu Muhtarlar Birliği. Bir dönem Lefkoşa İlçesi Muhtarlar Derneği'nde asbaşkanlık yaptım. Damadımı kaybettiğim yıld. Yönetimi devraldığımızda bize bir tutanak defteri verdiler. Biliyorsunuz, biz Kaymakamlığa bağlıyız. Koskaca derneğin mühür veya başka hiçbir şeyi yok mu diye sordum, içinde hiçbir tutanağın olmadığı bir dosya verdiler. Dedim ya yöneticilik yönüm güçlü, Girne Kapısı'nı logo olarak kullanıp, derneğin mührünü, bayrağını, çelenk, mektup başlıklarını, zarflarını yaptırdım. Kurumsallaştırdım. Bunun yanında muhtarlıkların kayıtlarını, telefon numaralarını düzenledim. Mesela 26 Temmuz Muhtarlar günü var, Atatürk Heykeli'ne bir çelenk koymak lazım değil mi? Veya resmi törenlerde muhtarların da bir temsiliyeti olmasın mı? Bunun gibi uğraşlarım oldu ama bıraktım, hatta artık toplantılarına katılmıyorum, çünkü Muhtarlığı kullanarak siyasi partiler ve başka kanallar üzerinden menfaat elde ettiklerini gördüm, Bu bana doğru gelmiyor, dürüstlükten yanayım, biliyorsunuz sürekli canlı yayınlara, programlara çıkar, doğru düşündüğümü anlatırım, ciddi bir gazete arşivim var. Bir de malesef yönetim yobaz bir kesimin eline geçti.

Mimarca: Yönetimlerin, kurum/kuruluşların belediyelerle ilişki kurduğunu duyuyoruz ama muhtarlıkların da bir o kadar önemli olması lazım. Çünkü siz altyapıyı daha iyi biliyorsunuz. Peki belediyelerin size yaklaşımı nasıl?

Hüseyin Eminoğlu: Biz Lefkoşa Belediyesi ile çalışırız. İlişkiler de oldukça iyi. Hatta şunu söyleyim sayın Mehmet Harmancı – muhtarlara verdiği değeri gösterir aslında – Lefkoşa Türk Belediyesi'nde farklı mahallelerde oluşabilecek sıkıntılara daha erken çözüm getirebilmek adına Muhtarlar Koordinasyon Merkezi'ni hayata geçirdi. Merkezin başında tek telefonla direkt ulaşabileceğimiz bir sorumlu var ve örneğin mahallede yanmayan bir sokak lambası, atılması gereken moloz gibi bölgede belediyeyi ilgilendiren sorunları istişare ederek işbirliği içinde çözüyoruz.

Mimarca: Bu konuda sayın Mehmet Harmancı'nın sorunlara etkin ve hızlı çözüm getirmek yanında mahalle sakinleri ile katılımcı projeler

gerçekleştirmek ve herkese eşit hizmet götürmek motivasyonu ile Muhtarlar Koordinasyon Merkezi'nin hayata geçtiğini duyurduğu basın açıklamasında "Muhtarlar, yurttaş ile ilk temas edendir. Seçilmiş bireyler olarak belediyenin en büyük yardımcılarıdır. Muhtarlar demokrasinin merkezi ve olmazsa olmazdır" açıklaması muhtarlara verdiği önemi de vurguluyor aslında (URL 2).

Peki, son dönemde Lefkoşa Surlariçi'nde bir hareketlilik ve canlılık var, sizce bu dönüşüm nasıl oldu, Surlariçi nasıl gelişiyor?

Hüseyin Eminoğlu: Biliyorsunuz Lefkoşa Surlariçi kuzey ve güney olarak bir bütündür. Tüm Surlariçi'nin, 1979 tarihli Lefkoşa Master Planı çerçevesinde yayalaştırılması, eğlence ve kültür amaçlı işlevlere, butik pansiyonlara vs. dönüşmesi gerekirdi. Kıbrıslı Rumlar bizden çok daha önce Surlariçi'ni canlandırmaya başladılar. Bizde ise yıllarca bir hareket olmadı, ancak 2004 yılında kapılar açıldıktan sonra canlanma başladı. Şimdilerde insanlar eğlenme amaçlı Dereboyu yerine Surlariçi'ne geliyor. Zaten Surlariçi'nde 1980'li yıllara hakim olan güvenlik sıkıntısı şimdilerde yok. O yıllarda Surlariçi gelişi güzel pansiyonların, yatı evlerinin yoğun olduğu bir bölgeydi ancak 80'li yıllardan sonra, yatievleri, pansiyonlar kalktı.

Mimarca: Geçmiş dönem belediye başkanlarının bu dönüşüme katkısı ne oldu. Son dönemde Surlariçi'nde genç nüfus artmaya başladı diyebilir miyiz?

Hüseyin Eminoğlu: Tabii biliyorsunuz belediye başkanlarının kent vizyonu çok önemlidir. Sayın Mehmet Harmancı Surlariçi'ni çok seven bir kişidir ve dikkat ederseniz sosyal etkinlikleri önemseyen bir yapısı vardır. Lefkoşa'da eğlence mekanlarının ve dolayısı ile gençlerin çoğalmasına öncülük eden bir belediye başkanı olarak bölgenin yeniden canlandırılmasındaki rolü ve katkıları büyüktür. Örneğin, Zahra Sokak, Belediye Pazarı'nın bulunduğu bölge, yine Lokmacı Barikatı'nın olduğu kısım akşamları çok canlıdır. Bunlar bir vizyon işidir. Bir gün gelecek, belki görürüz belki görmeyiz, bütün Surlariçi restore edilecek ve tamamen canlanacak, bundan hiç şüphem yok.

Mimarca: Daha fazla yitip gitmeden, yıkılmadan bir ucundan tutabilsek...

Hüseyin Eminoğlu: Surlariçi'nin bugünkü durumunun tek sorumlusu burayı terk eden Kıbrıslı Türklere. Buz gibi, Türk koçanlı, atalarımızdan yadigar kalan evlerimizi, buraya göç eden insanlarla aynı mahallede yaşayamam deyip, 2004'te kapılar açılmadan çok önce, beleşe bin, iki bin Türk lirasına sattık, pireye kızdık yorgan yaktık misali. Ben bu konuda çok nettim, bugünleri görebildim. Kapılar açılmadan çok önce evlerinizi satmayın, gün gelecek, Surlariçi değer kazanacak, dedim, malesef kardeşim dahi evini sattı. Tabii bunu dile getirdiğim zaman bütçe yoktu, kapılar açılmamıştı, insanlara göre hayaldi, bana güldüler. Şimdi Kıbrıslı Türkler Surlariçi'nden ev almak için geri geliyorlar, satanlar da geri geliyor. Bunun yanında, zengin Kıbrıslı Türklere ait evler var, bu insanların bir kısmı yurt dışında, mesela karşıda Aylin Örek'e ait boş ev, kapalı durur. Türk koçanlı kimse tamir etmiyor. Yine işgal altında olan Türk koçanlı evler var, arayan soran yok sahibi kimbilir nerede. Dolayısıyla yok oluşu yaşadık.

Bahsettiğimiz gibi 80'li yıllarda pansiyonlar, yatı evleri olduğu dönemde, aynı evde, küçücük mekanlarda üç aile birden kalırdı, burada çalışan insanlar Türkiye'den ailelerini getirdiler. Sonra yavaş yavaş yatı evleri, pansiyonlar kapandı. Şimdilerde ağırlıklı olarak Pakistan uyruklu adaya çalışmaya gelenlerin kaldığı evler var.

Mimarca: Uzun yıllar içinde Surlariçi'nin bir parçası olan farklı kültürlerden gelen insan profiline yerel halk ile entegrasyonu nasıl?

Hüseyin Eminoğlu: Kültür entegrasyonu zayıf olsa da güçlendirmek için çabalıyoruz. Kafesli Mahallesi'ndeki parkta belediye ile işbirliği halinde birgün bir gece süren, festival havasında, çocuklar için tiyatro ve eğlencelerin olduğu bir Halk Şöleni yaptık. Amaç mahalledeki yeni nesil Kıbrıslı ve Türkiyeli hatta üçüncü dünya ülkelerinden olan nüfusu harmanlamak, kaynaştırmaktı. Yine kültürleri kaynaştırma adına, Mücahitler Gazinosu'nda ailelerin tek kuruş ödmeden katıldığı yemekli eğlence yaptık. Ancak söylemeliyim ki, bugüne geldiğimizde otuz, kırk hatta elli yıldır Kıbrıs'ta ikamet edenlerden çok nadir bir kısmı bizim kültürümüze

ayak uydurabiliyor. Bu kültürler arası açığın kapanabilmesi için çocuklara yatırım yapmanın önemine inanırım. Bu kapsamda her Cumartesi on tane çocuğu resim kursuna götürürüm.

Mimarca: Belki sizin buradaki varlığınız, duruşunuz yenilenme anlamında insanları çekecektir. Kafesli Mahallesi'nde hayata geçen pansiyonlarla da bu değişimin ipuçlarını yakalıyoruz. Eminim halen KTMMOB başkanımız Tunç Bey'in bölgeye gelmesinde sizin katkınız olmuştur.

Hüseyin Eminoğlu: Tunç Bey'in buraya gelmesinde manevi katkı olmuştur mutlaka, ilişkilerimiz iyidir. Belediye ile ilgili destek, molozların kaldırılması gibi konularda olumlu katkı olmuştur.

Geçmişten, büyümlü zamanlardan çıkıp gelmiş, komşunun elindeki çiçek suyu şisesi sohbeti balla keser...

Mimarca: Peki üniversitelerin çatısı altında bulunan, halihazırda belediyeler ile işbirliği içinde olan kentsel araştırma geliştirme merkezleri size nasıl katkı koyabilir? Mesela düzenlediğiniz şölenin geleneksel hale gelmesi için destek verilebilir mi?

Hüseyin Eminoğlu: Aslında Kafesli Mahallesi'nde şöyle bir potansiyel var. Surlariçi'ndeki on iki muhtarlık arasında tek çocuk parkı Kafesli Mahallesi'ndedir. 2002 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile parkın arazisi Kafesli Mahallesi Muhtarlığı'na verilmiştir. Bu parkı 2006 yılında Lefkoşa Belediye Başkanı sayın Kutlay Erk döneminde yaptık. İdamesi olmadı. İlerleyen zaman diliminde parkta birçok kez çevre düzenlenmesi yapıldı, oyun parkındaki oyuncaklar yenilendi ancak bölge halkı parka sahip çıkmadı. 2015 yılında bir kez daha Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa Türk Belediyesi ve Kafesli Muhtarlığı işbirliğinde park hayata geçirildi ancak sonuç yine aynı oldu. Şu anda en azından parkın temizliğini yapabiliyoruz. Yeni dönemde, Mehmet Harmancı bu konuda bize destek olacağına dair söz verdi, umarım parkı yeniden yaşama katabileceğiz.

Aslında şöyle bir sıkıntı var. 2006 yılında park inşa edilmeden önce projenin mimarına, park projesine bir tuvalet ve büfe de dahil edilirse,

parkın bakılması, korunması şartıyla mahalleden birine uygun fiyata kiralayabileceğimi dile getirdim. Yine büyük miktarlar harcayıp parkın sınırına tel döşememelerini, bölge halkının zarar vereceğini, onun yerine daha kontrollü bir şekilde duvar yapmalarını önerdim. Malesef mimar bu önerileri bertaraf etti. Nitekim, bir süre sonra ahşap bankları söküldü, odun olarak kullanıp, ateş yaktılar. Salıncakları kırdılar, evlerinde çamaşır direği olarak kullandılar. Aslında sonra farkettim ki mimar o bölgede yaşayan insanları çözemedi.

Böylesine bir atmosfer içerisinde, parkı korumak adına daha önce bahsettiğim Halk Şöleni'ni düzenlemiştim. Yine geçen sene yaz döneminde mahallede bulunan Polonyalı komşumuz aracılığıyla Rum tarafı ile işbirliği yaptık. Belçika'dan gelen Sınır Tanımayan Palyaçolar grubu önce Rum tarafında etkinlik yaptılar sonrada kuzeye geçip mahalledeki parkta çocuklara yönelik tiyatro gösterisi yaptılar.

Park esasında iki kottan oluşuyor. Alt kotta şu anda araçların park edildiği kısımda düğün, nişan töreni, yaş günü kutlamaları yaptık, askere gidecek olanlar uğurlandı. Üst kotta da çocuklar için oyun alanı vardı.

Mimarca: Peki araştırma yapan yüksek lisans, doktora öğrencileri buraya yönlendirilse, burada yaşayan insanların yaklaşımı nasıl olur? Biri gelip kapıyı çaldığında bilgi paylaşımı nasıl olur?

Hüseyin Eminoğlu: Çekiniyorlar, çok yönlü çekinceler var. Örneğin mahalleye kamu araştırması yapmaya gelirler, farklı kültürlerden gelen mahalle sakinleri kapılarını ya hiç açmazlar ya da gındırıp kapının arasından bakarlar. Kültür bu noktada çok farklı, anlatabildim mi? Bizde kapı açık oturursun. Yardım edeceğiz dersiniz, ekonomik yardıma ihtiyacınız var mı bakacağız dersiniz size kapılarını açabilirler.

Mimarca: Söyleşimizi sizin için özel bir yeri olan, hayata geri kazandırılması için yoğun uğraşlar verdiğiniz Kafesli Mahallesi'nin sembolü Tanti'nin Hamamı ile bitirmek istiyoruz. Hamam yok olma tehlikesi ile karşı karşıya, basında sıklıkla bu konudaki açıklamalarınızı takip edebiliyoruz, şu anda hamamın son durumu nedir?

CVAR: GÖRSEL SANATLAR VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

HASRET DESTEBANOĞLU, OYA SAĞIROĞLU,
GÖZDE NAZLI KAHRAMAN, ÇİMEN UMUT

Figür 7 – Tanti'nin Hamamı, Kafesli Mahallesi (URL 3 <https://www.havadiskibris.com/kafesli-mahallesi-ilgi-bekliyor/> 03 Eylül 2015)

Hüseyin Eminoğlu: Kafesli Mahallesi'nin simgesi olan Tanti'nin Hamamı malesef yok olma sürecinde. Hamamın iç kısmı duyarsız vatandaşlarca çöplük halinde dönüştürüldü, hemen yan kısmına ise, tarihi hamama bitişik olan ev, yasaya aykırı olmasına rağmen kaçak üst kat çıktı. Ne yazık ki, Lefkoşa'nın turizm tanıtım rehberinde yer alan hamamı bu haliyle turistlerin ziyaretine açıyoruz.

Hamamın restore edilip, yaşama geçirilebilmesi için 2002 yılında KKTC Hükümeti'ne ve TC Yardım Heyeti'ne bir öneri götürdüm. Tanti'nin Hamamı'nın restore edilerek bir kültür merkezi haline getirilebileceğini ve hamamın önüne yapılacak bir düzenleme ile gerek bölge halkının gerekse turistlerin oturup dinlenebileceği güzel bir park alan oluşturulabileceğini kaydettim. Böylece bir suç merkezi haline dönüşmüş hamam, uyuşturucu batağındaki gençlerimizi hayata katabilecek, dönüştürebilecek bir merkez olarak hizmet verebilirdi. TC Yardım Heyeti yetkilileri geldi, hamamı inceledi, hamamın yeniden hayat bulması için o günün parası ile bir buçuk milyon Türk lirasına ihtiyaç duyulduğunu ancak bütçede bu paranın bulunmadığını, fakat 2003-2004 yıllarında bu konu ile ilgilenecekleri belirttiler.

Bugün oldu halen bir çalışma yapılmadı.

Kaynaklar:

Eminoğlu, B, (2016). Dillere Destan Kıbrıs, Lefkoşa.

Güvenir, O. (2022). Dr. Fazıl Küçük'ün 80 Yıllık Eseri, Lefkoşa

URL 1: <https://www.kibrisgazetesi.com/garibanlar-diyari-kafesliyi-rum-kadinlari-cok-zorlamisti-makale,11004.html> (son erişim tarihi: 2 Şubat 2023).

URL 2 <https://www.kibrispostasi.com/c87-LEFKOSA/n154937-LTB-bunyesinde-Muhtarlar-Koordinasyon-Merkezi-olusturuldu> (son erişim tarihi: 30 Ocak 2023).

URL 3 <https://www.havadiskibris.com/kafesli-mahallesi-ilgi-bekliyor/>(son erişim tarihi: 15 Nisan 2023).

Yrd. Doç. Dr. Pınar Uluçay Righelato
Doğu Akdeniz Üniversitesi/Mimarlık Fakültesi/
Mimarlık Bölümü/Öğretim Görevlisi
purighelato@gmail.com

Bahar Uluçay
Yüksek Mimar
bahar.ulucay3@gmail.com

ÖZET

Görsel Sanatlar ve Araştırma Merkezi (CVAR), 2014 yılında Lefkoşa'da müze ve araştırma merkezi olarak açılan, Kıbrıs tarihine ve mirasına katkılarından dolayı 2017 yılında, Eğitim, Öğretim ve Farkındalık Artırma kategorisinde kültürel miras alanında, Avrupa'nın en büyük ödülleri olan AB Kültürel Miras / Europa Nostra Ödülleri'ni alan Avrupa'daki 29 ödüllü miras projelerinden biri olmuştur. CVAR müzesi, Kıbrıs toplumunun ortak kültürünü sergileyen sanat ve kültür merkezi olarak hizmet vermektedir. CVAR, Kıbrıs toplumu için ortak bir alan yaratmayı amaçlamıştır. Geleneksel Kıbrıs mimarisini yansıtan bina, aynı zamanda ziyaretçilerin toplumun tarihi ve kültürü ile etkileşim halinde olmasını amaçlar.

Anahtar Kelimeler:
CVAR, Lefkoşa, Ödüllü Miras, Kıbrıs'ın Mirası, Ortak Kültür, Sanat ve Kültür Merkezi, Geleneksel Mimari

Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'da bulunan Görsel Sanatlar ve Araştırma Merkezi (CVAR), 2014'te müze ve araştırma merkezi olarak açılmış olan, Kıbrıs tarihine ve mirasına katkılarından dolayı 2017 yılında, Eğitim, Öğretim ve Farkındalık Artırma kategorisinde kültürel miras alanında Avrupa'nın en büyük ödülleri olan AB Kültürel Miras / Europa Nostra Ödülleri'ni alan Avrupa'daki 39 ülkeden katılan 202 proje arasından seçilen 29 projeden biri olmuştur (figür 1). Buna ek olarak, Avrupa Kültür Mirası Büyük Ödülü'nü Kıbrıs'a yine ilk kez kazandıran projedir. 2018'de Görsel Sanatlar ve Araştırma Merkezi, dünyanın dört bir yanından ödüllü müzeler, miras ve koruma projeleri ile ilgili dünyanın tek yıllık anketi olan Dubrovnik'teki Best in Heritage Konferansı'nda tanıtılmıştır. Bununla birlikte CVAR, Mükemmellik Kulübü'ne üye olmuştur. 2019 yılında ise şehrin tarihi ve kültürel gelişimine katkılarından dolayı Lefkoşa Belediyesi tarafından ödül ve diploma ile onurlandırılmıştır (URL1). Müze, Kıbrıs'ın çok kültürlü geçmişini eğitim ve alan yoluyla sergilemeyi ve tanıtmayı amaçlar. Geneli, 18. ve 19. yüzyılda adaya seyahat etmiş sanatçıların gözünden olan resimlerin, kitapların, belgelerin, kostümlerin, fotoğrafların ve günlüklerin sergilendiği bir müze olup, geniş bir arşiv merkezi de bulunur (URL2).

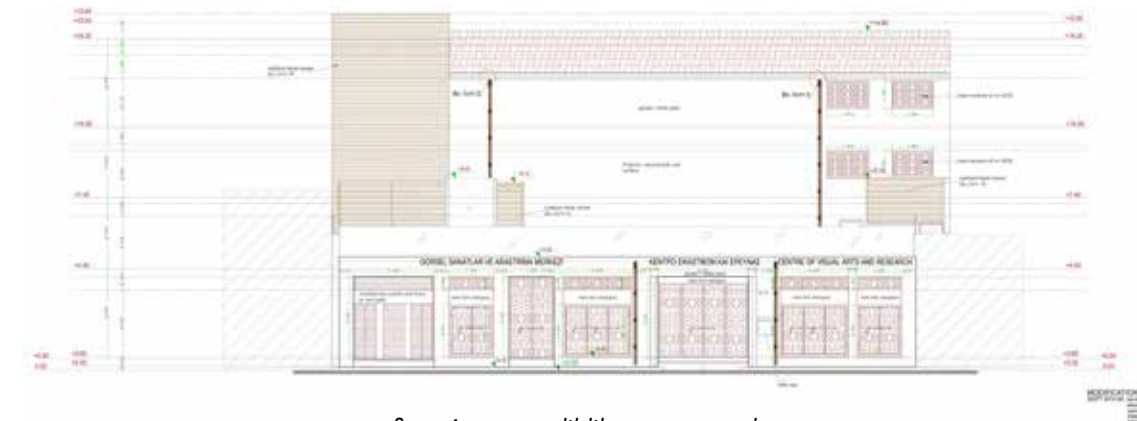
Ödüllü binanın temel tasarım konsepti tarihin içinde Kıbrıs halkını birleştiren bir alan yaratmaktır. Rita Severis, CVAR'ın kurucusu, müzenin konumunu Kıbrıs'ın güney kesiminde sınırdan birkaç adım ötede tercih ederken, her iki tarafın da kolay ulaşımını amaçlamıştır. CVAR, iç avlusu (figür 2) ve kafesi olan 4 katlı bir yapıdır. Bina geçmişte, han ve un fabrikası gibi birçok amaca hizmet etmiştir (figür 3). Daha sonra terk edilmiş bina 2014 yılında, Rita Severis tarafından restore edilerek bugünkü haline kavuşmuştur (figür 4). Tabii ki bu süreçte de binanın birçok amaçla kullanılan geçmişine saygı duyup, binanın mimari dokusuna değişiklik yapılmamıştır çünkü CVAR'ın ziyaretçilerinin, Kıbrıs'ın tarihini en saf biçimiyle

figur 1_ ön cephe

figur 2 iç avlu
figur 3 renové edilmeden önce cephe

figur 4 renové edildikten sonra cephe

figur 5-6 zemin kat

figur 7 birinci kat

figur 8 ikinci kat

deneyimlemelerini amaçlamıştır. Yola bakan kuzey cephesine ticari alanlar yerleştirilip, güney cepheye doğru ise müze ve araştırma merkezi yerleştirilmiştir. Bu iki cephenin arasında yer alan, Kıbrıs'ın mimari tarihinde geleneksel olan iç avlu, farklı kültürleri kucaklayan bir sosyalleşme alanı yaratmıştır. Giriş katında araştırma merkezinin olduğu binada, kütüphane ve çalışma alanı da bulunmaktadır (figür 5). Müzenin tasarımını incelediğimizde ise katlarda bulunan farklı renklerin kendine has hikayeleri bulunur. Zemin ve birinci katların duvarlarında kullanılan yeşil ve kahverengi tonları, Kıbrıs'ın doğasını temsil eder (figür 6, 7). İkinci katta tercih edilen kırmızı duvarlar, Kıbrıs'ın son kraliçesi olan Catherina Cornaro'nun asaletini temsil ederken, üçüncü kattaki duvarlarda kullanılan mavi renk ise barış için umudun simgesidir (figür 8, 9). Tüm katlara rampalar aracılığıyla ulaşmak mümkündür. Bunun altında yatan sebep ise, rampalar boyunca duvarlarda da eserlerin sergilenerek daha çok alan kazanılması ve birçok gereksinime kolaylık sağlanmasıdır (figür 10). Müzedeki

figur 9 üçüncü kat

figur 10 rampa

figur 11 acik depo alanı

figur 12 giris kapisi

eserlerde cam çerçeve kullanılmaması, ziyaretçiler ile etkileşim kurmak için bilinçli alınan bir karardır. Ziyaretçilerin kendilerini evlerinde gibi hissetmesini amaçlayan müze, açık depo alanlarıyla bu fikrini desteklemiştir (figur 11). Bina cephe malzemesi olarak Kıbrıs'ın özgün ve yerel yapı malzemeleri olan kerpiç ve ahşap cephelerde korunmuş (figur 12).

Kıbrıs'ın ortak tarihini sanat yoluyla sergileyen müzede, Kıbrıs için ortak, kelimenin tam anlamıyla Kıbrıs'ı bir araya getiren bir mekân yaratılmıştır. Umudun hacim almış hali olan CVAR, merkezin tasarımında her detay göz önünde bulundurulmuştur.

Kaynaklar

URL1: <https://cvar.severis.org/tr/museum/about/>

URL2: <https://www.europeanheritagedays.com/story/4b5e5/CVAR-A-route-to-our-shared-cultural-heritage>

Çimen Umut
cimen_umut@hotmail.com

Oya Sağıroğlu
o_sagiroglu@outlook.com

Gözde Nazlı Kahraman

Hasret Destebanoğlu
hdestebanoglu@hotmail.com

İÇ-TEN'E YAKIŞIR BİR BAŞARI ÖYKÜSÜ

İÇ-TEN

TANER'S SONS TASARIM OFISI

ÖZET

Bu yazıda, İç Mimar Mustafa Afşaroğlu ve Mimar Erhan Afşaroğlu tarafından kurulan Taner's Sons adlı tasarım ofisinin, LIV Hospitality Tasarım Ödülleri'nde iç mekân tasarımı - bar lounge dalında ödül kazanan M'Arks Sky Bar projesi özetlenmektedir. Proje, Londra'nın güneydoğusunda bulunan bir mekân olup, salon, bar, çatı terası ve kolektif çalışma alanlarını kapsamaktadır. Tasarımın ana konsepti, mekânın gün boyunca lounge olarak işlev görebileceği ve gece tamamen değişen bir atmosfere sahip olmasıdır. Taner's Sons, tasarım sürecinde müşterileriyle yapılan görüşmelerde çok amaçlı bir iç mekânın oluşturulmasının önemine vurgu yapmış ve konukların mekânda farklı deneyimler yaşamalarını hedeflemiştir. Proje, iç mekân strüktürünün samimiyet, akıcılık ve akılda kalıcılık kavramları üzerine inşa edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:
İç Mekan, LIV Hospitality
Tasarım Ödülleri,
M'Arks Sky Bar, Taner's Sons

LIV Hospitality Tasarım ödüllü bir proje

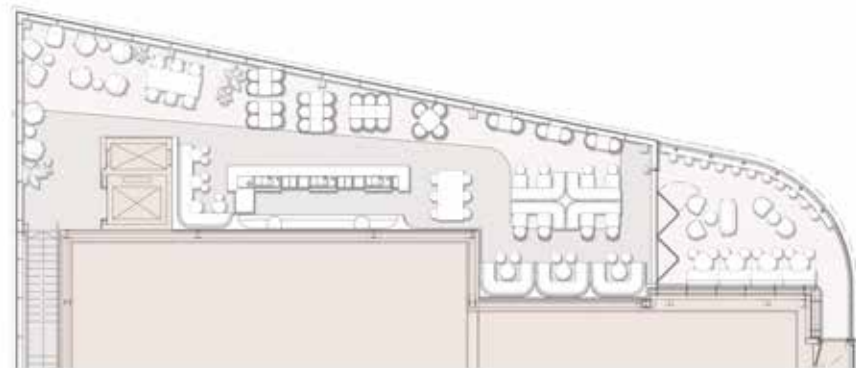
Taner's Sons' un M'Arks Sky Bar projesi; iki kardeşin (İç mimar Mustafa Afşaroğlu ve mimar Erhan Afşaroğlu) kurduğu tasarım ofisinin, yurt dışında mekân tasarımı alanında yaptıkları yolculuklardan gülümseten bir takdir; LIV Hospitality Tasarım Ödülleri'nde İç Mekan Tasarımı- Bar Lounge dalında kazanan proje olarak sonuçlanan deneyimlerinden bir tanesini anlatır.

Londra'da çok amaçlı bir iç mekân yaratmak

M'Arks Sky Bar, Londra'nın güneydoğu bölgesinde, ana caddenin üzerine konsol olarak çıkan bir kütle içerisinde yer alan salon, bar, çatı terası ve kolektif çalışma alanlarını kapsayan bir mekandır. Taner's Sons, bu ödüllü projelerinde belirsizliğin en yüksek olduğu bir zamanda, sadece bar işlevi ile sınırlandırdıkları bir mekân tasarlamakla yetinmeyerek, gün boyunca, aydınlık bir 'lounge' olarak işlev görebilecek bir ortam; kahve keyfi yapılabilecek, arkadaşlarla sohbet edilebilecek ve oldukça rahat bir şekilde çalışabilecek bir mekân tasarladı. Güneş battığında ve gece sokaklara çökerken, mekânın ruh hali de aydınlığın alacakaranlığa geçişindeki gibi tamamen değişir. Mekânın gece hali ancak karanlığın gizemine yakışır bir şekilde duygu odaklı, konukların samimiyeti ve yaşamsal cömertliği deneyimlemelerine izin veren ve orada geçirilen zamanı anlamlı hale dönüştürebilen bir iç mekândır.

Bir deneyimin küratörlüğünü yapmak

Taner's Sons, tasarım konseptinin, samimiyet, akıcılık ve akılda kalıcılık kavramları üzerine kurulduğunu anlatır. "Melt into the sky" olarak isimlendirdikleri ana konsepti ile, konsol olarak çıkan kütledeki iç mekânının kamusal alandan daha kolay algılanıp ilgi çekmesini sağlamak amacıyla, yukarıdan eriyerek oluşan formlar mekânı oluşturmuştur. "Barı saran

KİTAP ÖNERİSİ MASUMİYET MÜZESİ

KİTAP

YASEMİN MESDA

ÖZET

Orhan Pamuk "Masumiyet Müzesi" isimli romanında, bir aşk hikayesini anlatmaktadır. Betimlemeler ile mekanların ve olayların detaylı şekilde anlatıldığı roman 2008 yılında basılmıştır. Kitabın basılmasından dört yıl sonra, 2012 yılında aynı isimle "Masumiyet Müzesi" açılmıştır. Bu müzede romanda anlatılmakta olan birçok objenin ve yaşanmışlıkların sergilendiği ve ziyaretçiler ile buluşturulduğu görülmektedir. Müze içerisinde mekanın ruhunu yaşarken, geçmişte yaşanmış ve roman boyunca anlatılmakta olan olaylar da bir zaman yolculuğuna çıkmaktayız.

Anahtar Kelimeler:
Masumiyet Müzesi,
mekanın ruhu, Orhan Pamuk

Bir mekânın deneyimlenmesinde kullanıcıların o mekân içerisinde hissettikleri önemli rol oynamaktadır. Kullanıcılar mekânı fenomenolojik bakış açısıyla yorumlarken; şüphesiz ki kişinin geçmişi, belleği, bilinçaltı da bu deneyimlerde etkili olmaktadır. "Masumiyet Müzesi" isimli roman, mekân algılarını içerdiği gibi yaşanmışlıkların bir araya getirildiği bir müzeye dönüştürülmüş olması nedeniyle de kullanıcılar üzerinde iz bırakmaktadır.

Nobel ödüllü Türk yazar Orhan Pamuk tarafından yazılan ve 2008 yılında okuyucular ile buluşturulan roman, bir aşk romanıdır (Figür 1). 1975 yılında başlayan bu hikâyeye; tekstil zengini Basmacı ailesinin okumuş 30 yaşındaki oğulları Kemal ile uzak akrabaları, yoksul Keskin ailesinin 18 yaşındaki güzel kızı, tezgâhtarlık yapan Füsün arasındaki aşkı anlatmaktadır.

New York Times tarafından "2009 Yılıın En İyi Kitapları" listesinde yer alan "Masumiyet Müzesi" romanının basımından dört yıl sonra, Orhan Pamuk tarafından, 28 Nisan 2012 yılında aynı isimde bir müze açılmıştır. Masumiyet Müzesi'nin ana karakterleri Kemal ile Füsün'un arasında geçen ilişkide Kemal, Füsün'un ardından Füsün'un sarı ayakkabıları, küpesinin teki gibi nesneleri toplamaktadır. Pamuk da romandaki yıla ait bu nesneleri toplayarak, biriktirmiş ve roman ile aynı adı taşıyan bir müze kurarak burada sergilemeye başlamıştır. Pamuk'un tamamen kişisel servetinden hamiliğini üstlendiği müze, Çukurcuma'da yer alan 1897 yapımı üç katlı tarihi bir binada bulunmaktadır (Figür 2, 3 ve 4). Kitapta bu müzeye giriş bileti ve müzenin bulunduğu yerin haritası, kitabın 574. ve 587. sayfalarında görülmektedir. Müzede, İstanbul'da yaşanan, 1970'li yıllardan 2000'li yıllara kadar uzanan bir aşk hikâyesinin anlatıldığı objelerin yanı sıra 1950'li yıllardan itibaren gündelik hayatımızda kullanılan pek çok sayıda obje yer almaktadır. Bu objeler de Kemal'in Füsün'la biriktirdiği anılardan, gittikleri mekânlardan topladıklarıdır (Figür 5,6,7,8 ve 9). Masumiyet

ceviz kaplama duvar panelleri ile yakınındaki Eltham Sarayı'na gönderme yapılmakla birlikte, kullanılan malzemeler genel olarak konfor, nostalji ve parlaklık hissini çağrıştırarak konukların kolayca iniş yapmasına ve çalışmasına olanak tanırken aynı zamanda hava karardığında ortam aydınlatmasıyla zengin bir havaya geçişe olanak tanır."

Taner's Sons, müşterileri ile düzenlenen görüşmelerin daha ilk aşamalarında, tasarlamak üzere yola çıktıkları iç mekân strüktürünün çok amaçlı olabilecek şekilde ele alınmasını gerektiğini fark ederek, gündüz ve gece ekseninde bunun başarılabilceği düşüncesi ile yola çıktı. Konukların gündüzleri mutlu ve rahat, geceleri ise güçlenmiş ve özel hissetmelerini istediler: "İnsanların sadece bir içki için değil, bir deneyim için dışarı çıkmış gibi hissetmelerini istiyoruz".

Taner's Sons

<https://www.ts-ds.com/>

https://www.instagram.com/taners_sons/

<https://www.linkedin.com/company/taners-sons-design-studio/?viewAsMember=true>

Proje Fotoğrafçılığı: Luke Hayes Fotoğrafçılık

Proje Sahibi: <https://marksskybar.com/>

Figür 1: Masumiyet Müzesi, Kitap Kapağı (URL 1)

Figür 3: Masumiyet Müzesi'nin iç mekândan bir görüntüsü

Figür 4: Masumiyet Müzesi'nin dış görüntüsü

Figür 2: Masumiyet Müzesi'nin iç mekândan bir görüntüsü ve yazar (URL 2)

Figür 5,6 : Masumiyet Müzesi'nden görüntüler

Müzesi 2014 senesinde Avrupa Müze Forumu tarafından "Avrupa Yılın Müze Ödülü"ne layık görülmüştür. Kitap, aynı zamanda "Hatıraların Masumiyeti" ismiyle beyazperdeye uyarlanarak Venedik Film Festivali'nde izleyicilerle buluşmuştur.

Kitabın özeti şu şekildedir: Tekstil zengini Basmacı ailesinin 30 yaşındaki oğulları Kemal'in Sibel

ile nişanlanmaya doğru giden bir ilişkisi vardır. Sibel'e çanta almak için gittiği dükkânda yıllardır görmediği 18 yaşındaki uzak akrabası Füsün ile karşılaşmıştır. Füsün'dan etkilenen Kemal, zamanla Füsün ile görüşmeye ve onu sevmeye başlamıştır. Günler süren buluşmaları Kemal'in Sibel ile nişanlanmasından sonra kesilmiştir. Kemal, Füsün'u Merhamet Apartmanı'nda buluştukları dairede, her gün aynı saatte

beklemeye başlamıştır. Fakat Füsün, buluşmaya gitmiyordur. Füsün'a ulaşamayan Kemal, mutsuz günler yaşamış ve Sibel'den ayrılarak, Merhamet Apartmanı'nda Füsün'un eşyaları ile zaman geçirmeye başlamıştır.

Kemal'in babasının ölmesiyle Füsün'dan Kemal'e taşındıkları evin adresini içeren bir not gelmiş ve Kemal, verilen adrese gittiğinde Füsün'un evlenmiş olduğunu öğrenmiştir. İlerleyen zamanlarda Kemal, Füsünlara gidip gelmeye başlamış ve Füsün'un kendisine ulaşmasının

asıl sebebinin kocasının çekeceği Yeşilçam filmi nedeniyle duydukları sermaye ihtiyacı olduğunu anlamıştır. Kemal, Füsün ile olan ilişkisi kopmasın diye Füsün'un başrolünde oynayacağı, kocası Feridun'un çekeceği filmin finansörü olmaya karar vermiştir.

Kemal, zamanla Füsün'u bir gün kaybedeceği korkusuyla ona ait nesneleri gizlice alarak biriktirmekte ve suçunu örtmek için her hırsızlık ertesinde eve değerli hediyeler getirmektedir. Feridun'un ihaneti ile biten Füsün'un evliliği

Figür 7,8 : Masumiyet Müzesi'nden görüntüler

Figür 9: Füsün'un Kemal'le birlikteken içtiği sigaraların izmaritleri*

sonrasında, Füsün ve Kemal sözlenmiş ve birlikte Paris'e gitmek için arabayla yola koyulmuşlardır. Babaeski'de Edirne yoluna bakan bir otelde dinlendikleri gecenin sabahında Füsün'un kullandığı ve Kemal'in de bulunduğu araç kaza yapmış; Füsün ölmüş, Kemal ise ağır yaralanmıştır (Figür 10). Kemal iyileştikten sonra, yıllar boyunca topladığı eşyaları sergileyeceği bir müze açmaya

karar vermiştir. Füsünların Çukurcuma'daki evini müze haline getiren Kemal, müzenin kataloğunu roman biçiminde yazılması için yazar Orhan Pamuk'a teklif götürmüş ve Pamuk kitabı yazmayı kabul etmiştir. Başından itibaren birinci tekil kişi anlatımıyla ilerleyen kitabın son sayfalarında Kemal, sözü kitabın yazarı Orhan Pamuk'a bırakmıştır. Pamuk, Kemal'in ölümünü de

Figür 10: Kaza sırasında Füsün'un üzerinde olan kıyafeti
Figür 11: Kemal'in hasta yatağından Orhan Pamuk'a hikâyeyi anlattığı odadaki mobilyaların müzeye taşınarak orada hayat bulmuş hali.

anlatarak kitabı sona erdirmiştir (Figür 11). Yazar Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi isimli romanında kişileri, olayları ve mekânları kendi yorumlarını da katarak betimleme yolu ile detaylı şekilde anlatmaktadır. Kitabının bazı bölümlerinde, mekânlara dair anlatımlarını şu şekilde yapmaktadır: "Çetin Efendi'nin kullandığı babamın 56 model Chevrolet'sinde uyuklarken, şehrin geceleri her zaman karanlık ana caddelerinin karışıklığına, siyasal sloganlar, çatlak, küf ve yosun kaplı eski duvarların güzelliği ve şehir hatları vapurlarının projektörlerinin iskelelere, sokak aralarına, yüz yıllık çınarların yüksek dallarına ve arabanın dikiz aynasına vuran ışıklarına dikkat ediyor, bir yandan da arka koltukta parke taş yolların sarsıntısıyla uyuyakalan babamın hafif bir horultuyla soluk alıp verişini dinliyordum" (Pamuk, 2008, s. 77). Orhan Pamuk bir diğer bölümde ise içinde bulunan anı şöyle anlatmaktadır: "Akşamüstü, eve dönüş yolunda hala yanmamış paşa konaklarının bahçelerinden gelen ıhlamur kokusunu içime çekerek Nişantaşı'nın iyice yeşillenen çınar ağaçlarının gölgelerinin altından yürüdüm. Tıkanmış trafikte arabalarının kornalarına öfkeli öfkeli basan erkeklere bakarak hayatımdan memnun olduğumu hissettim" (Pamuk, 2008, s. 87).

Olayların en derin duygularla ve betimlemelerle

anlatılmakta olduğu romanın, bir müze kurularak sona ermesi ne kadar da gurur verici bir durumdur. Romana konu olan olaylarda geçen objelerin bir müzede sergilenmesi, yaşanmışlıkların hissedilmesinde ve okuyucularla buluşturulması... Yeniden hayata döndürmek, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarılacak için sürekliliğini sağlamak...

Kaynaklar

Pamuk, O., 2008, Masumiyet Müzesi, İletişim Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.

URL 1: <http://narcekirdekleri.blogspot.com/2012/06/masumiyet-muzesi-ve-seylerin-masumiyeti.html> (son erişim tarihi: 05.12.2022)

URL 2: <https://www.masumiyetmuzesi.org/> (son erişim tarihi: 05.12.2022)

URL 3: https://tr.wikipedia.org/wiki/Masumiyet_M%C3%BCzesi_%28m%C3%BCze%29#/media/Dosya:The_Museum_of_Innocence.jpg (son erişim tarihi: 05.12.2022)

URL 4: <https://www.biyografya.com/biyografi/9242#:~:text=7%20Haziran%201952%20tarihinde%20%C4%B0stanbul,1977'den%20mezun%20oldu.> (son erişim tarihi: 05.12.2022)

URL 5: https://tr.wikipedia.org/wiki/Orhan_Pamuk (son erişim tarihi: 05.12.2022)

Kaynak belirtilmeyen görseller, 25 Ağustos 2019 tarihinde, müzeye yaptığı ziyaretinde Abdullah Can tarafından çekilmiştir.

** Füsün'un Kemal'le birlikteyken içtiği, toplamda 4213 sigaranın izmaritleri Kemal tarafından tek tek biriktirilmiş ve kimisi kadının dudaklarına sürdüğü ruju, içtiği çayın, kahvenin izmaritte bıraktığı lekeyi de üzerinde taşıdığı bu izmaritler, Kemal'in ricası üzerine Yazar Orhan Pamuk tarafından her birinin altına kendi el yazısıyla tarih ve notlar düşülerek müzenin giriş katında kendine yer edinmiştir.*

Yazar Hakkında Bilgi:

Orhan Ferit Pamuk, 7 Haziran 1952 tarihinde İstanbul'da doğdu. Nişantaşı semtinde büyüdü ve ortaöğrenimini İstanbul Robert Koleji (1970)'de bitirdi. Bir süre İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü (1977)'nden mezun oldu. Bitirdiği enstitüde yüksek lisans öğrenimi gördü. Yirmi üç yaşında diğer uğraşlarını bırakarak yalnızca yazarlığı uğraş edindi. Edebiyata 1970'li yılların başlarında "Yeditepe" dergisinde yayımladığı şiirlerle girmişti. Sonra ağırlıklı olarak öykü, roman ve deneme yazarlığına yöneldi. Birçok edebiyat ödülünün yanı sıra, 2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü ve 54 yaşında, bu ödülü kazanan en genç edebiyatçılardan biri oldu. Kitapları altmış üç dile tercüme edildi, yüzden fazla ülkede yayımlandı ve 13 milyon baskı yaptı. 2006 yılında Time dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisi arasına seçilen Pamuk, Nobel ödülüne lâyık görülen ilk Türkiye Cumhuriyeti vatandaşdır. Sessiz Ev, Beyaz Kale, Kara Kitap, Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Kar, Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhafılık ve Kırmızı Saçlı Kadın, Veba Geceleri gibi romanların yazarı olan Pamuk, Columbia Üniversitesi'nin beşeri bilimler bölümünde edebi yazarlık ve karşılaştırmalı edebiyat dersleri vermektedir.

Kitap Hakkında Bilgi:

Kitabın Özgün Adı: Masumiyet Müzesi
Yazar: Orhan Pamuk
Yayın Evi ve Yayın Yılı: İletişim Yayınları, 2008
Sayfa Sayısı: 592
ISBN: 978-975-05-0609-3

Kitap, Kıbrıs'taki yerli kitapçılarda ve bazı üniversite kütüphanelerinde bulunmaktadır.

BARINMA HAKKI, DEPREM VE HUKUK

MUSTAFA ERÇAKICA

ÖZET

Depremler şu andaki teknolojiyle önlenemeyen doğal afetlerdir. Depremlerin önlenememesi gerçekliği, bu doğal afetin büyük bir korkuyla karşılanmasına neden olmaktadır. Gerçekten de büyük kayıplara neden olma potansiyeli taşıyan depremler, gerekli önlemler alınmadığı durumlarda yıkıcı etkiler doğurmaktadır. Oysa devletin siyasi ve idari otoritelerinin gerekli tedbirleri alması, depremi önleyemese bile, yıkıcı etkilerini en aza indirebilecektir. Depremle ilgili gerekli tedbirlerin alınmaması, yaşam hakkı, konut ve barınma hakkı gibi haklar başta olmak üzere, birçok hakkın ihlaline yol açabilmektedir. Afet yönetiminin doğru planlanması, bu tür doğal afetlerin öncesinde çeşitli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. Deprem sonrası dönemlerde de afet yönetiminin doğru yapılması önemlidir. Bunun yanında, ceza davaları ve hukuk davaları, deprem sonrası dönemde sık karşılaşılan durumlardır. Kentin yeniden inşası bile söz konusu olabilmektedir. Depremlerle ilgili durumlarda uluslararası işbirliğinin varlığı da çok önemlidir. Bu tarz işbirlikleri doğrultusunda, doğal afetlerle koordinasyonlu bir mücadele gerçekleştirilmektedir.

Anahtar Sözcükler:
Deprem, Afet Yönetimi,
Hukuk

Giriş

Depremler, kökeni yerin içinde olan ve ani oluşan yer kabuğu hareketleri olarak ifade edilmektedir. Büyük kayıplara neden olma potansiyeli taşıyan depremler, korkuyla karşılanmaktadır. Günümüz teknolojisiyle depremleri önlemek mümkün değildir; ama bu konuda bazı öngörülerde bulunmak ve önlemler almak mümkündür. Bu da depremlere hazırlıklı olma yönünde insanlığa büyük fırsatlar sunmaktadır. Depreme hazırlıklı olmanın hukuku ilgilendiren boyutları da vardır. Türkiye'de 6 Şubat 2023'te yaşanan depremin ardından yaşanan hukuki tartışmalar da bunu göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, depremle hukuk arasındaki bu bağı kurmak, bunu yaparken barınma hakkına da değinmektir. Aşağıdaki ilk bölümde uluslararası hukukta konut ve barınma hakları üzerinde durulacak, konunun insan hakları hukukuyla ilgisi ortaya konulacaktır. Konu, bunun ardından da hukuki yönü itibarıyla, Türkiye açısından ele alınacaktır. Depremle mücadeleye ilişkin hukuki öneriler ise, hem ulusal, hem de uluslararası hukuk kapsamında, ikinci bölümde ele alınacaktır.

I. Uluslararası Hukukta Konut, Barınma Hakkı, Deprem ve Devletlerin Yükümlülükleri

Çalışmanın bu bölümünde önce konut hakkı ve barınma hakkı, hem insan hakları bağlamında, hem de depremle ilişkili olarak, ele alınacaktır. Ardından da, Türkiye'deki hukuki duruma ve 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depreme değinilecektir.

A. Konut, Barınma, Deprem ve İnsan Hakları

Konut bireye ait bir mekan olup, aynı zamanda da kentsel varlığın bir simgesidir. Konut, tüm bireylerin öncelikli yaşam birimidir. Bireyler bu yaşam birimine erişmek için çok ciddi

Yrd. Doç. Dr. Yasemin Mesda

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar,
Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

yaseminmesda@gmail.com

bir maliyete katlanmaktadır. Uluslararası insan hakları hukukunda da konut hakkından söz edilmektedir. Konut hakkı, bireyin, insan onuruna yakışır bir konuta ulaşabilme ihtiyacının kolay, sürekli, sürdürülebilir ve güvenli bir şekilde karşılanmasını ifade eden, temel bir insan hakkıdır. Konutlar, yapılı çevrenin her zaman büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Barınma hakkı ise, konut hakkıyla yakından bağlantılı bir kavramdır. Barınma hakkı, konut hakkını da kapsamına alan, ama onu aşan, temel bir insan hakkıdır. Konut, sadece dört duvar ve çatıdan oluşan bir sığınak olmadığı gibi, barınma da bir sığınakta geçirilen kısa süreli ikamet durumu değildir. Barınma hakkı güvenli, ödenebilir, ulaşılabilir, insani yaşam standartlarına uygun, deprem ve benzeri afetlere karşı dayanıklı konutlara ulaşabilmeyi içermektedir. Barınma hakkının çerçevesi, elektrik, su, doğalgaz ve internet gibi asgari yaşamsal hizmetleri de içeren temel bir insan hakkıdır. Bu doğrultuda, insan hakları hukuku kapsamında barınma ve konut haklarının iç içe geçtiği söylenebilecektir. Barınma konusunda en temel ve evrensel metinlerden birisi olan Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesinin ilk fıkrasına bakmakta fayda vardır. Buna göre, devletlerin bireyler için, konutu da içine alan, yeterli bir yaşam düzeyi oluşturma koşullarını sağlaması gereklidir. Devletlerin bu hakkın sağlanması ve geliştirilmesi konusunda girişimde bulunma yükümlülüğü de vardır.

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, barınma hakkına atıfta bulunmakta, ama konut hakkına yer vermemektedir. Yani barınma hakkı, konut hakkını da kapsar şekilde algılanmıştır. Barınma hakkı, yeterli beslenme, giyinme ve yaşam koşullarının geliştirilmesini de kapsamaktadır. Deprem barınma hakkıyla ilişkisine bakmak, bu çalışma açısından elzemdir. Deprem, fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar oluşturan, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durduran, sona erdiren veya kesintiye uğratan bir afettir. Türkiye'de erişilen veriler, son yıllarda yaşanan doğal afetlerde en fazla hasara yol açanın deprem olduğunu göstermektedir. Yapılan konutların inşaatın gerçekleştirildiği bölgenin şartlarına uygun yapıda olması gerekmektedir. Bu

sayede depremler yüzünden barınma hakkı ihlali söz konusu olmayacak, depremlerin yaratacağı hasar minimumda tutulabilecektir.

Devletin insan haklarına dair sorumlulukları, aslında saygı gösterme, koruma ve yerine getirme yükümlülükleridir. Bu kapsamda devletlerin idari örgütlenmeleri doğrultusunda, merkezden yönetim ve yerinden yönetim kuruluşlarının, kamu gücü kullanan makamlar olarak depreme ilişkin sorumlulukları vardır. Bu bağlamda, deprem nedeniyle meydana gelen hak ihlalleri bakımından kamu gücü kullanan makamların sorumlulukları, pozitif yükümlülükleri kapsamında da değerlendirilecek, onların aktif önlemler almasını gerektirecektir.

B. Konunun Türkiye Açısından Ele Alınması

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda barınma hakkına ilişkin net bir düzenleme yoktur; ancak Anayasanın 57. maddesinde konut hakkını düzenlenmektedir. Buna göre, Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler. O halde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin konut veya barınma hakkına ilişkin yükümlülüklerinin olduğu Anayasada tanınmıştır.

Türkiye'de konut hakkına ilişkin devletin pozitif yükümlülüklerinin genel çerçevesi kapsamında Danıştay'ın bir kararına değinilmesi gerekmektedir. Bu kararda belirtildiği üzere Türkiye, "... jeolojik ve topoğrafik yapısı nedeniyle büyük can ve mal kayıplarına yol açan deprem felaketleriyle sık sık karşılaşan ülkelerin başında gelmektedir. Afetlerin önlenmesi ve zararların azaltılması amacıyla alınması gereken tedbirleri araştırmak, bu konudaki temel hedef ve politikaları belirlemek, ülke içindeki bilimsel, teknik ve idari çalışmaları koordine etmek, ortak sonuçları tüzük, yönetmelik, talimat ve eğitim yoluyla uygulamaya aktarmak ve denetlemek, afet zararlarının azaltılması amacıyla ulusal ve uluslararası işbirliği, proje ve programları oluşturmak, elde edilen sonuçları uygulamaya aktarmak, afete uğramış ve uğrayabilecek bölgeler ile yapı veya ikamet için yasaklanmış afet bölgelerini tespit ve ilan etmek, afet

bölgelerinde yapılacak yapılarla ilgili kuralları, yapı tekniklerini ve projelendirme esaslarını tespit etmek, depremleri ve etkilerini incelemek, elde edilen sonuçlara göre deprem katalogları ve ülkenin deprem haritalarını hazırlamak ve geliştirmek ve depremlerden dolayı hasar görmüş yapıların takviye ve onarım yöntemleriyle ilgili çalışmalar yapmak Devletin görev, yetki ve sorumlulukları arasında bulunmaktadır". Bunun yanında Danıştay'a göre "deprem açısından yöredeki bu kaçınılmazlık, idarelerin üzerine düşen görevleri yerine getirmeleri açısından daha özenli hareket etmeleri gerekliliğini doğurmaktadır". Devletin depremde vatandaşların haklarının zarar görmemesini sağlamaya ilişkin önemli sorumluluklarının olduğu ortadadır.

Afet yönetiminde dört temel boyutun olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, ilk olarak risk ve zarar azaltma, ikinci olarak da hazırlık aşamaları bulunmaktadır. Bunlar daha çok depremin gerçekleşmesi öncesinde yapılması gerekenlere ilişkindir. Üçüncü ve dördüncü boyutlar olan müdahale ve iyileştirme ise, deprem sonrasında yapılması gereken pozitif yükümlülüklerle göndermede bulunmaktadır.

Türkiye'de yaşanan acı tecrübeyi göz önünde bulundurursak, ölü sayısının 50,000'i aştığı, yaralananların sayısının ise 107,000 civarı olduğu belirtilmektedir. Bu depremde tespit edilebildiği kadarıyla 12,141 bina ve 66,058 bağımsız bölümün yıkıldığını açıklanmıştır. Bu durumda Türkiye'nin depreme ilişkin önleme ve zarar azaltma, hazırlık yapma, müdahale ve iyileştirme gibi pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği, tartışmaya açıktır. Türkiye'deki ulusal mevzuata göre, afete uğrayanların veya uğraması muhtemel olanların bulundukları yerlerde veya başka yerlerde geçici olarak barınmalarını sağlamak üzere, baraka ve konutlar sağlanmalıdır. Oysa çadır temini için bile iki hafta bekleyen bölgeler olmuştur.

Depremlerin ardından genellikle acil barınma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Afet sonrasındaki rehabilitasyon evresinde güvenli toplanma alanları olarak belirlenen yerlerde ilk 72 saat içinde barınma imkanı sağlanmalıdır. Sağlanacak olan bu geçici barınaklar, dağıtılan çadırlar olabileceği gibi, kişilerin kendi çabalarıyla da oluşturdukları

yerler veya konteynerler gibi geçici konutlar da olabilmektedir. Tabii bu geçici barınaklar, duruma ve afetten zarar gören ülkenin toparlanmasına göre, çok daha uzun süreli kullanılabilir. Barınma hakları deprem yüzünden uzun süre sağlanamayan kişilerin buralara yerleşmesi, buraları 'geçici' denebilecek süreden daha uzun zaman kullanmaları, çeşitli sağlık sorunlarına ve sosyal problemlere yol açabilmektedir.

II. Depremle Mücadeleye İlişkin Hukuki Öneriler

Depreme hazırlık, çarpık yapılaşmayla ilgili tedbirler, fay hatlarının bilimsel analizi, arama kurtarma stratejisi, insani yardım çabaları ve benzeri birçok konuyu içermektedir. Deprem olmadan önce alınacak tedbirler ve deprem olduktan sonra yapılacaklar, önemlidir. Bunların bir kısmı ulusal hukuk, bir kısmı ise uluslararası hukuk çatısı altında çözümlenebilecek konulardır.

A. Ulusal Hukuk Kapsamında Yapılması Gerekenler

Deprem kentleşme, kent hakları ve kent politikalarıyla da ilgisi vardır. Ranta dayalı bir zihniyete dayanan yapılaşma faaliyetleri, çarpık kentleşmeyi yaratır. Çarpık kentleşme, aslında tıpkı cehalet gibi, yolsuzluk gibi, terörizm gibi, toplumların savaşıması gereken bir durumdur. Mekan ve dolayısıyla kente yapılan her müdahale, sadece mekan değil, kişileri de etkilemektedir. O halde her türlü yapılaşma ve kentleşme faaliyeti, uygun çevresel etki değerlendirmesi ve yapılaşma denetimi sonrası yapılmalıdır. Bu kapsamda afet anında uygulanacak olan yasal düzenlemeler hazırlanmalı, mevcut olan düzenlemeler, teknolojik ve jeolojik gelişmelere göre gözden geçirilmelidir. İhtiyaç halinde yeni yapı ve deprem yönetmelikleri oluşturulmalıdır. Kentler, kamu kaynaklarının toplumsal sorumluluk ile kullanıldığı, içerisinde yaşayanlara sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre sağlayan alanlar olmalıdır. Bu sayede oluşturulacak ve geliştirilecek kentler, deprem anlarında da yaşanacak yıkımı en aza indireyecektir.

Depremlerin ertesinde, yeni konutların ve kentlerin, bilinçli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Çünkü deprem sonrasında

inşa edilen konutlar ve kentler, halk tarafından benimsenmeyebilir; bunlar ihtiyaca cevap vermede elverişsiz bulunabilir. Bu durumda barınma hakkıyla ilgili sorunlar devam edecektir. Ayrıca, sismik tehlikesi yüksek olan alanlardan kaçınmak, deprem tehlikesinin bulunmadığı yeni alanları yerleşim alanı olarak seçmek gerekmektedir. Bunların yanında, kentin sadece barındığımız konutların yan yana dizilmesiyle ilgili bir olgu olmadığı da hatırlanmalıdır. Kentler, birçok ihtiyaca cevap veren ve kaynakların düzgün kullanılması için oluşturulan yerleşim alanlarıdır.

Bugüne kadarki kentleşme faaliyetleri sonucu inşa edilen yapılarla ilişkin olarak neler yapılabilecektir? Akla kentsel dönüşüm gelmektedir. Bu kapsamda Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un birinci maddesi önemlidir: "... Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır."

Yer verilen düzenleme şöyle demektedir: "Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespitine, teknik altyapı ve yapısal standartlarının belirlenmesine, projelerinin oluşturulmasına, uygulama, örgütlenme, yönetim, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin usul ve esasları kapsar." Anlaşılabileceği gibi, Türkiye sınırları içinde neredeyse tüm alanlarda, kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulanabilir. Fakat, kentsel dönüşüm, teknik altyapıya uygun yapısal standartlar getirerek oluşturulan projelerle gerçekleştirilmelidir. Kentsel dönüşüm imkanı, kentsel dönüşümün yaratabileceği dezavantajlar da göz önünde bulundurularak yürürlüğe

girdiğinde anlam kazanmaktadır. Çünkü kentsel dönüşüm yoksulların yerinden edilme süreci olarak uygulamaya sokulma riskini taşımaktadır. Afet yönetimi de hukuktan bağımsız bir durum değildir. Depremle ilgili olarak, öncelikle risk ve zarar azaltma aşamasına bakmakta fayda vardır. Afet tehlikesinin ve riskinin belirlenmesi, buna uygun bir kentleşme ve yapılaşma uygulamasının ve mevzuatının geliştirilmesi önemli önlemlerdir. Toplumun afet tehlikesi ve riski konusunda belirli bir bilince sahip kılınması da sağlanmalıdır. Hazırlık aşaması, bir doğal afet yaşanmadan önce, afet sonucu olabilecek tehlikelere karşı planlamalar yapmak, kaynak yönetiminin nasıl olacağını belirlemektir. Topluma ve müdahalede bulunacak personele verilecek eğitim de bu kapsamda değerlendirilebilir. Müdahale aşaması ise, afet yönetiminin en önemli safhası olarak da ifade edilmektedir. Afet olayının yaşanmasının hemen ardından başlayan arama ve kurtarma çalışmaları, ilk yardım faaliyetleri, geçici barınma ihtiyacının karşılanması gibi çeşitli ihtiyaçların giderilmeye çalışıldığı aşamadır. İyileştirme aşaması ise, afetten etkilenen yerlerdeki insanların güven ortamına ve normalleşmiş yaşam standartlarına dönmeleri amacıyla yapılan faaliyetlerdir. Zarar görmüş olan altyapının yeniden hizmete sokulması ve akla gelebilecek diğer her türlü kamu hizmetlerinin yeniden planlanması gerekmektedir. Bu aşama, afet yönetiminde aslında bir nevi zararı minimumda tutma aşaması olarak da kabul edilmektedir.

Afetten sonra ortaya çıkan müdahale ve iyileştirme çalışmaları önemli olsa da, yeterli değildir. Doğal afetler nedeniyle ortaya çıkan kayıpları azaltmada, afet ortaya çıkmadan önce yapılan risk yönetimi odaklı planlamalar çok önemlidir. Bu kapsamda bir afet riski azaltma planı hazırlanması elzem görülmektedir. Bu planda, planın hazırlandığı bölgenin güncel durumunun ve profilinin ortaya konulması, bu bölgedeki tehlike ve risklerin ortaya konulması, riskleri azaltmak adına neler yapılabileceğinin belirlenmesi, bölgedeki iç ve dış faktörlerle, riskleri azaltma konusundaki kapasitenin ortaya çıkartılması gerekmektedir. Ayrıca, sorumlu ve destekleyici kurumlar, hazırlıkların maliyeti, önceliklendirilmeleri de ortaya konulup, bu hazırlıkların izleme ve değerlendirilmesinin nasıl yapılacağı da belirlenmelidir.

Türkiye'deki Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) gibi uygulamalar da önemlidir. DASK gibi sistemler, devletin barınma imkanları deprem gibi doğal afetler yüzünden zarar gören kişilere yardımcı olması ve barınma hakkının gerekliliklerinin yeniden sağlanması açısından elzemdir. Depremde hasar gören binaların tadilatı mümkünse, bunların tamir edilerek güçlendirilmesi yoluna gidildiği görülmektedir. Tabii özel hukuk anlamında inşaata izin verenlerden ve inşaatı yapanlardan talep edilebilecek tazminat ile, bireylerin cezai sorumluluğu da bakidir. Bu durumlar için yıkılan binalardan alınacak örnekler de, yapılacak yargılamalar için çok önemlidir. Deprem sigortasının bulunmaması durumlarında da bireylerin tazminat ve ceza yargılamaları için başvuru hakkı bulunmaktadır.

Unutulmamalıdır ki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde, "herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu" belirtilmiştir. Bu doğrultuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise, Yordanova ve diğerleri Bulgaristan'a karşı isimli ve 25446/06 numaralı, 24 Nisan 2012 tarihli davasında, devletlerin özellikle korunmasız ve savunmasız kişilere barınma güvencesi sağlama yükümlülüğünün bulunduğunu belirtmiş, bunu da 8. maddeye dayandırmıştır. Taraf devletlerin, hatta taraf olmayan devletlerin de, depremle ilgili ulusal hukuk düzenlemelerinde ve alacakları önlemlerde buna dikkat etmeleri gerekmektedir.

B. Uluslararası Hukuk Kapsamında Çözüm Önerileri

Türkiye'yi ve Suriye'yi etkileyen deprem, bizlere hem deprem konusundaki insani yardımlaşmanın uluslararası boyutunun önemini, hem de bu yardımlaşmanın koordinasyonunu sağlayacak işbirliğinin gerekliliğini göstermiştir. Günümüzde hemen her konunun bir de uluslararası boyutu bulunmaktadır. Özellikle doğal afetlerin ve çevre sorunlarının, sınır aşan etki doğurduğu, bu nedenle de uluslararası bir etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Peki uluslararası hukuk, bu tür sorunlarla mücadeleye ne kadar hazırdır? Bu soru kurumsalcılık teorisi çerçevesinde tartışılmalıdır. Türkçe'ye kurumsalcılık teorisi olarak çevrilebilecek institutionalism teorisine göre, uluslararası

hukuk, ancak işbirliği yapıp, uluslararası hukuk kuralları ve kurumsal yapılar oluşturuldukça geliştirilebilecektir. Kurumsalcılık teorisine göre, uluslararası alanda faaliyet gösteren kurumlar, uluslararası sorunlarla mücadelede koordinasyonu sağlayacaktır. Felaketlerle koordinasyonlu mücadele, hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde, çok önemlidir. Dolayısıyla deprem gibi doğal afetlerle mücadelede etkin olacak teknik uluslararası örgütlerin kurulması önemlidir. Bu sayede kriz anlarında da uluslararası barış ve güvenliğin korunması mümkün olacak, uluslararası koordinasyon sağlanabilecektir. Bu kapsamda sınır aşan zarar doğuran doğal afetler için Birleşmiş Milletler Afet Risklerinin Azaltılması Küresel Platformu gibi girişimler desteklenmeli, geliştirilmeli ve çoğaltılmalıdır. Birleşmiş Milletler'in ünlü Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin ikinci maddesinde devletlerin uluslararası yardım ve işbirliği yükümlülüğü olduğu hatırlanmalıdır.

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremde sonra Türkiye, Türkiye Afet Müdahale Planı'nda belirtilen en üst seviye acil durumu ifade eden ve dış yardım çağırısını da içeren 4. seviye acil durum ilan etti. NATO, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi kurumların yanında, 45 civarında farklı ülkenin yardım için Türkiye'yle irtibata geçmesi çok önemliydi. Türkiye, depremin ardından arama ve kurtarma çalışmalarında, barınma, gıda, sağlık gereçleri ve parasal ihtiyaçlarda uluslararası toplumdan büyük destek görmüştür.

Depremden yaklaşık bir hafta sonra, arama kurtarma çalışmalarına ekip gönderen ülke sayısı 82'ye yükselmiş, sahada çalışma yürüten yabancı personel sayısı 9 binin üzerine çıkmıştır. Arama kurtarma ekiplerinin 3 bin 500'den fazlası NATO müttefiklerinden gelmiş, Avrupa Birliği Sivil Koruma Mekanizması bu sürecin en önemli parçalarından olmuştur. Sivil toplum örgütleri olan Oxfam ve Kızıl Haç depremedeler için bağış kampanyası başlatmıştır. Birçok uluslararası aktör, farklı kollardan yardım çabası içine girmiştir.

Yardım faaliyetlerinin koordineli yürütülmesini sağlayacak uzman uluslararası kurumların olması halinde, hiç kuşkusuz bu yardımlaşma daha da ileri seviyede gerçekleşecektir. Devletlerin deprem konusundaki hazırlıklarını belirli standartlarda

taşıyacak, gerekli yasal mevzuatı, teknik birimleri ve hazırlıkları oluşturacak uluslararası kurumlar, acilen kurulmalıdır.

Sonuç

Yaşam hakkı, bütün diğer hakların ön koşuludur. Yaşam hakkı korunmazsa, diğer hakların hiçbir değeri kalmamaktadır. Konut ve barınma hakkının korunduğu, düzgün bir kentleşme politikası ve yapılaşmanın geliştirildiği kentlerde, konut hakkı da korunacak, yaşam haklarının ihlali engellenecektir. Özellikle sık sık farklı şehirlerine ilişkin deprem beklentisi içinde olunması gerektiğine ilişkin duyurunun yapıldığı Türkiye’de, devlet afet yönetiminde önemli olan dört temel noktaya ilişkin çalışmalarını en yüksek düzeyde tutmalıdır. Neyin felaket, neyin ihmal olduğu hep göz önünde tutulmalıdır. Unutmayalım ki, deprem önlenemez; ancak zararları öngörülebilir, önlenabilir ve tazmin edilebilir.

Depremle ilgili herhangi bir yazıda, hem bir Gazimağusa Türk Maarif Koleji mezunu, hem de bir Kıbrıslı olarak, Melekler Takımı’nı anmadan geçmek, hiç kuşkusuz büyük bir saygısızlık olacaktır. 6 Şubat 2023’teki depremde kaybettiğimiz herkes için yasımız sürmekte, ama İsias Otel’de ihmaller zincirinin yol açtığı katliamda kaybettiğimiz insanlarımız için yüreğimiz yanmaktadır. Bu yazı, onların hatırasını yaşatmak için yapılan bütün girişimlere ve hukuki mücadelenin sürdürülmesi için çaba gösterenlere bir teşekkürdür.

Dr. Mustafa Erçakıcı

Hukukçu, Akademisyen

Mimarlar Odası

“Özgürleşme bir praksistir: insanların üzerinde yaşadıkları dünyayı dönüştürmek için düşünmesi ve eyleme geçmesidir...”
(Paulo Freire, Ezilenlerin Pedagojisi)

MOYAYINKURULU

ISSN 1306-3138 95
9 771306 313002